

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВІННИЦЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ

Присвячено 50-річчю з дня
заснування Тернопільського
національного економічного
університету

ШЛЯХИ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСВІТІ, НАУЦІ, ЕКОНОМІЦІ

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції

м. Вінниця, 12 квітня 2016 року

ТОМ I

Вінниця – ВННІЕ ТНЕУ – 2016

ББК 65.9 (4 УКР)-561
УДК 330.341.1:[37:001:33]
Ш 70

Друкується за рішенням Вченої ради Вінницького навчально-наукового інституту економіки Тернопільського національного економічного університету

Протокол № 8 від 28 квітня 2016 р.

Організаційний комітет: А.І. Крисоватий – д.е.н., професор, ректор Тернопільського національного економічного університету; З.-М.В. Задорожний – д.е.н., професор, проректор з наукової роботи Тернопільського національного економічного університету; Б.В. Погріщук – д.е.н., професор, директор Вінницького навчально-наукового інституту економіки Тернопільського національного економічного університету; В.О. Козловський – к.е.н., доцент кафедри економіки підприємств і корпорацій ВННІЕ; Г.Б. Погріщук – к.е.н., доцент, зав. кафедри фінансів і кредиту ВННІЕ; Н.В. Гордополова – к.е.н., доцент, зав. кафедри бухгалтерського обліку і аудиту ВННІЕ; О.М. Ціхановська – к.е.н., доцент, зав. кафедри економіки підприємств і корпорацій ВННІЕ; О.М. Вільчинська – к.е.н., доцент, в.о. зав. кафедри гуманітарних і фундаментальних дисциплін ВННІЕ; С.В. Підгаєць – викладач кафедри фінансів і кредиту ВННІЕ.

Технічні редактори: Чорна З.Ф., Семененко А.В., Русятинська А.О., Шевчук О.М., Жарчук В.А.

Ш 70 Шляхи активізації інноваційної діяльності в освіті, науці, економіці: зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф., м. Вінниця, 12 квітня 2016 р.: у 2-х т. – Т. 1 / редкол.: ВННІЕ ТНЕУ. – Тернопіль: Крок, 2016. – 211 с.

ISBN _____

До збірника включено статті та матеріали доповідей учасників конференції. Розглядаються актуальні теоретичні і практичні питання активізації інноваційної діяльності в освіті, науці, економіці України в сучасних умовах, шляхи вдосконалення управління бюджетними відносинами, кредитною і податковою системами. Висвітлюються питання розвитку підприємництва, інформаційних систем, правового забезпечення економічних реформ, удосконалення облікової роботи на підприємствах тощо, аналізуються проблеми розвитку освіти, науки і культури за умов євроінтеграції та глобалізації.

Відповідальність за зміст публікацій та орфографічне оформлення несуть їх автори

Зміст

СЕКЦІЯ I

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ВЕНЧУРНОГО БІЗНЕСУ Поліщук О.А. – к.е.н., доцент.....	9
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА Клівіденко Л.М. – к.е.н., доцент.....	11
ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ НА ВІТЧИЗНЯНИЙ ФІНАНСОВИЙ РИНОК Мацедонська Н. В. – к.е.н., доцент.....	13
ПРОБЛЕМИ ВИБОРУ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ ЦЕНТРАЛЬНИМ БАНКОМ В УМОВАХ КРИЗИ Штефан Л.Б. – к.е.н., доцент.....	15
ТРАДИЦІЙНІ ТА ІННОВАЦІЙНІ ЗАХОДИ ФІНАНСОВОГО ОЗДОРОВЛЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ Руденко В. В. – к.е.н., доцент.....	17
ФІНАНСОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ: СТАН ТА ПАРАДОКСИ РОЗВИТКУ Семцов В.М. – к.е.н., доцент.....	18
СИНЕРГЕТИЧНІ ЕФЕКТИ ЯК ЧИННИКИ ТА ОПТИМІЗАЦІЙНІ КРИТЕРІЇ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ Свентух А. О. – к.е.н., доцент.....	20
СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТА ЇЇ ОЗНАКИ Присяжнюк С. В. – к.е.н., доцент.....	22
ЗАОЩАДЖЕННЯ ДОМАШНІХ ГОСПОДАРСТВ ЯК ДЖЕРЕЛО ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ Нагайчук В. В. – к.е.н., доцент; Капустіна А.	24
СУЧАСНИЙ СТАН БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ Мирончук В.М. – к.е.н., ст. викладач.....	26
ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ Волощук Р. Є. – к.е.н., викладач.....	28
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА Чопляк І.А. – викладач.....	30
ДИНАМІКА ТА СТРУКТУРА ВВП УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ КРИЗОВИХ УМОВАХ Русятинська А. О. – викладач.....	32
ЛІЗИНГ ЯК ІННОВАЦІЯ У ФІНАНСУВАННІ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ Лозінська К.В. – викладач; Гуляк Ю. М.....	34
ЗМІСТ ФІСКАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПДВ ТА МЕТОДИ ЙОГО ОЦІНЮВАННЯ Білецька Н.В.; Асауленко А.В.; Дависвич Б.В.....	36
ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМУ МАЙНОВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ Рой Є.В.; Головенко Т.І.; Цирульнік О.О.....	38
МІСЦЕ І РОЛЬ ОПОДАТКУВАННЯ БАГАТСТВА В КРАЇНАХ ЄС Тітко Я.І.; Лазаренко О.В.; Білецька В.В.....	40

СЕКЦІЯ П

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК: ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ ТА УПРАВЛІННЯ

УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	
Охріменко І.В. – д.е.н., професор.....	42
КЛАСТЕРНА ПОЛІТИКА В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНИХ ПРОМИСЛОВИХ КОМПЛЕКСІВ	
Захарченко В.І. – д.е.н., професор.....	44
РОЛЬ НАУКИ В СИСТЕМІ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ ЕФЕКТИВ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ	
ШПИКУЛЯК О.Г. – д.е.н., професор.....	46
ЕКОНОМІКО-ОБЛІКОВІ МОДЕЛІ РУХУ ПАСИВІВ	
Петренко Н.І. – д.е.н., професор.....	47
СТРУКТУРА ЕКСПОРТУ ВІТЧИЗНЯНОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ	
Ціхановська В.М., д.е.н., доцент	50
ДИРЕКТ-МАРКЕТИНГ: НЕОБХІДНІСТЬ АКТИВІЗАЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	
Дибчук Л.В. – к.і.н., доцент; Шагінян Є.А. – викладач	53
УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ – ВАЖЛИВА УМОВА ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ЕФЕКТИВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ЗМІН	
Табенська О.І. – к. е. н., доцент	56
ШЛЯХИ ДОСЯГНЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ	
Ціхановська О.М. – к.е.н., доцент	58
ПРОБЛЕМИ ТА ЗАВДАННЯ СУЧАСНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	
Мартусенко І.В. – к.г.н., доцент	59
НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ	
Козловський В.О. – к.е.н., доцент	61
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	
Бойківська Г. М. – к.е.н., доцент	63
УПРАВЛІННЯ ПРОДУКТИВНІСТЮ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ	
Харчук С. А. – к.е.н., доцент.....	65
ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ДОРАДЧИХ СЛУЖБ У СВІТІ	
Недбалюк О.О. – старший викладач	67
ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВНУТРІШНЬОГО ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПІДПРИЄМСТВА	
Дончак Л.Г. – к.е.н., старший викладач.....	69
ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ІННОВАЦІЙ НА СУЧАСНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ	
Семчук І.В. – к.е.н., старший викладач	71
ЕЛЕКТРОННІ ПЕТИЦІЇ – ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТІЇ	
Мазур В.Г. – викладач	73
ОПТИМІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВАХ-СУБ'ЄКТАХ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
Полеся В.М. – асистент	74
ДЕРЖАВНЕ СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	
Харчук С. А. – к.е.н., доцент; Корчевний А. І.	76

СЕКЦІЯ III

ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА КОНТРОЛЬ В ПІДПРИЄМНИЦТВІ

ТЕОРІЯ ОБМЕЖЕНЬ: ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

Гладій І.О. – к.е.н., доцент 81

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Гордополова Н.В. – к.е.н., доцент; Паламарчук А.І. 83

ГОЛОВНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ

Ясишена В.В. – к.е.н., доцент; Овод В.О. - викладач 84

АВТОМАТИЗОВАНИЙ АНАЛІЗ ОПЕРАЦІЙ ІЗ ВНЕСКАМИ ЧЛЕНІВ КРЕДИТНОЇ СПІЛКИ НА ДЕПОЗИТНІ РАХУНКИ

Волинець В.І. – к.т.н., доцент 86

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЦЕНТРУ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ «ПОСТАЧАННЯ»

Пославська Л.І. – к.е.н., викладач 89

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО БАЛАНСУ

Балазюк О.Ю. – к.е.н., доцент; Франко М.І. 91

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ КОНТРОЛЮ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІДПРИЄМСТВА

Головай Н.М. – к.е.н., доцент; Майданюк В.Ю. 93

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ І РОЗМІЩЕННЯ ОЛІЄЖИРОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ

Пилявець В.М. – к.е.н., ст. викладач 95

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА В УКРАЇНІ

Пилявець В.М. – к.е.н.; Білозір В. 97

РОЛЬ ІННОВАЦІЙ У ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Гриник О.І. – викладач 99

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ

Драчук В.Ю. – викладач; Баранська В.В. 101

ДИНАМІЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВИХ СТРАТЕГІЙ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ АНАЛІЗУ В СИСТЕМІ КООРДИНАТ

Парасій-Вергуненко І.М. – д.е.н., професор 102

ОЦІНКА ІННОВАЦІЙ В ОБЛІКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Поліщук О.Т. – к.е.н., доцент 104

АНАЛІЗ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ МОДЕЛІ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ШЛЯХОМ РОЗРОБКИ ПРОГРАМНОГО ДОДАТКУ

Лазоренко В. В. – аспірант 106

СТОХАСТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Щетініна О.К. – д.ф.-м.н., професор; Палагута К.О. – к.е.н., доцент 107

ВИМОГИ ДО РОЗВИТКУ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Краснощок В.М. – к.т.н., доцент 109

ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ: ПЕРСПЕКТИВИ ОРГАНІЗАЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ	
Десятко А. М. – голова циклової комісії	111
УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ	
Заворуєва О. С. – аспірант	113
ЕКОНОМІКА РОЗРОБКИ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	
Сидорчук В.Є. – к.т.н., ст. викладач; Зайцев Є.О. – к.т.н., с.н.с.....	115
ІНФОРМАТИЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМ ПРОЦЕСОМ	
Криворучко О.В. – д.т.н., доцент; Цюцюра М.І. – к.т.н., доцент	117
НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ	
Гордополов В.Ю. – к.е.н., доцент; Шерстюк О.О.	119
СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ: ПЕРЕВАГИ ТА ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ	
Дитинюк О.В. – провідний інженер-електронік	120
ЕВОЛЮЦІЯ АУДИТУ В НАПРЯМКУ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	
Назарова К.О. – к.е.н, доцент.....	122
МОДЕЛІ І МЕТОДИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ	
Мединська Т. М. – аспірант	124
АУДИТ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ: РОЗУМІННЯ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ І ОЦІНКА РИЗИКУ КОНТРОЛЮ	
Никонович М.О. – к.е.н., доцент; Барабаш Н.С. – к.е.н., доцент	125
ІНФОРМАЦІЙНА ПІДТРИМКА ПРОГНОЗУВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ТА ПОПИТУ НА ПРОДУКЦІЮ ХАРЧОВОГО ПІДПРИЄМСТВА	
Харкянен О.В. – к.т.н., доцент; Гладка Ю.А. – к.ф.-м.н., доцент; Щетініна О.К. – д. ф.-м.н., професор.	127
ПОБУДОВА ЄДИНОЇ ЕЛЕКТРОННОЇ БАЗИ ДАНИХ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ	
Скрипник М.О. – аспірант	129

СЕКЦІЯ ІV

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ, ІНФОРМАЦІЙНІ ТА ГУМАНІТАРНІ ВИМІРИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

СПІВВІДНОШЕННЯ ЕКОНОМІКИ І ПОЛІТИКИ: ШЛЯХИ УСУНЕННЯ КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ	
Сірко А.В. – д.е.н., професор.	131
ОЦІНЮВАННЯ СТРАТЕГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЕКОНОМЕТРИЧНИМИ МЕТОДАМИ	
Вільчинська О.М. – к.е.н., доцент	133
ВИКОРИСТАННЯ ТАБЛИЧНОГО ПРОЦЕСОРА MS EXEL ПІД ЧАС РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАВДАНЬ З ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ	
Рум'янцева К. Є. – к.пед.н., доцент	135
ЕФЕКТИВНА ВІЗУАЛІЗАЦІЯ КІЛЬКІСНИХ ДАНИХ ЗА ДОПОМОГОЮ ДІАГРАМ	
Паночишин Ю.М. – к.т.н., доцент.....	137
ДОЛУЧЕННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ ДО НАРОДНОЇ КУЛЬТУРИ – ШЛЯХ ДО ЗМІЦНЕННЯ ДЕРЖАВНОСТІ	
Творун С.О. – к.і.н., доцент; Шевчук О.В. – викладач.....	140

ЩОДО СУТНОСТІ І МЕХАНІЗМІВ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА-ЕКОНОМІСТА	
Зарішняк І. М. – к.пед.н, доцент.....	142
DEVELOPMENT OF BUSINESS COMMUNICATION IN A FOREIGN LANGUAGE	
Movchan L.G., PhD, associate professor.....	144
СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	
Гріщенко І.В. – викладач; Балахонова О.В. – д.е.н., професор.....	145
СТРУКТУРНА МОДЕЛЬ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	
Гріщенко І.В. – викладач; Денисюк О.М. – д.е.н., професор.....	147
ПОБУДОВА КОМПЛЕКСНОЇ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ	
Козловський С.В. – д.е.н., професор., Козловський А.В. – к.т.н., доцент.....	150
НЕОБХІДНІСТЬ ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН ПРИ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНОГО КОЛЕДЖУ	
Жмурко І. Л.; Чехівська Ю. С. – викладачі.....	152
ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У ПІДЛІТКІВ	
Колесник О. В. – викладач; Бажура А. В. – викладач.....	154
ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ ІСТОРІЇ	
Колесник О. В. – викладач.....	158
ОБЛІК І ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	
Циганчук В.А. – викладач.....	161
ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ	
Вейланде Л.В.-В. – к.пед.н., доцент.....	162
МОДЕЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО РИНКУ	
Рассамакін В.Я.– к.т.н., доцент; Тютюн В.О.....	164

СЕКЦІЯ V

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

РОЗШИРЕННЯ СИСТЕМИ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ	
Круголь Ю.В. – начальник Головного територіального управління юстиції у Вінницькій області.....	167
ЗАХИСТ ПРАВА НА ОСВІТУ ГРОМАДСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ	
Мельничук О. Ф. – д.ю.н., професор.....	168
ПРОЕКТ «ОСБЪ»: ЗА І ПРОТИ ЖИТТЯ БЕЗ ЖЕКІВ	
Поджаренко А.В. – к.т.н.; Ковальов А.Є.....	170
СУДОВА РЕФОРМА – РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД АБО ШЛЯХ ДО ЗРУЙНУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ?	
Свентух В. М. – суддя.....	172
ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ КОНТРОЛЬНО- НАГЛЯДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ В СФЕРІ ТОРГІВЛІ	
Сухоребра Т.І. – к.ю.н.	173

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЛАДНОЇ ЕЛІТИ Аксельрод Р.Б. – к.політ.н.....	175
ДО ПРОБЛЕМИ РОЗПОДІЛУ ТЯГАРЯ ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ Безносюк А.М. – к.ю.н.	176
УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН Рябцун С.В.....	177
ПОНЯТТЯ ПРАВОВОЇ ФОРМИ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ УКРАЇНИ Оверковська Т.К. – к.ю.н., доцент.....	180
УПРАВЛІННЯ ЖИТТЄВИМ ЦИКЛОМ ПІДПРИЄМСТВА: ІСТОРИЧНИЙ РАКУРС Ніколіна І.І.– к.н.д.у.; Очеретяний В.В. – к.і.н., доцент.....	182
ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ДЕПОЗИТНИХ ПОСЛУГ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ Світлак І.І. – к.ю.н., доцент.....	184
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ВИБОРЧИХ ПРАВ ГРОМАДЯН В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ Скірський І.В. – к.ю.н., доцент.....	186
РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ ЯК ЗАСІБ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ Добіжа В.В. – к.політ.н, доцент.....	188
ПРАВОВІ ЗАСОБИ: ПОНЯТТЯ ТА ЇХ ВИДИ Бурятинська Н.І. – завідувач циклової комісії з правознавства.....	190
ЛЮСТРАЦІЯ В УКРАЇНІ: В ПОШУКАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ Поджаренко К.Є. – к.ю.н.....	192
НОТАРІУС ЯК ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТРАТОР Ткачук М. В. – приватний нотаріус.....	194
АДАПТАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА ЄС ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ Письменна О.П. – к.ю.н., доцент.....	195
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ Лебідь А. М. – секретар Липовецької міської ради Вінницької області.....	197
ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТУ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА Тунік Ю.М. – к.ю.н.....	199
ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО ПРИМУСУ У СФЕРІ ОПОДАТКУВАННЯ Шевчук А.А. – адвокат.....	201
ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЗАСНОВНИКІВ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ Пугач В.М. – викладач.....	203
ЕТИКО-ПСИХОЛОГІЧНІ СТАНДАРТИ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД Жарчук В.А. – викладач.....	205
ЗАГАЛЬНО-ПРАВОВЕ РОЗУМІННЯ ПРАВозАСТОСУВАННЯ Світлак В.І. – юрисконсульт.....	207
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІСТОБУДІВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: КОЛІЗІЇ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ Лірник І.І.....	209

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

УДК 336.714

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ВЕНЧУРНОГО БІЗНЕСУ

Поліщук О.А. – к.е.н., доцент.

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

Виникнення венчурного бізнесу було спричинене тим, що з середини ХХ століття інновації та науково-технічний прогрес стають фактором економічного зростання нарівні з працею та капіталом. Тому набуває поширення інноваційне підприємництво, що ґрунтується на новаторському ризикованому підході і за рахунок високої віддачі інвестицій в інноваційній сфері ставиться мета максимізації прибутку за короткий період часу, тобто формується сфера венчурного інвестування.

На початку ХХІ століття процес створення та нагромадження нових знань привів до переходу до якісно нового стану: інновації стали самостійною продуктивною силою. Основними ознаками інноваційного розвитку стали перевага науки та освіти у пріоритетах державної підтримки; переважання інтелектуальної праці над індустріальною; інтегровані технології; висока вартість робочої сили та державна

політика стимулювання інноваційних процесів [1, с.240].

Вивчення досвіду розвинутих країн свідчить про те, що інноваційний розвиток передбачає існування принаймні двох умов: технологічного та інтелектуального потенціалу, достатнього для здійснення інноваційних проєктів, які є запорукою існування венчурного інвестування, а тому потребують державної підтримки. Так, наприклад, в Німеччині стимулювання винахідницької діяльності відбувається шляхом надання значної державної винагороди (премії) особам, що винайшли суспільно корисні, конкурентоспроможні технології, товари, послуги, що істотно поліпшили структуру та якість виробництва або соціальної сфери [2, с.132].

Отже, формування і розвиток сфери венчурного інвестування забезпечується різними передумовами. Основні з них наведені на рис 1.

Рис. 1. Передумови формування венчурного інвестування

Отже, основними передумовами, що сприяють розвитку венчурної індустрії, є наявність науково-освітньої бази як основної рушійної сили для забезпечення успішного інноваційного продукту;

наявність вільного капіталу; наявність розвинутого фондового ринку; політична і макроекономічна стабільність; а також попит з боку держави та приватного секторів на наукові дослідження й розробки [3, с.266].

Варто окремо виділити передумову, яка стосується фондового ринку, оскільки практика США вказує на тісний зв'язок між індустрією венчурного капіталу та фондовим ринком, яка проявляється в швидкому зростанні активності венчурного капіталу, що відбувається на ринках з швидким зростанням курсів акцій [4, с.10].

На подальший розвиток венчурного інвестування впливають більш конкретні фактори. Основні з них наведені на рис. 2. Так, суспільна потреба в інноваційному продукті є основою успіху проекту. Ризиковий капітал при цьому дозволяє

здійснити саме інвестування. Але навіть за присутності цих двох компонентів без наявності ринків і галузей, що швидко розвиваються, досягнення успіху підкріплюється новими ризиками. І на рівні проекту рушійним фактором є наявність кваліфікованого менеджменту компанії, який зможе ефективно використовувати інвестиції і підвищити вартість компанії та достатній рівень розвитку фондового ринку, який дозволить об'єктивно оцінити поточну вартість компанії, тобто створить сприятливі умови для зручного продажу венчурним інвесторам пакету акцій компанії, яка стала об'єктом інвестування [5, с.120].

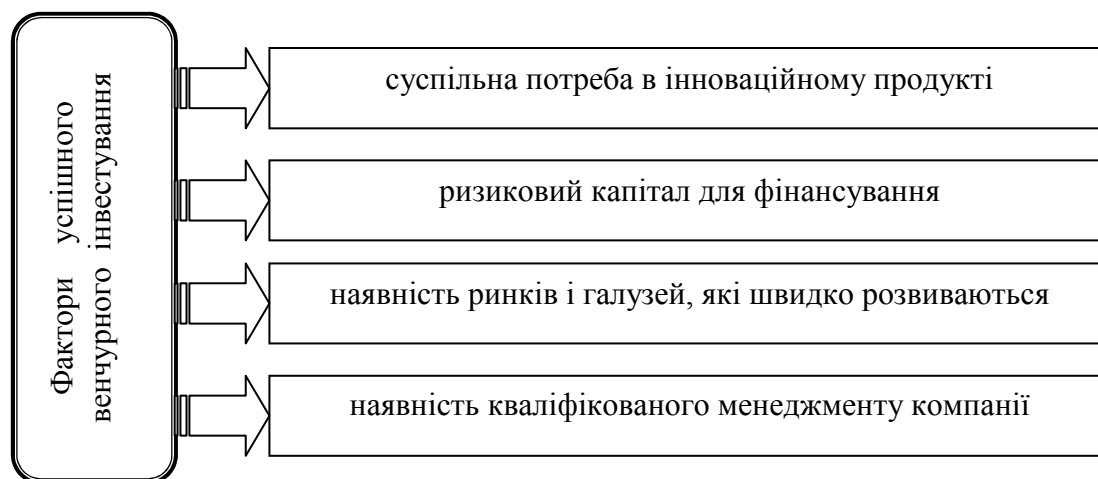

Рис. 2. Фактори успішного венчурного інвестування

Одним із основних економічних інструментів, який має змогу забезпечити інноваційний розвиток провідних індустріальних країн заходу, протягом останніх десятиліть - є венчурне інвестування.

По-суті венчурне інвестування є особливою формою інвестування в інноваційні розробки, яка утворюється на основі синтезу фінансових, інтелектуальних та людських капіталів і має високорозвинений характер.

Література

1. Станіславик О.В. Місце і роль венчурного капіталу в інноваційному процесі / О.В.Станіславик, В.Ю.Філіпов // Праці Одеського політехнічного університету. – 2009. - №33. – С.236-242.
2. Назаренко К.В. Світовий досвід венчурної діяльності та проблеми венчурного фінансування в Україні / К.В.Назаренко // Академічний огляд. – 2011. - №1 (34). – С. 130-137.
3. Шевченко О.М. Виникнення та еволюція венчурного капіталу / О.М.Шевченко // Інноваційна економіка. – 2013. – №2. – 265-268.
4. Кочур Ю. Г. Зарубежний опыт функционирования венчурных фондов / Ю. Г. Кочур // Актуальні проблеми економіки. - 2012. - № 10. - С. 9-14.
5. Ігнатенко Р.А. Венчурне інвестування в національній економіці: світові тенденції та українські перспективи / Р.А. Ігнатенко, В.Г. Кабанов, Д.О. Короткова, О.І. Харченко // Зовнішня торгівля: право та економіка. - 2008. - № 3. - С. 119-130.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Клівіденко Л.М. – к.е.н., доцент

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

В умовах ринкової економіки обґрунтованість та дієвість управлінських рішень на мікро- та макрорівнях значною мірою залежить від результатів оцінки фінансового стану суб'єктів господарювання, зміст якої виходить за межі обчислення окремих коефіцієнтів і передбачає вивчення комплексу показників, які відображають різні аспекти діяльності підприємства. Значна кількість підприємств в Україні має незадовільну структуру капіталу та відчуває нестачу оборотних коштів. За своєчасної розробки та впровадження заходів, спрямованих на поліпшення фінансового стану в довгостроковому періоді, такі підприємства можуть збільшити свій майновий потенціал, відновити платоспроможність та прибутковість. Попередження розвитку негативних кризових явищ на підприємстві є можливим тільки за систематичного забезпечення управлінського персоналу інформацією про поточний рівень фінансової стійкості та здатність підприємства до подальшого розвитку. Така фінансово-аналітична інформація повинна отримуватися за результатами оцінювання фінансового стану підприємства.

Вагомий внесок у розробку теоретичних та методичних засад оцінки фінансового стану вітчизняних підприємств внесли вчені-економісти: О. І. Барановський, А. І. Даниленко, І. В. Зятковський, В. М. Івахненко.

Аналіз економічної літератури свідчить про наявність різноманітних тлумачень сутності фінансового стану та визначень фінансової стійкості, фінансового положення підприємства, про відсутність єдиної думки щодо групування та способу обчислення показників оцінки фінансового стану.

Вітчизняні нормативні документи з питань оцінки фінансового стану підприємств мають ряд недоліків при їх застосуванні в аналітичній практиці. Так, Методики проведення аналізу фінансово-господарського стану та інтегральної оцінки

інвестиційної привабливості підприємств, затверджені Агентством з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій, окремі методичні рекомендації НБУ та ДФІ визначають порядок обчислення показників на основі форм річної звітності, що склалися підприємствами до впровадження Положень (стандартів) бухгалтерського обліку. При цьому обчислені значення показників порівнюються із критичними, які визначалися на основі закордонної статистики і не є адаптованими до сучасних вітчизняних умов господарювання. Не визначено умов застосування підприємствами різних видів економічної діяльності Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації, затвердженого Міністерством фінансів та Фондом державного майна України. Багато суперечностей стосовно порядку розрахунку та трактування отриманих значень показників ознак поточної платоспроможності, коефіцієнтів забезпечення власними засобами та Бівера містять в собі Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, що затверджені Міністерством економіки та з питань Європейської інтеграції України. Спроби застосування вітчизняними аналітиками в практичній діяльності закордонних моделей оцінки фінансового стану корпорацій без врахування вітчизняних умов господарювання, нормативних актів з питань оцінювання фінансового стану підприємствами різних галузей економіки без врахування особливостей здійснення фінансово-господарської діяльності, а також діючих в Україні нормативних документів, що містять значну кількість недоліків, можуть призвести до прийняття фінансовими менеджерами та представниками контролюючих органів помилкових управлінських рішень [1, с. 184].

При дослідженні різних підходів щодо визначення змісту оцінки фінансового стану підприємств в сучасній економічній літературі, нами було уточнено завдання, які повинні вирішуватись в процесі його здійснення. На нашу думку, при проведенні оцінки фінансового стану підприємства слід вивчати значення отриманих в результаті аналізу фінансового стану показників, з точки зору відповідності їх фактичних

значень нормальним для конкретного підприємства рівням, визначати фактори, що вплинули на величину показника в звітному періоді та здійснювати прогноз її величини на перспективу. При цьому виявлення резервів зростання рентабельності, зниження собівартості та інших резервів ефективного розвитку підприємства є найвагомішим предметом фінансового аналізу (рис.1).

Рис.1. Завдання, які слід вирішувати при здійсненні фінансового аналізу економічної діяльності та оцінки фінансового стану підприємств

Також, за результатами проведеного аналізу наявних у вітчизняних та закордонних джерелах авторських підходів щодо групування показників у напрями оцінювання фінансового стану підприємств нами було уточнено назви окремих груп. Так, пропонується здійснювати аналіз фінансового стану за наступними напрямками оцінки: майнового стану підприємства; ліквідності активів та платоспроможності підприємства; фінансової незалежності та структури капіталу; ділової активності; прибутковості; ринкової активності підприємства.

На основі систематизації та узагальнення різних методичних підходів щодо здійснення комплексної оцінки

фінансового стану також визначаються основні з них:

- оцінка рівня забезпеченості товарно-матеріальних запасів джерелами їх формування;
- оцінка комплексу обчислених коефіцієнтів у порівнянні з нормативними значеннями та в динаміці;

- оцінка інтегрованих показників (багатомірних дискримінантних функцій) [2, с. 38].

Отже, проведене дослідження теоретичних засад оцінки фінансового стану підприємств виявило нагальну необхідність визначення оптимальної кількості показників фінансової стійкості підприємств досліджуваної галузі за можливості врахування впливу на їх значення певних чинників.

Література

1. Островська О. А. Фінансовий стан та фінансова стійкість підприємства: теоретичні аспекти визначення їх суті / О. А. Островська // Стратегія економічного розвитку України: Наук. зб. - Вип. 4(11). -К.: КНЕУ, 2010. - С.182-187.
2. Шарманська В. М. Економіко-математичне моделювання фінансового стану підприємства / В. М. Шарманська, І. В. Головка// Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія "Економіка". - 2010. - Вип. 51. - С. 36-41.

ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ НА ВІТЧИЗНЯНИЙ
ФІНАНСОВИЙ РИНОК

Мацедонська Н. В. – к.е.н., доцент

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

На сьогоднішній день головною рушійною силою інтернаціоналізації світової економіки стали міжнародні фінанси, що призвело до інтенсивного розвитку фінансових посередників, у тому числі на основі реалізації ними стратегії формування фінансових конгломератів. Значну роль у формуванні сучасної ситуації на світовому фінансовому ринку відіграла діяльність фінансових конгломератів як високо конвергентних інтегрованих фінансових посередників, які у процесі своєї діяльності охоплюють максимальну кількість сегментів фінансового ринку, збільшують обсяг активів, розширюють свою трансграничну присутність у світі.

Фінансовий конгломерат як модель діяльності посередників на фінансовому ринку має низку конкурентних переваг порівняно з спеціалізованими фінансовими посередниками, а саме: можливість створення інтегрованого продукту з урахуванням вимог клієнта; зростання обсягів продажу послуг через запровадження партнерських програм фінансового обслуговування і розширення клієнтської бази; більш широкий продуктовий ряд, адаптований до вимог клієнтів, що забезпечує зростання лояльності клієнтів; оптимізація бізнес-процесів та адміністрування між банком та його партнерами, страховими компаніями, лізинговими компаніями, інвестиційними компаніями та іншими фінансовими інститутами; зниження рівня витрат завдяки зниженню собівартості трансакцій між партнерами шляхом економії адміністративних, управлінських, маркетингових і технологічних ресурсів, що призводить до здешевлення тарифної політики і підвищення рівня конкурентоспроможності фінансового супермаркету на фінансовому ринку;

створення інтегрованих інформаційних систем, що знижує ризик функціонування фінансових посередників і таким чином сприяє підвищенню їхньої конкурентоспроможності; підвищення конкурентоспроможності завдяки синергетичному ефекту об'єднання різних фінансових компаній; використання репутації найбільш успішних підрозділів для розвитку нових напрямів і конгломерату в цілому, що суттєво підвищує ефективність маркетингових заходів; ефект охоплення завдяки значним розмірам фінансових конгломератів та можливості координації дій фінансових посередників [1, с. 126].

Поряд з багатьма позитивними ефектами від кооперації і координації фінансових посередників, така модель доволі часто може призводити до посилення ризикової складової у діяльності фінансових конгломератів. З одного боку, розширення діяльності фінансових конгломератів спрямоване на мінімізацію ризиків, оскільки основою їх створення є диверсифікація, яка полягає у якомога ширшому охопленні усіх сегментів фінансового ринку. З іншого боку, фінансові конгломерати зазвичай є великими системними компаніями, що, відповідно, зумовлює наявність специфічних ризиків. Найбільш вагомим фактором виникнення і реалізації ризиків фінансових конгломератів є внутрішні переплетіння діяльності фінансових посередників, що входять до конгломерату, які проявляються у наявності взаємних вкладень і фінансових зобов'язань та розширенні міжсекторальної діяльності.

Фінансові конгломерати є одним з механізмів посилення залежності національних фінансових ринків від світової економічної системи. Враховуючи трансформаційний характер економіки України та її значне відставання від розвинених країн, оцінка залежності

функціонування вітчизняного фінансового ринку від діяльності міжнародних фінансових конгломератів є однією з першочергових задач у контексті забезпечення фінансової безпеки України і стабільності її економічного розвитку. У процесі оцінювання залежності національних фінансових ринків від фінансових конгломератів має враховуватися, по-перше, їх вплив як представників іноземного капіталу, і, по-друге, конвергентний характер їхньої діяльності.

Однозначно оцінювати вплив міжнародних фінансових конгломератів як представників іноземного капіталу на фінансовий ринок країни розташування не можна, оскільки він може реалізовуватися як у формі позитивних, так і негативних наслідків. Характер впливу міжнародних фінансових конгломератів на вітчизняний фінансовий ринок проявляється, з одного боку, в особливостях їхньої діяльності, які визначаються масштабами охоплення ними сегментів фінансового ринку, їхньою активністю і розміром. З іншого боку, вплив міжнародних фінансових конгломератів значною мірою визначається національними засадами регулювання діяльності висококонвергентних інтегрованих посередників. Співвідношення між позитивними та негативними моментами залежить від особливостей і характеру присутності міжнародних фінансових конгломератів на фінансовому ринку України, а також від закономірностей і тенденцій його функціонування і розвитку.

Загальний підхід до допуску іноземного капіталу на фінансовий ринок України повинен ґрунтуватися на його обмеженні на рівні, за якого зберігається національний контроль за фінансовим ринком. Відповідно до загальносвітової практики, оптимальне значення цього обмеження, повинно не

перевищувати 49%. Слід звернути увагу, що усі фінансові конгломерати-світові лідери функціонують в Україні, а саме Citigroup (США), BNP Paribas (Франція), Allianz (Німеччина), AIG (США), AXA (Бельгія), ING (Нідерланди). Окрім того, з-серед трьох лідерів європейського фінансового ринку два – “Societe Generale” і “Credit Agricole” – представлені в Україні. Міжнародні фінансові конгломерати, як правило, мають у своїй власності близько 100% акцій банків і страхових компаній, що працюють в Україні [2].

Оскільки фінансова система України має банкоцентричний характер, то найбільші ризики для фінансової стабільності через дії міжнародних фінансових конгломератів криються у вітчизняній банківській системі. Хоча міжнародні фінансові конгломерати володіють в Україні як великими, так і середніми та малими банками, основним джерелом небезпеки для стабільності вітчизняної банківської системи є контроль конгломератів над двома банками – “Райффайзен банк Аваль” і “УкрСиббанк”.

Отже, основною формою контролю міжнародних фінансових конгломератів над посередниками фінансового ринку України є мажоритарний контроль; їхня активність на фінансовому ринку і, перш за все, у банківському секторі характеризується високим рівнем і перевищує середньоринкові показники; відсутність суттєвих бар'єрів входження на вітчизняний фінансовий ринок обумовлена надпотужністю і великими розмірами міжнародних фінансових конгломератів відносно обсягів фінансового ринку України. Саме тому існує суттєва залежність сучасного фінансового ринку України від діяльності міжнародних фінансових конгломератів і, як наслідок, існування небезпеки порушення його стабільності.

Література

1. Школьник І. О. Фінансовий ринок України: сучасний стан і стратегія розвитку : монографія / І. О. Школьник. – Суми : ВВП “Мрія-1”, 2008. – 348 с.
2. Банківська система України : Оцінка впливу іноземного капіталу на функціонування банківської системи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrbanking.com/articles/12>.

ПРОБЛЕМИ ВИБОРУ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ
ЦЕНТРАЛЬНИМ БАНКОМ В УМОВАХ КРИЗИ

Штефан Л.Б. – к.е.н., доцент

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Головний тягар боротьби з кризовими явищами в умовах глобалізації покладається, передусім, на національну владу. А з огляду на поширюваність кризових процесів передусім через фінансові ринки і банківський сектор, головним способом протидії глобальним ризикам стає ефективна монетарна політика [1]. За таких обставин обрання правильної стратегії монетарної політики є найважливішим чинником забезпечення фінансової стабільності та економічного розвитку нашої країни.

Як відомо, вибір стратегічних цілей монетарної політики тісно пов'язаний із досягненням кінцевих цілей державної економічної політики загалом, таких як підтримання стійкого економічного зростання, високої зайнятості, низьких темпів інфляції і рівноваги платіжного балансу. Так, у США кінцевою метою монетарної політики є сприяння підтриманню максимальної зайнятості, цінової стабільності та помірних процентних ставок; у Канаді — це стимулювання економічного розвитку і підвищення рівня життя населення через збереження низької і прогнозованої інфляції, а в країнах Євросоюзу — цінова стабільність, а також підтримка високого рівня зайнятості і стійкого, неінфляційного економічного зростання.

У сучасних умовах центральні банки усе частіше обирають кінцевою метою монетарної політики цінову стабільність. Однак такий вибір є вдалим для етапів стабільного економічного розвитку, коли національне господарство не зазнає сильних внутрішніх і зовнішніх шоків. Тоді центральний банк справді може сконцентруватися на протидії інфляції, сприяючи тим самим підтриманню належної господарської активності, навіть не зважаючи на підвищення рівня безробіття і обмеження темпів економічного зростання. Однак в умовах світової фінансово-економічної кризи ситуація різко змінилася, і зусилля центральних банків щодо підтримання цінової стабільності втратили свою

ефективність. Тому діяльність монетарної влади розвинутих країн була значно переорієнтована. У цей період було взято курс на стимулювання економічного зростання і боротьбу з безробіттям шляхом реалізації монетарної політики експансіоністського спрямування шляхом нарощування центральними банками цих країн власних активів і величини балансів. Так, наприклад, активи ФРС США зросли із 870 млрд. дол. у 2007 р. до майже 4,9 трлн. дол. у 2015 р. Показовою у цьому сенсі стала, наприклад, зміна у цільових пріоритетах грошово-кредитної політики ФРС США, яка все більше орієнтується на конкретні показники безробіття (6,5%). Аналогічні дії спостерігаються і в діяльності інших центральних банків розвинутих країн [3, с. 58].

Наступна проблема полягає у тому, що центральний банк не може наявними у нього інструментами грошово-кредитного регулювання безпосередньо впливати на стратегічні цілі монетарної політики, для цього існують проміжні цілі, які можуть змінити такі параметри, як: грошова маса в обігу; рівень процентних ставок на ринку; валютний курс. Саме проміжні цілі зазвичай оголошуються центральним банком як відповідні режими монетарної політики. І тут постає важливе питання, яке впливає з ієрархії цілей монетарної політики: яку її стратегію у вигляді відповідного режиму таргетування потрібно обрати? Таких режимів є три: монетарне таргетування; інфляційне таргетування; валютне таргетування.

Аналіз режимів таргетування в різних країнах свідчить про те, що у більшості розвинутих країн переважає інфляційне таргетування. Країни з високою інфляцією та нерозвинутим фінансовим сектором надають перевагу монетарному таргетуванню. А країни з високим рівнем відкритості національної економіки, де експорт-імпорт та рух капіталу визначають стан внутрішнього ринку, використовують саме валютне таргетування.

В Україні режим монетарного таргетування як стратегію монетарної політики було відкинуто одразу, але чомусь виходячи із практики центральних банків розвинутих країн було заявлено про перехід до режиму інфляційного, а не валютного таргетування. Однак проблема вибору адекватного режиму таргетування як стратегії монетарної політики не така проста, як видається на перший погляд, і практика грошово-кредитного регулювання інших країн не може бути автоматично перенесена на вітчизняний ґрунт.

В умовах кризових явищ в економіці неможливо використовувати ті чи інші правила монетарної політики як з огляду на умови застосування відповідних режимів таргетування, так і певні статистичні закономірності. Це пов'язано зі швидкою зміною трендів у динаміці тих економічних параметрів, які використовуються для розробки стратегії монетарної політики. За таких обставин потрібно визнати неефективним такий тип монетарної політики, який ґрунтується на таргетуванні якого-небудь одного монетарного показника, зокрема темпів інфляції без урахування впливу її немонетарних факторів. На наш погляд, таргетування інфляції має розглядатися лише як один із засобів її зниження, а не як самоціль грошово-кредитної політики.

Заходи, які мають бути вжиті для оптимізації вибору стратегічних орієнтирів монетарної політики з урахуванням відкритості національної економіки та її залежності від зовнішніх ринків в умовах фінансової глобалізації, можна було б систематизувати так.

Насамперед, потрібно відмовитися від передчасного і недостатньо обґрунтованого

переходу до інфляційного таргетування як самоціль монетарної політики ціною втрати курсової стабільності. Лауреат Нобелівської премії з економіки Джозеф Стігліц висловив сподівання, що тим країнам, які ще не запровадили режим інфляційного таргетування, вистачить здорового глузду цього не робити [2, с. 346].

Визнати неприпустимим систематичне самоусунення центрального банку з валютного ринку, що спостерігалось у 2014-2015 рр., оскільки це дає однозначно негативний сигнал учасникам ринку щодо можливої девальвації, а відтак провокує активну гру на ринку проти гривні. На жаль, гнучкий курс гривні у нас асоціюється з його обвалом, тоді як він має передбачати активну роль НБУ щодо впливу на курс шляхом проведення валютних інтервенцій. Саме центральний банк, а не валютні спекулянти, має бути найбільш активним учасником ринку.

У короткостроковій перспективі задля досягнення швидкого стабілізаційного ефекту грошово-кредитна політика НБУ має набути виразного рестрикційного характеру як вихідний сигнал учасникам ринку щодо бажання регулятора бачити національну валюту дорогою.

НБУ в процесі реалізації монетарної політики мав би сформулювати чіткі і абсолютно зрозумілі для всіх економічних агентів курсові орієнтири, інакше практично неможливим стає ефективно ведення як внутрішнього бізнесу, так і зовнішньоекономічної діяльності. У цій ситуації оптимальним напрямом валютної політики могло б стати формування відповідних курсових орієнтирів не так у вигляді жорсткої фіксації обмінного курсу гривні, як у вигляді валютного коридору.

Література

1. Нові підходи Національного банку України до проведення монетарної і валютної політики // Вісник НБУ. - 2015. - № 3. - С. 9-12.
2. Сакс Дж.Д. Макроэкономика. Глобальный подход : пер. с англ. / Дж.Д. Сакс, Ф.Б. Ларен. - М. : Дело, 1996. - 848 с.
3. Шахнович Р.М. Денежная политика стран Центральной и Восточной Европы: поиск оптимального режима / Р.М. Шахнович // Финансы и кредит. — 2014. — № 41. - С. 55-63.

ТРАДИЦІЙНІ ТА ІННОВАЦІЙНІ ЗАХОДИ ФІНАНСОВОГО ОЗДОРОВЛЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ

Руденко В. В. – к.е.н., доцент

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

В сучасних умовах на діяльність підприємств України здійснює негативний вплив низка суспільно-економічних факторів. Зниження цін на світових товарних ринках, жорсткість умов кредитування та скорочення внутрішнього попиту погіршили основні фінансові показники вітчизняних суб'єктів господарювання. Тому однією з найважливіших проблем стає вирішення завдань щодо своєчасного виявлення неплатоспроможних підприємств та прогнозування їх стану з метою своєчасної організації їх фінансового оздоровлення. Більшість підприємств знаходяться в стані глибоко прихованого банкрутства, що призводить до нездатності продовження фінансово-господарської діяльності та руйнує виробничий потенціал на регіональному та загальноекономічному рівні. У цих умовах актуалізуються проблеми здійснення заходів фінансового оздоровлення.

Фінансове оздоровлення підприємств передбачає зміну підходів до управління цими підприємствами, принципів їх діяльності, які повинні бути спрямовані на підвищення якості управління, зростання ефективності виробничо-фінансової діяльності, конкурентоспроможності продукції, що виробляється (робіт, послуг), продуктивності праці, зниження витрат з виробництва та реалізації продукції, підвищення фінансових результатів діяльності за рахунок розробки та реалізації заходів фінансового оздоровлення [1, с.76].

Традиційні заходи фінансового оздоровлення спрямовані на стабілізацію фінансового стану підприємств. Вони здійснюються на трьох рівнях:

1. Оперативний рівень, що передбачає проведення заходів, спрямованих на зменшення розміру поточних фінансових зобов'язань підприємств та збільшення обсягу грошових активів, які забезпечать швидке погашення таких зобов'язань. В межах оперативного рівня здійснюються: відстрочення розрахунків за окремими формами кредиторської заборгованості;

збільшення строку надання комерційних кредитів постачальникам; пролонгація та реструктуризація короткострокових фінансових кредитів; відмова від неефективних короткострокових фінансових інвестицій; скорочення запасів; уцінка окремих видів запасів тощо. Кінцевою метою реалізації заходів оперативного рівня є усунення поточної неплатоспроможності підприємств.

2. Тактичний рівень, що передбачає здійснення заходів, які сприяють досягненню фінансової рівноваги підприємств у планованому періоді. В межах тактичного рівня здійснюються: скорочення постійних і змінних витрат; мінімізація податкових платежів; прискорена амортизація основних засобів; реалізація не використовуваного майна; зменшення інвестиційної активності; оптимізація дивідендної політики; зменшення відрахувань з прибутку в резервні та інші фонди тощо. Кінцевою метою реалізації заходів тактичного рівня є вихід підприємств в стан фінансової рівноваги та забезпечення їх фінансової стійкості.

3. Стратегічний рівень, що передбачає здійснення заходів, які забезпечують підтримання досягнутої фінансової рівноваги підприємств у довгостроковому періоді та їх економічний розвиток у перспективі. В межах тактичного рівня здійснюються: активний маркетинг; прискорення оборотності активів; залучення прямих інвестицій тощо. Кінцевою метою реалізації заходів стратегічного рівня є підвищення ринкової вартості підприємств у довгостроковій перспективі за рахунок прискорення темпів стійкого економічного зростання [2, с.23].

Інноваційні заходи фінансового оздоровлення передбачають використання нововведень трьох типів:

1. Процесні інновації – нововведення, які вводяться у процеси управління й організації виробництва та здатні призвести до якнайшвидших результатів у фінансовому оздоровленні підприємств. До них відносять удосконалення, що не торкаються

виготовлюваної підприємствами продукції та не потребують стартових інвестицій і часу для їх реалізації. Це можуть бути заходи щодо економії постійних витрат; невідкладні нововведення в управлінні персоналом; нововведення в організації роботи з покупцями та постачальниками.

2. Продуктові інновації відіграють вирішальну роль в реалізації заходів фінансового оздоровлення. Існують різні підходи до таких інновацій: консервативний і радикальний. Консервативний підхід до вибору нових більш вигідних продуктів або послуг найбільш прийнятний для фінансово-кризових підприємств, обмежених у можливостях фінансувати значні стартові інвестиції в новий бізнес. Такі підприємства прагнуть до більш швидкої окупності за обмежених власних коштів, спрямованих у інвестування. Радикальний підхід передбачає не тільки вибір підприємствами нового продукту або послуги, а й вибір найбільш платоспроможного сегмента ринку, на якому буде вигідно працювати підприємству [3, с.84-85].

3. Алокаційні інновації – нововведення, що характеризують стратегічний аспект фінансового оздоровлення. До різних видів алокаційних інновацій відносяться такі реорганізації, як поділ підприємств, злиття та поглинання. Поділом є відокремлення спроможних до фінансового оздоровлення

підрозділів підприємств для створення на їх базі нових суб'єктів господарювання. Злиття фінансово-кризових підприємств з фінансово-здоровими компаніями як спосіб їх фінансового оздоровлення сприяє виходу кризових підприємств з передбанкрутного стану. Поглинання підприємств як тип алокаційної інновації буде результативним, якщо кризове підприємство поглинається: а) його фінансово здоровим кредитором, постійним постачальником або клієнтом; б) стороннім фінансово здоровим підприємством з будь-якої галузі; в) інвестиційною компанією або банком, які до сих пір не мали фінансових відносин з даним підприємством.

Таким чином, у сучасних умовах господарювання підприємствам, що перебувають у кризовому стані необхідно здійснювати заходи щодо їх фінансового оздоровлення. Цілі і заходи фінансового оздоровлення підприємств повинні відповідати масштабам кризового стану та враховувати прогноз розвитку основних факторів, що визначають загрозу банкрутства. Заходи фінансового оздоровлення ґрунтуються на послідовному використанні певних моделей управлінських рішень, що обираються у відповідності зі специфікою господарської діяльності підприємства та масштабами кризових явищ у розвитку.

Література

1. Волынская О. А. Финансовое оздоровление предприятия как элемент антикризисного управления / О. А. Волынская // Актуальные вопросы экономических наук. – 2014. – №41-2. – С. 76-82.
2. Верна В. В. Внутренние механизмы финансового оздоровления предприятий / В. В. Верна // Научные труды южного филиала национального университета биоресурсов и природопользования Украины «Крымский агротехнологический университет». Серия: Экономические науки. – 2014. – №159. – С. 319-326.
3. Кунанбаева Д. А. Использование антикризисных инноваций при финансовом оздоровлении организации / Д. А. Кунанбаева // Вестник Казахского национального университета. Серия: экономическая. – 2012. – №3(91). – С. 84-86.

УДК 336.151

ФІНАНСОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ: СТАН ТА ПАРАДОКСИ РОЗВИТКУ

Семцов В.М. – к.е.н., доцент

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Нині влада систематично звітує про позитивні зміни в фінансовому стані місцевих бюджетів [1-3]. Ми ж чітко розуміємо, що будь-який процес реформування фінансової системи неминуче

пов'язаний з помилками та складнощами. І це нормально! Головне, щоб вони не були драматичні. Соціум повинен знати як позитивні, так і негативні сторони сучасної бюджетної децентралізації.

Головною особливістю фінансової децентралізації в Україні є те, що саме сільські та/або селищні громади, через вплив на обсяги їх фінансових ресурсів примушують "збиватися кучі". Суперечливий характер реформи обумовлений відсутністю справедливості в системі розподілу ресурсів, оскільки подібне усупільнення не тільки не дає можливості врахувати участь громади в процесах виконання бюджету. Більш того, до початку активної фінансової децентралізації мотивація влади на більшій частині сільських територій щодо пошуку додаткових джерел (залучення інвесторів, створення нових підприємств та ін.) була невисокою, а зараз вона знизилась ще більше. Невизначеність та нестабільність у державі в поєднанні з обмеженими фінансовими ресурсами лише сприяє загостренню відносин між владою вищого рівня (центральною, обласною, районною) з органами місцевого самоврядування на сільських територіях.

Проблема полягає у тому, що державна влада, заманюючи громади ніби додатковими, а насправді досить часто їхніми ж ресурсами, намагається провести об'єднання громад, при цьому зробити це ніби то невимушено. Використання подібних інструментів є не що інше як опортуністична поведінка.

У зв'язку з тим, що найкраще фінансові процеси проглядаються на найнижчому рівні, тобто на рівні сільських територій, то цілком логічним є аналіз фінансової децентралізації на рівні сільських громад. Це обумовлено, як правило, незначною кількістю населення, суб'єктів господарювання, інституційним середовищем та ін. Переконані, що саме такий аналіз дозволить оцінити на скільки заходи та дії влади є ефективними.

Отже, для аналізу ефективності проведення фінансової політики нами було обрано бюджети сіл (селищ) Вінниччини. Емпіричний аналіз показав, що сучасні компоненти фінансової децентралізації не здатні кардинально змінити фінансову ситуацію в українських селах. Наприклад, починаючи з 2015 р. влада дещо збільшила давно очікуване навантаження на аграрний бізнес. І як наслідок – зросли надходження

від орендної плати з юридичних осіб та надходження у вигляді єдиного податку з сільськогосподарських товаровиробників (колишній фіксований сільськогосподарський податок). Однак, ми глибоко переконані, що використання в майбутньому єдиного податку з сільськогосподарських товаровиробників погіршуватиме розвиток сільських територій, оскільки цей податок продовжує залишатися неадекватним вимогам часу, а вирішальне місце у формуванні бюджетних надходжень переважної більшості сіл та/або селищ Вінницької області продовжують, як і раніше, відігравати міжбюджетні трансферти (до речі, така ситуація спостерігається практично по всій державі).

Не потрібно також тішити себе ілюзіями стосовного того, що ситуацію на рівні місцевих бюджетів вдасться кардинально покращити за рахунок надходжень від ліцензування продажу підакцизних товарів (алкоголь та тютюн). На практиці місцева влада немає дієвих інструментів впливу на суб'єктів господарської діяльності, оскільки влада проводить політику "загравання" з бізнесом, що проявляється у формі прийняття відповідних регуляцій, наприклад, тим самим ЗУ "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи" № 71-VIII від 28.12.2014 р. [4] були різко обмежені можливості контролюючим органам влади перевіряти діяльність суб'єктів господарювання.

Таким чином, нині на місцевому рівні відсутні ефективні інструменти боротьби з незаконним обігом алкоголю і тютюну. Виходить, що фінансові надходження значною мірою залежать виключно не на засобах законного примушення, а на неформальному авторитеті місцевої влади. Подібні явища спостерігалися в первинно об'єднаному ладі, коли порядки регулювалися звичаями [5, с. 7-8].

Прогнози влади, що зарахування додаткових бюджетних надходжень (наприклад, акцизного податку) до місцевих бюджетів здатне покращити фінансовий стан українських громад виявилися переоціненими. Тому значна частина фінансової децентралізації, на жаль, є

зоровим уявленням, а влада центрального рівня подібно фокуснику, з одного боку ніби і дає можливості для отримання додаткових ресурсів, а з іншої сторони їх відбирає.

Практика є мірилом адекватності фінансової децентралізації, а ефективність кроків влади перевіряється в процесі реального здійснення реформ. Аналіз свідчить, що у фінансовій децентралізації допущені не технічні, а серйозні системні помилки та прорахунки. Нам не хотілося б думати, що ці дисфункції зроблені кимось свідомо з метою проведення економічного опортунізму, проте, очевидно, що економічна поведінка агентів ринку буде прийнятною лише тоді, коли вона буде підкріплена реальними мотивами. Нині ж факти свідчать,

про бажання державної влади здійснити широкомасштабне об'єднання сільських та / або селищних громад.

Отож, нестійкість бюджетної децентралізації обумовлена, на нашу думку, тим, що влада здійснила банальний перерозподіл фінансовий ресурсів, тоді як мотивація бізнесу суттєво не зросла. Водночас зрозуміло, що одним з головних завдань влади є покращення життя соціуму, а це, в свою чергу, можливо лише при умові створення ефективної та динамічної економіки. Натомість життя показує, якщо не зупинити негативні тенденції реформування бюджетної системи, то фінансовий стан сільських територій в найближчий час стане ще складнішим.

Література

1. Офіційний сайт Сумської ОДА : "Фінансова децентралізація сприяє наповненню місцевих бюджетів" від 23.07.2015 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://sm.gov.ua/ru/2012-02-03-07-53-57/9192-finansova-detsentralizatsiya-spruyaye-napovnennyu-mistsevykh-byudzhetiv.html>
2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України : "Інфографіка: фінансова децентралізація" від 18.02.2015 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=409155&cat_id=397854.
3. Офіційний портал органів виконавчої влади в Україні (Прес-служба Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства) : "Фінансова децентралізація має вирішити проблему постійного браку коштів на рівні місцевих бюджетів", – експерт"" від 03.02.2015 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/publish-/article?art_id=247923326.
4. Україна. Закони. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи : Закон... від 28.12.2014 р. № 71-VIII (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]: Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/71-19>.
5. Основы теории государства и права. Советское государственное и административное право : учеб. пособие для студентов ист. фак. пед. ин-тов / ред. А. В. Мицкевич, Н. Я. Соколов, И. В. Гранкин и др. ; – М. : Просвещение, 1984. – 224 с.

УДК 330.34

СИНЕРГЕТИЧНІ ЕФЕКТИ ЯК ЧИННИКИ ТА ОПТИМІЗАЦІЙНІ КРИТЕРІЇ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ

Свентух А. О. – к.е.н., доцент

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Кризові умови сьогодення все гостріше ставлять питання щодо перспектив розвитку вітчизняної економіки. Глобальні трансформації та розширення ринків з однієї сторони супроводжуються процесами падіння попиту як на міжнародному, так і на місцевому рівнях з іншої. В таких умовах логічними є підвищені вимоги до економічних систем з позиції забезпечення їх виживання, функціонування та розвитку.

В літературі часто можна зустріти визначення стосовно того, що перспективними в довгостроковому періоді стануть інновації, в т. ч. і в управлінні. Частина цих інновацій пов'язується з можливістю отримання синергетичних ефектів. Логічно постає питання щодо сутності такого ефекту. Наведені науковцями твердження [1-3] зводяться до того, що синергетичний ефект – це додатковий

результат, отриманий від тісної злагодженої взаємодії окремих елементів системи. При цьому без будь-яких доведень іноді згадують про те, що він може бути позитивним чи негативним. А отже постає питання щодо уточнення сутності і природи синергетичних ефектів, принаймні на рівні суб'єктів господарювання.

Зазначені науковцями визначення зосереджуються на тому, що синергетичні ефекти виникають як наслідок узгодженої дії певної сукупності елементів. Тобто принциповим для їх формування є наявність елементів, зв'язку між ними та механізмів узгодження організаційної чи самоорганізаційної природи. По суті це означає наявність системи, а отже і висновок про те, що синергетичні ефекти можливі тільки у системі. І якщо розглядати безпосередньо соціально-економічну систему, особливістю якої є наявність цілі у якості іманентної складової, то виникає логічне питання про взаємозв'язок мети формування чи трансформації системи та її синергетичних ефектів.

Створення і трансформування організації завжди орієнтоване на отримання ефектів, які неможливо отримати за іншої форми організації діяльності. З-поміж них зазвичай можна зустріти зниження витрат, збільшення вигод або отримання в процесі трансформації чи створення системи ефектів принципово відмінної природи. А серед видів синергетичного ефекту [2, с. 9] можна зустріти додаткові знижки, зниження витрат, зростання виручки і навіть монополні прибутки. Також часто згадують виробничу пам'ять, удосконалення взаємодії, розуміння "з півслова", приріст рівня корпоративної культури, і приріст рівня задоволеності потреб реципієнтів і т. ін.

При детальнішому аналізі можна помітити, що спектр чинників формування економічної системи і спектр синергетичних ефектів, описаних в літературі, перетинаються. Причому настільки сильно, що логічно зробити висновок про те, що синергетичні ефекти і є метою формування системи. Водночас наступним наслідком детального аналізу буде висновок про достатньо широкий перелік чинників та ефектів, а також відсутність певної

універсальної складової, притаманної всім без виключення економічним системам.

Логічно зосередити увагу на пошуку більш універсальної категорії, притаманної системі і не притаманної жодному з елементів системи, яка б при цьому об'єднувала всі вказані раніше орієнтири. Такою категорією для підприємства як економічної системи є прибуток. У будь-якого елемента системи, який існує за межами цієї системи прибутку не може бути в принципі. Якщо розглядати кожен окремих елемент підприємства то результатом його роботи є по суті компенсація витрачених ресурсів.

Прибуток як синергетичний ефект цікавий тим, що він є найбільш явним, а тому зручним як для використання у розрахунках, так і у якості одного з критеріїв оптимізації. Розвиненість методологічної бази дає можливість формування відповідного управлінського інструментарію та інструментарію. Проте зручність ще не свідчить про адекватність. Так, звісно, прибуток теоретично можна розглядати як зручний критерій для оптимізації з позиції того, що він виражається конкретним числовим значенням, що полегшує розрахункові операції. Більше того це по суті єдиний ефект, який підлягає грошовому виміру та обліку.

Водночас адекватність вибору прибутку у якості оптимізаційного параметру в управлінні підприємством підлягає сумніву, оскільки прагнення до максимізації прибутку компанії апіорі є шляхом до втрати фінансової стійкості організації та занепаду. Не секрет, що найбільш стійкі компанії не є найбільш прибутковими, а найбільш прибуткові не є найстійкішими. Більше того, деякі науковці, зокрема Г. Б. Клейнер [4], в своїх працях доводять на конкретних прикладах, що підприємства, орієнтовані виключно на максимізацію прибутку, можуть розраховувати на певний рівень ефективності в тільки в короткостроковому періоді. А довгостроковій перспективі внутрішні дисфункції можуть зруйнувати їх.

Є ще ряд аспектів, які вказують, що прибуток чи прибутковість як показник має ряд проблем для використання у якості ключового цільового параметру функціонування системи. Зокрема

визначення прибутку чи прибутковості у якості цілі організації по суті повинне нівелювати різницю між способами його отримання. А реально вона існує, оскільки ідеального прикладу відтоку капіталу з менш прибуткової галузі в більш прибуткову в природі не існує внаслідок дії цілого спектру інших факторів. З іншої сторони визнання прибутку у якості цільового показника ставить під загрозу відносини зі споживачами, оскільки методи максимізації прибутку не завжди відповідають їх інтересам.

В такому випадку логічно було б згадати про той факт, що історично основною властивістю економічної системи вважалась можливість створення прибутку, а отже і її функціонування зводилось переважно до використання цієї властивості. Розуміння

такої закономірності значно спрощує сприйняття поширеної практики управління підприємством на основі максимізації прибутку, а також усвідомлення обмеженості такого підходу. Враховуючи той факт, що реальних властивостей економічної системи безліч, основною задачею сучасних наукових досліджень повинен бути пошук можливостей визначення та споживання цих властивостей. Усвідомлення цього дає поштовх до пошуку нових підходів щодо трактування цілей економічної діяльності. Більше того, з огляду на зазначене, принциповими аспектами подальших наукових досліджень повинні стати вивчення природи формування синергетичних ефектів та розробка методологічних підходів щодо їх оцінювання та використання у якості критерії оптимізації управління.

Література

1. Чернецька О. В. Сутність та значення синергетичного ефекту в системі управління на підприємстві / О. В. Чернецька // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2014. – №2. – С. 762-765
2. Водянка Л. Д. Синергетичний ефект у діяльності підприємств: класифікація та підходи до оцінювання / Л. Д. Водянка, І. В. Яскал // Вісник Хмельницького національного університету. Т. 1. – 2012. – №3. – С. 7-12
3. Підвальна О.Г. Синергійний ефект в менеджменті / О. Г. Підвальна, Н. О. Козяр // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – 2013. – № 3 [Електронний ре- сурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1865>.
4. Клейнер Г.Б. Эволюция институциональных систем / Г. Б. Клейнер. – ЦЭМИ РАН. – М.: Наука, 2004. – 240с.

УДК 336(330.3)

СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТА ЇЇ ОЗНАКИ

Присяжнюк С. В. – к.е.н., доцент

Вінницький навчально-науковий інститут економіки THEU

Сучасний економічний стан в Україні характеризується загальною фінансовою нестабільністю на фоні періодичної політичної та соціальної напруженості, інфляцією, що прискорюється, циклічними фазами спаду в галузях економіки. В таких умовах результати діяльності будь-якого підприємства мають суттєві коливання під впливом численних факторів. У зв'язку з цим підвищується залежність життєздатності підприємства від своєчасного та адекватного реагування на зміни зовнішнього і внутрішнього середовища.

Найбільш серйозним наслідком фінансової кризи на підприємствах є їх

банкрутство – явище притаманне сучасній економіці України. Воно супроводжується посиленням соціально-економічних проблем в суспільстві. Тому важливе значення має впровадження на підприємствах антикризової системи, спрямованої на своєчасне розпізнавання загрози банкрутства з метою його попередження.

Розгляд проблеми фінансової кризи на підприємстві займає належне місце у працях вітчизняних та зарубіжних дослідників: Бланка І.О., Василенко В.О., Крамаренко Г.О., Лігоненко Л.О., Поддєрьогіна А.М., Терещенко О.О., Чумаченко М.Г., Александрова Г.А., Аренса Е., Беляєва С. Г.,

Богданова А. А., Брігхема Є.Ф., Короткова Е.М., Родіонової Н.В., Стоуна Д. та інших. Досягнення у цій галузі науки досить вагомі. Але разом з тим подальші дослідження виявляють проблеми, які потребують вирішення. Відомі на сьогодні традиційні методи оцінки кризової ситуації мають певні недоліки: по-перше, неадаптованість зарубіжного інструментарію кризової діагностики до діяльності вітчизняних підприємств; по-друге, поширений управлінський підхід дає загальну характеристику кризовій ситуації, в той час, як прийняття рішень вимагає кількісного обґрунтування; по-третє, серед аналітичних показників діагностики банкрутства не виділено чітких критеріїв, орієнтованих на ідентифікацію ранніх ознак та глибини фінансової кризи; по-четверте, існує неузгодженість методичної та нормативно-правової бази антикризового регулювання в Україні.

Розгляд фінансової кризи з позицій сучасної теорії та практики організації фінансово-господарської діяльності підприємств показав, що зараз у сучасній фінансовій науці пріоритетною є концепція максимізації вартості корпоративних прав підприємства. Вона започаткована в США у 80-х роках минулого століття і ґрунтується на положенні про залежність ефективності у сфері фінансів від політики управління капіталом та від ринкового статусу підприємства. Отже, фінансова криза може бути обумовлена як прорахунками при формуванні капіталу, так і невдалим менеджментом.

Фінансову кризу слід розглядати як цілий комплекс взаємопов'язаних проблем, що виникають у сфері фінансів підприємства. Її перші негативні ознаки з'являються у вигляді порушення ліквідності - спочатку як окремих складових майна, а потім підприємства в цілому, чим започатковується процес порушення фінансової рівноваги. Оскільки ліквідність визначає якість матеріальної основи платоспроможності, то уповільнення процесу перетворення активів у засоби платежу резонансно обумовить порушення розрахунково-платіжної дисципліни суб'єкта господарювання. Відповідно уповільнення

оборотності майна та дефіцитний чистий грошовий потік підривають основи формування прибутку підприємства. Наслідком цього стає дефіцит рефінансування, вимивання власного капіталу перманентними збитками, втрата фінансової незалежності, яка виражається у незабезпеченні зобов'язань підприємства сукупною вартістю активів. Хронічна збитковість при одночасному збільшенні позикового капіталу призводить до зниження вартості підприємства - приведеної до теперішньої вартості потоку виплат кредиторам та акціонерам (власникам). Несвоєчасне застосування адекватних заходів по запобіганню розвитку фінансової кризи може призвести до падіння вартості підприємства нижче за суму зобов'язань кредиторам. Це означає, що акціонерний капітал «зникає». Саме цим характеризується фінансовий крах бізнесу, тобто настає повне банкрутство. Вартість підприємства може знизитися до рівня, нижчого навіть за ліквідаційну суму активів. Тоді ліквідаційна маса розглядатиметься як вартість підприємства, ліквідація якого є більш економічно доцільною, ніж його експлуатація. Тому, квінтесенцією розвитку фінансової кризи є банкрутство підприємства, яке веде до його ліквідації, що для власників означає повну втрату вкладеного капіталу. Отже, фінансова криза - це дисбаланс фінансової рівноваги підприємства, який породжений циклічним розвитком взаємопов'язаних та взаємообумовлених кризових явищ і веде до знецінення власного капіталу за відсутності адекватних антикризових заходів [1, с. 204].

Фінансову кризу можна розглядати як стимулюючий фактор до якісних перетворень в діяльності підприємства. Реалізація такої функції фінансової кризи ґрунтується на антикризовій стратегії, яка розроблена з урахуванням виявлених параметрів кризових процесів (глибини та швидкості) та ресурсного потенціалу підприємства. Часове обмеження для розробки та реалізації заходів фінансово-економічного оздоровлення пов'язане із своєчасністю розпізнавання кризових проявів. Цим обумовлюється необхідність та доцільність розробки системи раннього

виявлення та подолання фінансової кризи підприємств як раціонального інструменту антикризового управління. Призначення такої системи полягає в ідентифікації причинно-наслідкових зв'язків кризових процесів та застосуванні до них превентивних або санаційних заходів з метою збереження самостійної ефективно функціонуючої господарської одиниці.

Комплексне вивчення вертикальних та паралельних взаємозв'язків фінансової кризи дозволило представити фінансову кризу як складний процес трансформації одного виду кризи в інший з перспективою лавиноподібного розвитку негативних явищ, наслідком якого є банкрутство підприємства. Розвиток паралельних зв'язків фінансової кризи характеризує її масштаби і являє собою послідовну активізацію кризи ліквідності, кризи платоспроможності, кризи прибутковості, загрози втрати фінансової стійкості. Поглиблення кризових процесів характеризується вертикальними зв'язками.

Накопичення причин інтенсифікації розгортання одного виду кризи прискорює її наростання на кожній наступній стадії.

Отже, успішне антикризове управління підприємством визначається своєчасністю розпізнавання його кризового стану. У стані банкрутства підприємство може опинитися при ігноруванні ранніх фаз розвитку фінансової кризи або через невірний вибір антикризової стратегії. Розбалансованість внутрішнього фінансового механізму негативно позначається на спроможності підприємства до самостійного виходу з кризової ситуації. Саме тому важливим є своєчасне переведення підприємства на режим антикризового управління шляхом впровадження механізму виявлення та подолання фінансової кризи. Реалізація адекватних заходів на початкових стадіях розвитку кризових процесів дозволить зберегти внутрішній потенціал підприємства, мобілізація якого створить основу недопущення банкрутства.

Література

1. Гудзь Т. П. Санаційний інструментарій системи раннього реагування та попередження фінансової кризи на підприємстві / Т. П. Гудзь // Вісник Львівської комерційної академії. – Вип. 18. – Львів: ЛКА. – 2005. – Ч. 2. – С. 203-207.

УДК 330.567.25:330.322

ЗАОЩАДЖЕННЯ ДОМАШНІХ ГОСПОДАРСТВ ЯК ДЖЕРЕЛО ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Нагайчук В. В. – к.е.н., доцент; Капустіна А. – студентка
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Одним із ключових питань, яке необхідно вирішити для побудови ефективної та сталої економіки є забезпечення національної економіки інвестиційними ресурсами, адже стабільне зростання економіки неможливе без значного залучення інвестиційних ресурсів, одним з важливих таких джерел є грошові заощадження домашніх господарств.

У сучасній та класичній науковій економічній літературі проблема заощаджень є однією з найвагоміших. Детальні та всебічні дослідження знайшли своє відображення в працях класиків економічного вчення, зокрема А. Сміт, Д. Рікардо, Дж. М. Кейнс, Дж. Р. Хікс, П. Самюельсон і ін.

Метою статті є аналіз мотивів заощаджень домашніх господарств та обґрунтування необхідності використання заощаджень домогосподарств в інвестування економіки України.

Заощадження населення можна визначити як частину грошових доходів населення, яка формується за рахунок скорочення поточного особистого споживання (задля накопичення) і призначена для забезпечення потреб у майбутньому.

Серед чинників, які впливають на формування заощаджень, Марцін В. виділяє такі: державна політика, економічна і демографічна ситуація в країні, розвиненість мережі кредитно-фінансових структур, податкові стимули, стабільність політичного

клімату в державі, безробіття, рівень розвитку регіонів, звички населення, стан ринку товарів і послуг та доступність споживчого кредиту, доходи населення, а також, вік, стать, склад сім'ї, освіта, професія, рух робочої сили, рівень фінансової культури суспільства, попит на іноземну валюту (як форму заощадження) [1, с. 87].

Варто зазначити, що для трансформації заощаджень домашніх господарств в інвестиції в реальний сектор економіки повинні бути створені умови, за яких інвестори та позичальники могли б оптимально досягти поставлених цілей в довгостроковому періоді. По-перше, це наявність попиту на інвестиції з боку суб'єктів господарювання. По-друге, це розвинутий фінансовий ринок. По-третє, довіра населення до фінансових інститутів, фінансового ринку і до держави загалом [2, с. 3].

Одним із найактуальніших питань як для розвинутих, так і перехідних економік на сьогодні залишається проблема трансформації заощаджень населення в інвестиції. Трансформація заощаджень домогосподарств в інвестиції – це механізм перетворення грошових ресурсів домогосподарства на фінансові та нефінансові активи з метою отримання доходу у майбутньому.

Механізм трансформації заощаджень прямо пропорційний з процесами формування і використання доходів домогосподарств. Доходи, що надходять від різних джерел, фактично формують інвестиційний ресурс. В процесі використання доходів певна їх частина надходить фінансовим структурам: використання доходів змінюється накопиченням вартості, тобто формується реальний інвестиційний ресурс (організовані заощадження). Отже, основними етапами трансформації заощаджень домогосподарств в інвестиції є формування ресурсів, призначених для заощаджень, вкладення цих ресурсів у фінансові та не фінансові активи та отримання в результаті максимального доходу. На практиці відбувається трансформація заощаджень у вкладення, які дають дохід у грошовій формі – акції, облігації, банківські депозити, і вкладення, які дають дохід у вигляді збільшення

початкової вартості реальних і фінансових активів. Адже у країнах з нестабільною економікою домашні господарства здійснюють готівкові вкладення з метою страхування від інфляційного знецінення, а вже потім з метою використання їх як капіталу [1, с. 88]:

Важливими умовами ефективного перетворення заощаджень населення в фактор інноваційного розвитку економіки є [3, с. 6]:

- обсяг доходів населення і домашніх господарств, достатній для задоволення поточного особистого споживання і створення накопичень, які є гарантією стабільності підвищення рівня життя;

- наявність в населення схильності до заощадження, важливою умовою якого є впевненість у надійності банківського сектора, соціальної та політичної стабільності;

- стабільний попит на інвестиції з боку підприємств;

- розвинена фінансово-кредитна система в країні;

- наявність чіткої та повної правової бази підтримки інвестицій та інновацій;

Аналізуючи стан України варто зазначити, що незважаючи на фактичну наявність всіх суб'єктів для інвестиційної активізації заощаджень населення, ефективність таких структур, як небанківські фінансові установи (особливо страхові компанії, недержавні пенсійні фонди та інститути спільного інвестування) та фінансово-кредитний ринок (фондова біржа, брокерські та дилерські компанії тощо) є низько ефективними. Причиною цього є низький попит на інвестиційні інструменти, незадовільна фінансова грамотність населення, слабе юридичне забезпечення прав позичальників та нерозвинута інфраструктура фінансового ринку. З огляду на це особливо актуальним є вдосконалення фінансового механізму трансформації коштів населення в інвестиційні ресурси економіки, нестача яких на разі є однією з основних передумов економічної та фінансової кризи.

Основними проблемами формування заощаджень, їх капіталізації на фінансовому ринку та трансформації в інвестиції є:

- відсутність в Україні сформованих фінансових традицій та позитивної практики ведення фінансової діяльності;

- відсутність інституту фінансових консультантів;
- обмежена сфера застосування компенсаційних механізмів на фінансовому ринку;
- відсутність ефективного податкового стимулювання інвестицій громадян;
- низький рівень довіри населення як до держави загалом, так і до національної грошової одиниці та інституцій фінансового ринку;

- недоліки забезпечення учасників ринків необхідною фінансовою інформацією;
- низький рівень фінансової грамотності населення [4, с. 21–25].

Отже, в умовах політичної та економічної нестабільності, загострення проблеми ефективного розвитку залучення інвестиційних ресурсів, потрібен пошук нових та активізація наявних джерел інвестування.

Література:

1. Марцин А. С. Роль заощаджень населення у трансформації економіки // Фінанси України. – 2002. № 4. – С. 85 – 93.
2. Нагайчук В. В. Заощадження домогосподарств як джерело інвестицій в національну економіку / В. В. Нагайчук. // Економіка. Управління. Інновації. – 2014. – № 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2014_2_44.
3. Рамський А. Ю. Інвестиційний потенціал заощаджень фізичних осіб та механізм його реалізації// Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 5 (71). – С. 173.
4. Кізіма Т. Фінансова поведінка домогосподарств: сутність, класифікація, чинники впливу / Т. Кізіма // Світ фінансів. – 2011. – №4. – С. 19–26.

УДК 336.71

СУЧАСНИЙ СТАН БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Мирончук В.М. - к.е.н., ст. викладач

Вінницький навчально-науковий інститут економіки THEU

З моменту набуття Україною незалежності саме банківська система стала основним рушієм розбудови економіки. Однак інтенсивне вливання фінансового капіталу з паралельним зменшенням показників розширеного виробництва та соціально-економічного розвитку довело неготовність ефективної співпраці банків та підприємств, що у подальшому призвело до виникнення та поглиблення кризових явищ.

Сучасна банківська криза стала результатом накопичених макроекономічних дисбалансів в минулому і прорахунків у проведенні антикризової політики в сьогоденні. За класифікацією МВФ, поточна криза в Україні має всі ознаки потрійної – банківської, валютної та боргової.

Так у період 2013-2015 рр. чисті активи банків зменшилися майже втричі – з 154,19 млрд дол США до 56,76 млрд дол США. Власний капітал скоротився майже вчетверо – з 22,4 млрд дол США до 5,7 млрд дол США. Зазначені показники свідчать про те, що оздоровлення банківської системи вимагає якісного й кваліфікованого нагляду, наявності додаткових буферів капіталу і

спеціальних антикризових планів, яких НБУ наразі не може запропонувати.

За підсумками 2015 року чисті активи банківської системи України скоротилися на 8,2% та склали 1 208,88 млрд грн. Власний капітал банків за аналогічний період зменшився на 26,7%, а протягом двох останніх років на 32% та складав 122,05 млрд грн [1].

Крім того українська банківська система страждає від хронічної недокапіталізації. Так, норматив адекватності регулятивного капіталу, що розраховується НБУ у 2015 році склав 7,1% (при мінімально допустимому порозі – 10%). Міжнародні рейтингові агентства оцінюють необхідну [HYPERLINK "http://ukr.lb.ua/news/2015/07/06/310218_nbu_vidzvituvav_pro_dokapitalizatsiyu.html"](http://ukr.lb.ua/news/2015/07/06/310218_nbu_vidzvituvav_pro_dokapitalizatsiyu.html) докапіталізацію в межах від 120 до 150 млрд грн.

Попри задекларовану НБУ роботу над оздоровленням банківської системи за підсумками 2015 року її фінансовий результат був від'ємним: чистий збиток платоспроможних банків сягнув 57 283 млн грн, що, в першу чергу, зумовлено погіршенням якості активів банків.

Сукупний обсяг доходів українських банків у 2015 р. склав 153 457 млн. грн., обсяг збитків 205 685 млн. грн. За результатами 2015 р. кількість збиткових платоспроможних банків налічувала 38 зі 123 установ, які подали звітність до НБУ [1].

Тиск на банківську систему спричиняє погіршення якості кредитного портфелю. Так загальний кредитний портфель банків України протягом 2015 року зменшився на 16%, при цьому резерви зросли майже на 56 млрд., тобто негативно класифіковані кредити по діючих банках збільшилися на 52%.

За таких негативних результатів постає питання ефективності впровадження регулятором наступних заходів:

1. Запровадження валютних обмежень

Як свідчить світовий досвід, подібні адміністративні заходи можуть запроваджуватись у екстрених випадках, а строк їх дії – не перевищувати 1-3 місяці. Цей час використовується на експрес-діагностику банківського сектора задля мінімізації ризиків виділення антикризового рефінансування нежиттєздатним банкам. Натомість в Україні валютні обмеження діють вже понад рік. Що, по-перше, призвело до подальшої втрати довіри населення до банківського сектору, відтоку депозитів (у першу чергу валютних) і, як результат, збільшення збитків банківської системи. По-друге, до формування тіньового ринку купівлі-продажу валюти, подальшої доларизації економіки і зменшення валютних надходжень в країну.

2. Обвал національної валюти, проведення аукціонів за голландським принципом

Гривня залишається найслабкішою валютою країн Європи та СНД. У рейтингу Bloomberg валют, що найбільш знецінилися у 2015 р національна валюта України посіла шосту позицію із показником мінус 33%. Згідно ж із статистикою НБУ, офіційний курс за рік знизився на 52%.

Основним засобом підтримки курсу залишається продаж Нацбанком ВКВ на міжбанку. Однак, результатом відсутності дієвих механізмів з підтримки стабільності нацвалюти й хаотичних продажів ВКВ на міжбанку стало провокування панічних настроїв і подальше знецінення гривні на тлі зменшення золотовалютних резервів.

3. Блокування імпорту

Наприкінці вересня 2014 р НБУ запровадив низку обмежень щодо поставок товарів в Україну. Інвесторам заборонили купувати валюту для виведення коштів, отриманих від продажу поза фондовими біржами цінних паперів українських емітентів (крім держоблігацій).

Однак, по-перше, документ набрав чинності, коли курс гривні вже суттєво зріс. По-друге, більшість тіньових схем на той момент, певною мірою, втратили актуальність. По-третє, обмеження НБУ на рух капіталу порушили положення як внутрішнього законодавства щодо захисту іноземних інвестицій, так і підписаних Україною міжнародних договорів. По-четверте, НБУ фактично наклав табу на кінцеві розрахунки, наприклад, в рамках договорів про постачання та налагодження імпортних виробничих ліній.

4. Блокування кредитування і провокування подальшого скорочення банківської системи

З 1 квітня НБУ планує запровадити новий порядок оцінки кредитних ризиків. За попередніми підрахунками обсяги потенційного надлишкового доформування резервів можуть сягнути 130-150 млрд грн., що потребуватиме від акціонерів збільшення капіталу банків на 5-6 млрд дол. Тим самим, по-перше, НБУ провокує погіршення якості кредитного портфелю. По-друге, нові правила змусять банки згорнути кредитування низки груп позичальників. По-третє, наслідком запровадження більш жорстких, ніж європейські, стандартів стане подальше скорочення діючих банків.

5. Заморожування співпраці з МВФ

Бюджет-2016 приймався під гаслом продовження кредитування з боку МВФ. Втім, рішення про чергове заморожування кредитування вочевидь прийняте ще у вересні, коли бюджетний процес був у самому розпалі. Причиною такого рішення з боку МВФ стало невиконання Україною так званих «сигнальних» показників, один з яких – рівень чистих золотовалютних резервів. Так на 1 грудня 2015 р. чисті золотовалютні резерви не тільки не зросли, а зменшилися на 0,6 млрд дол і досягли критичного рівня 1,2 млрд дол [1].

Таким чином, стан банківської системи, як і всієї економіки країни, є критичним. Відсутність чіткого плану дій по боротьбі з кризою змушує НБУ приймати хаотичні рішення і сподіватись на те, що вони

спрацюють. Натомість така непослідовність у діях навпаки ще глибше заганає економіку в кризу. Окремі вірні рішення або приймаються занадто пізно, або йдуть у розріз з іншими кроками регулятора.

Література

1. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]// [Офіційний сайт Національного банку України]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>

УДК 351.713.078.3(477)

ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ

Волощук Р. Є. – к.е.н., викладач

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Адміністрування податків в Україні потребує постійного удосконалення з метою створення оптимального балансу прав та обов'язків платників податків і держави в особі фіскальних органів, щоб з одного боку звільнити платника податків від зайвого адміністративного впливу, а з іншого – зберегти за фіскальними органами достатні повноваження з контролю за дотриманням законодавства про податки і збори.

Вимоги до удосконалення процесу податкового адміністрування в сучасних умовах підвищуються, що вимагає розробки напрямів його методичного та технологічного розвитку, які автором узагальнено та відображено на рис. 1.

Сучасний етап модернізації податкового адміністрування має ґрунтуватися як на наявних організаційних та методичних резервах, так і на нових, сучасних формах організації і забезпечення. Україні потрібна трансформація податкового адміністрування у партнерську модель взаємовідносин, засновану на розширенні можливостей для врегулювання суперечок і відкритішого обміну інформацією між фіскальними органами та платниками податків. Платники податків повинні бачити в працівниках фіскальної служби не супротивників, а партнерів в податковому процесі. Крім того, здійснення фіскальними органами дієвих заходів, що забезпечують систематичний приріст податкових надходжень до бюджету держави, можливо тільки при використанні адекватних форм і методів їх роботи,

наявності висококваліфікованих кадрів, розвиненого інформаційного середовища та досконалої нормативної бази.

Власне удосконалення податкового адміністрування, на наш погляд, варто здійснювати за напрямками управлінської діяльності, що дозволяють реалізовувати процес справляння податків і зборів через особливі методи адміністративної роботи. Зокрема потребує покращання облікова робота фіскальних органів, оскільки вона є вихідним моментом в організації адміністрування податків і зборів. Діяльність фіскальних органів з реєстрації та обліку юридичних і фізичних осіб здійснюється за допомогою внесення в державні реєстри відомостей про створення, реорганізацію і ліквідацію юридичних осіб, набуття фізичними особами статусу індивідуального підприємця та інших відомостей.

Існуючий процес реєстрації та обліку платників податків має низку недоліків, до яких, на думку В. Журавського, варто віднести: вирішення питань, які пов'язані з дотриманням норм податкового законодавства лише у фіскальному органі за місцезнаходженням (місцем проживання) платника податків, де ведеться його облікова справа; реєстрація платником певних режимів оподаткування (облік по податку на додану вартість, єдиний податок) та отримання відповідного свідоцтва у фіскальному органі за місцезнаходженням або місцем проживання; неякісна робота з неплатниками – особами, які обліковуються у фіскальних

органах та які через будь-які причини не подають або припинили подавати податкову звітність і сплачувати податки, та особами, які здійснюють господарську діяльність, одержують доходи від такої діяльності і при цьому не обліковуються у фіскальних органах і не сплачують податки. До них додаються недоліки за іншими напрямками, такі як

відсутність принципу обслуговування платників податків протягом єдиного візиту до фіскального органу [1, с. 30-31]. Проте найголовнішою проблемою, з якою стикаються фіскальні органи в процесі податкового адміністрування є реєстрація та облік підприємств-одноденок (недобросовісних або проблемних платників податків).

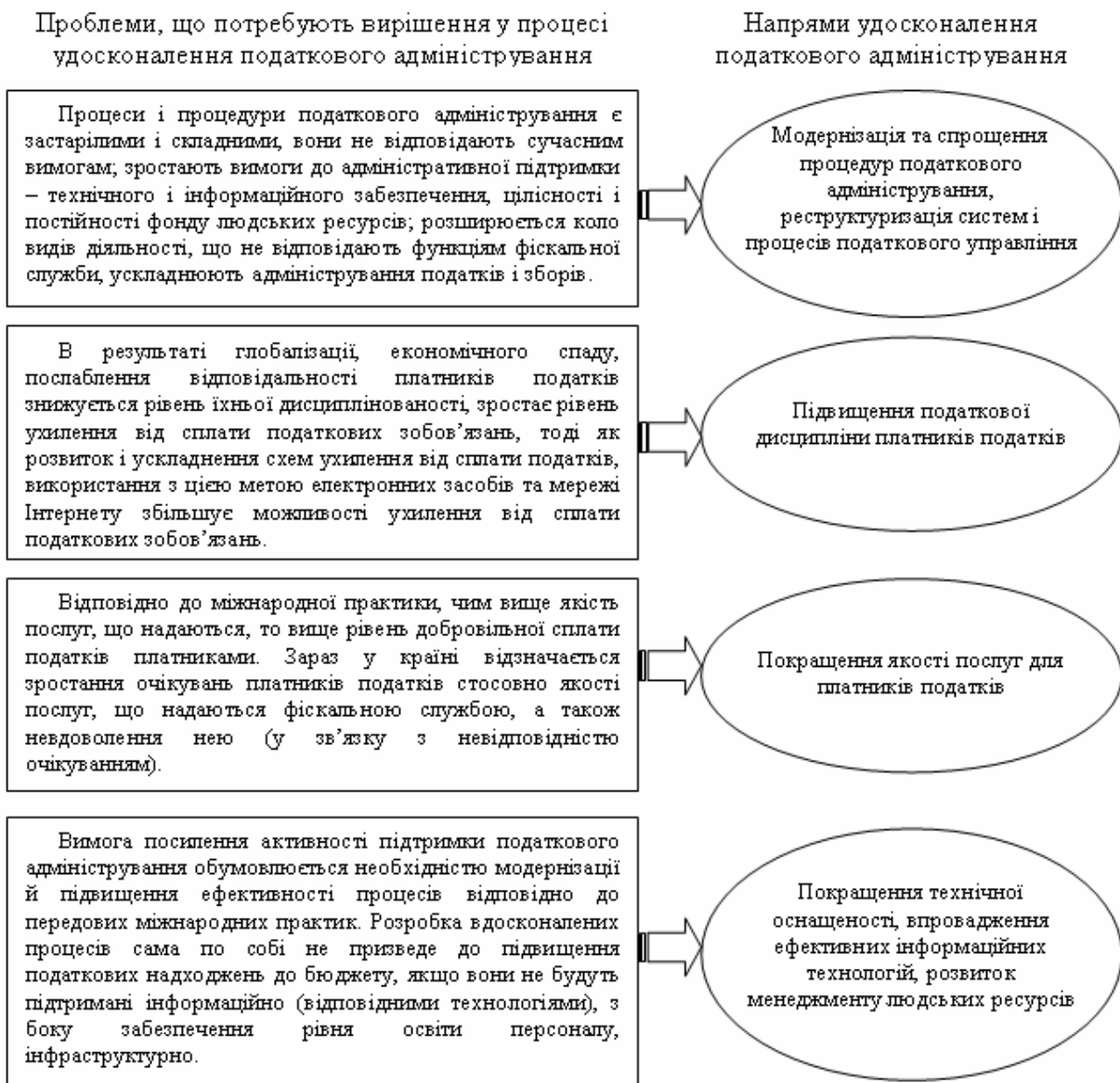

Рис. 1. Напрями розвитку адміністрування податків в Україні

Для вирішення існуючих нині проблем, що ускладнюють процес податкового адміністрування, необхідно вживати заходи, спрямовані на вдосконалення системи реєстрації та обліку юридичних і фізичних осіб у фіскальних органах. Такі заходи щодо проблемних та недобросовісних платників нами узагальнено та відображено на рис. 2.

Запропоновані методичні підходи вдосконалення за окремими ділянками роботи фіскальних органів сприятимуть підвищенню ефективності системи адміністрування податків загалом. Проте потребують покращення й інші напрями управлінської діяльності фіскальних органів щодо забезпечення процесу справляння, що є завданням подальших наукових розробок.

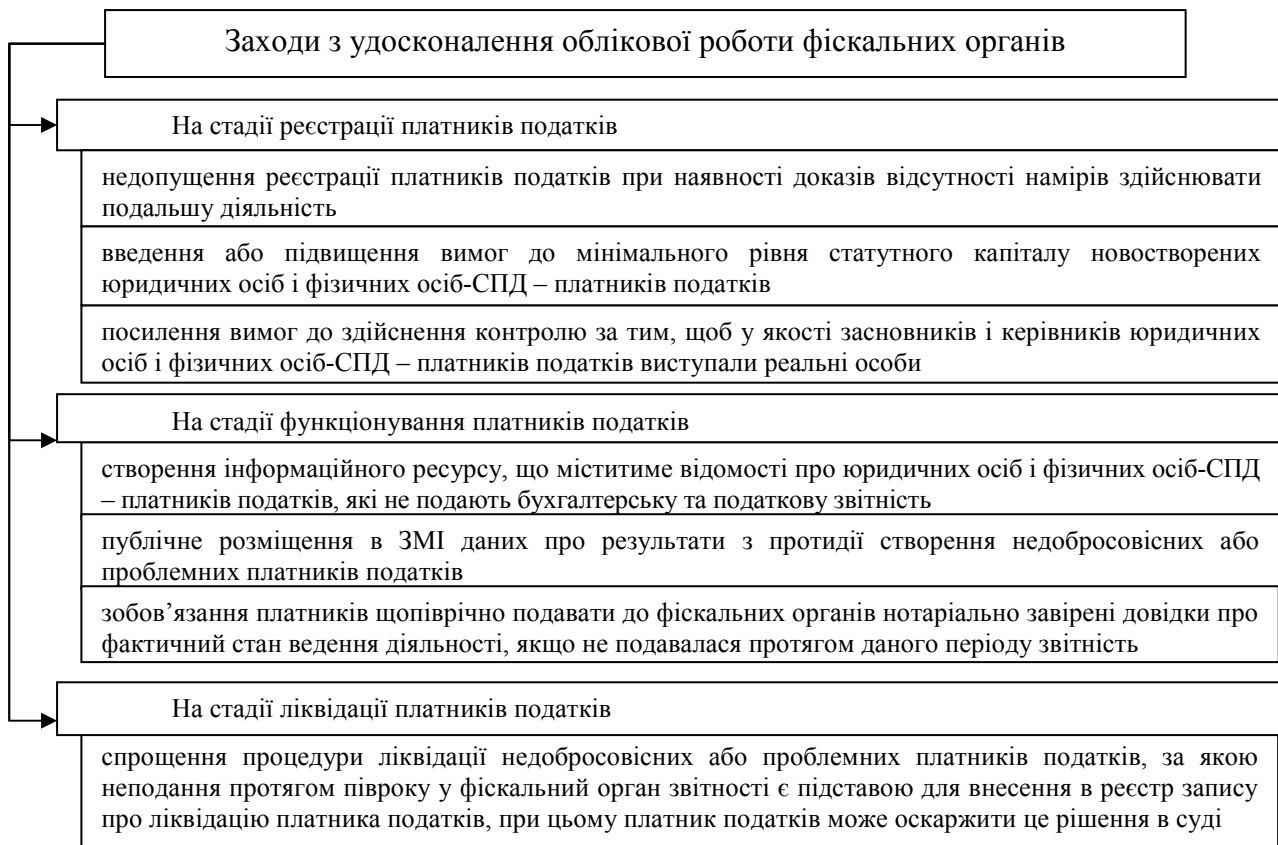

Рис. 2. Удосконалення методичних підходів з реєстрації та обліку платників податків фіскальними органами [1, с. 30-31; 2, с. 243]

Література

1. Журавський В. Л. Удосконалення взаємовідносин з платниками податків в процесі модернізації податкової служби України / В. Л. Журавський // Взаємовідносини платників податків і податкових органів України: сучасний стан і перспективи розвитку : Збірник матеріалів науково-практичного семінару, 30 листопада 2010 р., м. Ірпінь. – Ірпінь : НУДПСУ, 2010. – С. 30-34.
2. Швабій К. І. Напрями підвищення ефективності адміністрування податків в Україні / К. І. Швабій, Ю. Д. Гусак // Наукові записки. Серія «Економіка». – 2008. – Вип. 10. – С. 240-247.

УДК 658.14/17.012.8:658.14.012.32

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

Чопляк І.А. – викладач

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Постановка проблеми. Стійке функціонування і розвиток вітчизняних підприємств в умовах ринкової економіки визначається здатністю господарюючих суб'єктів адекватно реагувати на зміну зовнішнього і внутрішнього середовища. Фінансова безпека підприємства - це складне поняття, яке залежить від безлічі факторів, що виникають як всередині підприємства, так і за його межами. Забезпечення фінансової безпеки підприємства є основним фактором ефективного функціонування самих підприємств і стратегія їхнього

середньострокового розвитку в системі фінансового менеджменту.

Важливість формування комплексного підходу до управління фінансовою безпекою в фінансовому управлінні з урахуванням сучасних тенденцій ведення бізнесу визначає актуальність теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні аспекти теорії фінансової безпеки, а також фінансової рівноваги та стійкості знайшли відображення в наукових працях вітчизняних та зарубіжних науковців, а саме: О. Арєф'євої, О. Барановського, І. Бланка, Т.

Загорельської, М. Єрмошенка, В. Шликова, В. Яковлева, П. Орлова, О. Василик, Л. Шемаєва та ін.

Мета статті. Мета дослідження полягає в узагальненні теоретичних підходів забезпечення досягнення фінансової безпеки за допомогою фінансових інструментів управління підприємством на сучасному етапі розвитку економіки України.

Виклад основного матеріалу. Фінансова безпека підприємства є найважливішою складовою економічної безпеки та являє такий стан підприємства, при якому забезпечується захищеність фінансових інтересів підприємства, в результаті чого підприємство прагне до фінансової рівноваги, підвищення фінансової стійкості, ліквідності, платоспроможності та стабільності діяльності в короткостроковому і довгостроковому періоді.

У деталізованому вигляді фінансова безпека підприємств може бути представлена як:

- стан ефективного використання фінансових ресурсів;
- якість менеджменту;
- забезпечення оптимальної структури капіталу.

Забезпечення фінансової безпеки підприємства нерозривно пов'язане з формуванням і ефективним функціонуванням системи моніторингу фінансово-господарської діяльності підприємства. Інформаційно-аналітична система, що включає актуальну інформацію про зміни зовнішнього і внутрішнього середовища бізнесу, обґрунтовує прийняття своєчасних і ефективних управлінських рішень в системі фінансового менеджменту, сприяє формуванню стратегії забезпечення фінансової безпеки підприємства [1, с. 114].

Найбільша ефективність діючої системи забезпечення фінансової безпеки підприємств може бути досягнута за умови об'єднання в цілісний механізм методів і засобів, які в сукупності спроможні забезпечити безпеку, зберегти і ефективно використовувати фінансові, матеріальні та інформаційні ресурси.

Сформована система моніторингу повинна включати три блоки: поточний, річний та довгостроковий моніторинг, що забезпечує контроль на основі комплексної діагностики

фінансово-економічного стану підприємства і визначення класу фінансової безпеки.

Запропонована система моніторингу спрямована на прийняття ефективних управлінських рішень, що забезпечують підприємствам досягнення фінансової безпеки в умовах змін, що відбуваються у зовнішньому та у внутрішньому середовищі.

Формування ефективної та стабільної фінансової безпеки - це завдання, що стоять перед кожним підприємством в різних економічних умовах. На сьогодні питання про формування і функціонування механізму, спрямованого на управління сталим розвитком підприємства для реалізації стратегічних і тактичних завдань, залишається відкритим.

Підхід до формування механізму сталим розвитком підприємства включає в собі об'єкти управління та прийняття управлінських рішень, аналіз і оцінку якісних і кількісних показників. Для організації ефективного механізму управління стійким розвитком підприємства необхідно своєчасно визначати внутрішні і зовнішні загрози, а також встановлені порогові значення, які ідентифікують клас фінансової безпеки. Існує проблема ідентифікації ризику та мінімізації негативних наслідків від його впливу при вирішенні поточних і стратегічних завдань в діяльності підприємства. У процесі функціонування підприємства необхідним завданням є оцінка різних видів фінансових ризиків, але при цьому особливу увагу необхідно приділяти тим з них, які впливають на фінансову безпеку: ризик, пов'язаний з формуванням структури активів і пасивів; ризик втрати платоспроможності; ризик втрати фінансової стійкості і безпеки [2, с.57].

Фінансова безпека може бути охарактеризована за допомогою комплексу кількісних та якісних параметрів фінансового стану, що відображають рівень його захищеності від зовнішніх і внутрішніх загроз. Ступінь даного захисту обумовлена здатністю органів управління підприємства на відповідних рівнях забезпечити сталий економічний розвиток підприємства, досягнення основних цільових параметрів діяльності, нейтралізувати негативний вплив кризових явищ економіки, сформувати адекватну систему обліку фінансових потоків

і підвищити ефективність системи контролю, розробити і впровадити систему постійного моніторингу фінансового стану підприємства з метою раннього діагностування кризових явищ і ознак банкрутства.

Реалізація перелічених напрямів фінансового менеджменту допоможе підприємству створити необхідний запас міцності фінансової системи, що забезпечує подолання кризових наслідків.

Висновки і пропозиції. Сьогодні кожне підприємство повинно чітко орієнтуватися в складних умовах ринкових відносин,

правильно оцінювати виробничий та економічний потенціал, стратегію подальшого розвитку, володіти методикою управління системою фінансової безпеки з метою забезпечення платоспроможності та фінансової стійкості. Оптимально визначений механізм управління фінансовою безпекою підприємства забезпечує захист її фінансових інтересів від зовнішніх та внутрішніх загроз, що дозволяє підприємству досягати своїх цілей з найменшими втратами і з найбільшою ефективністю їх реалізації.

Література

1. Корінев В.Л. Контролінг у системі управління маркетингом на підприємстві / В.Л. Корінев // Економіка та підприємництво. – 2013. - №3/72. – С. 113-116.
2. Каріне С. Тимощенко. Функціонально-орієнтований підхід до забезпечення фінансової безпеки суб'єкта підприємництва / Каріне С. Тимощенко // Економічна теорія та історія економічної думки. – 2015. - №6. – С. 54-61.

УДК 330.55(477)

ДИНАМІКА ТА СТРУКТУРА ВВП УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ КРИЗОВИХ УМОВАХ

Русятинська А. О. – викладач

Вінницький навчально-науковий інститут економіки THEU

В умовах соціально-політичної нестабільності, поглиблення кризових явищ та дисбалансу основних макроекономічних показників, дослідження питань достовірності аналізу валового внутрішнього продукту, його динаміки, структури, методів розрахунку та факторів, що впливають на темпи зростання набуває особливої актуальності.

Валовий внутрішній продукт поряд із іншими показниками, такими як інфляція, якість життя, зайнятість тощо, є найважливішим індикатором соціально-економічного рівня розвитку країни, оскільки використовується для оцінки результатів виробництва, темпів економічного зростання, продуктивності праці та дає уявлення про загальний матеріальний добробут нації [1, с. 7; 2, с. 83]. Перспективи прогресивного розвитку українського суспільства залежать від об'єктивних економічних умов, до яких, зокрема, відносяться стабільні темпи зростання ВВП. Разом з тим, протягом останніх років динаміка ВВП має нестабільний характер.

Так, здійснивши розрахунки в постійних (базових) цінах 2012 року, ми спостерігаємо регресивну динаміку реального ВВП обсяг якого у 2015 році скоротився на 210 231 млн грн або 14,7% в порівнянні з аналогічним показником 2012 року та на 8,7% або 113 940 млн грн до попереднього року. Такий тренд зумовлений втратою основних промислових регіонів та зниженням промислового виробництва на 13,4%, зокрема, скороченням обсягу виробництва у добувній промисловості і розробленні кар'єрів на 14,5%; переробній промисловості на 13,1%, постачанні електроенергії, газу, пари і кондиційованого повітря на 12%. Негативна динаміка збереглася у показників платіжного балансу України, яка супроводжується скороченням експорту на 26,8% та імпорту на 29% відповідно до аналогічного періоду попереднього року, що призвело до зменшення притоку іноземної валюти. Це не лише послаблює позиції гривні у світі, а і призводить до підвищення цін та інфляції. Падіння обсягів виробництва у поточному році також пояснюється зменшенням попиту, що викликане зниженням рівня купівельної

спроможності населення. Стрімка інфляція та падіння національної валюти вплинуло на роздрібну торгівлю, доходи домогосподарств та на загальний рівень фінансового забезпечення держави, що відповідно відобразилось на макроекономічних показниках, зокрема, на триваючому зменшенні обсягів виробництва.

У 2014 році на скорочення реального ВВП вплинув спад економіки. Він мав як об'єктивний, так і суб'єктивний характер. Так, фінансова та політична криза, військовий конфлікт на сході України, анексія Криму, розрив економічних відносин з Росією та потреба в реформуванні економіки країни, які супроводжуються руйнуванням інфраструктури, втратою значної частини вугільної, металургійної, машинобудівної та хімічної промисловості, зосереджених в цих регіонах, спричинили прискорений темп падіння ВВП на 6,9% або 96 291 млн грн в порівнянні з базовим роком. І лише 2013 рік характеризується незначним падінням реального ВВП на 0,03%, що свідчить про «застій» економічного відновлення.

В свою чергу обсяг номінального ВВП, на відміну від показників реального, має зростаючу тенденцію. Так, позитивна динаміка простежується у 2015 році і складає 530 897 млн грн або 37,8%, порівнюючи з 2012 роком та 23,5% або 368 837 млн грн порівняно з попереднім роком. У 2014 році зростання відбувалось повільнішими темпами і становило 162 059 млн грн або 11,5%. Незначна позитивна тенденція спостерігалась у 2013 році, де цей показник збільшився на 60 529 млн грн або 4,3%. На таке зростання вплинули девальвація національної валюти, яка супроводжувалась стрибком інфляції (річний індекс за даними Міністерства фінансів у 2015 році склав 143,3%, у 2014 – 124,9% і у 2013 – 100,5%). Слід відмітити, різницю між ростом інфляції та номінальним ВВП, яка у 2015 р. простежується у розмірі 19,8%, у 2014р – 13,4%, а у 2013 – 3,8%, що свідчить про скорочення обсягів виробництва та споживання товарів і послуг. На нашу думку, така динаміка ВВП свідчить про падіння економіки України в цілому, різке коливання і дисбаланс макроекономічних показників. Крім того, особливостями формування ВВП в Україні є те, що такі

напрями як переробна промисловість, оптова й роздрібна торгівля та податки на продукти займають найбільшу вартісну частку в його структурі, в той час, як в обсязі ВВП розвинутих індустріальних країн (Німеччини та США) такий показник, як податки на продукти взагалі відсутній. Таким чином, динаміка показника ВВП впливає на приховування дійсних масштабів кризового падіння та труднощі виходу з нього.

Ми вважаємо, що протиріччя між реальним та номінальним ВВП приховує дійсну картину економічного та фінансового становища країни. Тому, очевидною є необхідність перегляду порядку формування даного показника, який не дозволив би штучно його збільшувати за рахунок зростання цін, використавши досвід економічно розвинутих країн. На наш погляд, ефективними кроками зростання обсягу ВВП у наступні роки має бути удосконалення макроекономічного регулювання грошової сфери, нарощення обсягу експортного потенціалу та оптимізація його структури, створення сприятливого інвестиційного середовища для іноземних інвесторів та пошук нових ринків збуту; створення ефективної методики планування і прогнозування макроекономічних показників, удосконалення реформування бюджетної та податкової систем; модернізація виробничих фондів і впровадження новітніх технологій для підвищення конкурентоспроможності продукції, розвиток малого та середнього бізнесу для створення нових робочих місць, детінізація економіки шляхом подолання причин та передумов тіньових явищ, створення сприятливих умов для залучення тіньового капіталу в легальний сектор економіки.

Отже, значні макроекономічні дисбаланси, недостатній рівень прозорості у державному секторі управління та відсутність комплексного підходу уряду до покращення макроекономічних показників призвели до падіння розвитку економіки. Дослідження структури та динаміки номінального і реального ВВП свідчить про суттєву розбіжність між ними та нерівномірність їх зміни. Причому номінальні показники не лише не

відображають реального стану національної економіки, а й штучно збільшені за рахунок девальвації гривні, зростання інфляції, відпускних цін на товари та послуги і сплатою збільшеного обсягу податків і зборів, що в свою чергу стимулює

поглиблення кризових процесів. В результаті фінансово-економічна ситуація вимагає комплексного реформування, яке допоможе відновити стабільність фінансового сектору та сприятиме інтенсивному розвитку української економіки в майбутньому.

Література

1. Новікова В.В. Прогнозування внутрішнього валового продукту на основі апарату штучних нейронних мереж [Електронний ресурс] / В.В. Новікова // Економіка та управління АПК. – 2014. – № 1. – С. 5–11. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/есuарк_2014_1_3.pdf
2. Пугачов М.І. Прогноз динаміки внутрішнього валового продукту України за допомогою нейронних мереж / М.І. Пугачов, О.М. Грибинюк, А.О. Мельник // Економіка АПК. – 2015. – № 4. – С. 82–88.
3. Валовий внутрішній продукт України за 2012–2015 роки [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

УДК 330.332

ЛІЗИНГ ЯК ІННОВАЦІЯ У ФІНАНСУВАННІ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Лозінська К.В. – викладач; Гуляк Ю. М. – ст. 2 курсу.
Вінницький коледж економіки та підприємництва ТНЕУ

У статті розглянуто проблеми та перспективи розвитку лізингових відносин в Україні. Обґрунтовано доцільність використання лізингового механізму у фінансуванні агропромислового комплексу. Розкрито переваги та недоліки фінансового лізингу як джерела фінансування розвитку підприємств. Доведено, що фінансовий лізинг є потужним методом фінансування інвестиційної діяльності на сучасному етапі розвитку економіки та суспільства.

Ключові слова: лізинг, фінансовий лізинг, фінансування, лізингові відносини, лізингові концепції, інвестиції, лізингодавець, лізингоодержувач.

Постановка проблеми. Знаходячись на сучасному етапі розвитку Україна обрала шлях до Євроінтеграції, однією з цілей якої є посилення розвитку інновацій на усіх етапах виробництва та розподілу товарів і послуг.

Високий рівень розвитку аграрного сектору і забезпечення продовольчої безпеки є однією з найважливіших цілей державної політики. Її вирішення можливе на основі технічного переозброєння та зміцнення виробничого потенціалу аграрної галузі. Зробити це за рахунок власних коштів сільськогосподарські підприємства не спроможні. Як свідчить світова практика, ефективним інструментом розвитку аграрних

підприємств, є лізинг, зокрема лізингові відносини, які ще не набули належного розвитку, незважаючи на сприяння з боку держави [1].

Оскільки сільське господарство є однією з найбільш капіталомістких галузей виробництва, у аграрній діяльності часто виникають проблеми недостатнього фінансування та дефіциту коштів для придбання або оновлення обладнання. Тому аграрні підприємства змушені шукати шляхи забезпечення новітніми засобами виробництва. Таку можливість підприємствам надає розвиток лізингових відносин, які є інструментом для підтримки агропромислового комплексу загалом.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням фінансового лізингу агропромислових комплексів та лізингу в Україні загалом займалися такі вітчизняні вчені: В. І. Фридель, Т. М. Затвора, К. А. Барташук, Н. С. Рязанова, Н. М. Внукова, М. В. Шелудько, Г. І. Наконечний, Н. М. Купалова, С. В. Нуменкова.

Незважаючи на зростання інтересу до теми фінансового лізингу серед вітчизняних науковців, в Україні ще недостатньо проведено досліджень щодо використання фінансового лізингу як активного

інструменту фінансування інвестиційної діяльності підприємств. Відсутні практичні напрацювання щодо доцільності застосування на підприємствах фінансового лізингу, в порівнянні з іншими джерелами фінансування [2].

Мета статті. Дослідження лізингових відносин як альтернативної заміни кредитів у вигляді джерела фінансування агропромислового комплексу. Оцінка переваг та недоліків лізингових операцій порівняно з іншими видами інвестиційної діяльності в умовах постіндустріальної економіки та кризових ситуацій в країні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Національні лізингові ринки є більш ніж у 90 країнах світу. Сукупні обсяги операцій сягають понад 690 млрд. доларів. Лізинг є одним із найважливіших елементів інвестиційної політики багатьох країн. Темпи зростання лізингових операцій зазвичай випереджають темпи зростання головних макроекономічних показників. Насиченість і розгалуженість лізингових операцій є свідомством розвиненості ринкових відносин в державі [3].

Аналіз джерела фінансування підприємства показав, що вони розділяються на зовнішні і внутрішні. Внутрішнє фінансування передбачає використання власних коштів (чистого прибутку, амортизаційних відрахувань). Зовнішнє ж фінансування передбачає використання коштів держави, фінансово-кредитних організацій, не фінансових компаній і громадян. Саме лізингове фінансування належить до зовнішніх джерел отримання коштів підприємствами.

Для детальнішого трактування поняття фінансовий лізинг звернемося до Податкового кодексу України: фінансовий лізинг – це господарська операція, що здійснюється фізичною або юридичною особою і передбачає передачу орендарю майна, яке є основним засобом згідно з Податковим Кодексом і придбане або виготовлене орендодавцем, а також усіх ризиків і винагород, пов'язаних з правом користування та володіння об'єктом лізингу [2].

Для України відносини фінансового лізингу є відносно новим явищем, оскільки воно має власні переваги та недоліки,

підприємства з особливою обережністю відносяться до такого варіанту фінансування. Але якщо говорити виключно про сферу агропромислових відносин лізинг користується популярністю і уже встиг заслужити довіру серед інших форм фінансування.

Зростання рівня зношеності основних фондів на Українських підприємствах зумовлює необхідність їх оновлення і модернізації. Важливу роль у процесі активізації інвестиційних процесів та модернізації економіки країни відіграє фінансовий лізинг як пріоритетна форма фінансування капіталовкладень підприємств, що сприяє взаємодії суб'єктів господарювання з приводу отримання доступу до найновішої техніки і сучасних технологій [4].

Лізингова діяльність є перспективним видом бізнесу оскільки [2]:

- Світовий досвід показує, що на частку лізингу в нових інвестиціях в устаткуванні припадає 15-20%;

- Лізинг є одним з основних джерел активізації інвестиційної діяльності, що є вкрай важливим для нашої економіки;

- Переорієнтація банків із ринку цінних паперів на інвестиції у виробництво;

- Великий потенційний попит на послуги фінансового лізингу.

Переваги лізингу в порівнянні з іншими видами інвестування:

1. Інвестування у формі майна на відміну від грошового кредиту знижує ризик неповернення коштів, так як за лізингодавцем зберігаються права власності на передане майно;

2. Часто підприємству легше отримати майно по лізингу, ніж позику на його купівлю, оскільки лізингове майно виступає в якості застави;

3. Виробник отримує додаткові можливості збуту продукції, оскільки обмежене фінансування інвестицій часто не дозволяє підприємствам своєчасно оновлювати технологічну систему.

Нажаль державна підтримка агропромислового комплексу країни посередництвом лізингу господарств з низькою платоспроможністю в нашій країні практикується дуже рідко, тому деякі

підприємства просто не можуть ефективно працювати, а тим паче оновлювати технічно-машинне устаткування для підвищення ефективності промисловості.

Висновки. На сучасному стані економічного розвитку нашої держави лізинг є одним з найперспективніших фінансових інструментів. Лізингові інвестиції являються ефективною альтернативою банківським кредитам, оскільки є набагато доступнішими для підприємств. Також лізингоодержувачі

мають можливість викупу техніки по завершенні лізингового договору. Для багатьох підприємств це є єдиним варіантом для оновлення технічної бази, відповідно до цього лізинг дає можливість впровадження інновацій на підприємстві. Оцінюючи постіндустріальний розвиток нашого виробництва і його застарілі механізми, такий тип фінансування може значно покращити загальний стан розвитку підприємств.

Література

1. Корсун А. С. Етапи формування лізингових відносин та концепції їх походження // Формування ринкових відносин в Україні. - 2015. - № 6. - С. 145-149.
2. Барташук К. А. Фінансовий лізинг як джерело фінансування розвитку підприємств України // Економіка та держава. - 2015. - №3. - С. 142-147.
3. Григоренко Є. Лізинг як перспективний вид діяльності // Ринок цінних паперів України. - 2002. - № 1-2. - С.29-35.
4. Затвора Т. М. Проблеми та перспективи розвитку ринку лізингових послуг в Україні // Економіка і регіон. - 2015. - №3(52). - С. 8-13.

УДК 336.226.

ЗМІСТ ФІСКАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПДВ ТА МЕТОДИ ЙОГО ОЦІНЮВАННЯ

Білецька Н.В., Асауленко А.В., Дависвич Б.В.

Вінницький інститут конструювання одягу і підприємництва

Податок на додану вартість входить до складу систем оподаткування в більшості країн світу. У Франції цей податок був введений уперше у 1958 р., нині він є у 135 країнах світу. З розвинених країн податок на додану вартість відсутній у США, замість нього в країні діє податок з продажу із ставкою від 2 % до 11 %. Починаючи з періодів стабілізації грошового сектору України, коли була введена діюча нині грошова одиниця, податок на додану вартість був ризиковим фактором наповнення Державного бюджету України. Становлення податку на додану вартість в Україні відбувалось протягом тривалих строків [1, с. 264–272]:

– застосування кредитного методу (розрахунок платежів з податку в бюджет як різниці між сумою ПДВ, отриманого від покупця, і сумою ПДВ, сплаченого постачальникам матеріальних ресурсів, спрямованих на здійснення виробничо-господарської діяльності) на основі чого спостерігалась тенденція до наближення методики обчислення і способів справляння ПДВ до найбільш розвинутих країн;

– тенденція до зменшення податкового навантаження: скорочення кількості платників податку, зниження ставки ПДВ з 28 % до 20 %, запровадження механізму відшкодування податку з бюджету;

– приведення механізму розрахунку податкових зобов'язань до єдиних стандартів для всіх видів діяльності;

– розширення кола пільгових видів діяльності, що призвело до зростання нерівномірності в оподаткуванні різних підприємств.

Недосконалість податку на додану вартість в Україні створює значні проблеми для системи державних фінансів. Це пов'язано з тим, що такі переваги податку як: висока фіскальна ефективність, властивість регулювати ціни, стримувати кризу надвиробництва і витіснити з ринку неефективних виробників, наявність вбудованого механізму взаємного порівняння розміру податку його платниками, гармонізація торгівлі із іншими країнами не в повній мірі перебивають негативні аспекти ПДВ. Тобто він належить до проблемних податків, оскільки: відноситься

до податків на кінцеве споживання і повинен сплачуватись населенням і бюджетною сферою, маючи високу ставку та діючи під впливом значних темпів інфляції податок на додану вартість може виступати фактором, що стримує розвиток національної економіки; крім того, за умов зростання купівельної спроможності населення під тиском податку можуть розвиватись інфляційні процеси; існують можливості для ухилення від сплати податку та зловживання податковим механізмом його повернення за рахунок різних схем і фіктивних угод купівлі продажу товарів; ПДВ належить до регресивних податків на товари і послуги широкого вжитку, що є тягарем для незаможних покупців[2, с. 32–44]:.

Метод оцінки фіскального потенціалу ПДВ на основі регресійного аналізу передбачає використання інформації про сукупні доходи суб'єктів господарювання і певного набору змінних, які впливають на формування фіскального потенціалу ПДВ і прямо не впливають на його зміну. До цих факторів можна віднести дані щодо стану податкової бази, обсяги виробництва товарів і послуг, обсяги продажу товарів і послуг споживачам, вартість основних фондів, задіяних у виробництві товарів і послуг тощо). Одним з можливих недоліків регресійного методу, на нашу думку, є складність проведення розрахунків та інтерпретування отриманих результатів, існує ймовірність значного коливання отриманих параметрів фіскального потенціалу ПДВ через використовуваний набір економічних факторів. Крім того, розмір вибірки для побудови цінного для практичного застосування рівняння регресії повинен бути значним, оскільки результати регресійного аналізу матимуть точніші результати за умови охоплення всієї сукупності податкової бази, що бере участь в оцінці фіскального потенціалу податку на додану вартість.

Непрямі методи розрахунку фіскального потенціалу податку на додану вартість базуються на тому, що всі платежі ПДВ в кінцевому випадку виплачуються з доходів платників цього податку, і відповідно, податковою базою території є сукупний регіональний дохід, незалежно від етапу, на якому стягується податок на додану вартість.

Наявні підходи до оцінки фіскального потенціалу ПДВ вказують на відсутність методів, з використанням яких можна визначити фіскальний потенціал ПДВ, сформований за рахунок фізичних осіб, тобто безпосередніх споживачів товарів, робіт чи послуг від юридичних осіб та приватних підприємців. Специфіка податку на додану вартість вимагає його сплати у процесі придбання товарів громадянами, а тому за рахунок цього також формується елемент фіскального потенціалу ПДВ. Можна запропонувати декілька підходів до визначення фіскального потенціалу ПДВ за рахунок його сплати фізичними особами[3, с. 6–11]:.

Таким чином, в результаті дослідження сутності поняття «фіскальний потенціал ПДВ» встановлено, що в науковій літературі звертається увага на всебічне його вивчення. При цьому різні автори класифікують фіскальний потенціал за наступними ознаками: з позиції податкових зобов'язань державних органів на різних рівнях; з позиції загального фіскального потенціалу ПДВ на певній території; з позиції доходів, витрат та джерел формування фіскального потенціалу.

Фіскальний потенціал ПДВ є невід'ємною вагомою складовою частиною фінансового потенціалу країни. Під фіскальним потенціалом слід розуміти максимально можливу величину податкових ресурсів території, які можна мобілізувати та ефективно використати для збільшення доходів бюджету з метою подальшого їх спрямування на соціально-економічний розвиток регіону. В свою чергу фіскальний потенціал ПДВ – це максимально можлива сума надходжень ПДВ за певний період часу, яка може бути мобілізована, а також сума невикористаних можливостей щодо оподаткування податком на додану вартість. Ефективне та якісне використання фіскального потенціалу ПДВ є одним із ключових факторів соціально-економічного зростання територій. Однак, максимальний обсяг збору податку на додану вартість на певній території, не повинен негативно впливати на діяльність підприємств, їхню взаємодію із контролюючими органами та розвиток економіки регіону в цілому.

Висновки. Існуючі методи оцінки фіскального потенціалу податку на додану вартість пропонується розширити на основі

методу дослідження витрат фізичних осіб на придбання товарів чи послуг. Сутність методу полягає у визначенні фіскального потенціалу ПДВ, сформованого за рахунок фізичних осіб, тобто безпосередніх споживачів товарів, робіт чи послуг від

юридичних осіб та приватних підприємців. Зазначені категорії споживачів, сплачуючи за товари і послуги, сплачують також і ПДВ. Розрахунок суми ПДВ із можливих сум витрачання коштів населенням вказує на фіскальний потенціал ПДВ.

Література

1. Аронов А. В. Налоговая политика и налоговое администрирование : учеб. пособие / А. В. Аронов, В. А. Кашин. – М.: Экономистъ, 2013. – 296 с.
2. Горський І. В. Податковий потенціал у механізмі міжбюджетних відносин / І. В. Горський // Фінанси. – 2009. – № 6. – С. 27–34.
3. Кулик П. Л. Особливості відшкодування ПДВ у різних видах товарно-грошових операцій / П. Л. Кулик // Науковий вісник НУ ДПС України. – 2014. – № 2 (45). – С. 113–117.

УДК 336.22:631

ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМУ МАЙНОВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Рой Є.В., Головенко Т.І., Цирульнік О.О.

Вінницький інститут конструювання одягу і підприємництва

Проблема побудови ефективної податкової системи – одна з найактуальніших під час виходу країни з фінансової кризи. Створення законодавчої бази у сфері оподаткування має відображати традиції існуючої податкової системи та відповідати світовим тенденціям розвитку податкових систем, а податкова політика держави має бути спрямована на побудову збалансованого співвідношення фіскальної і стимулювальної функцій податків.

Стратегією інтеграції України до Європейського Союзу одним із пріоритетних завдань визначено адаптацію законодавства України до європейської спільноти [2], яка полягає у зближенні з сучасною європейською системою права, і прийняття Податкового кодексу України [1] є важливим кроком у цьому напрямі. З прийняттям кодексу суттєвих змін зазнало оподаткування майна.

Згідно розділу 12 ст.265 ПКУ податок на майно складається з:

- податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки;
- транспортного податку;
- плати за землю.

Платниками податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки є фізичні та юридичні особи, в тому числі нерезиденти, які є власниками об'єктів житлової та/або нежитлової нерухомості.

Ставки податку для об'єктів житлової та/або нежитлової нерухомості, що

перебувають у власності фізичних та юридичних осіб, встановлюються за рішенням сільської, селищної, міської ради або ради об'єднаних територіальних громад, що створені згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, залежно від місця розташування (зональності) та типів таких об'єктів нерухомості у розмірі, що не перевищує три відсотки розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного (податкового) року, за 1 квадратний метр бази оподаткування.

Для визначення порядку обчислення суми податку на майно необхідно звернутися до змін до Податкового кодексу України, а саме до пп.226.7 ст.226 розділу 12.

Обчислення суми податку з об'єкта/об'єктів житлової нерухомості, які перебувають у власності фізичних осіб, здійснюється контролюючим органом за місцем податкової адреси (місцем реєстрації) власника такої нерухомості у такому порядку:

а) за наявності у власності платника податку одного об'єкта житлової нерухомості, в тому числі його частки, податок обчислюється, виходячи з бази оподаткування, зменшеної відповідно до підпунктів "а" або "б" підпункту 266.4.1 пункту 266.4 цієї статті ПКУ, та відповідної ставки податку;

б) за наявності у власності платника податку більше одного об'єкта житлової нерухомості одного типу, в тому числі їх

часток, податок обчислюється виходячи із сумарної загальної площі таких об'єктів, зменшеної відповідно до підпунктів "а" або "б" підпункту 266.4.1 пункту 266.4 цієї статті ПКУ, та відповідної ставки податку;

в) за наявності у власності платника податку об'єктів житлової нерухомості різних видів, у тому числі їх часток, податок обчислюється виходячи із сумарної загальної площі таких об'єктів, зменшеної відповідно до підпункту "в" підпункту 266.4.1 пункту 266.4 цієї статті ПКУ, та відповідної ставки податку;

г) сума податку, обчислена з урахуванням підпунктів "б" і "в" цього підпункту, розподіляється контролюючим органом пропорційно до питомої ваги загальної площі кожного з об'єктів житлової нерухомості;

г) за наявності у власності платника податку об'єкта (об'єктів) житлової нерухомості, у тому числі його частки, що перебуває у власності фізичної чи юридичної особи - платника податку, загальна площа якого перевищує 300 квадратних метрів (для квартири) та/або 500 квадратних метрів (для будинку), сума податку, розрахована відповідно до підпунктів "а"- "г" цього підпункту, збільшується на 25000 гривень на рік за кожен такий об'єкт житлової нерухомості (його частку).

Обчислення суми податку з об'єкта/об'єктів нежитлової нерухомості, які перебувають у власності фізичних осіб, здійснюється контролюючим органом за місцем податкової адреси (місцем реєстрації) власника такої нерухомості виходячи із загальної площі кожного з об'єктів нежитлової нерухомості та відповідної ставки податку.

Платниками транспортного податку є фізичні та юридичні особи, в тому числі нерезиденти, які мають зареєстровані в Україні згідно з чинним законодавством власні легкові автомобілі, що відповідно до підпункту 267.2.1 пункту 267.2 цієї статті ПКУ є об'єктами оподаткування.

Об'єктом оподаткування є легкові автомобілі, з року випуску яких минуло не більше п'яти років (включно) та середньоринкова вартість яких становить понад 750 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року.

Така вартість визначається центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику економічного розвитку, за методикою, затвердженою Кабінетом Міністрів України, виходячи з марки, моделі, року випуску, типу двигуна, об'єму циліндрів двигуна, типу коробки переключення передач, пробігу легкового автомобіля, та розміщується на його офіційному веб-сайті.

Базою оподаткування є легковий автомобіль, що є об'єктом оподаткування. Ставка податку встановлюється з розрахунку на календарний рік у розмірі 25 000 гривень за кожен легковий автомобіль, що є об'єктом оподаткування.

Обчислення суми податку з об'єкта/об'єктів оподаткування фізичних осіб здійснюється контролюючим органом за місцем реєстрації платника податку.

Висновки. На формування та розвиток механізму оподаткування нерухомості впливає багато чинників: економічних (рівень цін на нерухомість і рівень розвитку ринку нерухомого майна, насамперед, його інфраструктури, наявність чи відсутність ефективних методик оцінювання нерухомості з метою оподаткування), соціальних (рівень доходів населення та рівень забезпеченості житлом), культурних (культурні переконання щодо неправомірності оподаткування житла), політичних (незацікавленість народних депутатів як власників дорогого житла в запровадженні податку на нерухоме майно) тощо. Ці чинники необхідно враховувати, адже саме вони впливають на доцільність і рівень оподаткування нерухомого майна [1, с. 34].

Література

1. Кучерявенко Н. П. Основы налогового права / Н. П. Кучерявенко. – Харьков: Константа, 2011. – 320 с.
2. Лист ДПС України «Про оподаткування спадщини у вигляді майнового та земельного сертифікатів» від 10.4.2015 № 21818/С/17-0715 [Електронний ресурс] / Дебет-Кредит. – Режим доступу до матеріалів: <http://www.dtkk.com.ua/show/2cid04031.html>
3. Новый курс: реформи в Україні 2010-2015. Національна доповідь [Електронний ресурс] / Національна академія наук України. Секція суспільних і гуманітарних наук. – Київ. – 2010. – Режим доступу до матер.: nbuv.gov.ua/books/2010/10nandop1.pdf

МІСЦЕ І РОЛЬ ОПОДАТКУВАННЯ БАГАТСТВА В КРАЇНАХ ЄС

Тітко Я.І., Лазаренко О.В., Білецька В.В.

Вінницький інститут конструювання одягу і підприємництва

Обравши шлях європейської інтеграції, Україна при реформуванні своєї податкової системи має орієнтуватися на досвід країн ЄС. В країнах-учасниках ЄС податок на багатство посідає відповідне місце і відіграє вагомую роль в податкових системах країн, в яких він існує. Вивчення та аналіз практики зарубіжних країн сприятиме розбудові в Україні такої системи податків, що включатиме податок на багатство, яка найкраще гармонізуватиметься з європейською практикою. Саме тому метою даного параграфу є дослідження системи податків в країнах ЄС на макроекономічному рівні, виявлення тенденцій щодо структури систем податків в країнах Євросоюзу, включаючи податки на майно і, зокрема, оподаткування багатства.

Податкова політика, відіграючи важливу роль у європейській системі права та суттєво впливаючи на соціально-економічний розвиток країн Євросоюзу, відіграє важливу роль не лише у розвитку внутрішнього ринку кожної країни-учасниці ЄС, але й в економіці сусідніх держав. Податкові системи кожної з європейських країн мають тенденцію до їхньої гармонізації з податковими системами інших країн. Зокрема, документами ЄС стосовно податків чітко визначено, що проведення незгодженої податкової політики є неприйнятним, і дії країн-учасниць у межах єдиного ринку мають координуватися. Така координація передбачає не стандартизацію національних податкових систем, а забезпечення їх конкурентоздатності та відповідності цілям Угоди про створення Євросоюзу [2, Р.3]. Одночасно з тим, забезпечення суверенітету окремих країн та належна реалізація завдань Євросоюзу в цілому можливі лише за умов формування необхідного обсягу податкових надходжень до бюджетів, у тому числі за рахунок оподаткування майна, що класифікується як багатство. Крім того, суспільство країн ЄС, сповідуючи принципи демократії, намагається будувати свою податкову систему відповідно до принципів соціальної справедливості та економічної

доцільності. У всіх цих процесах своє особливе місце посідає оподаткування багатства.

Динаміка умовної норми оподаткування в країнах Європи свідчить, що наприкінці минулого століття (1980–2000 рр.) податкові системи більшості країн ЄС мали тенденцію, яка не заохочувала створення нових робочих місць. У цей період умовна норма оподаткування на доходи фізичних осіб суттєво зросла (з 35 % до 43 %). Разом із тим, спостерігалось зниження умовної норми оподаткування для такого фактору, як капітал (з 42 % до 31 %) [2, Р. 28]. За оцінками експертів Агентства з міжнародного розвитку США в Україні (USAID) високий рівень фіскального навантаження на ВВП мають лише деякі розвинуті країни ЄС (наприклад, Данія та Швеція). Для перехідних економік такий рівень є неприйнятним. В Україні, за оцінками експертів, через бюджет та відрахування у різні фонди перерозподіляється понад 47 % ВВП, що перешкоджає внутрішнім та іноземним інвестиціям і робить економіку менш конкурентоспроможною, оскільки позбавляє підприємства стимулів та ресурсів для інвестиційної діяльності. Характерним рівнем цього показника для більшості розвинутих країн є 35 % - 37 %, і саме в цих межах має бути фіскальне (податкове) навантаження для економіки України [1, С. 2]. За нашими розрахунками, у 2014 р. показник податкового тиску в Україні склав понад 50 % ВВП.

У межах Євросоюзу між країнами спостерігаються відмінності щодо величини частки ВВП, що перерозподіляється через податки. У цьому плані країни-учасниці ЄС поділяються на дві групи. До першої належать ті країни, котрі стали членами ЄС на початку існування цієї спільноти країн: це, так звані «старі» країни-учасниці, або «група 15». У цю групу входять: Бельгія, Данія, Франція, Греція, Іспанія, Нідерланди, Ірландія, Люксембург, Німеччина, Португалія, Італія, Велика Британія, Австрія, Фінляндія та Швеція. Другу групу формують

країни, котрі приєдналися пізніше, так звані «нові» країни-учасниці, або «група 13». До їх числа належать: Естонія, Кіпр, Латвія, Литва, Мальта, Польща, Словаччина, Словенія, Угорщина та Чехія (приєдналися 1 травня 2004 року), Болгарія та Румунія (стали учасницями у січні 2007 року), а також Хорватія (набула статусу члена ЄС у липні 2013 року).

Структура податків постійно змінюється під впливом економічних, соціальних та політичних чинників. Співвідношення між окремими видами податків визначається фінансово-економічною та соціальною політикою держави. І, як слушно підкреслюють автори монографії «Держава – податки – бізнес», шляхом проведення певної податкової політики держава вирішує конкретні завдання: заохочення внутрішнього споживання або, навпаки, його обмеження, стимулювання інновацій, інвестицій у загальному плані, а також по пріоритетних галузях та регіонах, заохочення експорту, розвиток економічної та соціальної інфраструктури тощо [3, С. 83].

Фіскальний тиск, який виник внаслідок фінансового кризису 2007 – 2008 років, став поштовхом до так званих експериментів з податком на багатство. Наприклад, в 2013 році на Кіпрі в рамках програми з виходу з економічної кризи була спроба ввести одноразовий податок на банківські вклади. В світі новину пройшла як введення податку на багатство, однак технічно такий податок ним не був, оскільки за базу оподаткування мали брати суму банківського капіталу без будь – яких вирахувань як того передбачає оподаткування багатства.

Серед країн ОЕСР, в яких справляється податок на багатство, найбільша частка надходжень у сумі всіх податкових надходжень, зафіксована в Люксембурзі й Швейцарії і становить 5,3 % та 4,3 %, відповідно. Динаміка питомої ваги податку

на багатство в податкових надходженнях окремих країн світу представлена на рис. 2.4.

Аналіз динаміки надходжень з податку на багатство у співставленні з динамікою ВВП та загальними податковими надходженнями свідчить, що найбільш вагому роль цей податок має у Швейцарії – 4,3 % у загальних податкових надходженнях та 1,2 % у ВВП . Щодо обсягів цього податку, то у 2012 році через цей податок до бюджетів Швейцарії було залучено майже 6 млрд євро, з яких переважна більшість була сплачена фізичними особами – 80 %, а на юридичні особи прийшло лише 20 % .

Висновки. Податок на багатство в ряді країн світу має політичну роль. Запровадження його в цих країнах було покликано сприяти перерозподілу багатства від найзаможніших верств населення до тих, яким соціальна допомога є вкрай необхідною, виконуючи, таким чином, регулюючу роль.

Література

1. Doing Business – 2014. – World Bank, Washington, 2013. – 175 p.
2. Монтян Т. Формалізація власності. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://montyan.org/formaliziizaciiya-vlasnostii-19.html>
3. Стратегія партнерства з Україною на 2012-2016 роки. Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Міжнародна фінансова корпорація. – Представництво Світового банку в Україні, Білорусі та Молдові. Регіон Європи та Центральної Азії. Міжнародна фінансова корпорація, Регіон Центральної та Східної Європи. – МБРР, Київ, 2012. – 130 с.

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК: ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ ТА УПРАВЛІННЯ
--

УДК 338.43:339.9:631.11

УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Охріменко І.В. – д.е.н., професор

Київський кооперативний інститут бізнесу і права

Для успішної діяльності в умовах глобалізації сільськогосподарські підприємства повинні адаптуватись до якісно нового зовнішнього економічного середовища. Його найістотніша суттєва риса – наявність продуктових та ресурсних ринків. Ефективне оперування на продуктовому ринку можливе лише за умови правильного вибору напрямів діяльності, що означає обґрунтування переліку та обсягу товарів, з якими підприємство виходить на ринкову арену як самостійний господарюючий суб'єкт з правом юридичної особи. Відшкодування виробничо-збутових витрат та одержання прибутку прямо залежить від правильності управлінських господарських рішень, прийнятих керівництвом підприємства на цьому першому періоді адаптації.

Дослідженнями встановлено, що управлінське рішення стосовно напрямів діяльності доцільно обґрунтовувати на основі аналізу кон'юнктури продуктових ринків та економічних можливостей господарства. Ринкова кон'юнктура – це сукупність умов ведення агробізнесу, яка складається на тому чи іншому продуктовому ринку. Враховуючи значну інерційність економічних систем та сільськогосподарського підприємства як одного з їх різновидів, аналіз ринків необхідно розпочинати з тієї їх частини, яка найбільше відповідає наявному стану матеріально-технічної та кадрової бази сільськогосподарського підприємства, його традиційній спеціалізації, комплексу природно-економічних умов.

Об'єктом аналізу виступає, як правило, національний ринок певного товару (зерна, овочів, м'яса і т.д.) і лише в окремих випадках

допускається аналіз локальних ринків (цукрові буряки, молоко) як продовження аналізу ринків національних (в межах всієї держави). Оскільки наявне правове поле дозволяє підприємству бути самостійним оператором зовнішнього ринку, його аналіз розглядається як цілком доцільний.

Першим аналізується попит. Під ним розуміється кількість продукції яка може бути куплена (продана) на ринку з урахуванням прогнозних показників динаміки платоспроможності оптових чи роздрібних покупців. Значну допомогу на цьому етапі аналізу можуть надати державні, регіональні та галузеві прогнози і програми соціально-економічного розвитку держави, регіонів і галузей. На основі аналізу відповідної інформації підприємство формулює висновки про насиченість чи ненасиченість ринку і приймає рішення щодо доцільності оперування на тому чи іншому ринку та можливі обсяги збуту.

Другий етап аналізу – ринкові ціни. При цьому звертається увага на різні форми реалізації та канали збуту конкретного виду продукції, регіональні особливості ринкових цін, їх коливання протягом року, залежність цін від стану і результатів роботи відповідного продуктового підкомплексу у порівнянні з попередніми роками. На основі аналізу цін на продукцію прогнозують їх можливий рівень для наступних розрахунків прибутковості.

На третьому етапі обґрунтовують прогнозний рівень цін на ресурси: матеріальні, трудові (робочу силу), фінансові (вартість кредитів), енергоносії.

Четвертий етап – прогнозування собівартості одиниці продукції. При цьому орієнтуються на реально застосовувані в

господарстві технології та наявну матеріально-технічну базу, враховуючи можливість її удосконалення, використання агросервісних послуг тощо.

Наявність інформації про обсяги збуту, ринкові ціни на продукцію та собівартість її одиниці дозволяє визначити продуктивність галузей та господарства в цілому. На основі цієї інформації і приймається рішення про збереження чи коригування, уточнення напрямів діяльності підприємства. При прийнятті цього рішення слід найповніше врахувати можливість використання збуту продовольства (продуктів переробки), а не сировини, кінцевому (населенню), а не оптовому (переробному підприємству, заготівельному підприємству тощо) покупцеві (споживачеві).

Дослідження показують, що в ринкових умовах потенційні можливості правильного управлінського рішення стосовно напрямів діяльності автоматично на прибуток не перетворюються. Для цього ще потрібна досконала маркетингова стратегія. Її визначення зводиться до подальшого поглибленого аналізу обраних продуктивних ринків. Тепер об'єктом аналізу стають їх сегменти. Сегмент ринку – це група покупців з приблизно однаковими вимогами до товару та приблизно однаковою купівельною спроможністю. Особливо детальним аналіз сегментів повинен бути у випадку реалізації кінцевої продукції (продовольства) кінцевому споживачеві через власну збутову мережу. Про такого споживача необхідно знати все: його купівельну спроможність,

реакцію на зміну ціни (еластичність попиту за цінами), відношення до реклами, продажного сервісу і т.д. Саме ці компоненти збуту і покладаються в основу розробки маркетингової стратегії.

При оптовій реалізації сільськогосподарської сировини в основу маркетингової стратегії покладаються інтеграційні зв'язки. В першу чергу це відноситься до малотранспортабельних (незбиране молоко) та великотоннажних (вироблюваних у великих обсягах) продуктів (цукрові буряки, картопля). Господарство повинно свідомо обирати види, напрями та форми інтеграції, враховуючи реальну потребу в них, їх переваги та недоліки. Маркетингову стратегію оптового збуту доцільно базувати на взаємодії з інтегратором переробником або з акціонерним (кооперативним) торговим домом.

Завершальний етап обґрунтування напрямів діяльності підприємства – оцінка його конкурентоздатності у порівнянні з іншими конкурентами. Порівнюють якість продукції, її собівартість, можливу ціну, засоби рекламної підтримки товаропросування, продажний та післяпродажний сервіс. В залежності від оцінки обрані напрями приймають як остаточні або вносять необхідні корективи, використовуючи матеріали попереднього аналізу.

Література

1. Вызовы глобализации и антикризисный менеджмент в современных условиях хозяйствования / [под общей ред. А.М.Букреева]. – Луганск: Элтон-2, 2011. – 394 с.
2. Ільїн В.Ю. Глобалізація та її вплив на конкурентоздатність підприємств аграрного сектору економіки України / В.Ю.Ільїн. – Луганськ: Ноулідж, 2014. – 436 с.
3. Конкурентоспроможність підприємств в умовах ринкової економіки: у 3-х томах: Т. 2: Теоретико-методологічні основи конкурентоспроможності / [за заг. ред. В.С.Ніценка, О.В.Захарченка, М.А.Зайця]. – Одеса: ВМВ, 2015. – 174 с.
4. Охрименко И.В. Научные основы формирования аграрного рынка в Украине / И.В.Охрименко // Стратегия и тактика развития производственно-хозяйственных систем [под. общ. ред. В.В. Кириченко]. – Гомель: ГГТУ им. П.О. Сухого, 2015. – 321 с. – С. 161-166.
5. Соціально-економічний розвиток регіону в умовах міжнародної інтеграції: перспективи та пріоритети / [заг. ред. Н.Д.Свірідової]. – Луганськ: СНУ ім. В. Даля, 2011. – 295 с.

КЛАСТЕРНА ПОЛІТИКА В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНИХ ПРОМИСЛОВИХ КОМПЛЕКСІВ

Захарченко В.І. – д.е.н., професор

Черкаський державний технологічний університет

В умовах поглиблення процесів євроінтеграції та глобалізації вкрай важливо зміцнити конкурентний потенціал економіки України й, зокрема, її промислового комплексу як базової й найбільш динамічної сфери матеріального виробництва. У зв'язку з цим зростає інтерес науковців і практиків до сучасних форм організації промислового виробництва, зокрема на регіональному рівні, та до політики управління цими формами. До таких форм передусім належать регіональні індустріальні кластери – регіональні об'єднання промислових підприємницьких структур різного типу і галузевого складу. А політика щодо їх формування – кластерна – це політика прискореного інноваційного розвитку промислових комплексів регіонального рівня.

Таким чином, розвиток регіональних промислових комплексів країни на засадах кластерної політики може стати дієвим засобом структурної перебудови національної промисловості у світлі завдань із її входження у євроінтеграційні структури та світогосподарський простір.

Проблемам створення нових організаційних форм промислового виробництва у контексті євроінтеграційних завдань і процесу глобалізації присвячено багато праць як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Серед них слід передусім виділити фундаментальні праці Т. Андерсона, Е. Бергмана та Е. Фезера, М. Войнаренка, М. Енрайта, М. Портера, О. Солвелла, Г. Ліндквіста та К. Кетельса, С. Соколенка та ін. Разом з тим, на сучасному етапі розвитку національної економіки виникає нагальна необхідність теоретико-методологічного й науково-методичного обґрунтування управлінських стратегій і технологій «збирання в пучки» (кластери) промислових підприємств задля підвищення їх конкурентоспроможності й

«переформатування» промислових комплексів різного рівня, зокрема регіональних, на засадах кластерної політики.

Метою даної публікації є обґрунтування кластерної політики в контексті розвитку регіональних промислових комплексів в умовах поглиблення процесів євроінтеграції та глобалізації

Під кластерною політикою зазвичай розуміють систему державних заходів і механізмів із підтримки кластерів, що забезпечують впровадження інновацій, підвищення конкурентоспроможності підприємств, що входять у кластери, та регіонів їх базування [1, с. 38].

Кластерна політика в контексті розвитку регіональних промислових комплексів регіонів передбачає формування інституціональних відносин, спрямованих на об'єднання промислових підприємств і підприємницьких структур на основі кластерних технологій, які є вже достатньо апробованими в зарубіжних країнах (США, Італія, Фінляндія, Ірландія, Японія та ін.).

Слід зауважити, що регіональні індустріальні кластери не є феноменом тільки постіндустріальної епохи. На це вказує той факт, що поняття індустріального кластера (індустріального дистрикту) як концентрації спеціалізованих галузей в окремих місцевостях було введено у науковий обіг А. Маршаллом ще у 1890 р. [2, с. 176–189].

Звичайно, сучасні індустріальні кластери мають цілий ряд специфічних ознак. Е. Бергман та Е. Фрезер, зокрема, вважають, що такими ознаками є зовнішня економія (синергетичний ефект), інноваційне середовище, кооперативна та міжфірмова конкуренція, залежність від напряму розвитку [3].

На думку С. І. Соколенка [4] та М. П. Войнаренка [5], в сучасних умовах кластери слід відносити до інституцій соціально-

економічного типу. Це вони пояснюють двоїтим характером формування кластерів, особливо в структурі промислового комплексу регіону. Двоїстість кластерів проявляється, зокрема, в тому, що вони, з одного боку, можуть сформуватися на певній території тільки за наявності передумов, які сприяють об'єднанню підприємств у бізнес-мережі. З іншого боку, поява кластерів на певній території призводить не тільки до активізації підприємницької діяльності й зміни економічної поведінки учасників кластера, а й до утворення нових елементів інфраструктури (ринкової, інноваційної та ін.). Усе це сприяє виведенню промисловості регіону загалом на якісно вищий рівень щодо її інноваційності, структурної збалансованості, ефективності, соціальної зорієнтованості, а це, в свою чергу, впливає на її національну й міжнародну конкурентоспроможність.

Завдання щодо розгортання процесів кластеризації промисловості на регіональному рівні мають бути покладені на представників владних структур та бізнесу. Результатом їх діяльності в регіоні має бути формування регіонального індустріального кластера.

Під регіональним індустріальним кластером в широкому сенсі ми розуміємо інноваційну структуру, що формується в регіоні на основі концентрації мереж виробників, постачальників і споживачів, пов'язаних спільними схемами виробництва і реалізації продукції, проблемами регіонального відтворення та розвитку інституційного середовища.

Формування регіонального індустріального кластера передбачає

добровільне об'єднання в регіоні промислових компаній (передусім інноваційного спрямування), центрального банку кластера, страхової компанії, торгово-промислових палати (в т. ч. її аналітичного центру), товарної універсальної біржі, районних агроторгових домів, Центру стандартизації і метрології, районних консалтинг-центрів, центральної торговельної компанії, торгового дому (з власною мережею роздрібною торгівлі), науково-дослідних і дослідно-конструкторських організацій, технопарків, бізнес-інкубаторів тощо.

Основна мета проектування і створення регіонального індустріального кластера – налагодження кооперативної взаємодії між суб'єктами кластера задля досягнення поставлених цілей, зокрема зміцнення конкурентних переваг промислового комплексу регіону.

Особливо результативною взаємодія членів кластера може бути у поширенні інновацій. Тому у міжнародному конкурентному просторі регіональні індустріальні кластери можуть виступати як організаційно-виробничі структури горизонтального типу, що мають значний конкурентний потенціал і які здатні успішно конкурувати з транснаціональними корпораціями – цими монстрами міжнародного бізнесу.

Отже, кластерна політика розвитку промислових комплексів регіонів, що зводиться до формування регіональних індустріальних кластерів, передбачає зміцнення конкурентного потенціалу комплексів у світлі активізації процесів євроінтеграції та глобалізації.

Література

1. Панкова М.О. Кластерна політика як інструмент стратегічного менеджменту // Вісник Дніпропетровського нац. ун-ту. Серія «Економіка». – 2012. – Вип. 6. – С. 38-43.
2. Маршалл А. Принципы экономической науки / Альфред Маршалл. – [в 3 т.] / пер. с англ. – М. : Прогресс, 1993. – Т. 1. – 416 с.
3. Bergman E. Industrial and Regional Clusters: Concepts and Corporative Applications [Electronic resource] / E. Bergman, E. Feber // Move of aces. – Resource is available at : <http://www.rri.wvu.edu/WebBook/Bergman-Feser/chapter3.htm/chapter4.htm>.
4. Соколенко С. І. Кластери в глобальній економіці : монографія / С. І. Соколенко. – К. : Логос, 2004. – 848 с.
5. Войнаренко В. П. Кластери в інституційній економіці : монографія / В. П. Войнаренко. – Хмельницький : Хмельницький нац. ун-т, Пріда-М, 2011. – 502 с.

РОЛЬ НАУКИ В СИСТЕМІ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ ЕФЕКТІВ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ

ШПИКУЛЯК О.Г. – д.е.н., професор.

Вінницький національний аграрний університет

Інституційний конструкт позиціонування сутнісно-рольових характеристик науки, а також інноваційного процесу можна охарактеризувати таким фундаментальним за сутністю і всеохоплюючим твердженням... «інституції змінюються, але наука вічна, тому її розвиток неминучий, адже становить базис науково-технічного прогресу» (авт.). Саме означена «інституційна дилема» унормовує актуальність позиції наукового дискурсу, щодо інституціоналізації науки в життєдіяльності суспільства, індивіда, держави, інфраструктурних та виробничо-господарських утворень – інститутів імплементації процесу «виробництво-обмін-розподіл-споживання».

Еволюція суспільних формацій так чи інакше зумовлює і власне зумовлена розвитком науки як системи пізнання й передбачень, тому її (науку) вважаємо об'єктивною основою організаційно-функціональної інституціоналізації ефектів науково-технічного прогресу. Разом з цим, не претендуючи на безапеляційність суджень вважаємо, що наука у своєму розвитку, а також за інституційним конструктом проекції її результатів, апріорі пропонує модернізацію. Проблема лише в тому, що організаційно-функціональні аспекти інституціоналізації її набутоків залежить від державної політики та культури впровадження інноваційних розробок. Саме останні визначають базисну конструкцію та пріоритети інноваційного процесу, унормовуючи відповідну інституційну модель соціально-господарських взаємодій у механізмі конкуренції, підприємництва й ринку загалом. З практики ж відомо, що саме держава і суспільство через позиціонування своїх власних пріоритетів, визначають типологічні характеристики моделі інноваційного розвитку, яка наслідує відповідні, «запрограмовані» інституційні ефекти.

Наука у своєму розвитку, рольових характеристиках, а головне – сегментах інституціоналізації, позиціонується як

головний рушій науково-технічного прогресу, незалежно від суб'єктивного інтересу. Дане твердження не є простим гіпотетичним переконанням, адже ефекти суспільно-економічного буття формуються за рахунок того, що наука постійно споглядає у майбуття. Аксиоматичність даного твердження, на наше глибоке переконання є беззаперечною, тому інша думка ту є не зовсім доречною, так як наука – це дійсно організаційно-функціональна основа, у своєму розвитку, інституціоналізації ефектів науково-технічного прогресу.

Дискутуючи з представленої проблематики, ми нібито задаємося думкою про тавтологічність суджень, які можна позиціонувати як «наука про науку», але це не так, дослідження проблемних аспектів інституціоналізації науки як багаторівневої системи проявів суспільно-економічних ефектів застосування наукового потенціалу, дає нам підстави говорити про інституціональну теорію науки – еволюційну методологію її розвитку. Це поки що тільки гіпотеза, але ми її спробуємо довести, спираючись при цьому на наведене вище твердження про те, що «інституції змінюються, але наука вічна...».

Інституціональна теорія, або теорія розвитку-функціонування інститутів науки, не є чимось данним – це просто еволюційна концепція визнання науки як організаційно-функціональної системи створення-упровадження в життя чогось нового. Методологія розуміння діянь зі створення інновацій як головного завдання науки, в даному конкретному випадку дослідницьких інтерпретацій організаційно-функціональних взаємодій, є по-суті міждисциплінарний синтез – методи соціальних, природничих, суспільних і економічних наук. Така конструкція методів визначення ролі науки в системах соціально-економічного суспільного розвитку дає нам можливість визнати її пріоритетність й це не простий факт, а об'єктивна реальність, адже наукове акумулювання законів минулого, визначає

майбутнє. Про це не просто потрібно сьогодні говорити, так як маємо безліч прикладів сучасної української дійсності в економіці, соціумі, політиці, так і сьогоднішня вітчизняна наука логіколізує наслідки минулого з погляду минулих інституцій. Вся проблема в тому, що інституційні умови, середовище інституціоналізації науки набуло дещо відмінних від минулого (радянського) рис, а інститути продукування знань залишилися такими, яким притаманний принцип «наука для науки», який наслідують неконкурентність, неефективність, байдужість до результату. Висновок ніби дуже категоричний, але саме такою є сьогодні система інституційного забезпечення розвитку науки на мікро-, мезо- і макрорівні.

Науковий потенціал країни визначає її роль і місце в сучасному глобальному світі –

це аксіома, ідейне підґрунтя для різного роду стратегій в політиці, економіці, соціумі.

Наука безумовно особливий інституціоналізатор ефектів науково-технічного прогресу, які утворені в результаті дослідницьких подій і представленні у формі знання, що втілене в інноваційному продукті. Головне завдання науки – запропонувати суспільству модельну схему розвитку, спродукована в диспозиції означення максимальної вигоди в економічному, соціальному, політичному плані. Історично склалося так, що наука завжди була дороговказом, ідентифікуючи суспільно-економічні, природні, соціальні явища у контексті причинно-наслідкових зв'язків з перспективою й модельним конструктором найбільш прогресивних шляхів здійснення виробництва, обміну, а також споживання благ.

Література

1. Інноваційна діяльність в аграрній сфері: інституціональний аспект: монографія / [Саблук П.Т., Шпикуляк О.Г., Курило Л.І.] – К.: ННЦ ІАЕ, 2010. – 706 с.
2. Большой экономический словарь / под ред. А. Н. Аэрилияна. – М.: Ин-т новой экономики. – 2007. – 1472 с.
3. Джидарьян И. А. Категория активности и ее место в системе психологического знания. Категории материалистической деятельности и психологии / И. А. Джидарьян. – М.: Наука, 1988. – 322 с.
4. Роджерс, Еверетт М. Дифузія інновацій / Пер. з англ. Василя Старка. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. – 591 с.
5. Довбенко М. Криза економіки – не криза науки : монографія / Михайло Довбенко. – К. ВЦ «Академія», 2009. – 304 с. (Серія «Монограф»).
6. Віра Валле. Спадок Джеймса I та королеви Анни: охорона інтелектуальної власності у часі і просторі. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2010. – 216 с.: іл..

УДК 657:338

ЕКОНОМІКО-ОБЛІКОВІ МОДЕЛІ РУХУ ПАСИВІВ

Петренко Н.І. – д.е.н., професор

Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України “Бережанський агротехнічний інститут”

Моделювання дозволяє глибше й детальніше розглядати проблеми бухгалтерського обліку руху пасивів, спростити обліковий процес і зробити його ефективним для ухвалення управлінських рішень.

Мета дослідження полягає в удосконаленні методики бухгалтерського обліку, контролю та аналізу руху пасивів, шляхом розробки моделей обліку руху пасивів, що сприятиме оптимальному вибору напрямів розробки положень про облікову політику власного капіталу та зобов'язань та

приймати найбільш оптимальні рішення, підвищити ефективність управління підприємством.

Питаннями моделювання в бухгалтерському обліку займалися такі вчені, як Н.О. Блатов, Е.К. Гільде, В.Б. Івашкевич, В.В. Ковальов, Віт.В. Ковальов, М.І. Кутер, В.Ф. Палій, О.П. Рудановський, Я.В. Соколов, В.І. Ткач, О.А. Шапошніков, М.М. Шигун та ін.

Зазвичай, під моделлю розуміють логічний або математичний опис

компонентів і функцій, що відображають істотні властивості об'єкту або процесу, який моделюється. Об'єктом моделювання є бухгалтерський облік на підприємстві як цілісна система інформативного забезпечення його користувачів. Бухгалтерський облік відображає господарські операції в системі рахунків бухгалтерського обліку за допомогою методу подвійного запису.

Класична методологія бухгалтерського обліку на підприємстві здійснюється за схемою: первинний документ → бухгалтерська проводка → журнал операцій → облікові регістри (оборотно-сальдова відомість, шахова відомість тощо) → головна книга → звітність.

Якщо розглядати класичний варіант кругообороту капіталу за рахунок власних джерел утворення активів з моменту створення підприємства, то в загальному вигляді даний процес на рахунках бухгалтерського обліку виглядатиме таким чином (рис. 1).

Загальний процес кругообороту капіталу з моменту створення підприємства можна поділити на три послідовних процеси: придбання, виробництво, продаж. Насправді вони відбуваються постійно, безперервно та одночасно, протягом яких і здійснюється кругообіг капіталу. На рис. 1 напрям стрілки обрано відповідно до послідовності зміни капіталу за різними ознаками як в активі, так і в пасиві.

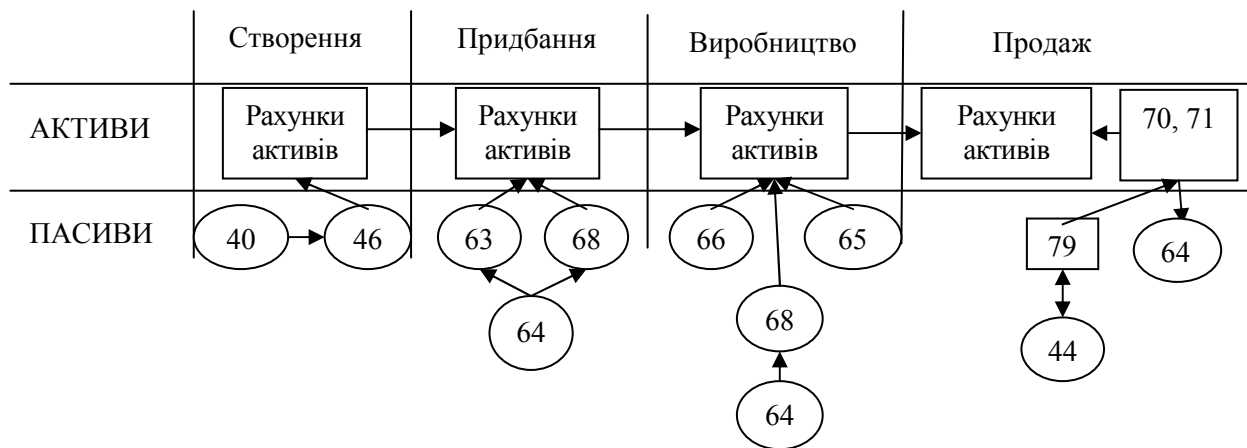

Рис. 1. Загальна схема відображення на рахунках бухгалтерського обліку пасивного капіталу

На рис. 2 зображено основні ключові події на підприємстві, починаючи з його створення, тобто державної реєстрації статутного капіталу, завершуючи його ліквідацією, а також інші операції, що призводять до зміни розміру зареєстрованого капіталу в установчих документах та державному реєстрі.

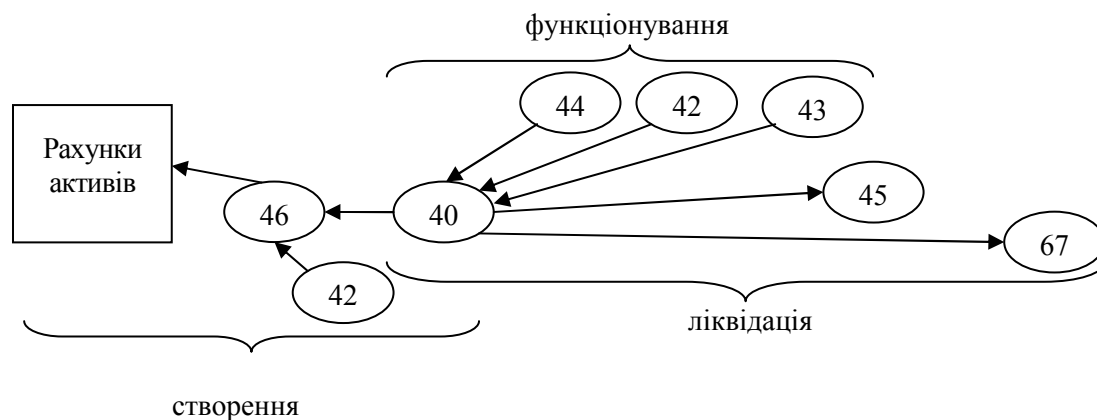

Рис. 4.12. Модель руху пасивів підприємства від початку діяльності до його ліквідації

Слід звернути увагу, що все управління підприємством спрямоване не на збільшення кількості та вартості активів як таких, а на примноження власного капіталу шляхом оптимального його використання та співвідношення з різного роду зобов'язаннями, що

виникають у ході здійснення господарської діяльності. Тобто, діяльність підприємства спрямована на збільшення власного капіталу

таким чином, щоб отримані доходи не лише покривали понесені витрати, а й приносили дохід (рис. 3).

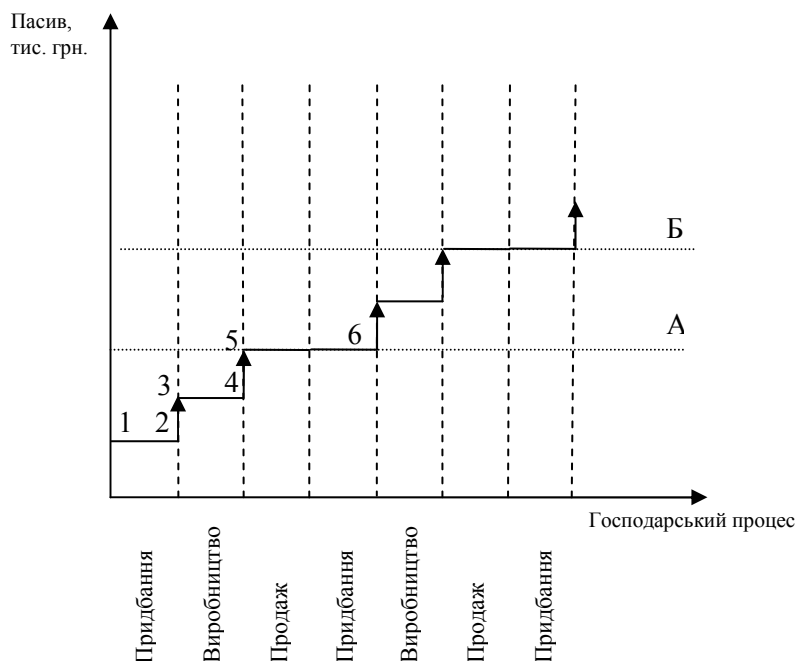

Рис. 3. Модель руху пасивів в умовах стабільного отримання позитивного результату діяльності*

* без залучення додаткових джерел фінансування діяльності

Дана модель найяскравіше відображає досягнення мети здійснення господарської діяльності: отримання прибутку, збереження джерела отримання прибутку, а також збільшення вартості підприємства. На рис. 3 відображено позитивну тенденцію здійснення господарської діяльності, враховуючи відсутність позикових коштів і можливість погашення зобов'язань перед постачальниками та підрядниками за власний рахунок.

За умови, що підприємство ефективно використовує залучені кошти, з отриманого доходу воно повинно забезпечити поступове виконання своїх зобов'язань та збільшення власного капіталу (рис. 4).

Отже, моделювання дозволяє глибше й детальніше розглядати проблеми бухгалтерського обліку руху пасивів, спростити обліковий процес і зробити його ефективним для ухвалення управлінських рішень.

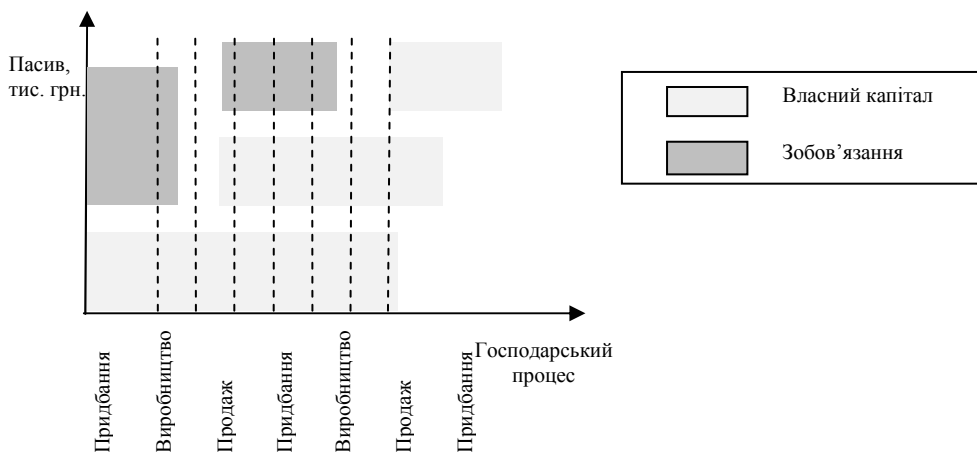

Рис. 4. Зміна пасивів за умов ефективного господарювання

СТРУКТУРА ЕКСПОРТУ ВІТЧИЗНЯНОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Ціхановська В.М., д.е.н., доцент

Вінницький національний аграрний університет

Посилення процесів глобалізації, економічної лібералізації світового продовольчого ринку та інтеграції України у світову господарську систему вимагають здійснення заходів щодо розвитку вітчизняного агропродовольчого ринку при створенні умов для виробництва конкурентоспроможної продукції.

За умов розвитку глобалізації світового господарства та сучасних тенденцій розвитку міжнародних економічних відносин посилюється значення зовнішньоекономічної діяльності. Процеси розширення національної економіки встановлюють нові стандарти розвитку міжнародного бізнесу, налагодження зовнішньоекономічних зв'язків, стимулювання конкурентних переваг для забезпечення стійких позицій на зовнішньому ринку для підвищення ефективності діяльності підприємств [1].

Саме зовнішньоекономічна діяльність забезпечує використання конкурентних переваг і є фактором економічного зростання, розвитку виробництва та задоволення споживчого попиту населення.

За останні два десятиріччя в Україні відбулися важливі економічні зміни, що також позначилися на її зовнішньоекономічній діяльності. Щорічно зростає зовнішньоторговельний оборот, кількість держав, з якими Україна має торговельні відносини [2].

Проведення зовнішньоекономічної діяльності аграрним підприємством вимагає особливої уваги до якості виробленої сільськогосподарської продукції та ефективності її виробництва. Показники зарубіжної продукції є більш привабливими для споживача за економічними та нематеріальними ознаками, що забезпечується сукупністю їх конкурентних переваг. До таких переваг можна віднести ціну продукції, її якість, надійність підприємства тощо [3].

Україна значно наростила доходи від аграрного експорту протягом останнього десятиліття – вони збільшилися майже у 4 рази внаслідок зростання світових цін на сільськогосподарську продукцію, а також нарощування фізичних обсягів експорту АПК з України (рис.1).

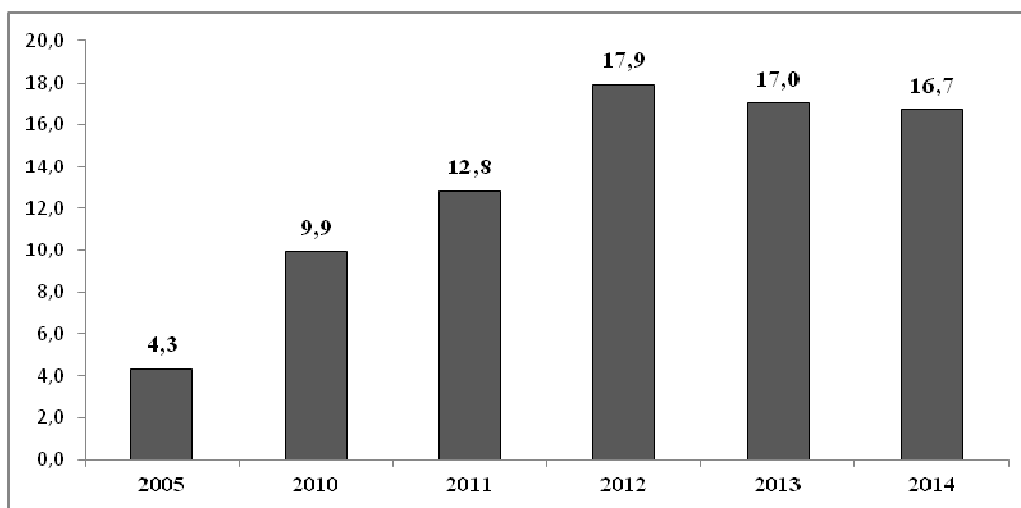

Рис.1. Обсяги аграрного експорту (коди 1-24 УКТЗЕД), млрд. дол. США
Джерело: [4].

Фізичні обсяги експорту зернових за останні 10 років також більш ніж подвоїлися та становили 32,3 млн. тонн зерна у 2013-2014 маркетинговому році. Відповідно зросла роль АПК в загальному

експорті. Так, у 2014 р. частка сільськогосподарських товарів та продукції харчової промисловості в загальному експорті України становила 30,9%, тоді як у 2010 р. вона була 19,3%, а у 2005р. – 12,6%.

У 2014 р. АПК вперше став лідером за обсягами експорту в Україні, обігнавши навіть металургію [4]. Основними товарними групами вітчизняного аграрного експорту у 2014 році виступали: зернові культури (12,1% загального експорту з України у 2014 р.), насіння олійних рослин (3,1%), жири та олії тваринного або рослинного походження (7,1%), готові харчові продукти (5,7%), молоко та молочні

продукти, яйця птиці, натуральний мед (1,1%), (рис. 2).

В той же час Україна є нетто-імпортером продуктів з м'яса та риби, живих тварин, риби, горіхів та спецій.

За даними Державної служби статистики України, експорт сільськогосподарської продукції за 9 місяців 2015 року склав 10,4 млрд дол., що на 16,1% менше, ніж за відповідний період 2014 року.

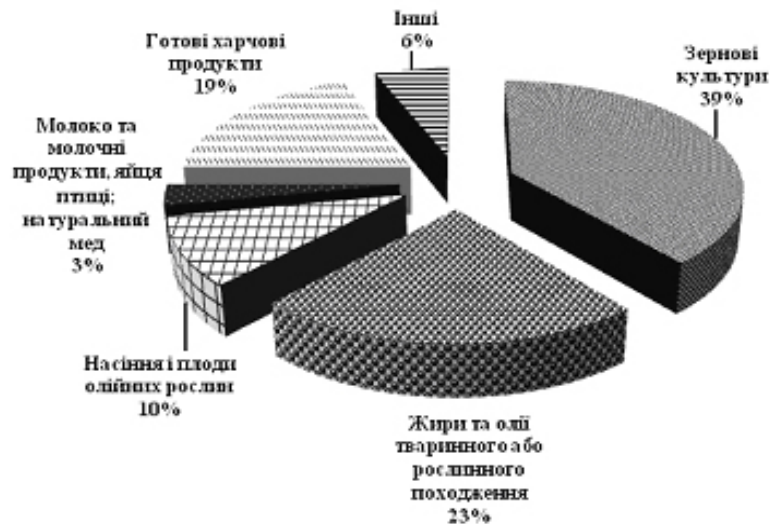

Рис. 2. Структура аграрного експорту у 2014 р., % до обсягу експорту АПК
Джерело: [4].

У 2014 році основними ринками збуту української сільськогосподарської продукції були країни Азії та ЄС, частка

кожного з регіонів становить 39% та 29% відповідно в загальному експорті АПК у 2014 р. (рис.3).

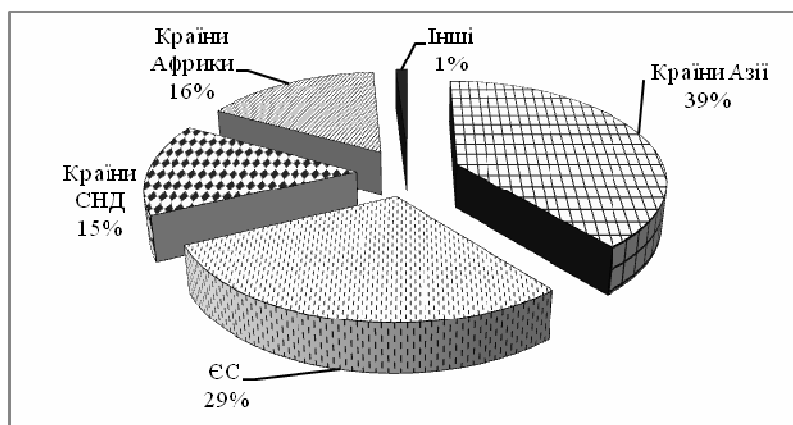

Рис. 3. Основні ринки збуту українського сільськогосподарського експорту (коди 1-24) у 2014 р., %

Крім того, український агробізнес експортує свою продукцію до країн СНД (15%) та Африки (15%) [4]. Україна переважно постачає до ЄС зернові, олійні культури, рослинні олії та тваринні жири. Через запроваджені Росією торговельні обмеження спостерігається

тенденція скорочення експорту АПК до РФ та країн Євразійського економічного союзу, особливо це стосується готових харчових продуктів з високим рівнем доданої вартості – м'ясо-молочної продукції, кондитерських виробів, алкогольних та безалкогольних напоїв.

Як наслідок, обмеження з боку Росії вимагають пошуку нових ринків збуту. Україна впевнено завойовує аграрні ринки США, Канади, Китаю, Туреччини, Бангладеш, Індії, Єгипту, Кореї, Ірану, Іраку, Саудівської Аравії та Індонезії. Також спостерігається активізація торговельних відносин з Європою. Зокрема, у 2014 р. експорт сільськогосподарської та харчової продукції до ЄС збільшився на 6,7% порівняно з 2013 р. Аграрний експорт зайняв перше місце у структурі українського експорту до країн ЄС за результатами 2014 р. – 28% і забезпечив доходи у розмірі 4,8 млрд. дол. США.

У 2015 році географічна структура експорту вітчизняного продовольства залишалась незмінною. Провідні позиції належали Європейському Союзу, Азії та Африці. Майже половина експортованої за 9 місяців 2015 року агропродовольчої продукції надійшла з України до країн Азії – 4,9 млрд дол. США (47,1% від загального експорту). Частка країн – членів ЄС у вітчизняному експорті склала близько чверті (26,0%) – 2,7 млрд дол. США. Країни Африки ввезли української агропродукції на суму 1,4 млрд дол. США. Левова частка товарної структури вітчизняного експорту – майже 90% – сформована за рахунок зернових та олійних культур, соняшникової олії та продукції харчової промисловості.

Нині найбільшим імпортером продукції вітчизняних аграріїв в світі є Китай, який за січень-вересень 2015 року закупив українського продовольства на 1,1 млрд дол. Слідом за ним йдуть Індія (0,8 млрд дол. США) та Єгипет (0,7 млрд дол. США). Четверте місце в рейтингу основних покупців української сільгосппродукції розділили між собою Туреччина та Іспанія. За 9 місяців 2015 року вони імпортували

продукції АПК України на суму по 0,5 млрд дол. США. Торгівля з Європейським Союзом здійснювалась переважно з такими країнами: Іспанією, Польщею, Італією, Нідерландами, Францією та Німеччиною. Зовнішньоторговельний оборот України із цими країнами перевищує 70% всієї торгівлі агропродовольчою продукцією з ЄС. При цьому загальне позитивне сальдо за 9 місяців 2015 року становило 1,4 млрд дол. США.

На нашу думку, стримувальними чинниками посилення конкурентоспроможності вітчизняної продукції АПК на зовнішніх ринках є: обмежена кількість видів експортноорієнтованої агропродовольчої продукції (зернові, насіння олійних культур, олії, частка у загальному експорті перевищує 60%); невідповідність окремих видів продукції міжнародним стандартам безпеки та якості продуктів харчування. Розширення ринків збуту вітчизняними товаровиробниками й посилення конкурентних позицій на світовому ринку потребує суттєвого організаційного та технологічного оновлення виробництва, приведення технологічних процесів у відповідність до міжнародних ветеринарних і фітосанітарних вимог, розвитку експортної інфраструктури тощо.

Стратегічними напрямками розвитку зовнішньоекономічної орієнтації аграрного сектору України мають стати підвищення якості продукції та нарощення експортного потенціалу за рахунок диверсифікації товарної пропозиції товарами із високою доданою вартістю.

Література

1. Єлісеєнко О.В. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України / О.В. Єлісеєнко, Г.С. Скобелева // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2014. – №4. – С. 9 – 12.
2. Антонюк О.П. Аналіз структури експорту агропродовольчої продукції / О.П. Антонюк, П.О. Антонюк // Економіка харчової промисловості. – 2014. – №3 – С. 27-32.
3. Гальцова О.Л. Сучасний стан експортного потенціалу АПК України / О.Л. Гальцова // Економіка та держава. – 2014. – № 3. – С. 12-17.
4. Єрмолаєв А. Аграрний сектор України: тенденції, суб'єкти, перспективи реформування / А.Єрмолаєв, І.Клименко, В.Ємець, С.Таран. – Київ : Інститут стратегічних досліджень «Нова Україна», липень 2015.– 28 с.

ДИРЕКТ-МАРКЕТИНГ: НЕОБХІДНІСТЬ АКТИВІЗАЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Дибчук Л.В. – к.і.н., доцент

Хмельницький національний університет

Шагінян Є.А. – викладач

Вінницький кооперативний інститут

Проаналізовано сучасний стан сегментів ринку і особливостей складових вітчизняного директ-маркетингу. Виявлено тенденції та проблеми його розвитку як інструментарію концепції маркетингу відносин і утримування споживачів.

У результаті еволюції теорії й практики маркетингу з кінця ХХ століття відбувається перехід від традиційних маркетингових підходів в управлінні ринковою діяльністю підприємств до концепції маркетингу відносин. Остання спрямована на привертання уваги споживачів, стимулювання до створення передумов до здійснення процесу купівлі, розвиток тривалих стосунків і перетворення їх на постійних партнерів. Концепція маркетингу відносин передбачає формування та підтримання прямих і зворотних зв'язків з різними учасниками ринку на основі врахування їхніх уподобань, запитів, очікувань. Основним інструментом практичної реалізації клієнт-орієнтованої концепції вважається індустрія директ-маркетингу, яка починає інтенсивно розвиватися в Україні. Ця теза підтверджує актуальність даного дослідження.

Останніми роками у вітчизняних і зарубіжних літературних джерелах зростає кількість публікацій стосовно індустрії директ-маркетингу. Внесок у розвиток теоретичних положень у галузі директ-маркетингу як інтерактивного засобу маркетингових комунікацій і розподілення продуктів праці здійснено в роботах А. Дойана і Ф. Букереля, Ф. Котлера, Ж.-Ж. Ламбена, Г. Багієва і В. Тарасевича, С. Гаркавенко, Т. Лук'янець, Е. Ромата та інших. Практичний досвід застосування окремих складових директ-маркетингу в Україні відображений у роботах вітчизняних науковців, серед яких В. Калашник, Т. Копитько, В. Пилипчук, А. Полоян, Т. Примак та ін.

Метою статті є визначення впливу директ-маркетингу на поведінку сучасного споживача (внутрішнього і зовнішнього) та обґрунтування доцільності його

використання в операційній діяльності вітчизняних підприємств.

Сутність директ-маркетингу витікає з його назви - прямий спосіб продажів і спілкування з клієнтами. Директ-маркетинг використовує у своєму арсеналі безліч інструментів, у числі яких найбільш популярні й класичні – директ мейл (адресна і безадресна розсилка), персональний продаж, листівки і електронна пошта, а також телефонні презентації, оригінальні селф-мейлери, виставкові експозиції тощо [3, с. 1023].

Перевагами директ-маркетингу є те, що його використання створює більше зручностей та скорочує час покупців на пошук і придбання товарів чи послуг; надає покупцю вибір більшої кількості торговельних підприємств; сприяє підтримці довгострокових взаємовідносин із кожним покупцем і співробітником підприємства; є більш економічним і ефективним методом продажу товарів чи послуг постійним та потенційним покупцям.

До недоліків прямого маркетингу можна віднести: високу вартість виготовлення та розсилання рекламних звернень, що може виявитися не під силу невеликим підприємствам; складність перевірки ефективності прямої реклами. Для цього потрібно замовляти спеціальні тести, що призводить до додаткового подорожчання прямого маркетингу; велика кількість рекламних матеріалів може дратувати тих, хто їх отримує; якщо рекламодавець не знає цільового ринку, значний відсоток розісланих рекламодавцем рекламних звернень не матиме відповіді та не буде ефективним [1, с.465].

Характерними особливостями вітчизняного директ-маркетингу є стрімкий розвиток сегмента дистанційної торгівлі. Торгівля за каталогами через пошту становить 40 %, вартість товарів, проданих через Інтернет – 53 %, через магазини відповідно 7 %. Високі обсяги продажів через Інтернет пояснюються високими цінами товарів, а також купівлею товарів дистанційно - торговельною компанією зі складу імпортера для конкретного клієнта і доставкою

покупцеві без участі посередника. Високу частку продажів через Інтернет становлять аудіо-, відео- та побутова техніка, косметика і книжкова продукція. У майбутньому очікується істотне зростання сегмента (до 30 % відсотків на рік) за рахунок росту наявного бізнесу та появи нових операторів – як іноземних, так і вітчизняних.

Директ-маркетинг на сучасному етапі є одним із найбільш стрімко зростаючих напрямків не тільки маркетингових комунікацій, але й усієї маркетингової діяльності в цілому. Якщо умовно поділити маркетинговий бюджет на «класичний» маркетинг і директ-маркетинг, то співвідношення між ними у 2015 році складало в розвинутих країнах Західної Європи, відповідно, 50-60% до 50-40%, в середньому по країнах Східної Європи – 80% до 20%, в Україні у 2015 році – 86-88% до 14-12%.

За результатами дослідження ринку директ-маркетингових послуг компанії OS-Direct і матеріалами міжнародного бізнес-форуму “Дні директ-маркетингу в Україні” [3, 10] можна визначити особливості й виявити тенденції розвитку сегментів індукції вітчизняного директ-маркетингу.

Директ-маркетинг – це маркетинг пошани. Керівники проектів зобов'язані поважати своїх клієнтів, щоб забезпечити їх

повторні покупки. Якщо довіра присутня, то клієнти, в свою чергу, забезпечують оптимальні продажі товарів. Тому потрібно впроваджувати кращі практики, давати споживачам гарантії якісного обслуговування, забезпечувати споживачам можливість повернення товару, а також те, що їм будуть повернені кошти та попередній рівень довіри і впевненості. На керівників проектів покладено також відповідальність за забезпечення сумлінності конкуренції між компаніями.

Умовно можна виділити наступні основні види прямого маркетингу: особистий (персональний) продаж; директ-мейл маркетинг; каталог-маркетинг; телемаркетинг (телефон-маркетинг); інтернет-маркетинг, використання в якості каналу комунікації коштів комп'ютерного зв'язку; інтерактивний мобільний маркетинг; інтерактивний телевізійний маркетинг.

За перспективністю ринків директ-маркетингу у Східній Європі Україна посідає п'яте із семи місць, але, на думку експертів, у неї є всі необхідні передумови і можливості стати лідером країн, де варто вкладати інвестиції.

Обсяг і структура українського ринку директ-маркетингу по сегментах на протязі 2013-2015 років відображені в таблиці 1.

Таблиця 1 – Обсяг ринку директ-маркетингу в Україні по окремих сегментах у 2013-2015 роках.

	Сегмент	2013 рік, млн. грн.	2014 рік, млн. грн.	2015 рік, млн. грн.	Прогноз на 2016 рік, млн. грн.
1	Безадресний директ-мейл	171,80	177,50	196,67	233,00
2	Адресний директ-мейл	181,00	186,70	166,67	200,00
3	Внесок у ЗМІ та інші інструменти	42,10	42,50	28,33	29,00
4	Виробництво матеріалів для адресного директ-мейлу	248,30	250,00	215,00	233,00
5	Послуги кол-центрів без вартості послуг телефонного зв'язку	25,30	90,00	126,00	132,00
6	Ринок адресних баз даних	10,50	10,80	5,83	6,00
7	Креатив, консалтинг, менеджмент проектів	21,00	25,80	34,17	42,00
	Обсяг ДМ – всього	700,00	783,30	772,67	875,00

Найпоширенішим в Україні є безадресний директ-мейл, а саме послуги, пов'язані з доставкою рекламних матеріалів у всі під'їзди офіси чи у квартири, і поширення їх на перехрестях, у місцях масового скупчення людей. Значна частка доставки здійснюється “In-house”, тобто власними

силами підприємств-замовників. Серед замовників найбільшу питому вагу займають політичні партії та громадські організації, фінансовий і страховий сектор, оператори зв'язку, рекламно-інформаційні газети. Основними каналами поширення мейлінгових пакетів залишаються Укрпошта і поштово-

кур'єрські служби з наростанням використання електронної пошти, мобільного зв'язку, поєднання з діловою розсилкою.

Використання електронних каналів у директ-маркетингу в Україні свідчить про його переваги порівняно з іншими, серед яких високий рівень охоплення аудиторії, низькі часові та грошові витрати, наявність прямого доступу, що дає змогу встановлювати довготривалий діалог між підприємством і споживачами.

За результатами виконаного аналізу пріоритетними тенденціями розвитку вітчизняного ринку директ-маркетингу визнано: пришвидшені темпи розвитку сегментів ринку, що свідчить про довіру до нової технології задоволення споживачів; зростання попиту на пряму рекламу і розміру бюджету ринкових суб'єктів на канали директ-маркетингу; високий рівень професіоналізму замовників; ефективність директ-маркетингових програм; достатній рівень купівельної спроможності споживачів і розвитку платіжних карток; глибока персоналізація рекламної продукції; збільшення кількості адресних баз даних; достатній рівень якості роботи операторів; зростання привабливості діалогового SMS-маркетингу; поява компаній, які спеціалізуються на створенні, актуалізації, підтриманні та продажу адресних баз даних; розширення кількості директ-маркетингових агенцій тощо.

Незважаючи на прогресивні тенденції, на підставі дослідження виявлено проблеми подальшого розвитку вітчизняного директ-маркетингу, серед яких:

відсутність відповідних знань і поінформованості користувачів і споживачів і про можливості та ефективність директ-маркетингу; низький рівень конкуренції між операторами за умови високих темпів росту ринку директ-маркетингових послуг; негативне ставлення клієнтів до безадресного мейлінгу;

недовіра з боку отримувачів до правдивості інформації; відсутність достатньої кількості друкованих ЗМІ для розміщення великого тиражу вкладок; складність взаємовідносин із поштовими посередниками, які не зацікавлені у розвитку директ-маркетингу, як послуги, через державне регулювання тарифів; відсутність повноцінних аутсорсингових фулфілмент-виробництв, що стримує розвиток формування мейлінгових пакетів; незначна кількість кол- і контакт-центрів, які надають аутсорсингові директ-маркетингові послуги; мала кількість і рівень надійності адресних баз даних; недостатній розвиток технологічної бази вітчизняних друкарень; недосконалість методології й тактики виконання креативних робіт; відсутність належної законодавчої бази тощо.

Враховуючи швидке зростання споживчої культури, що проявляється у формуванні у споживача почуття важливості його думки та уваги до його потреб, відчуття особистісного 228 контакту, вирішення зазначених проблем буде сприяти інтенсивному розвитку директ-маркетингу, який відкриває шлях до пріоритетності людських відносин у всіх сферах вітчизняного бізнесу.

Література

1. Жданова О.С. Маркетингова політика взаємовідносин як необхідна складова для посилення конкурентних переваг промислового підприємства / О.С. Жданова // Маркетинг в Україні. Матеріали одинадцятої міжнар. наук.-практ. конф. : зб. тез., м. Київ, 2010 р. – К.: Українська Асоціація Маркетингу, 2010. – С. 154 – 155.
2. Лук'янець Т.І. Маркетингова політика комунікацій: навчальний посібник. Т.І. Лук'янець – К.: КНЕУ, 2013. – С. 214–236.
3. Примак Т.О. Аналіз українського ринку маркетингових комунікацій / Т.О. Примак // Маркетинг в Україні. – 2013. – №2. – С. 8.
4. Максимова Т.С. Активізація прямого маркетингу на підставі використання інтегрованих маркетингових комунікацій / Т. С. Максимова // Маркетинг в Україні. Програма Одинадцятої міжнародної наук.-практ. конф.: зб. тез. м. Київ, 2010 р. – К.: 2010. – С.153 – 154.
5. Дубоделова А.В., Юринець О.В. Особливості та проблеми вітчизняного директ-маркетингу / А. В. Дубоделова, О.В. Юринець // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2008. – С. 365 – 372.
6. Що таке директ-маркетинг? [Електронний ресурс]
Режим доступу:http://www.adbusiness.ru/content/document_r_740281BD-7196-4390-8244-E19013D23011.html.

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ – ВАЖЛИВА УМОВА ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ЕФЕКТИВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ЗМІН

Табенська О.І. – к. е. н., доцент

Вінницький національний аграрний університет

Управління змінами є процесом пошуку і вирішення проблем. Управляти змінами – означає рухатися від проблемного стану до стану вирішеної проблеми. Зміни є невід’ємною складовою для будь-якого підприємства чи організації, оскільки середовище, у якому вона існує, динамічне та мінливе. Тому підприємству необхідно реагувати на зміни середовища шляхом ефективного впровадження змін.

Під організаційними змінами ми розуміємо будь-яку зміну в одному або кількох елементах підприємства (рівня спеціалізації, діапазону контролю, розподілу повноважень, механізмів координації на будь-якій стадії її життєвого циклу, що може проявлятися в перетворенні потенціалу підприємства та в зміни розмірів, масштабів та цілей її діяльності. Саме зміна – це поступовий процес переходу підприємства на новий рівень з використанням існуючих ідей і концепцій [1, с. 71-75].

Сучасна концепція проектно-орієнтованого управління полягає в ідеї створення організацій, в яких не тільки розвиток, зміни, а і реалізація основної бізнес-діяльності можуть бути запропоновані різними проектами, що саме в сукупності забезпечують досягнення стратегічних цілей цих організацій. Зміни є не просто нормою, вони становлять суть проектів.

При впровадженні проектно-орієнтованого управління в організаціях більш доцільно розглянути модель процесу організаційних змін, що включає чотири стадії: заперечення, ухилення, виконання і підтримка. На стадії заперечення основна робота полягає в обробці інформації та обговоренні її цінності, доцільності і своєчасності.

На стадії ухилення визначається, що зміни в малих масштабах потрібні. Стадія підтримки є недостатньо вивченою, хоча являється ключовою для будь-якого процесу змін. На цій стадії енергія спрямовується на доведення до кінця програм і проектів. Її можна вважати успішно завершеною у тому

випадку, коли нововведення в структурі і поведінці стануть звичними [2, с. 5-10].

При цьому важливим є те, що під розвитком варто розуміти не такі зміни, що «приводяться імпульсом ззовні», а ті, які об’єкт породжує сам. Управління даними процесами носить стратегічний характер. Це постійний пошук і реалізація нових можливостей і використовуваних ресурсів, форм і видів діяльності підприємства. Результатами реалізації даних процесів, що визначають інноваційний розвиток і стійку конкурентну перевагу підприємства на ринку, є проектування й впровадження нових товарів і технологій [3, с. 204-207].

На сьогодні стає все більш зрозумілим, що продуктивність праці, мотивація і творчий потенціал персоналу є важливими конкурентними перевагами, які визначають успіх стратегії підприємства. Підприємство повинно чітко уявляти, як воно буде розвивати свій потенціал успіху, важливим компонентом якого є можливості персоналу.

Система управління персоналом являє собою комплекс цілей, задач і основних напрямків діяльності, а також різних видів і форм, методів відповідного механізму управління, які мають забезпечити постійне підвищення конкурентоспроможності підприємства в ринкових умовах, ріст ефективності праці і якості роботи, забезпечення високої соціальної ефективності функціонування колективу [4, с. 294-298].

Заходи, які необхідні для формування ефективної поведінки персоналу на підприємстві зображені на (рис. 1.).

Головним завданням управління персоналом у сучасних умовах є поєднання ефективного навчання персоналу, підвищення кваліфікації та трудової мотивації для розвитку навиків працівників та стимулювання їх до виконання робіт більш високого рівня.

З метою підвищення кваліфікаційного рівня працівників підприємства необхідно створити конкретний довгостроковий план

навчання персоналу з урахуванням потреб підприємства [6, с. 83-88].

Отже, інноваційна діяльність підприємства пов'язана не лише з ефективним розвитком виробництва та

реалізації продукції, а також з важливим фактором – людськими ресурсами. Зміни, які відбуваються на підприємстві вимагають планування та реалізацію заходів, які сприяють навчанню персоналу.

Рис. 1. Заходи, необхідні для формування ефективної поведінки персоналу [5, с. 28-32].

Керівництву необхідно звернути особливу увагу на дослідження аспектів проактивної поведінки персоналу, механізмів взаємозалежності та

синергійного ефекту не тільки у житті окремих працівників, а також у колективі підприємства та навколишньому середовищі, яке оточує фірму.

Література:

1. Гайдей О.О. Управління змінами на підприємстві / О.О. Гайдей // Вісник Бердянськ. ун - ту менедж. і бізнесу – 2012. – № 3(19). – С. 71-75. (Серія: «Економіка та управління підприємством»).
2. Копитько О.О. Менеджмент змін при впровадженні проектно-орієнтованого управління в організаціях / О.О. Копитько // Управління проектами та розвиток виробництва: Збірник наукових праць Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2010. – № 3 (35). – С. 5-10.
3. Отенко В.І. Стратегічні зміни на підприємстві: сутність, види, інструментарій [Текст] / В.І. Отенко, О.В. Гронь // Бізнесінформ. – 2011. – № 8. – С. 204–207. (Серія: Економіка. Менеджмент і маркетинг).
4. Ігнат'єва І.А. Удосконалення системи стратегічного управління персоналом сучасного підприємства [Текст] / І.А. Ігнат'єва, Т.М. Сидоренко // Вісник КНУТД. – 2012. – № 6. – С. 294–298. (Серія: Проблеми економіки організацій та управління підприємствами).

5. Тарасова О.В. Корпоративна культура як інструмент ефективного менеджменту підприємства / О.В. Тарасова, С.С. Марінова // Економіка харчової промисловості. – 2013. – № 3 (19). – С. 28-32.

6. Козинець А.О. Проблеми та перспективи управління персоналом на сучасному підприємстві / А.О. Козинець // Економіка і управління. – 2014. – № 3. – С. 83–88. (Серія: Менеджмент: теорія і практика).

УДК 332.122:338.43,,737”

ШЛЯХИ ДОСЯГНЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Ціхановська О.М. – к.е.н., доцент

Вінницький навчально-науковий інститут економіки

Нині перед Україною постає багато завдань, пов'язаних із інноваційним оновленням галузей та підвищенням впливу нашої держави в світі. Цього можна досягти завдяки сприятливому географічному положенню, родючим землям, сприятливому клімату, рекреаційному комплексу, трудовому потенціалу тощо.

Останнім часом вчені активно досліджують проблеми сталого розвитку, але на наш погляд, більше уваги необхідно приділяти екологічному аспекту, розвитку сільського господарства та розвитку сільських територій.

Академік О. Невелєв визначає сталий розвиток як економічно, соціально й екологічно збалансований розвиток певних територій і розташованих на них населених пунктів, спрямований на узгоджене формування та функціонування економічної, соціальної й екологічної складових цього розвитку на основі раціонального використання всіх видів ресурсів (природних, трудових, виробничих, науково-технічних, інформаційних тощо). Сталий розвиток сільських територій можливий лише за умови виконання сільськими територіями економічних функцій (виробництво продовольства, сільськогосподарської сировини, інших несільськогосподарських товарів і надання послуг, благ, надання рекреаційних послуг, збереження сільського способу життя та сільської культури, соціальний контроль над територією, збереження історично освоєних ландшафтів); зростання рівня і поліпшення якості життя сільського населення; підтримка екологічної рівноваги.

Забезпечення сталого розвитку сільських територій можливе за умови економічної

стабільності; збалансованого розвитку економіки; забезпечення економічного зростання в сільському господарстві; розширення несільськогосподарської зайнятості населення в сільській місцевості; створення на селі близьких до міських умов одержання доходів і громадських благ; поліпшення умов доступу господарюючих суб'єктів до ринків матеріально-технічних, кредитних, інформаційних та інших ресурсів.

Подолання сільської кризи нині є пріоритетним завданням не тільки аграрної, але й загальної соціально-економічної політики, бо відставання села загрожує країні рядом ризиків: втрата продовольчої безпеки; скорочення територій традиційного проживання і праці; дестабілізація соціально-політичної ситуації; загострення соціальної кризи в містах, бо міграція часто є єдиним способом розв'язання соціальних проблем для сільських жителів (особливо молодих), які (у разі переїзду в місто) складатимуть конкуренцію міським жителям на ринку праці й житла.

Сьогодні для сучасного українського села є характерним соціально-економічне відставання; неефективна аграрна політика, відсутність політики щодо зближення рівня і якості життя в місті та селі; вузькогалузевий підхід до розвитку села; обмежений доступ сільського населення до ринків матеріально-технічних, фінансових та інформаційних ресурсів; слабкість сільського самоврядування; інформаційна ізоляваність тощо [1, с. 144].

Терміном, за допомогою якого характеризується властивість до концентрації певних суб'єктів підприємництва в межах певної географічної території, є кластеризація. Збалансованості територіального розвитку сприятиме формування територіальних

агропромислових кластерів, які забезпечать досягнення його конкурентоспроможності.

Питання формування та функціонування агропромислових кластерів, дослідження управління в аграрному секторі шляхом кластеризації агропромислового виробництва та сільських територій знайшли своє відображення у працях багатьох вчених: П.Т.Саблука, М.Ф. Кропивка, Г.К. Броншпака, Н.Н. Волкової, Г.В. Сахно, Г.М. Заболотного, А.В. Іванька та багатьох інших.

Основними складовими аграрного кластера можуть бути виробники сільсько-господарської продукції, суб'єкти, що здійснюють переробку продукції та постачання ресурсів, а також місцеві органи влади.

Для утворення кластеру характерним є: географічна близькість його учасників; діяльність в одній чи кількох суміжних сферах і взаємодоповнення при цьому один одного; висока конкурентоспроможність продукції, що випускається; високий рівень розвитку кооперації; ефективна конкуренція на ринку; незалежність суб'єктів, що входять до кластера; можливість отримати синергетичний ефект [9, с. 22-23].

Вінницька область, завдяки своєму сприятливому географічному положенню в Україні, клімату, наявністю родючих земель має всі передумови для створення агропромислових кластерів. Розвиток тваринництва та рослинництва повинен стати провідною галуззю спеціалізації, що дозволить реалізувати регіональні переваги.

Створення такого кластеру сприятиме поліпшенню якості життя в сільській місцевості, розбудові інфраструктури, покращенню системи освіти й охорони здоров'я, спонукатиме молодь повертатися до села через нижчу вартість життя та забезпечення високооплачуваною роботою і житлом.

Кластеризація агропромислового виробництва є одним із основних чинників забезпечення стійкого розвитку сільських територій, бо може поліпшити демографічну ситуацію на селі, дозволить ефективніше впроваджувати інновації, зберігати природне середовище, забезпечувати належний рівень функціонування соціально-культурної й духовної сфери, забезпечити належний рівень життя селян [3].

Література

1. Лісовий А.В. Сталий розвиток сільських територій: виникнення, сутність, принципи. // Економіка АПК.- 2007. - №4. - С.140-145/.
2. Бакум В.В. Самоорганізація в агропромислових регіональних кластерах.// Економіка АПК.- 2009.-№1.- С.21-28.
3. Іванько А.В. Розвиток аграрного сектору регіону на основі кластерного підходу.// Економіка АПК.-2009.-№6.- С.26-31.

УДК 332.1

ПРОБЛЕМИ ТА ЗАВДАННЯ СУЧАСНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Мартусенко І.В. – к.г.н., доцент

Вінницький навчально-науковий інститут економіки THEU

Вкрай актуальними питаннями суспільного буття стали: всебічний аналіз позиції України в сучасному гео економічному просторі; визначення суспільних тенденцій та процесів, що змінюють, перетворюють національне господарство та починаються з локального рівня; розробка обґрунтованих рекомендацій, спрямованих на вдосконалення територіальної організації виробництва та оптимізацію процесів спеціалізації і комплексного розміщення галузей; переформатування господарських зв'язків на

основі геополітичних змін. Все це разом – є величезною цариною регіональних економічних досліджень та знань. Вивчення законів розміщення економіки регіонів та комплексоутворення, під впливом простору та часу, дає змогу виявити й розкрити додаткові джерела підвищення ефективності господарювання, що має неабияке значення для передбачення та прогнозування розвитку економіки України та її регіонів.

Регіональна економіка є самостійною економічною наукою, що спрямовує свої вчення на розв'язання територіальних

диспропорцій, сприяння ефективному економічному розвитку регіонів, вдосконалення, а подекуди, й зміни галузевої та територіальної структури національного господарства та його регіональних підсистем. Дослідження з регіональної економіки є фундаментальними економічними знаннями, які конструктивні за змістом, мають першочергове значення для територіального планування й формування цільових та стратегічних галузевих і територіальних комплексних програм.

Наукове обґрунтування просторового розміщення виробництва, розподілу його по території має велике значення для зростання та розвитку національного господарства і підвищення ефективності суспільного виробництва. Всебічний економіко-географічний аналіз положення місцевості, природних, економічних, історичних, демографічних, екологічних умов розвитку виробництва в кінцевому підсумку дозволяють економити суспільні затрати в національному господарстві, підвищувати продуктивність праці.

Для регіональної економіки, як галузі економічної науки, дуже важливий саме економічний результат територіальної організації суспільства, ефективність розміщення регіональних господарських комплексів в межах національного господарства. Для регіональної економіки важливе питання: “Де і як саме ефективно?” [3]. Регіональна економіка вивчає територіальну організацію суспільства, яка включає не просто розташування складових господарства, але й елемент управління. Адже, ефективно сформована державна регіональна політика буде чинити позитивний вплив на сучасні тенденції регіонального розвитку. Вже сьогодні програми соціально-економічного розвитку регіонів вимагають розроблення у відповідності до фактору території (як визначального чинника економічного зростання). Державна політика регіонального розвитку повинна відповідати основним запитам суспільного розвитку – соціально-орієнтована, інноваційна, екологічна, виробнича, фінансово-інвестиційна, інтеграційна, нормативно-

правова її складові мають стати в основі стратегії розвитку регіону [4].

Завдання регіональної економіки полягають, передусім, в обґрунтуванні оптимального розміщення господарства держави та її регіонів у поєднанні з системами розселення, природно-ресурсним потенціалом в обмеженому просторі. Поняття оптимальності передбачає одержання якомога більшого суспільного (у тому числі й економічного) ефекту від відповідного розміщення підприємств, виробництв, населення, ресурсів, від суспільно-ефективної, вигідної територіальної організації регіону зокрема, та країни загалом.

Сучасні проблеми регіональної економіки України проявляються в: 1) недосконалості галузевої структури економіки, наявності диспропорцій між окремими складниками; 2) певній односторонності економічного рельєфу країни, що проявляється у проблемах територіальної структури господарства; 3) надмірній концентрації матеріаломістких галузей у Придніпров’ї, катастрофічній руйнації Донбасу, недовикористанні ресурсів у Північно-Західному та Центральному регіоні, низькому рівні ефективності роботи приморських територій; 4) наявності глибоких екологічних проблем, як наслідок антропогенного впливу на середовище існування; 5) невідповідності державної регіональної політики потребам регіонів України; 6) низькому рівні енергетичної безпеки та використанні у господарстві технологій застарілих поколінь; 7) недостатності практичної реалізації стратегій розвитку держави та її регіонів, тощо. Першочергові завдання регіональної економіки пов’язані з розв’язанням зазначених проблем [4].

Регіональна економіка через власні наукові розробки та засоби державної регіональної політики, здатна передбачити просторові конфлікти розвитку. Саме тому важливим завданням є подолання територіальних диспропорцій в подальшому формуванні, зростанні та зміцненні господарства й суспільства нашої держави. Згадані проблеми виникають через нераціональне використання природного та

демографічного потенціалу місцевості, надмірне антропогенне навантаження, невідповідність вимог економічної життєдіяльності можливостям території, тощо. Регіональна економіка спрямовує свої розробки задля: забезпечення розвитку малого й середнього підприємництва в межах регіону; економічної ефективності господарських комплексів, вигідності й доцільності їх спеціалізації; вдосконалення регіонального управління; подолання відставання у розвитку периферійних територій, та гармонізації розвитку сільської місцевості на основі високоінтенсивного спеціалізованого АПК; підвищення ролі й повноважень місцевих територіальних громад; інноваційного, інвестиційного, інтеграційного характеру формування регіональних господарських зв'язків; переходу до енергозберігаючих, дружніх до людини технологій; підвищення рівня та якості життя населення регіонів та держави; якісне використання геополітичних переваг

території України; створення ефективної економіки та конкурентоздатного прогресивного господарства.

Сучасна регіональна економіка все активніше зосереджується на визначенні специфіки взаємодії регіону та держави, країни та світу, вона є засобом розкриття істини щодо подальшого розвитку, а саме головне, зростання національного господарства. Важливу роль відіграє вивчення наукових і прикладних проблем суспільних та гео економічних сценаріїв розвитку і місця в них України та кожного, окремо взятого регіону. Водночас важливого значення набуває оцінка природних умов і ресурсів, обґрунтування напрямків спеціалізації господарських комплексів адміністративних областей та макрорегіонів, прогнозування розвитку окремих галузей та міжгалузевих комплексів на основі глибокого вивчення умов та факторів виробництва, екологічні аспекти формування економіки регіонів.

Література

1. Варцаба В.І. Верифікації можливостей гармонізації цілей та інтересів учасників соціально-економічного розвитку регіонів / В.І. Варцаба // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 8. – С. 743-746. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/issue-8-2015.pdf>.
2. Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі ХХ-ХХІ століть: нові пріоритети. – К.: Наук. думка, 2006. – 512 с.
3. Ішук С.І. Регіональна економіка: Теорія. Методи. Практика: підручник / С.І. Ішук, О.В.Гладкий; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К.: Знання, 2013. – 447 с.
4. Мартусенко І.В., Погрішук Б.В. Регіональна економіка: Підручник / І.В. Мартусенко, Б.В. Погрішук. – Тернопіль: Крок, 2015. – 650 с.

УДК 338(075.8)

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Козловський В.О. – к.е.н., доцент

Вінницький національний технічний університет, ВННІЕ THEU

Результати реформування економіки України показують, що однією із актуальних проблем залишається проблема розвитку підприємництва. Досвід передових країн світу свідчить, що країни, де бізнес був поставлений на користь суспільству, спромоглися добитися значних успіхів в розвитку виробництва, підвищенні добробуту населення. В Україні ж відслідковується протилежна тенденція: за останні 25 років економіка України не тільки не досягла рівня 1990 року (за розрахунками – рівень ВВП відносно 1990

року складає 0,57), а навпаки, втратила значну частину свого економічного потенціалу та конкурентоспроможність багатьох видів продукції.

Для того, щоб підприємництво слугувало інтересам суспільства, в країні потрібно створити певні передумови, однією з яких є створення так званого ефективного власника, який зміг би ефективно вести господарську діяльність. Разом з тим, створення в Україні ефективного власника-підприємця відбувається досить повільно. І на це певні є об'єктивні причини.

По-перше, якщо в багатьох країнах світу становлення суб'єктів підприємництва відбувалось еволюційно, то в Україні це потрібно зробити швидко, за короткий проміжок часу. Зрозуміло, що на цьому шляху були прорахунки, невдачі, невдалі рішення тощо.

По-друге, у свідомості більшості населення залишилось, що єдиним суб'єктом бізнесу у нас була держава. Саме вона визначала, що і як робити, скільки і яку виготовляти продукцію, куди її відвантажувати, з ким укласти договори, яку призначати ціну за продукцію тощо. Всі підприємства та громадяни країни були об'єктами, які повинні були ретельно виконувати все те, що наказувала їм держава.

Практично, за 25 років існування незалежної української держави так і не вдалося (за деяким винятком) створити ефективного власника, який був би здатним розвивати підприємство, підвищувати ефективність виробництва, чесно і своєчасно сплачувати всі податки, створювати нові, інноваційні зразки техніки та прогресивні технології у промислових масштабах, виплачувати працівникам пристойну легальну заробітну плату тощо. Серед вчених та практиків все ще переважає думка, що створити ефективного власника повинна саме держава, тобто, держава повинна організувати відкриті конкурси на проведення приватизації, розробляти відповідні приватизаційні умови, які б дозволили, на думку, чиновників, провести «правильну приватизацію» тощо.

Дійсно, такий підхід до пошуку ефективного власника переважав на початку ХХ ст. Відомий англійський економіст, представник кембриджської школи, учень Альфреда Маршалла Артур Пігу (1877-1959 рр.) обгрунтовано довів, що у випадку неефективного використання власності або наявності негативної дії зовнішніх чинників на цю власність вплив держави просто необхідний.

Але пізніше, у 1960 році американський економіст Рональд Коуз (1910-2013 рр.) прийшов до діаметрально протилежного висновку, який отримав назву теореми Коуза. Ця теорема зробила її автора великим економістом, лауреатом Нобелівської премії з економіки.

Сутність теореми Коуза дуже проста: якщо власність (в умовах обмежених ресурсів) використовується неефективно або на неї діють певні негативні зовнішні чинники, то вплив у цьому випадку держави не є обов'язковим. Власність сама буде переходити до рук більш ефективного власника або до того, хто більше цінує цей ресурс (зрозуміло, за певну плату, про що сторони домовляються), але при наявності двох необхідних умов: по-перше, трансакційні витрати, тобто витрати на взаємодію між людьми повинні дорівнювати нулю; і по-друге, власність повинна бути надійно захищена з боку держави, тобто права власності повинні бути чітко визначені і дотримані.

Іншими словами, неефективний власник ні за яких умов не зможе отримати ніяких додаткових привілеїв (зі сплати податків, отримання пільг, державної допомоги (з бюджету), з виграшу тендерів тощо), не зможе захопити чужу власність, яка йому сподобалася, а також не зможе підкупити ні правоохоронні органи, ні органи державної чи місцевої влади тощо з метою отримання певних привілеїв, які б дали йому змогу і в подальшому працювати неефективно.

І тоді у такого неефективного власника залишаться два напрями дій: або перебудувати свою діяльність, знайти ефективний менеджмент, технічно переозброїти виробництво, виготовляти високоякісну інноваційну продукцію тощо, або продати свою власність іншій особі, яка цінує цю власність більше, яка буде здатна організувати ефективне виробництво, сплачувати всі податки, успішно конкурувати на ринку з іншими підприємцями тощо, тобто ефективно використовувати такі важливі ресурси як землю, надрі, цілісні виробничі комплекси, основні засоби, інтелектуальний потенціал тощо.

Тобто, врешті-решт для економіки країни не важливо, хто володіє правом власності на той чи інший ресурс (наприклад, на землю, виробничі комплекси тощо). Важливо те, що право власності на ресурс практично без участі держави може при потребі переходити до того, хто більше цінує цей ресурс і хто може забезпечити більш ефективно використання цього ресурсу.

На жаль, оскільки у нас в країні існують величезні трансакційні витрати, тому у нас власність часто належить неефективним власникам, які лобіюють власні інтереси, намагаючись отримати різні пільги, дотації з бюджету тощо. Тому у нас тривалий період часу функціонує неефективна економіка, яка спричинила падіння національного виробництва у величезних обсягах. Більш того, діяльність таких неефективних власників дуже часто супроводжується суттєвою корупційною складовою.

Не випадково, надання Україні життєво важливої фінансової допомоги від міжнародних агенцій постійно супроводжується вимогами подолання корупції на всіх рівнях державної влади.

Окрім цього, для налагодження цивілізованого бізнесу потрібно мати багато законів, які б регулювали різні сторони його розвитку. Щоб написати такі закони, також потрібен час. При цьому потрібно враховувати, що закони, які регулюють розвиток підприємництва в багатьох розвинутих країнах світу, для України часто не підходять, оскільки віддзеркалюють

правові відносини різних етапів розвитку бізнесу та підприємництва.

Однією із умов формування в країні цивілізованого бізнесу є створення сучасної інфраструктури бізнесу [1], тобто системи інституцій, які б організовували, регулювали і контролювали бізнес, сприяли його розвитку. Разом з тим, деякі інституції працюють в Україні в даний час дуже нестабільно, що не сприяє розвитку підприємництва.

Особливо небезпечна ситуація склалася з курсом національної валюти. Стабільність національної валюти – першочергова задача будь-якої країни. Без цього забезпечити розвиток бізнесу просто неможливо. Якщо 2 вересня 1996 року курс гривні був визначений як $1\$ = 1,76$ грн, то на квітень 2016 року цей курс склав $1\$ = 26$ грн, тобто девальвація гривні становила майже 15 разів. Це є суттєвою перешкодою для розвитку в Україні цивілізованого бізнесу.

Таким чином, можна стверджувати, що задача розвитку в Україні цивілізованого бізнесу ще далеко не розв'язана і потребує значних зусиль з боку держави і суспільства.

Література

1. Шиян А. А. Управління формуванням ефективних економічних інститутів для України / А. А. Шиян, Л. О. Нікіфорова // Монографія. – Вінниця : ВНТУ, 2011. – 300 с.

УДК 338.439

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Бойківська Г. М. – к.е.н., доцент

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

У зв'язку з глибокими системними перетвореннями ринкових форм і інструментів у систему економічних відносин змінилися й самі підходи щодо визначення сутності ряду базових категорій, які представляють процес відтворення суспільних продуктивних сил. Це стосується насамперед таких категорій як «результативність» та «ефективність» виробничо-господарської діяльності, оскільки з трансформацією командно-адміністративної моделі господарювання в ринкову відбулися зміни не лише макроекономічних умов суспільного відтворення, але й ряду чинників відтворювального процесу.

Значимість категорії ефективності зумовлена багатогранністю індивідуальних й суспільних потреб та обмеженістю наявних ресурсів, необхідністю наукового обґрунтування вирішення проблеми максимального задоволення багатопланових потреб суспільства за умови раціонального використання виробничих ресурсів [1]. Ця проблема була і є актуальною в різні часи і для будь-яких економічних систем. В найбільш загальному вигляді ефективність проявляється через співвідношення між результатом, що отримано в процесі виробництва, і затратами праці і засобів, які пов'язані з їх досягненням. Вона являє собою комплексну, узагальнюючу економічну

категорію, якісна характеристика якої відображена, перш за все, в результативності використання живої і уречевленої праці. Ефективність є базовою категорією, що використовується в процесі оцінювання діяльності підприємств і в найбільш загальному вигляді може бути представлена відношенням результатів до витрат [2].

Варто відзначити, що деякі автори розглядають це поняття, як правило, розтлумачуючи його двояко: економічна ефективність – співвідношення витрачених ресурсів і отриманих результатів (незалежно від того, чи досягнуто мети); ефективність досягнення мети – співвідношення результатів і прогнозованих показників, тобто спроможність досягати поставленої мети (незалежно від витрат ресурсів) [3]. Однак і дотепер ще відсутній єдиний науково обґрунтований погляд на сутність ефективності виробництва, що не дає можливості знайти універсальний підхід до вироблення системи її критеріїв і показників. Це зумовлено, по-перше, протиставленням ефекту й ефективності, а по-друге – змішуванням ефективності та продуктивності, критерію і показників, відривом якісної оцінки від кількісної.

Поняття «ефективність» відноситься до найбільш поширених і широкоживаних бізнес-термінів, які активно використовуються у назвах загальних і спеціальних бізнес-видань. В умовах глобалізації практичний інтерес до проблематики ефективності бізнесу, визначення її факторів і складових елементів постійно зростає. Активно розробляється спеціальний інструментарій та програмне забезпечення, спрямовані на управління ефективністю господарювання, забезпечення її сталого зростання [3].

Показники ефективності та результативності не тільки дуже відрізняються між собою, але й відіграють різну роль у процесі оцінювання діяльності підприємства та його менеджменту (загального та функціонального). Обидві ці системи мають право на практичне застосування, оскільки дозволяють оцінити різні аспекти функціонування та розвитку підприємства, якість стратегічного та операційного менеджменту. Кожна з цих

оцінних підсистем (методик) має потенціал подальшого розвитку та вдосконалення свого інструментарію [4]. Більшість вчених визначає ефективність як спроможність приносити ефект, результативність процесу, проекту та ін., що обчислюються як відношення ефекту, результату до понесених витрат, які забезпечили досягнення цього результату.

Все ж таки в умовах сьогодення, зумовлених недавньою економічною кризою та переїнами у законодавчо-правовому полі, помітна кількість підприємств функціонують збитково, тому щодо них варто вживати термін «результативність діяльності», а не «ефективність діяльності». Незважаючи на поширення класичного розуміння сутності поняття ефективності (як співвідношення між ефектом та затратами на його отримання), останнім часом у публікаціях вітчизняних і зарубіжних дослідників термін «ефективність» використовується поряд з терміном «результативність» як синонімічний або такий, що має однаковий зміст.

Водночас потрібно пам'ятати, що для успішної діяльності підприємства важливим є не лише досягнення цілей і реалізація стратегії (результативність), але й мінімізація витрат упродовж цього процесу (ефективність). Через це показники результативності і ефективності взаємопов'язані, але важливо оцінювати їх поодиноці, оскільки це дасть право чітко визначити, чим викликаний існуючий стан підприємства: помилковою стратегією (помилковими цілями) чи нераціональним використанням ресурсів.

Виділяють економічну, соціальну та технічну ефективність виробництва [4]. Відзначимо, що економічна ефективність суб'єктів господарювання, незалежно від їх організаційно-правової форми і галузі функціонування, залежить від рівня забезпеченості підприємств ресурсним потенціалом (матеріальним, трудовим, фінансовим), раціональне співвідношення складових якого гарантує ефективне використання у процесі господарської діяльності.

Підвищення показників економічної ефективності господарської діяльності зумовлене, як правило, зменшенням як

вартісних, так і фізичних обсягів виробничих, трудових і фінансових ресурсів підприємств. Тому в умовах ринкової економіки для підвищення економічної ефективності господарської діяльності підприємств, зростання рівня продуктивності праці та ресурсної забезпеченості слід нарощувати виробничо-технічний потенціал і сприяти покращенню соціальної складової економічної ефективності.

Ведення ефективного господарювання – це основне завдання для підприємців, які проводять діяльність у ринковому середовищі, яке зазвичай характеризується невизначеністю, мінливістю та постійними

ризиками. Сьогодні, в умовах кризових явищ, українським підприємцям доводиться здійснювати пошук резервів\підвищення ефективності за рахунок впровадження прийнятної цінової політики, скорочення затрат на виробництво та випуск продукції, що користується найбільшим попитом.

На нашу думку, результативність та ефективність господарської діяльності не є рівнозначними поняттями. Так як, результативність – це міра досягнення поставлених цілей (обраної стратегії), а ефективність – це раціональність використання матеріальних, фінансових та людських ресурсів.

Література

1. Гарачук Ю. О. Підвищення ефективності діяльності підприємства за рахунок управління конкурентоспроможністю / Ю. О. Гарачук // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – №2(80). – С. 60–65.
2. Лігоненко Л.О. Дискусійні питання щодо трактування сутності та співвідношення понять «ефективність» і «результативність» управління підприємством / Л.О. Лігоненко // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №10(88). – С. 207–215.
3. Стешенко Л.І. Концептуальні основи ефективності та результативності / Л.І.Стешенко // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2012. – № 4.– С. 21–24.
4. Янік В. Ефективність формування і розвитку підприємництва в умовах трансформації економіки постсоціалістичних країн: монографія / В. Янік. – Львів: Панорама, 2011. – 301 с.

УДК 338.46: 65.014.1

УПРАВЛІННЯ ПРОДУКТИВНІСТЮ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Харчук С. А. – к.е.н., доцент

Вінницький навчально-науковий інститут економіки THEU

У сучасних умовах господарювання провідним завданням стає забезпечення конкурентоспроможності національної економіки через ефективне управління продуктивністю праці як на рівні національної економіки, так і на рівні окремих її галузей та підприємств.

Показник продуктивності праці є найкращим індикатором прогресивності управлінських методів. Проблема зростання продуктивності праці була і в сучасних умовах залишається актуальною, оскільки від результатів діяльності підприємств залежать як рівень розвитку всієї держави, так і задоволення суспільних потреб в продукції та послугах. Кожне підприємство характеризується певним рівнем продуктивності праці, який може зростати або знижуватися під дією різноманітних чинників.

Має місце суттєве відставання показника продуктивності праці в Україні від рівня

розвинутих країн – таких як США, Японія, країни Західної Європи та Південно-Східної Азії, що, насамперед, обумовлено значним технологічним та інформаційним розривом, величезним відставанням у технічній оснащеності виробництва, його інтенсивності, низьким рівнем організації праці, виробництва й управління.

У міжнародній практиці використовують багато ефективних методів підвищення продуктивності праці. Серед них необхідно виділити такі: розвиток та впровадження нових технологій, програми стимулювання вдосконалення обладнання, сучасне управління трудовими ресурсами, робототехніка, автоматизація роботи, спрощення документообігу тощо.

Як показує світовий досвід економічними лідерами стають не ті країни, які мають значні ресурси, а ті, які досягли високої продуктивності праці. Не випадково в

економічно розвинених країнах функціонують спеціальні установи, які займаються дослідженням і розробкою технології управління продуктивністю праці на підприємствах. У зв'язку з цим іноземні фірми витрачають на підвищення кваліфікації своїх робітників від 5 до 10 % загального фонду заробітної плати. Від рівня кваліфікації залежить частка підвищення продуктивності праці. Цьому відносному приросту підвищення продуктивності праці, у свою чергу, відповідає певна частина загального приросту валового національного продукту. Відповідно високий рівень продуктивності праці є критерієм прогресивності організаційної форми та управлінських рішень.

Управління продуктивністю праці на підприємстві це дуже складне та комплексне завдання, яке є суттєво важливим для будь-якого суб'єкта господарювання, який прагне до економічного зростання та ефективного розвитку. Реалізація цього завдання залежить від правильно скоординованої роботи усієї команди працівників на підприємстві на усіх етапах функціонування, починаючи від розроблення стратегії підприємства та закінчуючи впровадженням окремих програм розвитку, зокрема програми з підвищення продуктивності праці на підприємстві. Під

час розроблення програми управління продуктивністю праці доцільно звернути увагу на розробку системи мотивації працівників для досягнення запланованого рівня продуктивності та здійснити оцінювання якості персоналу за запропонованою методикою й на її основі вибрати певний вид мотивації як загалом для усього персоналу підприємства, так і для окремого працівника. Вдосконалення програми управління продуктивністю праці на підприємстві може бути предметом подальших розроблень і досліджень.

Отже, управління продуктивністю праці на підприємстві – це фактично частина загального процесу управління підприємством, що включає в себе планування, організацію, мотивацію, керівництво, контроль і регулювання. Ця робота ґрунтується на постійному аналізі співвідношення корисного ефекту від певної трудової діяльності, з одного боку, і витрат на цю діяльність – з іншого.

Серед завдань управління продуктивністю праці варто виокремити такі: планування, організація, контроль та регулювання процесів підвищення продуктивності праці; забезпечення розвитку співробітників та їх мотивація до підвищення продуктивності праці; охорона праці, збагачення та полегшення праці; підтримання сприятливого соціально-психологічного клімату в трудовому колективі; формування та здійснення ефективної соціальної політики на підприємстві.

Одним із ключових напрямків також є управління продуктивністю праці з урахуванням людського чинника. Важливість цього напрямку пояснюється специфічністю, незамінністю такого стратегічного ресурсу будь-якого підприємства, як людський капітал, та вимагає включення до комплексу управління продуктивністю праці таких заходів: забезпечення та сприяння розвитку знань, умінь, навичок та досвіду працівників; підтримання та підвищення професійного рівня; здійснення інвестицій у людський капітал; забезпечення рівних можливостей для досягнення власних цілей і цілей підприємства; об'єктивна система оцінювання результатів роботи; ефективне управління кар'єрою працівників; стимулювання якості роботи; підвищення мотивації працівників за допомогою вдосконалення систем стимулювань тощо.

Враховуючи першочергову важливість підвищення управління продуктивністю праці для конкурентоспроможності підприємства та для найбільш ефективного поєднання шляхів підвищення продуктивності праці у часі та відповідно до потреб підприємства потрібно створювати спеціальні програми. Розробка програми управління продуктивністю праці на підприємствах зможе стати ефективним та комплексним інструментом, що створить умови для зростання продуктивності праці. Програми управління продуктивністю праці на підприємстві повинні включати в себе такі етапи: вимірювання і оцінка досягнутого рівня продуктивності на підприємстві в цілому і за окремими видами праці зокрема; пошук і аналіз резервів підвищення продуктивності на основі інформації, одержаної в ході вимірювання і оцінки;

розробка плану використання резервів підвищення продуктивності праці, який повинен включати конкретні терміни і заходи по їх реалізації, передбачати фінансування витрат на ці заходи й очікуваний економічний ефект від їх впровадження, визначати відповідальних виконавців;

Варто зазначити, що управління продуктивністю праці на підприємствах необхідно для підвищення ефективності роботи підприємства, його конкурентоспроможності та максимізації прибутку без додаткового збільшення обсягів

продажів. Але в сучасних умовах господарювання прибуток не може бути надійним орієнтиром стійкої роботи підприємства в довгостроковій перспективі.

Управління ж на основі продуктивності праці повинно дозволяти оцінювати стан справ з поправкою на негативні процеси та орієнтація на зростання продуктивності праці дозволить змістити акценти з оцінки поточного стану виробництва на оцінку його стану в перспективі та займати основний інтерес в отриманні найточніших оцінок сукупної праці.

Література

1. Акіліна О. В. Економіка праці та соціально-трудова відносини : навч. посібник / О. В. Акіліна, Л. М. Ільч. – 2-ге вид., доповн. і переробл. – К. : Алерта, 2012. – 820 с.
2. Гончаров Ю. В. Тенденції і проблеми аналізу продуктивності праці в цілому по економіці та за деякими видами промислової діяльності [Електронний ресурс] / Ю. В. Гончаров // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – Дніпропетровськ : ДДАЕУ, 2014. – № 3. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua>
3. Качан Є. П. Економіка праці та соціально-трудова відносини : навч. посібник / Є. П. Качан та ін. – К. : Знання, 2008. – 407 с.
4. Семикіна М. В. Продуктивність праці : методологія вимірювання, передумови зростання [Електронний ресурс] / М. В. Семикіна // Наукові праці КНТУ. Економічні науки. – 2010. Вип. 17. – Режим доступу : http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_17_ekon/stat_17/70.pdf.
5. Чернушкіна О. О. Продуктивність праці: тенденції та перспективи зростання // Економічний форум. – 2013. – № 4. – С. 147–151.

УДК 332.143:338.012

ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ДОРАДЧИХ СЛУЖБ У СВІТІ

Недбалюк О.О. – старший викладач

Вінницький національний аграрний університет

Дорадництво – це суспільне явище, яке має на меті сприяти відродженню сільського господарства та його стабільному прибутковому розвитку на основі специфічних методів формування нового селянина з новим типом економічного мислення, новою ринковою мотивацією і поведінкою та надає можливість цим ключовим факторам прогресу формувати нове сільськогосподарське виробництво і нове село.

У більшості країн світу з розвинутим сільським господарством дорадчі служби мають багатолітню історію і різняться лише підходами до реалізації своєї головної мети – служити товаровиробникам для задоволення їхніх потреб [1].

Система дорадництва у світі зародилася у ході промислової революції в Англії в ХІХ столітті, а конкуренція змусила підприємця вдосконалювати методи управління. На

початку ХХ ст. з'явилися перші професійні дорадники та дорадчі служби. У 20 – 30 роки ХХ століття після “великої депресії” система дорадництва поширилась на промислово розвинуті країни світу [2].

У першій половині ХХ століття більш ніж 54 країни світу (США, Канада, Німеччина, Голландія, Великобританія та ін.) створили дорадчі служби, які підтримувалися їх урядами. Близько 130 країн створили дорадчі системи у другій половині ХХ століття. Це було пов'язано із післявоєнним прискоренням розвитку та інтернаціоналізацією економіки, що привело до зростання потреби в дорадчих послугах.

Хоча рівень розвитку, економічний стан, законодавство, державний устрій у кожній країні різний дорадчі служби у всьому світі націлюють свої дії на досягнення однакової мети: допомога у підвищенні ефективності

сільськогосподарського виробництва та рівня життя в сільській місцевості через надання інформації, практичних консультацій і навчання сільськогосподарських товаровиробників і сільського населення.

У Великій Британії, наприклад, понад 100 років дорадча служба АДАС була державною і її діяльність повністю фінансувалась за рахунок бюджетних коштів, послуги клієнтам надавалися безкоштовно. Але з 1997 року держава прийшла до висновку, що сільське господарство досягло досить високого рівня розвитку, а сільськогосподарські товаровиробники досить міцно стоять на ногах щоб дорадчу службу зробити комерційною, а дорадчі послуги – платними. Так 1 квітня 1997 року АДАС була приватизована і перейшла на самоокупність. На даний час держава є одним із клієнтів дорадчої служби [3].

У всіх практично країнах Європи сільськогосподарські дорадчі служби (Advisory Service) працюють на приватних засадах, користуючись державною підтримкою через відповідні урядові програми, які спрямовуються на розвиток сільського господарства. В свій час вони створювалися державою, функціонували за рахунок бюджетних коштів, але з часом приватизувалися.

В Австрії і Франції сільськогосподарські дорадчі служби функціонують при аграрних (сільськогосподарських) палатах, які є громадськими організаціями сільськогосподарських товаровиробників. У Німеччині сільськогосподарські дорадчі служби є змішаними: приватними і при сільськогосподарських палатах. В Данії вони функціонують при асоціаціях фермерів і представлені Датським аграрним дорадчим центром, який структурно належить до Датської сільськогосподарської ради. Хоча, всі вони підтримуються в цих країнах відповідними урядовими програмами. В постсоціалістичних країнах, наприклад в Польщі і Латвії, сільськогосподарські дорадчі служби створені і функціонують як державні структури [5].

Система дорадчих послуг у Німеччині пройшла тривалий період розвитку та становлення і значно різниться за територіальними ознаками.

У південній Німеччині, яка має велику кількість малих та середніх фермерських сімейних підприємств, дорадчі послуги надаються, головним чином, державними організаціями у формі офіційних консультацій. На півночі, для якої характерні середні та великі сімейні підприємства, навпаки, такі послуги надаються сільськогосподарськими палатами та дорадчими союзами. Землі на сході Німеччини організують дорадництво у сільських адміністративних відділах та за допомогою безкоштовних консультацій, які фінансуються з державного бюджету [5].

Більш того, в усіх регіонах Німеччини поширюється пропозиція приватних дорадчих послуг. На відміну від північноамериканських країн у Німеччині пряме дорадництво сільськогосподарських підприємств з боку навчальних та дослідницьких закладів не відіграє великої ролі.

У південних землях Німеччини надання дорадчих послуг у сільському господарстві доручено державним аграрним адміністраціям. Поряд із сільськими адміністраціями, які є інституційними виконавцями дорадчих послуг, ці послуги також все більше беруть на себе союзи виробників на замовлення земель.

Функцію сільськогосподарського дорадництва в сільському господарстві США виконує служба «Екстеншн» [6]. Поняття системи «Екстеншн» в цій країні трактується як «поширення знань та інших ресурсів до людей, які знаходяться поза межами студентського містечка».

Дорадчі служби в США функціонують на базі університетів, вони фінансуються з різних джерел: 25% – департамент сільського господарства США, 40% – уряд штату, 35% – уряд округу. Система дорадництва тут унікальна, оскільки залучає багато рівнів, які взаємодіють, і в той же час залишаються автономними.

Як бачимо, світовий досвід засвідчує потребу у становленні аграрної дорадчої служби як механізму підтримки сільськогосподарського виробництва. Хоча й досі немає єдиного підходу до форми та змісту роботи такої служби. Наразі, Україна має чудову можливість визначити яка модель найкраще відповідає її соціально-економічним умовам.

Література

1. Бородіна О.М. Сільськогосподарське дорадництво та проблеми його кадрового забезпечення. - К.: ІАЕ, 2001. - 72с.
2. Ільків Л.А., Вовна Н.С. Особливості розвитку і функціонування системи дорадчих служб світу [Електронний ресурс] / Л.А. Ільків, Н.С. Вовна. – Режим доступу: Тези_дорадництво.pdf. – Назва з екрану.
3. Кальна-Дубінюк Т.П. Сільськогосподарська дорадча діяльність. Навчальний посібник для дистанційного навчання / Кальна-Дубінюк Т.П., Кудінова І.П., Рибак Л.Х.. – К.: Освітня книга, 2011. – 360с.
4. Кропивко М.Ф. Інформаційне забезпечення аграрних перетворень //Сучасна аграрна політика: проблеми становлення.- К., 1996. - С. 629- 655.
5. Лушціков Ю.А. Історія розвитку та принципи функціонування дорадчих служб [Текст] / Ю. А. Лушціков, С. В. Мамалига // Наука і методика: зб. наук.-метод. праць. – 2008. – № 12. – С. 81–86.
6. Недбалюк О.П. Програми розвитку сільської місцевості як теорія, методологія і практика діяльності дорадчих служб в США. – Вінниця: Видавництво Вінницької громадської організації “Поділля-2000”, 2005.-160с.

УДК 338.45

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВНУТРІШНЬОГО ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПІДПРИЄМСТВА

Дончак Л.Г. – к.е.н., старший викладач

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Важливим аспектом формування внутрішнього економічного механізму підприємства є оптимальний вибір його організаційної форми функціонування, тобто внутрішньої організаційної структури, яка передбачає побудову раціональної системи горизонтальних та вертикальних відносин. Організаційні форми функціонування внутрішнього економічного механізму можуть бути досить різними: починаючи від централізованого регулювання діяльності підрозділів і закінчуючи повною їх децентралізацією.

Доцільно відмітити погляд авторів [1, с. 33], які виділяють такі основні форми функціонування підрозділів підприємства: 1) підрозділи – центри витрат; 2) підрозділи – центри прибутку, серед яких виокремлюють: а) підрозділи – розрахункового умовного прибутку; б) підрозділи – центри реального прибутку.

Підрозділи підприємства, що є центрами витрат, виготовляють, як правило, продукцію внутрішнього призначення. Їх діяльність жорстко регламентується, а ефективність оцінюється за показниками витрат. Значна кількість підрозділів промислових підприємств є центрами витрат.

Підрозділи, що є центрами прибутку, виготовляють або кінцеву продукцію, яку реалізують на ринку (центри реального

прибутку), або проміжну продукцію внутрішнього призначення, яку передають іншим підрозділам за внутрішніми планово-розрахунковими цінами (центри умовного прибутку). Таким чином, підрозділи підприємства мають можливість отримувати реальний або умовний прибуток.

Центри прибутку працюють на основі фінансової відповідальності та повної чи часткової самокупності. Економічні відносини між центром прибутку та адміністративним центром, а також іншими підрозділами підприємства ґрунтуються на договірній системі. Виробництво і реалізація продукції здійснюються на основі бюджету, узгодженого з адміністративним центром. Разом з цим, між підрозділами підприємства діють внутрішні ціни, за якими визначається виробнича ефективність їх діяльності та можуть виникати окремі податкові платежі, відрахування для утримання адміністративного центру тощо [2, с. 22].

Окремо слід відзначити думку Грещака М.Г., який вважає, що для внутрішнього економічного механізму підприємства доцільно розглядати лише центри прибутку та центри витрат [1, с. 34]. Центри доходу та центри інвестицій характерні для дослідження загальних аспектів діяльності підприємства, тобто його економічного механізму.

Існують також інші погляди авторів, відповідно до яких виділяють такі форми функціонування внутрішнього економічного механізму підприємства: пряме планове регулювання; договірне регулювання; синтезоване (змішане) регулювання [3, с. 27-28].

Не викликає сумнівів, що центри відповідальності розрізняються за ступенем свободи, тобто за повноваженнями та відповідальністю окремих внутрішніх підрозділів підприємства у питаннях управління їх діяльністю. Якщо керівник центра витрат може самостійно визначити лише величину та структуру витрат, а все решта контролюється вищим керівництвом, то керівник центра прибутку має значно ширші права і може встановлювати самостійно обсяги виробництва, відповідати за отримані прибутки, реалізовувати продукцію, укладати договори тощо.

Виділяють чотири основні організаційні форми функціонування внутрішнього економічного механізму, які є характерними за сучасних умов діяльності виробничих підприємств, а саме: централізовану, частково децентралізовану, децентралізовану та змішану. Централізована організаційна форма функціонування внутрішнього економічного механізму підприємства характеризується повним регулюванням діяльності підрозділів з боку центрального апарату управління. Вона складається з сукупності підрозділів, що мають статус центрів витрат. Перевагами централізованої організаційної форми є: визначеність та простота у функціонуванні; чіткий розподіл повноважень; ієрархічність управління, за якої кожний нижчий рівень контролюється вищим і підпорядковується йому. Недоліками такої організаційної форми є: надмірна централізація управління виробництвом; низький ступінь самостійності підрозділів; висока залежність від центрального апарату управління тощо.

Частково децентралізованій організаційній формі функціонування внутрішнього економічного механізму підприємства характерне часткове регулювання діяльності підрозділів, що виявляється в наданні окремим підрозділам статусу центрів умовного прибутку, до складу яких входять центри витрат.

Перевагами даної організаційної форми є: часткова самостійність підрозділів підприємства; звільнення вищого керівництва від прийняття управлінських рішень на низових рівнях підприємства тощо. Недоліки частково децентралізованої форми полягають у порушенні принципу єдиновладності, ускладненні контролю та обліку діяльності підрозділів тощо.

Децентралізована, або її ще можна назвати мережева, організаційна форма функціонування внутрішнього економічного механізму являє собою сукупність відносно самостійних спеціалізованих підрозділів підприємства, пов'язаних між собою та вищим керівництвом системою договірних відносин. Підрозділи підприємства за такої організаційної форми мають можливість здійснювати операції купівлі-продажу за межами даного господарюючого суб'єкта. Перевагою децентралізованої організаційної форми є відносна самостійність діяльності підрозділів підприємства, яка виявляється у можливості здійснювати реалізацію виготовленої продукції, розпоряджатися частиною прибутку від її реалізації, оперативно приймати рішення на відповідних рівнях управління тощо. До недоліків даної організаційної форми можна віднести: можливість посилення конкуренції між підрозділами підприємства через надмірний рівень їх самостійності, що може призвести до ускладнення процесу координації їх діяльності.

Змішана організаційна форма внутрішнього економічного механізму передбачає поєднання в собі рис та переваг трьох попередніх форм. Оскільки в структуру організаційної форми входять центри прибутку, то вона притаманна відносно великим підприємствам, які знаходяться на перехідному етапі від централізованих форм функціонування до децентралізованих [4, с. 27-30].

Отже, організаційні форми функціонування внутрішнього економічного механізму підприємства, що ґрунтуються на створенні центрів прибутку та центрів витрат, дозволяють активізувати внутрішні чинники ефективності господарювання за рахунок посилення відповідальності підрозділів підприємства за результати їх діяльності.

Література

1. Грещак М. Г. Внутрішній економічний механізм підприємства: навч. посібник / М. Г. Грещак, О. М. Гребешкова, О. С Коцюба. – К. : КНЕУ, 2001. – 228 с.
2. Дончак Л. Г. Формування внутрішнього економічного механізму підприємства / Л. Г. Дончак // Агроінком. – 2012. – № 10-12. – С. 77 – 81.
3. Круш П. В. Внутрішній економічний механізм підприємства: навч. посібник / П. В. Круш, С. О. Тульчинська, Р. В. Тульчинський та ін. – К. : ЦУЛ, 2008. – 206 с.
4. Козловський В. О. Внутрішній економічний механізм виробничих підприємств : монографія / В. О. Козловський, Л. Г. Дончак. – Тернопіль : Крок, 2013. – 204 с.

УДК 658.012 : 338.24

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ІННОВАЦІЙ НА СУЧАСНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Семчук І.В. – к.е.н., старший викладач

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

В сучасних умовах ринкових відносин вітчизняному підприємству необхідно здійснювати безперервний інноваційний розвиток, який стане визначальним фактором сталого економічного зростання. Інновації, зокрема управлінські інновації є головною рушійною силою для досягання успіху підприємства, а особливо під час кризового періоду. В умовах постійних змін зовнішнього середовища та посилення конкуренції управлінські інновації набувають особливої актуальності та значення, що потребує виділення їх як окремого виду інновацій з метою детального розгляду та обґрунтування їхніх особливостей, переваг для організації.

Основними чинниками, які перешкоджають впровадженню управлінських новацій на підприємствах України є відсутність в достатньому обсязі фінансових можливостей для формування управлінського потенціалу, високий рівень ризику, недостатня кваліфікація управлінського персоналу, відсутність інформації про ефективні нововведення у сфері управління та можливості одержати кваліфіковану допомогу і консультації.

Питання сутності та особливостей інновацій, інноваційного розвитку підприємств, організації інноваційних процесів, сутності управлінських інновацій висвітлені в роботах багатьох вітчизняних та зарубіжних учених: Ю.М. Бажала, Дж. Біркіншоу, П. Друкера, М.І. Дяченко, С.М. Ілляшенко, В.І. Захарченко, О.В. Карлінської, А.Г. Латкіна, В.В. Мельниченка,

О.П. Молчанової, Г. Плешу, А.І. Пригожина, Л.М. Прокопишина, О.В. Суріна, І.В. Федулової, Н.І. Чухрай, О.І. Юркан та ін. Однак низка питань залишається вивченою недостатньо. Зокрема, організаційно-методичні питання щодо впровадження управлінських інновацій в систему підприємства потребують додаткового обґрунтування.

Метою статті є розглянути сутність та зміст поняття “управлінські інновації”. Визначити проблеми, що стримують поширення управлінських інновацій в системі підприємства та розробити пропозиції для успішного впровадження таких інновацій на сучасному підприємстві.

Термін “інновація” походить від латинського слова “innovare” (“відновлення”, “оновлення”). Поняття “innovation” відповідає нашому словосполученню “введення нового” або “введення новацій”, тобто практичне використання новації з моменту її виробництва та розповсюдження у якості нових продуктів або послуг є нововведенням – інновацією.

Інновація являє собою матеріалізований результат, отриманий від вкладення капіталу у нову техніку чи технологію, у нові форми організування виробництва, праці, обслуговування і управління, включаючи нові форми контролю, обліку, методи планування тощо. Управлінські інновації розкривають нові форми та методи планування, організації, регламентування праці та виробництва, а також у сферах ціноутворення, мотивації і оцінки результатів

діяльності. Підставою для управлінських інновацій є зміна завдань, які розв'язує підприємство, що, викликано об'єктивними причинами, які відбуваються в зовнішньому середовищі [3, с. 629].

Визначено, що управлінські інновації набагато складніше обґрунтувати та оцінити, ніж продуктові чи технологічні, адже вони потребують зміни системи загалом, а не окремого її елемента. На відміну від продуктових, управлінські інновації є періодичними, а не одноразовими. В свою чергу, управлінські інновації набагато вигідніші (дешевші), ніж, скажімо, технічні, технологічні. Тут не потрібно нового будівництва, змін в плануванні приміщень, не потрібні інвестиції. Однак реалізація управлінських нововведень набагато важча, ніж нововведень технологічних, оскільки управлінські нововведення пов'язані із зміною поведінки, звичок і представлень, ділової культури працівників.

Передумовою і ознакою появи інноваційності в управлінні на сучасному етапі є наявність нових форм господарювання, нових зв'язків, нових управлінських методів, інструментів, організаційних схем і процесів суспільної діяльності.

Під управлінською інновацією розуміємо особливу форму зміни існуючих принципів, структури, процедур, методів, технік та/або будь-яких елементів системи управління організацією на кардинально нові, що є результатом творчої діяльності.

Впровадження управлінських інновацій є дієвим способом забезпечення неповторності та ефективності системи управління підприємством. Це зумовлено тим, що управлінські інновації мають індивідуальний характер для кожної організації [2, с. 193].

Дослідник І.Є. Нікуліна [1] розділяє управлінські інновації на три групи: інновації в методології менеджменту (синергетичний

менеджмент, тендерний менеджмент, сітьовий менеджмент, креативний менеджмент, командний менеджмент, комунікативний менеджмент тощо), інновації у внутрішніх структурних підвидах загального менеджменту (інновації у виробничому, фінансовому, кадровому менеджменті, маркетингу), інновації в основах науки і практики класичного менеджменту (інновації у принципах, методах, функціях управління та елементах нормативно-інформаційного і кадрового забезпечення).

На нашу думку, доцільно узагальнити та визначити такі види управлінських інновацій залежно від об'єкта впровадження інновацій, а саме: інновації в управлінні виробництвом, інновації в управлінні маркетингом, інновації в управлінні фінансами, інновації в управлінні персоналом тощо.

Вважаємо, що для успішного впровадження управлінських інновацій в систему управління сучасних підприємств уряд нашої країни повинен застосовувати наступні заходи для підтримки інноваційної діяльності підприємства: удосконалити законодавчу базу для успішного функціонування інноваційного підприємства, розробити принципи захисту конкурентного середовища підприємства та принципи захисту суб'єктів прав інтелектуальної власності.

Дослідження необхідності впровадження інновацій в систему управління є перспективними і подальші дослідження, на нашу думку, повинні бути сконцентрованими у напрямку дослідження потенціалу системи управління для впровадження інновацій та вивчення ризиків інноваційного розвитку підприємств.

Література

1. Никулина И.Е. Инновации в современном менеджменте [Електронний ресурс] / Никулина И.Е. – Режим доступу: <http://www.sun.tsu.ru/mminfo/000063105/342/image/342-159.pdf>
2. Плешу Г. Управлінські інновації як головний чинник реструктуризації підприємств-суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності / Г. Плешу, С.С. Шаповал, Г.С. Фоменко // Труды Одесского политехнического университета. – 2009. – № 1 (31). – С. 193-198.
3. Прокопишин Л.П. Управлінські інновації та особливості їх використання на машинобудівних підприємствах в сучасних умовах. / Л.П. Прокопишин // Вісник Національного університету „Львівська політехніка”. – 2008р. - №628. - С. 628-633.

ЕЛЕКТРОННІ ПЕТИЦІЇ – ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТІЇ

Мазур В.Г. – викладач

Вінницький навчально-науковий інститут економіки THEU

Сучасне інформаційне суспільство вимагає удосконалення форм демократії та методів їх реалізації. Зокрема, у світовій практиці широко застосовується така форма колективного звернення, як електронна петиція, що подається шляхом застосування новітніх телекомунікаційних засобів, передбачає особливу процедуру реагування адресата та підтверджує свою дієвість як механізм систематичного суспільного діалогу.

Електронні петиції це – інструмент розвитку демократії, який потрібен як народу, так і владі. Головна мета петицій – звернути увагу суспільства в цілому або влади на існуючу проблему в будь-якій сфері політики, економіки, громадського життя.

Проблеми забезпечення взаємодії та гласності у відносинах органів державної влади з громадськістю досліджувалася такими вченими, як Ю.М. Батурін, І.І. Дахова, А.Б. Канунніков, Є.О. Лукашева, В.О. Серьогін, В.М. Тихонов, Ю.М. Тодика, О.О. Томкіна та ін. Однак низка питань залишається вивченою недостатньо. Зокрема, питання щодо доцільності застосування електронних петицій потребують додаткового вивчення.

Метою статті є розглянути сутність та зміст поняття “електронні петиції”. Визначити ефективність системи електронних петицій як інноваційного механізму налагодження взаємодії влади і громадянського суспільства.

Петиція як механізм комунікації влади та суспільства має довгу історію. Термін “петиція” (petitio) з латинської перекладається як пошук, вимога, прохання. В юридичній енциклопедії за редакцією Ю. Шемшученка петиція трактується як колективне письмове звернення громадян з того або іншого питання, яке подається здебільшого главі держави чи іншим органам державної влади та місцевого самоврядування.

Президент України 28 серпня 2015 р. видав Указ “Про порядок розгляду електронної петиції, адресованої Президентові України”, відповідно до якого вже з 29 серпня 2015 р. на сайті голови

держави запрацював спеціальний розділ для електронних петицій [2]. Отже, серед вищих органів державної влади спеціальний портал для розгляду електронних петицій створено поки що лише на сайті Президента України, хоча законодавчо система має працювати і для уряду, і для парламенту.

Уже перший досвід роботи системи електронних петицій в Україні показав, що розрахунки авторів проекту виправдалися. Станом на 11.10.2015 р. на сайті Президента України вже зареєстровано 13 тис. 477 електронних петицій. А сайт працює лише з 29 серпня 2015 р. На 11.10.2015 р. на відповідному сайті розміщено вісім петицій – з відповіддю Президента України та сім – знаходяться на розгляді, отже 15 петицій набрали більше необхідних за законом 25 тис. підписів.

Вважається, що актуалізація петицій як форми взаємодії з владою відбувається за часів активного формування громадянського суспільства. Саме тоді петиції перетворюються з інструменту індивідуального звернення до державних інституцій окремих громадян, або представників певних політичних сил на засіб колективної ініціативи.

За походженням петиції вирізняють індивідуальні та колективні, за способом подання – паперові та електронні. За юридичним характером петиції можуть бути консультативними та імперативними. Імперативні петиції мають обов’язковий характер для органів влади. Консультативні петиції запроваджуються для аналізу суспільної думки та виявлення гострих і болючих проблем суспільства і влади.

У науковій літературі виділяють такі ознаки електронних петицій:

- метою петиції є розпочати діалог із владою;
- колективний характер звернення;
- свобода вираження – петиції підкреслюють важливість, резонанс проблеми. Питання, яке піднімають, – питання публічного інтересу (об’єднує багатьох людей);

- скорочений (спрощений) порядок розгляду петиції;
- петиція не має обов'язкової сили для адресата;
- необхідність дотримання як вимог закону, так і правил веб-порталу;
- надійна платформа – зазвичай державні веб-сайти, хоча дозволяється подання електронних петицій через громадські веб-сайти;
- “закриті” теми – обмеження за інформаційним законодавством;
- премодерація (попереднє підписання петицій встановленою кількістю голосів (ценз));
- для реагування з боку влади не обов'язково чекати, коли буде зібрано відповідну кількість голосів [1].

На нашу думку, переведення в електронну форму традиційних звернень не лише зменшить канцелярські витрати по державі, але й простимулює реформування документообороту, системи прийняття рішень всередині органів влади та взаємодії між ними. В свою чергу, у місцевих громад України завдяки електронним петиціям з'явиться додаткова можливість контролю за діяльністю влади та можливість висвітлення найгостріших і найважливіших питань громади.

Нині е-петиція не зобов'язує державні чи муніципальні органи виконувати побажання певної групи громадян - вона звертає увагу таких органів на проблему, що хвилює громадськість і змушує відреагувати на неї. Тобто, в Україні діє механізм електронних петицій, які мають консультативний характер, що в свою чергу ставить під сумнів дієвість таких петицій. Отже, вважаємо, що характер електронних петицій в Україні доцільно змінити з консультативного на імперативний за умов отримання більшої кількості підписів.

Підводячи підсумок вищевикладеному, можна сказати, що запровадження системи електронних петицій в Україні є важливим, своєчасним і прогресивним кроком, який сприятиме подоланню прірви між народом і владою, зменшенню бюрократизації процесу контактування пересічних громадян із представниками влади й активнішому їх долученню до вирішення державних і суспільних питань. Водночас, незважаючи на здобутки електронної демократії, необхідно працювати й над викликами та загрозами, які вона містить у собі, – фальсифікація результатів електронного голосування, несанкціоноване втручання в роботу автоматизованих систем і комп'ютерних мереж, їх блокування тощо.

Література

1. Електронні петиції: бути чи не бути? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravo.org.ua/ua/news/20871158-elektronni-petitsiyi-buti-chi-ne-buti>.
2. Про порядок розгляду електронної петиції, адресованої Президентові України [Текст]: Указ Президента України від 28.08.2015 № 523/2015 // Офіц. вісн. України. – 2015. – № 70.

УДК: 330.341.1:65.014.1:359

ОПТИМІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВАХ-СУБ'ЄКТАХ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Полеся В.М. – асистент

Вінницький національний аграрний університет

На формування інноваційного потенціалу підприємства, яке здійснює зовнішньоекономічну діяльність, має вплив ціла система факторів. Факторам внутрішнього середовища відводиться ключова роль у формуванні інноваційного потенціалу. До цієї групи факторів відносяться: цілі, структура, завдання, технологія, працівники, ресурси та

інноваційна культура. Фактори зовнішнього середовища формують загальні умови функціонування підприємства, що змушує його систему управління постійно здійснювати їх моніторинг та адаптуватися, тобто впроваджувати інновації. Вони характеризуються прямим впливом та необхідні для підтримки інноваційного потенціалу системи управління. Це:

споживачі, постачальники, конкуренти, державні органи влади, інфраструктура, нормативно-правова база тощо [3].

З розширенням та активізацією зовнішньоекономічної діяльності особливо актуальною стає проблема побудови ефективної системи управління нею на підприємстві. Впровадження управлінських інновацій є, мабуть, єдиним засобом забезпечення неповторності та ефективності системи управління підприємством. Це зумовлено тим, що управлінські інновації носять індивідуальний характер для кожного підприємства. Розглянувши досвід провідних консалтингових компаній з проведення реструктуризації системи управління, можна виділити такі управлінські інновації, які доцільно запровадити в практику діяльності вітчизняних підприємств які працюють на зовнішньому ринку. Це: впровадження процесного підходу до управління зовнішньоекономічною діяльністю і застосування функціонально-вартісного аналізу для удосконалення управління. Ці два засоби є взаємопов'язаними і мають бути реалізовані в комплексі, оскільки формування ефективного бізнес-процесу зовнішньоекономічної діяльності практично неможливе без попереднього проведення функціонально-вартісного аналізу.

Функціонально-вартісний аналіз дає найкращі результати, якщо аналізувати весь бізнес-процес, а не роботу окремих відділів. Тому для підприємства доцільним є початкове формування бізнес-процесу зовнішньоекономічної діяльності по його фактичних результатах, проведення функціонально-вартісного аналізу, та розробка на його основі рекомендацій для формування удосконаленого бізнес-процесу. Зупинимось детальніше на цих двох управлінських інноваціях. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства відноситься, з одного боку, нарівні з постачанням, виробництвом та збутом, до основних самостійних процесів на підприємстві, а з іншого боку, носить міжфункціональний характер, тобто проходить майже крізь всі процеси на підприємстві і впливає на ефективність цих процесів. Кожен процес на підприємстві проходить через всі підрозділи та служби підприємства. Крім того, процеси орієнтовані на кінцевий результат.

Зважаючи на те, що в практиці діяльності підприємств-суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності сформувалось неоднозначне відношення до процесного управління на підприємстві, тому можна почати з вдосконалення не всіх процесів одночасно, а з одного чи декількох процесів. Якщо підприємство розпочинає повне перепроєктування всіх процесів, то дуже великий обсяг інформації і завдань може призвести до неможливості ефективного застосування процесного підходу. Крім того, не обов'язково створювати повністю новий процес, можна ефективно сформулювати бізнес-процес за фактичними результатами роботи і для діючого процесу розробити міри з вдосконалення. Такий підхід, на наш погляд, буде найбільш прийнятним для вдосконалення системи управління зовнішньоекономічною діяльністю. Так, наприклад, можна залишити на підприємстві основні функціональні підрозділи і запровадити процесне управління в сфері зовнішньоекономічної діяльності, оскільки основна форма діяльності для більшості вітчизняних підприємств це експорт та імпорт [1].

Переваги впровадження процесного підходу до управління на підприємствах-суб'єктах зовнішньоекономічної діяльності однозначні, це: забезпечення прозорості всіх операцій бізнесу, можливість аналізу помилок на тому чи іншому етапі виконання робіт; управління операційними витратами; можливість інтегрувати розрізнені дії функціональних підрозділів і спрямувати їх на єдиний результат; підвищення гнучкості та ефективності підприємства; підвищення ефективності горизонтальних зв'язків між підрозділами. Саме використання функціонально-вартісного аналізу і забезпечить для підприємства попередній ретельний аналіз існуючих бізнес-процесів. Функціонально-вартісний аналіз може бути застосований для вирішення різноманітних питань діяльності підприємства-суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності: оцінки матеріально-технічних об'єктів; раціоналізації структури апарату управління та витрат на його утримання; уточнення посадових обов'язків окремих працівників [2].

В цілому завдання функціонально-вартісного аналізу для підприємства можна сформулювати як досягнення єдності функціонального та вартісного боку систем чи процесів шляхом вирішення суперечності між якістю функцій та витратами на їхню реалізацію. Як показала практика в діяльності кожного підприємства завжди існує непропорційний розподіл функцій. Але при застосуванні функціонально-вартісного аналізу проведення вартісного моделювання бізнес-процесів дозволить визначити їх структуру з найбільш оптимальною вартістю.

Впровадження функціонально-вартісного аналізу на підприємстві бажано проводити із застосуванням методів та інструментарію проектного менеджменту. Можна виділити три основні етапи його проведення: передпроектний, проектний, впровадження проекту. На першому етапі необхідним є проведення таких заходів як: популяризація даного методу серед працівників різних служб та підрозділів підприємства; проведення комплексного аналізу діяльності підприємства в цілому та в сфері зовнішньоекономічної діяльності; обґрунтоване визначення об'єкта функціонально-вартісного аналізу, збір та

аналіз інформації яка стосується даного об'єкту; формування команди яка буде забезпечувати проведення функціонально-комплексного аналізу та розробка плану її роботи. Важливе місце на даному етапі проведення функціонально-вартісного аналізу має бути відведено: вартісній та часовій оцінці функцій; якості виконання функцій; експертній оцінці значимості функцій. Робота на другому етапі має носити як творчий (розробка варіантів удосконалення об'єкта), дослідницький (проведення виробничого експерименту), так і рекомендаційний (вибір найбільш оптимального варіанту з його економічним обґрунтуванням) характер. Третій етап – впровадження проекту, носить організаційний характер. Основні види робіт на цьому етапі, це: підготовка працівників до впровадження інноваційних розробок, їх навчання та розробка календарного плану виконання проектних заходів.

Впровадження пропонованих інновацій дасть змогу підприємствам: визначити непотрібні функціональні витрати; виключити непотрібні функції; організувати сумісне виконання функцій; провести перерозподіл ресурсів, які будуть вивільнені в результаті удосконалень.

Література

1. Александрова В. Прогнозування впливу інноваційних факторів на розвиток економіки України / В. Александрова, М. Скрипниченко, Л. Федулова // Економіка та прогнозування. – 2007. – № 2. – С. 9-26.
2. Бойко О.В. Інноваційний потенціал промислового підприємства як ключовий чинник його економічного зростання / О.В. Бойко, Л.В. Прохор // Економічний форум: наук. журнал. – 2011. – № 3. – С. 250-255.
3. Гринько Т. Щодо інноваційного потенціалу як складової інноваційної активності підприємств / Т. Гринько // Економіст. – 2010. – № 2. – С. 56-58.

УДК 330.341.1:061.1ЄС

ДЕРЖАВНЕ СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Харчук С. А. – к.е.н., доцент

Вінницький навчально-науковий інститут економіки THEU

Корчевний А. І. – слухач

Національна академія державного управління при Президентові України

Глобалізація та загострення конкуренції вимагають від підприємств та від держав стратегічного бачення у напрямку розвитку економіки, щоб забезпечити належний рівень

державного стимулювання інноваційної діяльності та економічного зростання як окремого підприємства, так й економіки держав Європейського Союзу загалом.

Відповідно до підходу щодо правового визначення поняття "інновація", який використовується у ЄС, інновація є тим основним фактором, який дозволяє отримати конкурентні переваги фірмам, регіонам або цілим країнам. Інновації складають основу підприємництва, а також сприяють втіленню нових ідей в конкретні технічні та комерційні досягнення.

Одними з перших нормативно-правових актів Європейського Союзу, які на офіційному рівні закріпили визначення інновації, були "Зелена Книга про інновації" (1995 р.) та "Перший план дій в сфері інновацій" (1996 р.), котрі є програмними нормативними документами, що визначають перші спроби Європейської комісії розробити інноваційну політику в Європейському Союзі. Так, у "Зеленій Книзі про інновації" сформульовані основні напрями політики ЄС у інноваційній та науково-технічних сферах, шляхи подолання виділених недоліків; розвиток прогнозування і технологічного моніторингу; посилення комерціалізації досліджень; розвиток навчання та освіти, активізація обміну студентами і дослідниками; виявлення повноти користі від інновацій; покращення фінансування; податкове стимулювання інноваційної діяльності та ін. Ці напрями у подальшому сформулювали "Перший план дій в сфері інновацій", де були визначені вектори інноваційного розвитку та відповідні механізми як на рівні Співтовариства, так і на рівні держав членів ЄС.

В теперішній час Європейський союз розпочав здійснення стратегії ЄС під назвою "Горизонт 2020", метою якої є просування інноваційного, сталого та інклюзивного зростання в усіх сферах економіки. Бюджет стратегії складає 3851 млрд євро, або 5% від загального бюджету ЄС. У зазначеній стратегії поставлено 5 ключових цільових завдань, які повинні бути досягнуті до 2020 року [3].

Стратегія "Горизонт 2020" передбачає створення системи європейського партнерства інновацій (EIPs) на період 2014–2020 рр. Мета такого підходу полягає в генерації нових ідей і перетворенні існуючої

системи неявних знань в цільові рішення. Такий підхід повинен не тільки стимулювати спільне створення інновацій і впровадження цих рішень у практику, а й прискорити поширення інноваційних ідей.

У країнах з традиційно високим рівнем науково-технологічного розвитку (Швеція, Фінляндія, Великобританія, Німеччина) пріоритетне значення приділяється заходам прямої фінансової підтримки, що дозволяє державі визначати, який сектор економіки або які технології необхідно розвивати в першу чергу. На відміну від заходів непрямого стимулювання фінансова допомога має цільовий характер і застосовується по відношенню до компаній, що здійснюють визначені урядом види діяльності. Слід додати, що в зазначених країнах спостерігається високий рівень витрат на науково-технологічний розвиток й існує розроблена правова база для тісної кооперації між промисловістю та науково-дослідними і технологічними центрами.

Як показує міжнародний досвід, у даний час майже всі держави – члени ЄС надають податкові пільги суб'єктам інноваційної діяльності. При цьому ефективність різних інструментів податкового стимулювання в значній мірі залежить від того, наскільки чітко визначені правила їх застосування і наскільки ефективно здійснюється податкове адміністрування у відповідній країні. Правовий досвід країн ЄС цікавий тим, що зазначені держави по-різному підійшли до вирішення проблеми дотримання балансу інтересів держави і приватного бізнесу в галузі податкових відносин. Водночас загальним у підходах майже усіх країн є чітке визначення правил надання та здійснення податкового контролю за застосуванням податкових пільг.

Основний принцип системи оподаткування країн ЄС полягає в тому, що податкові пільги надаються зазвичай не науковим організаціям, а підприємствам і інвесторам. Податкові пільги для досліджень та розробок отримують форму зниження податків та отримання податкових кредитів. Вони часто передбачаються у національних

податкових кодексах та відповідних доповненнях та/або у річних законах про бюджет або фінансових актах (Австрія, Бельгія, Чехія, Данія, Франція, Румунія, Словенія, Італія, Іспанія та Великобританія). Багато країн встановлюють зниження податків для витрат, пов'язаних із науковими кадрами (Італія, Франція, Бельгія, Данія, Мальта та Нідерланди). Так, наприклад, з метою стимулювання інноваційної діяльності, а також розширення та зміцнення наявної бази для проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт у Франції існує розгалужена система надання пільг: податковий кредит на приріст витрат на НДДКР у розмірі 25% приросту витрат компанії на НДДКР порівняно з рівнем минулого року; не оподатковуються податками кошти, що вкладаються в ризиковані проекти (100% податків на інвестовані кошти); пільговий податок для нових компаній – 25% податку на прибуток протягом трьох років; надання державних дотацій організаціям, що ведуть науково-дослідні роботи за контрактами, – до 50% суми витрат на проведення робіт на замовлення малих та середніх підприємств; надання субсидій малим та середнім підприємствам – до 50% витрат на наймання наукового персоналу (до 175 тис. євро на рік) [2].

Кредитні пільги, як зазначалось, є також загальним інструментом у державах – членах ЄС для полегшення доступу малих і середніх підприємств (МСП), стартап та інноваційних компаній до кредитів та зниження пов'язаних з цим витрат. Кредити (позики) на інноваційні проекти надаються двох видів: позика на інвестиції; позика на оборотний капітал (робочий капітал).

Для державного стимулювання інноваційної діяльності підприємств у країнах ЄС існують заходи, пов'язані з діяльністю венчурних компаній, бізнес-ангелів, підтримкою стартап-компаній. Вони спираються на стратегії розвитку досліджень, бюджетне, податкове законодавство та акти уповноважених міністерств. У більшості держав – членів ЄС питанням фінансування науково-дослідної та інноваційної діяльності підприємств приділяється велика увага як одному з основних чинників стимулювання інновацій. Загалом фінансові механізми підтримки інноваційної діяльності в країнах ЄС максимально зорієнтовані на реалізацію інноваційного потенціалу держав-членів. Найважливішими з них є загальноекономічні заходи, що стимулюють підприємництво в цілому, розвивають людський потенціал, підвищують конкурентоспроможність економіки. Для України проблема фінансової підтримки інноваційної діяльності є більше ніж нагальною.

Використовуючи досвід державного стимулювання інноваційної діяльності в країнах ЄС, необхідно сформулювати систему фінансування інноваційних процесів з усіх можливих джерел (державного, кредитного, венчурного та ін.), спрямовуючи їх у дослідження і галузі, які в найближчі десятиліття могли б перевести Україну з аутсайдерів інноваційного розвитку у лідери. При цьому найнеобхіднішим практичним кроком для цього є стимулювання українського приватного сектору до вкладення у власні наукові дослідження та розробки.

Література

1. Андрощук Г. О. Інноваційна політика Європейського Союзу / Г. О. Андрощук, Р. Є. Еннан // Наука та інновації. – 2009. – Т. 5, № 5. – 220 с.
2. Петрова І. Л. Інноваційна діяльність: стимули і перешкоди : монографія / І. Л. Петрова, Т. І. Шпильова, Н. П. Сосиліна. - К. Дорадо. 2010 -320 с.
3. Закон України «Про ратифікацію Угоди між Україною і Європейським Союзом про участь України у програмі Європейського Союзу Горизонт 2020 – Рамкова програма з досліджень та інновацій (2014–2020)» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=55776&pf35401=349636>.
4. Стратегія сталого розвитку «Україна-2020» [Електронний ресурс] : від 12 січ. 2014 р. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

ПРІОРИТЕТИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ

КІНДЗЕРСЬКИЙ В.В. – аспірант, асистент

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Аграрний сектор економіки України є специфічним за характеристиками інституційної системи соціально-господарського, економічного та інших видів регулювання, тому потребує реструктуризації зі зміною пріоритетів згаданого процесу. Сьогодні стоїть завдання сформувати таку систему інституцій регулювання, у тому числі державного, яка насамперед була б ринковою за змістом, а за формою прояву – забезпечувала б утвердження аграрної сфери, сільського господарства як головної рушійної сили відродження, стабілізації, забезпечення сталого розвитку національної економіки.

Формування регуляторних інституцій щодо аграрного сектора вважаємо стратегічним завданням, вирішення якого зумовлено об'єктивною реальністю. Ефективні регуляторні інституції, на нашу думку, забезпечуватимуть перетворення сільського господарства на рушійну силу економічного зростання. Зазначена проблема у своєму вирішенні є елементом загальної стратегії розвитку галузі щодо забезпечення її конкурентоспроможності, інноваційності, інституційної спроможності.

Пріоритетними, комплексними за значимістю й об'єктивністю необхідності державного регулювання є такі підсистеми:

1) ринок – формування ефективних інституцій регулювання процесів обігу сільськогосподарської продукції, а також товарів і послуг, які забезпечують їх виробництво (праця, капітал, матеріальні ресурси);

2) цінова політика – інституційне упорядкування відносин у системі ціноутворення на сільськогосподарську продукцію та продовольство у такий спосіб, щоб «правила гри» забезпечували справедливий перерозподіл доходів і витрат між суб'єктами;

3) інституційна система адміністрування аграрного розвитку – надання інституціям державного регулювання статусу координаційних центрів, які наслідуватимуть функції забезпечення сталого розвитку об'єкта регулювання;

4) інновації та стандартизація – інституційне стимулювання інноваційності й запровадження найбільш передових стандартів якості, безпечності сільськогосподарської продукції та продовольства;

5) маркетингова інституційна інфраструктура – формування інституцій доступності каналів збуту продукції, незалежно від розміру сформованих товарних позицій; реформування інституціональних чинників виникнення надмірних маркетингових витрат;

6) механізм оподаткування – реструктуризація системи оподаткування сільськогосподарської діяльності з переформатуванням її інституційно-правових складових у формацію стимулюючого спрямування, яка забезпечить активізацію підприємницької діяльності в аграрному секторі у напрямі розбудови моделі його сталого розвитку; зокрема це стосується системи справляння податків за землі і податку на додану вартість, особливо у бізнесовій діяльності з експорту сільськогосподарської продукції;

7) фінансування сільського господарства і розвитку сільських територій – упорядкування процесу діяльності інституцій відносно інвестиційного забезпечення, здійснення державної підтримки, кредитування на засадах мотивації врахування ними особливостей розвитку аграрного сектора як галузі з уповільненим оборотом капіталу;

8) відносини власності і оренди – створення ефективної, прозорої системи інституцій реалізації права власності, у тому числі на землю, з наступною в певному проміжку часу можливістю становлення ринку землі як середовища її ринкового перерозподілу на засадах платності, окупності із можливістю відчуження, застави тощо; реорганізація системи орендних відносин з тим, щоб вона забезпечувала справедливий рівень виплат за оренду землі, майна на ринково-конкурентних засадах, зокрема і якісною сільськогосподарською продукцією;

9) інноваційний розвиток і кадрове забезпечення – інституційне упорядкування системи наукового забезпечення агропромислового виробництва, освіти, підготовки та перепідготовки кадрів масових сільськогосподарських спеціальностей; відновлення достатнього для ефективного функціонування вітчизняної аграрної науки фінансування за обсягами й за цільовим призначенням бюджетних видатків; формування інфраструктури ринку інновацій, яка у функціонально-організаційному плані забезпечуватиме чіткий зв'язок у системі «наука-виробництво»; сприяння пріоритетному впровадженню в агровиробничий процес інноваційних розробок вітчизняного походження з наданням фінансової підтримки науковим установам-розробникам інновацій, а також підприємствам, які ставлять за пріоритет співпрацю з вітчизняною аграрною наукою; формування науково-технічного, організаційного й кадрового базису для становлення в аграрному секторі економіки України інноваційної моделі сталого розвитку, яка забезпечуватиме відтворення вкладених у виробництво ресурсів, відновлення природно-ресурсного потенціалу сільських територій;

10) соціальна політика розвитку села й збереження національної ідентичності сільських територій – розбудова системи інституційної підтримки бізнесу, який: надаватиме реальні соціально-спрямовані послуги на селі з облаштування сільських територій (фінансування цих проектів має здійснювати держава, або структури, яким вона гарантуватиме платність їх послуг коштом державного бюджету); формуватиме систему виробничих структур і структур соціально-побутового характеру на селі, для створення робочих місць тощо.

Формування національного конструкту інституцій регулювання аграрного сектору

економіки, зважаючи на особливості сьогоdnішнього соціального й господарського буття, має бути акумульованим в ефективну, практично-втілювану стратегію зростання сільського господарства, тому що для нашої держави завжди актуальним є вислів про те, що «Україна приростає селом». Отже, стратегічне державне регулювання аграрного розвитку має відобразитись у відповідних структурно-функціональних складових аграрної політики загальнодержавного та регіонального рівнів.

Інституційно доцільним у контексті здійснення зокрема ефективної політики регулювання в аграрному секторі економіки є завершення структурної реформи з обов'язковим урахуванням світового досвіду, а головне – українських реалій. Загалом необхідно продовжити структурні реформи на селі, започатковані ще на зорі становлення ринкових відносин в аграрному секторі економіки, з метою створення конкурентного поля економічних взаємодій, конструювання в тому числі національно ідентичної системи інституційного регулювання. Адже саме незавершеність реформаційних процесів формування ринкового аграрного укладу господарювання, господарського порядку, інституційно узгодженого з передовими концепціями функціонування економічних відносин суб'єктів ринку, унеможливорює конструктивний розвиток галузі.

Продовження структурних трансформацій на селі, з переорієнтацією галузевої системи інституційного регулювання з заборонно-обмежувальної, з всеохоплюючим адмініструванням ринкових взаємодій, на стимулюючо-підтримуючу, сьогодні конче необхідне. Власне в цьому полягає загальне бачення пріоритетів удосконалення системи регулювання розвитку національного аграрного сектору.

Література

1. Кириленко І.Г. Структурні реформи на селі: світовий досвід, українські реалії // І.Г. Кириленко, В.Є. Івченко // Економіка АПК. – 2016. – №2. – С. 5–11.
2. Лузан Ю.Я. Інституціоналізм – наукова платформа для удосконалення державної аграрної політики / Ю.Я. Лузан, О.Ю. Лузан // Економіка АПК. – 2016. – №2. – С. 29–37.
3. Українська модель аграрного розвитку та її соціоекономічна переорієнтація : наук. доп. / [О.М. Бородіна, В.М. Геєць, А.О. Гуторов та ін.]; за ред. В.М. Гейця, О.М. Бородіної, І.В. Прокопи; НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2012. – 56 с.
4. Євдокименко В.К. Структурно-функціональні складові регіональної аграрної політики / В.К. Євдокименко, Ю.М. Лопатинський, Т.Л. Шкабара // Регіональна економіка. – 2005. – №2. – С. 160–166.

ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА КОНТРОЛЬ В ПІДПРИЄМНИЦТВІ

УДК 657:658.15(045)

ТЕОРІЯ ОБМЕЖЕНЬ: ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

Гладій І.О. – к.е.н., доцент

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

Нові вимоги до підвищення якості продукції, оперативності її виробництва, оновлення асортименту виробництва вимагають нестандартних методів управління бізнес-процесами підприємствами. За цих умов актуальним є впровадження в практичну діяльність господарюючих суб'єктів системи управління в основі якої знаходиться теорія обмежень (theory of constraints – ТОС). Загалом ТОС представляє собою системний підхід, який побудовано на чіткій причинно-наслідковій логіці та об'єднує логічні інструменти та логістичні рішення.

Дослідженням питань розвитку методу ТОС в системі управління підприємства присвятили праці такі вчені як Е.Голдратт, Д. Галловей, Д. Валдрон, Д. Дагдейл, Т. Джонс, Э. Норин, Т. Корбетт, С. Брегг та ін. В свою чергу в Україні деяким аспектам вирішення комплексної проблеми побудови управлінської орієнтації обліку присвячено роботи Л. О. Кримської, С.Ф. Голова, О. О. Шевченко, В. Козлової, Л. В. Нападовської. Аналіз праць вчених дозволяє зробити висновок про неоднозначність визначення основних положень щодо впровадження управлінської технології ТОС в процес прийняття рішень.

Метою статті виступило дослідження можливості впровадження в облікову діяльність господарюючих суб'єктів системи управління за обмеженнями, що дасть змогу прискорити отримання прибутку, оптимізувати розмір виробничих запасів та операційних витрат підприємства.

В сучасних умовах господарювання ТОС охоплює численні аспекти управління підприємством. Суть теорії ТОС заключається

в знаходженні чинника, який визначає граничну межу результатів діяльності системи. Теорія обмежень стверджує, що в кожній системі є дуже велике число обмежень, і вони є ключем до її прибуткового управління, тобто обмеження – це чинники, які потрібні підприємству для стрімкого покращення результатів господарювання [2].

Обмеженням в практичній діяльності підприємства може стати одиниця устаткування, ділянка, інструмент, працівник або навіть політика підприємства. При цьому максимальна продуктивність системи дорівнює рівню продуктивності самого слабкого чинника [3]. Практична діяльність підприємств свідчить, що більшість обмежень мають організаційний, а не фізичний характер. Так, фізичні обмеження в процесі виробничої діяльності порівняно просто виявити та усунути. Організаційні (процедурні) обмеження, в свою чергу, зазвичай складніше ідентифікувати та усунути, хоча їх ліквідації призведе до більш вагомих змін.

Е. Голдраттом розроблено п'ять послідовних кроків (етапів), які допомагають скоординувати діяльність системи в процесі безперервних поліпшень [1].

1. Знайти обмеження системи.
2. Вирішити, як можна максимально використати обмеження системи.
3. Підпорядкувати всю систему такому обмеженню, оскільки воно впливає на всю роботу господарюючого суб'єкта.
4. Розширити обмеження системи. На цьому етапі можна вкладати додаткові кошти в обмеження.
5. Повернутись до кроку 1 для визначення наступного елемента, що є обмеженням системи.

Практична дійсність свідчить, що більшість суб'єктів господарювання концентруються на максимальному завантаженні всіх робочих центрів. Це призводить до накопичення достатньо великих запасів напівфабрикатів, які не встигають оброблятися на вузьких місцях виробництва. Отже, в результаті це може призвести до негативних наслідків, а саме – виникає ризик старіння, псування, або втрати потреби в накопичених запасах напівфабрикатів, що є прямою втратою грошей [4]. Також виникає сповільнення оборотності обігових коштів, оскільки вони «заморожуються» у запасах та напівфабрикатах.

З розвитком теорії обмежень з'явився управлінський облік на основі принципів даної теорії, в західній літературі більш відомий як throughput accounting (ТА). Згідно з принципами методу управлінського обліку, цінність, як продукту, так і бізнесу в цілому створюється в момент продажу товарів і послуг [5]. Діяльність підрозділів системи націлена на процес продажу готової продукції, зокрема, керівники виробничих підрозділів несуть відповідальність не тільки за витрати, якість та обсяг продукції, що виготовляється, а й за виконання поставлених перед ними завдань, що сприяють, в свою чергу, безперешкодному здійсненню процесу реалізації. У системі управлінського обліку витрат і результатів згідно з принципами теорії обмежень вартість генерування грошових коштів (або Throughput) стає основним показником продуктивності діяльності, виробництва того або іншого продукту.

Також з'являються нові об'єкти обліку – обмеження (вузькі місця). Відповідно,

з'являються нові аналітичні показники, як, наприклад, витрати на неліквідованими вузькі місця. А також для аналізу велику роль відіграють тимчасові чинники – час роботи співробітників, час роботи обладнання, час виробничого циклу.

На всіх рівнях контролю основне завдання менеджерів (як підрозділів, так і всієї організації) – це ідентифікація обмежень в системі за допомогою бухгалтерів-аналітиків, що займаються веденням управлінського обліку на підприємстві. В подальшому проводиться аналіз і зміна існуючих обмежень, розглянутими вище методами, в низці випадків це перебудова виробничого процесу на благо обмеження. Наступним етапом є контроль за усуненням обмежень або підстроювання процесів на підприємстві таким чином, щоб обмеження використовувалося на повну (максимальну) потужність. Показники ефективності, розраховані на базі інформації, що зібрана системою управлінського обліку на основі ТОС, враховуються при прийнятті таких важливих управлінських рішень як вибір виробничої програми, виробляти чи купувати напівфабрикати на стороні тощо.

Таким чином найбільш універсальною системою управлінського обліку є облік за теорією обмежень, оскільки він не має обмежень за сферами застосування. Впровадження ТОС на українських підприємствах спільно з діючими традиційними системами управлінського обліку дозволить досягти поєднання якісного обліку та управління витратами.

Література

- 1.Голдратт Э. Критическая цепь [Текст] / Э. Голдратт ; [пер. с англ. Е. Федурко]. – М. : ТОС центр, 2007. – 272 с.
- 2.Голдратт Э. Цель. Процесс непрерывного улучшения. Цель – 2. Дело не в везенье [Текст] / Э. Голдратт, Д. Кокс ; [пер. с англ. Е. Федурко]. – К. : ЛОГОС, 2007. – 775 с.
- 3.Детмер У. Производство с невероятной скоростью. Улучшение финансовых результатов предприятия [Текст] / У. Детмер, Э. Шрагенхайм ; пер. с англ. О. Наливайко. – М. : Альпина-паблишерз, 2009. – 329 с.
- 4.Козлова В. Опыт ТОС на украинском рынке [Текст] / В. Козлова // Управление компанией. – 2007. – № 10. – С. 46 – 50.
- 5.Укрепите слабое звено: как применять теорию ограничений в малом бизнесе: [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://delo.ua/businessman/ukrepite-slaboe-zveno-kak-primenjat-teoriju-ogranichenij-v-malom-216827/>. – Назва з екрана.

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Гордополова Н.В. – к.е.н., доцент; Паламарчук А.І. – ст. 5 курсу

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Формування ефективної системи контролю діяльності підприємства є важливим етапом удосконалення всієї системи управління, що може стати також вагомим чинником підвищення ефективності діяльності підприємства.

На сьогодні важливою проблемою є вибір підходу до формування системи контролю та її формалізація на підприємстві. Саме тому проблеми розробки застосування методів формування системи контролю діяльності підприємства є актуальними.

У сучасних наукових публікаціях, присвячених системам контролю, досліджуються особливості формування системи контролю. Так, ці проблеми знаходять відображення у працях таких вітчизняних і зарубіжних науковців, як Н.Г. Виговська, В.Ф. Максимова, В.П. Пантелєєв, І.А. Горбунов, Р.Н. Ентоні, В. Говіндараян. Глибокі дослідження у цьому напрямі проведені Н.Г. Виговською, яка вважає, що існує два основних підходи до формування системи контролю [1]:

1) пасивний, констатуючий контроль, який полягає у виявленні порушень після того, як вони відбулися;

2) активний, що формує контрольню-аналітичне забезпечення управління і передбачає не лише виявлення відхилень, але й резервів підвищення ефективності.

О.Д. Гудзинський, М.М. Аксентюк, О.М. Деменіна у монографії розглядають важливі аспекти формування системи контролінгу, адекватної стратегії розвитку підприємства та формування системи оперативного контролю на підприємствах [2]. Попри те, що об'єктом дослідження зазначених авторів є контролінг, а не контролювання як функція менеджменту, запропонована ними структура системи контролінгу значною мірою відповідає нашому розумінню сутності системи контролю, представленому у праці. У монографії Т.О. Каменської «Внутрішній аудит. Сучасний погляд» наголошено на організації системи внутрішнього контролю на підприємстві. У працях з проблем використання системного підходу часто

використовується термін «побудова системи». Так, І.В. Блауберг звертає увагу на зв'язки будови системи (структурні зв'язки).

Аналіз досліджень і публікацій показав, що, по-перше, відсутнє чітке тлумачення сутності формування системи контролю й обґрунтування окремих його етапів. По-друге, представлені підходи до формування системи контролю не враховують потреби формалізації системи контролю. По-третє, недостатньо дослідженими є можливі методи формалізації системи контролю діяльності підприємства.

Загальне формування системи контролю передбачає виконання таких дій: формулювання цілей і завдань системи; підготовка необхідної інформаційної бази; визначення основних елементів системи; проектування моделі системи; випробування та перевірка системи; оцінювання ефективності системи контролю.

Практика формування системи контролю показує, що на сьогодні підприємства практично не використовують цілісну систему контролю, про що свідчить відсутність єдиного підрозділу контролю на багатьох підприємствах.

Контрольні функції розділені між підрозділами різних рівнів управління (інституційний, управлінський і технічний). Це свідчить про частковий характер системи контролю на підприємствах.

Таким чином, встановлено, що система контролю діяльності підприємства складається з певної кількості підсистем. Основою формування підсистеми контролю діяльності підприємства є визначення об'єкта контролю, від якого залежить подальший вибір суб'єктів контролю, методів і форм контролювання тощо. Кількість підсистем контролю значною мірою відповідає кількості тих груп об'єктів, що підлягають контролюванню на підприємстві.

Найчастіше на підприємствах використовують два підходи до виокремлення об'єктів контролю: ресурсний підхід (об'єктами контролю переважно визначено фінансові ресурси, матеріальні ресурси,

трудо́ві ресурси, інформаційні ресурси тощо) та процесний підхід (об'єктами контролю переважно визначено виробництво, постачання, збут, науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи тощо).

Проведене дослідження сутності та доцільності формалізації системи контролю діяльності підприємства дозволило зробити такі висновки [3]:

1) формування системи контролю діяльності підприємства передбачає створення її структури та встановлення зв'язків між окремими елементами системи;

2) процес формування системи контролю діяльності підприємства передбачає послідовне виконання таких етапів: формулювання мети та завдань системи контролю; інформаційно-комунікативне забезпечення формування системи контролю; визначення підсистем контролю та їх основних елементів (об'єкта, предмета, суб'єктів контролю; форм і методів контролювання й особливостей процесу контролювання); встановлення структурних зв'язків між елементами системи контролю; формалізація системи контролю та використання сформованої

системи контролю в процесі управління промисловим підприємством;

3) формалізація системи контролю – це складний етап формування системи контролю, що передбачає подання інформації про внутрішню структуру системи контролю діяльності промислового підприємства у встановленій формі.

Таким чином, формування та розвиток результативної системи контролю в сучасних умовах ринкової економіки є обґрунтованим для підприємств за умови прагнення власників (інвесторів) та вищого керівництва підприємства отримати достовірну інформацію і оцінку дій керівників та спеціалістів всіх рівнів. Окрім цього потреба у формуванні такої системи виникає у випадку ускладнення організаційної структури аграрного підприємства, наявності філіалів в різних регіонах, розширення напрямків та видів діяльності підприємства. З метою підвищення ефективності застосування сучасних форм контролю необхідно забезпечувати не лише його своєчасність, але й повноту всіх операцій та процесів, а також чітко регламентовану систему правил та стандартів.

Література

1. Виговська Н.Г. Господарський контроль в Україні: теорія, методологія, організація: Монографія. – Житомир: ЖДТУ, 2008. – 532 с.
2. Гудзинський О.Д., Аксентюк М.М., Деменіна О.М. Контролінг в системі менеджменту (теоретико-методологічний аспект): Монографія. – К.: ІПК ДСЗУ, 2009. – 225 с.
3. Пантелєєв В.П. Внутрішньогосподарський контроль: методологія та організація: Монографія / Державна академія статистики, обліку та аудиту. – К.: Інформ.-аналіт. агентство, 2008. – 491 с.

УДК 658.15: 657. 012.32

ГОЛОВНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ

Ясишена В.В. - к.е.н., доцент; Овод В.О. - викладач

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ;

Вінницький коледж економіки та підприємництва ТНЕУ

Для виокремлення головних аспектів управління грошовими потоками підприємства необхідно чітко визначитись і систематизувати основні елементи, які мають значний вплив на ефективність управління ними. До основних елементів управління грошовими потоками підприємства можна віднести: фактори впливу (ризик), управлінський облік, аналіз, прогнозування та аудит (рис. 1.).

Для управління грошовими потоками підприємству необхідно критично

оцінювати і передбачати вплив внутрішніх і зовнішніх факторів на свою діяльність, які є важливим елементом управління. Зовнішні і внутрішні фактори пов'язані між собою і мають значний вплив на фінансове положення підприємства. Кожне підприємство повинно чітко розуміти характер цих факторів і прогнозувати рівень їх впливу, з метою зниження ризику неефективного управління грошовими потоками.

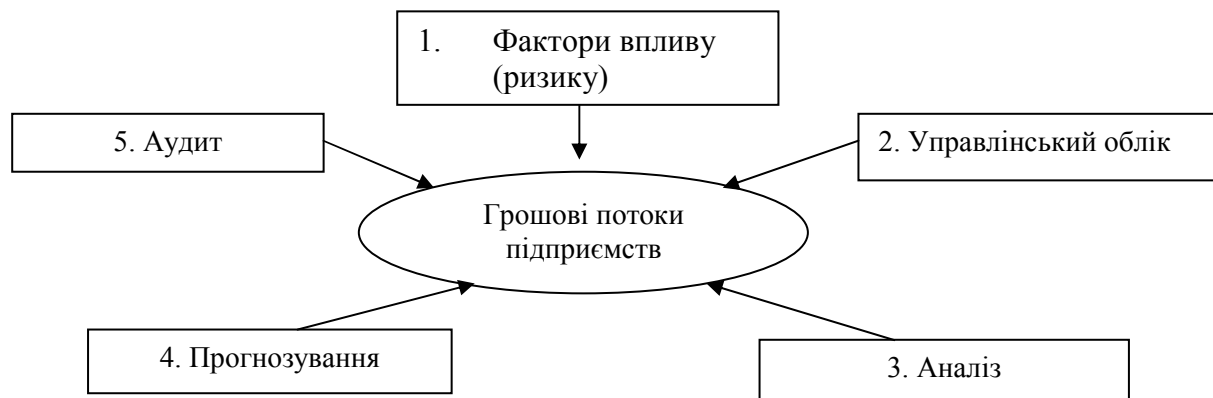

Рис. 1. Основні елементи управління грошовими потоками

Зовнішні ризики включають: економічні, політичні, законодавчо-правові, техніко-технологічні, соціальні, природно-екологічні тощо. Внутрішні ризики включають: організаційні, постачальницькі, виробничі, маркетингові/збутові, трудові, інвестиційні, фінансові тощо.

Другим важливим елементом управління грошовими потоками є управлінський облік грошових потоків. Під ним розуміють процес збирання, накопичення, оброблення, систематизації та передачі інформації внутрішнім користувачам про стан і рух грошових потоків у процесі господарської діяльності підприємства для здійснення їх аналізу, оптимізації, прогнозування, планування і контролю для прийняття управлінських рішень, з метою підвищення якості використання грошових ресурсів [3, с. 279].

Організацію управлінського обліку грошових потоків на промислових підприємствах доцільно впроваджувати через управління окремими напрямками фінансової діяльності підприємства шляхом виокремлення центрів відповідальності. Центр фінансової відповідальності (ЦФВ) є структурним підрозділом підприємства, який повністю контролює певний напрям фінансової діяльності.

В ході виділення ЦФВ виникає можливість визначення: впливу кожного підрозділу компанії на підсумковий фінансовий результат; ефективності роботи конкретних підрозділів (керівників, працівників); розміру фінансування для кожного підрозділу компанії тощо. Організація управлінського обліку за ЦФВ має забезпечуватися єдиною системою кодування грошових потоків за кожним ЦФВ, його підрозділами, напрямками руху

грошових потоків, видами діяльності підприємства. Система управлінського обліку має чітко ідентифікувати кожен грошовий потік, а також в розрізі визначених відрізків часу, напрямів тощо.

Служба управлінського обліку збирає, накопичує, обробляє, систематизує та передає інформацію про стан і рух грошових потоків по всіх ЦФВ підприємства на запит керівництва найвищого рівня (голови правління, директора), фінансового відділу, планово-економічного відділу.

Третьою складовою управління грошовими потоками є проведення аналізу грошових потоків. Поетапний аналіз грошових потоків дає інформацію для оцінки діяльності підприємства в минулому, теперішньому часі, а також служить основою для прогнозування і планування грошових потоків на майбутнє. Основні етапи проведення аналізу грошових потоків згруповано у такі блоки: 1) аналіз ліквідності балансу; 2) аналіз показників оцінки ліквідності підприємства; 3) аналіз Звіту про рух грошових коштів; 4) аналіз оборотності дебіторської заборгованості та її співвідношення із кредиторською; 5) аналіз таких показників: коефіцієнта ліквідності грошових потоків; коефіцієнта участі грошових коштів і їх еквівалентів в оборотних активах; кількості оборотів оборотних активів; середнього періоду обороту оборотних активів; кількості оборотів грошових коштів і їх еквівалентів; середнього періоду обороту грошових коштів в днях; середньоквадратичного відхилення грошових потоків і коефіцієнта варіації в досліджуваному періоді часу; коефіцієнта кореляції позитивного та від'ємного грошових потоків; коефіцієнта ефективності

грошового потоку в досліджуваному періоді; коефіцієнта якості чистого грошового потоку; коефіцієнта достатності і реінвестування чистого грошового потоку; 6) підбиття підсумків та формування висновків на основі проведеного аналізу.

Четвертим елементом в управлінні грошовими потоками підприємства є прогнозування, під яким розуміють передбачення ймовірного майбутнього стану грошових потоків підприємства на майбутнє. Прогнозування грошових потоків повинно виконувати основні завдання загальної стратегії підприємства. В умовах кризи прогноз грошових потоків для підприємств ускладнюється нестабільністю, непрогнозованістю деяких показників і постійними змінами в економічній, законодавчій, соціальній і політичній сферах. В прогнозі необхідно враховувати, який буде результат передбачення під впливом різних подій. Тому в процесі прогнозування необхідно здійснювати обрахунок декількох альтернативних прогнозів, які ґрунтуються на різних передбаченнях. Визначення альтернативних фінансових показників дасть змогу передбачити варіант розвитку фінансового стану підприємства, якщо відбудуться зміни в зовнішньому або

внутрішньому середовищі з врахуванням різних факторів впливу. Частіше в прогнозуванні використовують метод «від» досягнутого, коли прогнозне значення визначається множенням досягнутого рівня на запланований темп росту.

При управлінні грошовими потоками необхідно проводити аудит грошових потоків, який базується на аудиті Звіту про рух грошових коштів. Цей звіт розкриває зміст основних статей Балансу і Звіту про фінансові результати, містить дані Головної книги та окремих аналітичних рахунків бухгалтерського обліку. Звіт про рух грошових коштів виступає і як інструмент, і як об'єкт контролю, який розкриває правильність і достовірність формування інформації про грошові потоки.

Систематизація та розробка елементів управління грошовими потоками повинна бути складовою фінансової політики та загальної стратегії розвитку підприємства. Впровадження піднятих питань в діяльність підприємства дозволить удосконалити процес ефективного управління грошовими потоками, реалізувати управлінські рішення, які пов'язані з формуванням, розподілом і використанням грошових ресурсів та підвищить фінансовий результат діяльності підприємства.

Література

1. Бланк И.А. Управление денежными потоками. – 2-е изд., перераб. и доп. – К.: Ника-Центр, 2007. - 752 с.
2. Єрмошкіна О. В. Управління фінансовими потоками промислових підприємств: теорія, практика, перспективи: монографія / О. В. Єрмошкіна; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. - Д.: Нац. гірн. ун-т, 2009. - 479 с.
3. Ясишена В.В. Організаційні засади управлінського обліку грошових потоків за центрами фінансової відповідальності / В.В. Ясишена // Інноваційна економіка. – 2013. – № 1 (39). – С. 279 – 285.

УДК 657:004(075)

АВТОМАТИЗОВАНИЙ АНАЛІЗ ОПЕРАЦІЙ ІЗ ВНЕСКАМИ ЧЛЕНІВ КРЕДИТНОЇ СПІЛКИ НА ДЕПОЗИТНІ РАХУНКИ

Волинець В.І. – к.т.н., доцент

Вінницький навчально-науковий інститут економіки THEU

Одним з шляхів удосконалення обліку, контролю та аналізу діяльності кредитних спілок є застосування автоматизованих обліково-аналітичних інформаційних систем, використання яких дозволяє підвищити оперативність, точність, достовірність і об'єктивність обліково-аналітичної інформації та надати її у

зручному для прийняття ефективних управлінських рішень вигляді.

Проблемам автоматизації обліково-аналітичних завдань присвячено праці багатьох вітчизняних вчених, серед яких Височан О. С., Воробець С. Й., Іванюта П. В. та інші, котрі досліджували як теоретичні питання побудови та функціонування

автоматизованих обліково-аналітичних інформаційних систем, так і питання їх практичного застосування [1-5].

Серед інформаційних систем обліку, контролю та аналізу діяльності кредитних спілок України широке розповсюдження набула інформаційна система «Мікст: Кредитна спілка» [6], яка окрім стандартних засобів обліку, контролю та аналізу містить спеціалізовані засоби обліку, контролю та аналізу, властиві діяльності кредитних спілок. Зокрема до спеціалізованих засобів аналізу інформаційної системи входять звіти, які формуються кредитними спілками до Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [7].

Розпорядженням Національної комісії № 3201 від 17 грудня 2015 року [8] внесено зміни до складу звітів, а саме додано звіт щодо здійснення кредитними спілками операцій із внесками (вкладами) членів кредитної спілки на депозитні рахунки, формування якого на даний час не автоматизовано в інформаційній системі «Мікст: Кредитна спілка».

Метою даної роботи є розробка автоматизованого звіту для аналізу операцій із внесками (вкладами) членів кредитної спілки на депозитні рахунки в інформаційній системі «Мікст: Кредитна спілка».

Для досягнення поставленої мети необхідно:

1. Визначити склад показників звіту для аналізу операцій із внесками членів кредитної спілки на депозитні рахунки.

2. Розробити алгоритм розрахунку показників звіту для аналізу операцій із внесками членів кредитної спілки на депозитні рахунки.

3. Створити автоматизований звіт для аналізу операцій із внесками членів кредитної спілки на депозитні рахунки в інформаційній системі «Мікст: Кредитна спілка».

До складу показників звіту для аналізу операцій із внесками членів кредитної спілки на депозитні рахунки входять [7, 8]:

1. Показники кількості договорів про залучення внесків членів кредитної спілки на депозитні рахунки.

2. Показники сум договорів про залучення внесків членів кредитної спілки на депозитні рахунки.

3. Показник питомої ваги в прострочених зобов'язаннях.

Показники кількості та сум договорів включають відповідно кількість та суми договорів щодо 1) залучення внесків на депозитні рахунки, укладені кредитною спілкою з її членами за звітний період; 2) залучення внесків на депозитні рахунки, за якими на кінець звітного періоду кредитна спілка має зобов'язання, у тому числі прострочені зобов'язання, за якими не виконані вимоги щодо їх виконання; 3) залучення внесків на депозитні рахунки, строк виконання за якими настав на кінець звітного періоду; 4) невиконаних вимог за зобов'язаннями кредитної спілки за договорами про залучення внесків на депозитні рахунки на кінець звітного періоду; 5) невиконаних до 30 календарних днів вимог за зобов'язаннями кредитної спілки за договорами про залучення внесків на депозитні рахунки на кінець звітного періоду (з дати отримання вимоги); 6) невиконаних протягом 30 і більше календарних днів вимог за зобов'язаннями кредитної спілки за договорами залучення внесків на депозитні рахунки на кінець звітного періоду (з дати отримання вимоги).

Показник питомої ваги в прострочених зобов'язаннях містить інформацію про питому вагу невиконаних протягом 30 і більше календарних днів вимог щодо виконання зобов'язань кредитної спілки за договорами про залучення внесків на депозитні рахунки.

Алгоритм розрахунку показників звіту для аналізу операцій із внесками членів кредитної спілки на депозитні рахунки включає такі етапи:

1. Встановлення нульових початкових значень показників звіту.

2. Визначення бухгалтерських підсумків по рахунках обліку внесків членів кредитної спілки на депозитні рахунки за період формування звіту.

3. Цикл виконання дій над окремими депозитними договорами:

- 3.1. Визначення бухгалтерських підсумків по окремому договору.

- 3.2. Визначення дати завершення депозитного договору.

3.3. Збільшення кількості та суми укладених договорів про залучення внесків на депозитні рахунки, якщо є кредитовий оборот по договору за період формування звіту.

3.4. Збільшення кількості та суми зобов'язань за договорами про залучення внесків на депозитні рахунки, якщо є кінцеве кредитове сальдо по договору за період формування звіту.

3.5. Збільшення кількості та суми зобов'язань за договорами про залучення внесків на депозитні рахунки, якщо кінцева дата формування звіту перевищує дату завершення депозитного договору.

3.6. Збільшення кількості та суми невиконаних вимог щодо зобов'язань за договорами про залучення внесків на депозитні рахунки, якщо кінцева дата формування звіту не перевищує дату завершення депозитного договору на 30 календарних днів.

3.7. Збільшення кількості та суми невиконаних вимог щодо зобов'язань за договорами про залучення внесків на депозитні рахунки, якщо кінцева дата

формування звіту перевищує дату завершення депозитного договору на 30 календарних днів.

4. Визначення питомої ваги в прострочених зобов'язаннях.

Автоматизований звіт для аналізу операцій із внесками членів кредитної спілки на депозитні рахунки створено в режимі конфігуратора інформаційної системи шляхом створення макету таблиці звіту та програми заповнення її комірок на підставі розробленого алгоритму.

Приклад сформованого звіту для аналізу операцій із внесками членів кредитної спілки на депозитні рахунки наведено на рис. 1.

Таким чином, на підставі визначення складу показників звіту для аналізу операцій із внесками членів кредитної спілки на депозитні рахунки та розробки алгоритму їх розрахунку створено автоматизований звіт для аналізу операцій із внесками членів кредитної спілки на депозитні рахунки в інформаційній системі «Мікст: Кредитна спілка», який розширив її функціональні можливості.

ІНФОРМАЦІЯ							
щодо здійснення кредитними спілками операцій із внесками (вкладами) членів кредитної спілки на депозитні рахунки							
2015 р.							
(1 квартал, 1 півріччя, 9 місяців, рік)							
Команда							
(назва кредитної спілки)							
Назва показника	Код рядка	Укладені договори про залучення внесків (вкладів) на депозитні рахунки	Зобов'язання за договорами про залучення внесків (вкладів) на депозитні рахунки	Зобов'язання за договорами про залучення внесків (вкладів) на депозитні рахунки, строк виконання за якими настав	Невиконані вимоги щодо зобов'язань за договорами про залучення внесків (вкладів) на депозитні рахунки	У тому числі:	
						до 30 календарних днів з дати отримання вимоги	30 і більше календарних днів з дати отримання вимоги
1	2	3	4	5	6	7	8
Кількість договорів (одиниць)	010	659	237	53	53	52	1
Сума, грн	020	7119400	2263500	346350	346350	326350	20000
Питома вага в прострочених зобов'язаннях	030			X			6

Рис. 1. Звіт для аналізу операцій із внесками членів кредитної спілки на депозитні рахунки

Література

1. Височан О. С. Управлінські інформаційні системи в аналізі та аудиті / О. С. Височан. – Львів : Видавничий відділ Інституту підприємництва та перспективних технологій при Національному університеті «Львівська політехніка», 2005. – 192 с.
2. Волинець В. І. Управлінські інформаційні системи в аналізі та аудиті. Комп'ютерний практикум / В. І. Волинець, Б. В. Погрішук, Н. В. Гордополова. – 3-тє вид., перероб. і доп. – Тернопіль: Крок, 2015. – 148 с.
3. Волинець В. І. Управлінські інформаційні системи в аналізі та аудиті. Комп'ютерний практикум. Частина 2 / В. І. Волинець, Б. В. Погрішук, Н. В. Гордополова. – 2-е вид., перероб. і доп. – Тернопіль: Крок, 2014. – 209 с.
4. Воробець С. Й. Спеціалізовані програмні продукти для фінансового обліку та аналізу: ІС-Підприємство & Audit Expert / С. Й. Воробець, В. П. Кічор, М. Я. Яструбський. – Львів : ВЦ ЛНУ ім. Івана Франка, 2007. – 232 с.
5. Іванюта П. В. Управлінські інформаційні системи в аналізі та аудиті / П. В. Іванюта. – К. : ЦУЛ, 2007. – 280 с.
6. Мікст: Кредитна спілка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mikst.com.ua/solutions/94/>.
7. Порядок складання та подання звітності кредитними спілками та об'єднаними кредитними спілками до Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0069-04>.
8. Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1634-15/paran2#n2>.

УДК 657.471

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЦЕНТРУ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ «ПОСТАЧАННЯ»

Пославська Л.І. – к.е.н., викладач

Вінницький навчально-науковий інститут економіки THEU

Одним з провідних напрямів ефективного функціонування будівельних підприємств є процес постачання будівельної організації (фірми), від якого залежить і здійснення діяльності, і рівень витрат підприємства. Головними завданнями центру витрат «Постачання» (відділу постачання) є своєчасне забезпечення виробництва всіма видами матеріально-технічних ресурсів, необхідних для ритмічного функціонування підприємства.

Звіт компанії А.Т. Kearney «Оцінка передового досвіду в постачанні» показав, що ключовими джерелами успіху світових лідерів у сфері постачання є: співпраця і спільна робота з постачальниками; управління ризиком; розширення використання ринків, що розвиваються як джерела постачання матеріальних ресурсів; використання новітніх технологій і методик вимірювання ефективності постачання [2, С. 80–81].

Одним з дієвих інструментів матеріально-технічного постачання є електронне постачання, що дозволяє підприємству відслідковувати вплив

постачання на результати діяльності підприємства. В літературних джерелах наводиться багато дефініцій поняття «електронне постачання». За визначенням Н. С. Меджибовської електронне постачання є організаційно-управлінським механізмом в рамках якого підприємство використовує інформаційно-комунікаційні технології для автоматизації процесу постачання [2, С. 80–81].

На рис. 1 наведено порівняльну характеристику процесу постачання традиційним способом та з використанням системи електронного постачання. Також зауважимо, що більшість підприємств будівельної галузі здійснюють постачання матеріальних ресурсів традиційним способом.

Важливо відзначити, що інструменти електронного постачання (електронний пошук, електронна оферта, електронний зворотний аукціон, ERP на базі Web, e-MRO, електронне інформування, аналітичні інструменти, електронні ринки, Web-сторінки окремих підприємств, програмне

забезпечення електронного постачання (внутрішнє)) дозволяють поєднувати бізнес-процеси підприємств партнерів, брати участь у торгах, обмінюватися інформацією, робити замовлення і відслідковувати їхнє виконання,

домовлятися про ціни і умови постачання, вибирати постачальників і покупців тощо.

Запровадження системи електронного постачання дозволяє знизити витрати відділу постачання (табл. 1)

Процес без використання системи електронного постачання				
Створення та санкціонування заявки				
Перевірка заявки				
Процес закупівлі				
Одержання				
Оплата				
Процес із використанням системи електронного постачання				
Створення та санкціонування заявки (ініціюється)				
(розміщується через Web-інтерфейс)				
Перевірка процесу замовлення (опрацювання винятків/помилки)				
Одержання				
Оплата (автоматичне оформлення й опрацювання рахунку)				
	Роль, залучена в етап процесу закупівлі			
	Роль, залучена тільки у випадку виникнення помилки або виключення			

Рисунок 1 – Раціоналізація процесу закупівлі при використанні системи електронного постачання [2, С. 194]

Таблиця 1 – Основні джерела зниження витрат

Найменування	Джерела			
Витрати на опрацювання інформації	Скорочення паперового документообігу, поштових, телефонних і канцелярських витрат тощо	Зменшення кількості рутинних операцій та затрат праці	Скорочення незручностей і перешкод у роботі (наприклад, помилок у замовленнях)	Збільшення швидкості оформлення й прийняття замовлень
Витрати на збирання інформації	Швидкий і ефективний доступ до різноманітної продукції, послуг, інформації та контрагентів в режимі реального часу	Розширені можливості пошуку і порівняння пропозицій	Одержання інформації про матеріали і ціни в зручній та раціональній формі	
Рівень запасів	Скорочення розміру страхового запасу	Скорочення витрат на транспортування й зберігання страхового запасу		
Вартість матеріальних ресурсів	Широкий вибір постачальників	Змагання між постачальниками	Агрегування потреб покупців	

Таблиця 2 – Джерела інформації для оцінки результативності роботи центру відповідальності «Постачання»

Показники	Джерела інформації
Забезпечення виробничої програми матеріалами (у тому числі показники забезпеченості виробничої програми договорами і показники виконання договорів)	Звіт виконання договорів постачання, Звіт про виконання бюджету постачання
Витрати на постачання матеріалів та конструкцій	Договори, угоди, накладні, товарно-транспортні накладні, прибуткові ордери, рахунки-фактури
Кількість простоїв у виробництві з причини нестачі матеріалів	Листки про простої
Витрати на зберігання запасів	Стаття загальнопромислових витрат

Оцінити результативність роботи центру відповідальності «Постачання» можна, проаналізувавши динаміку нижченаведених показників (табл. 2): забезпечення виробничої програми матеріалами, витрати на постачання матеріалів та конструкцій, кількість простоїв у виробництві з причини нестачі сировини, витрати на зберігання запасів.

Відділ постачання погоджує потреби організації в матеріальних цінностях з планово-економічним відділом. Від ретельності обґрунтування менеджером центру відповідальності потреби в

матеріально-технічному забезпеченні залежать: виконання виробничої програми і ефективність роботи підприємства.

Метою розробки бюджету матеріально-технічного забезпечення є оптимізація потреб в матеріально-технічних ресурсах, оскільки нестача може призвести до неякісного виконання будівельно-монтажних робіт, а надлишок – до зниження ефективності використання, створення понаднормативних запасів, що може призвести до втрати матеріалів і «замороження» обігових коштів.

Література

1. Лущикова А. П. Планирование на предприятии : учеб. пособ. / А. П. Лущикова – Прокопьевск, 2008. – 272 с.
2. Меджибовська Н. С. Формування систем електронного постачання промислових підприємств : монографія / Н. С. Меджибовська. – Одеса : Пальміра, 2011. – 272 с.
3. Прохар Н. В. Облік доходів, витрат і фінансових результатів: проблеми теорії та практики : монографія / Н. В. Прохар, Ю. О. Ночовна. – Полтава : РВВ ПУЕТ, 2011. – 257 с.

УДК 657.36 (091)

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО БАЛАНСУ

Балазюк О.Ю. – к.е.н., доцент; Франко М.І. – ст. 5 курсу
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Бухгалтерський баланс є одним із центральних звітів у науковій концепції обліку, що складаються бухгалтерами. Він забезпечує інформаційні потреби різних категорій внутрішніх та зовнішніх користувачів. Звісно, бухгалтерський баланс як облікова категорія сформувався не відразу. Тому вивчення історичних аспектів розвитку бухгалтерського балансу дозволяє усвідомити її сучасне значення, осмислити досвід попередників та поглянути вперед на напрями подальшої еволюції.

Дослідженням історії балансу присвячені праці таких вітчизняних та іноземних вчених, як: В.О. Лончакова, Г.М. Давидов, Н.С. Шалімова, Ф.Ф. Бутинець, В.О. Ганусич, Л.В. Чижевська, Й.Я. Даньків та інші.

Метою даної статті є дослідження історичних аспектів розвитку бухгалтерського балансу.

Поява бухгалтерського балансу диктувалася перш за все намаганням звести облік до форми. Характерними ознаками

цього були відсутність теорії, розробленої практики, невміння авторів розібратися в сутності явищ. З часом під складанням балансу почали розуміти не просто вузько формальний процес перенесення сальдо рахунків за статтями балансу, а засіб відображення дійсного матеріального та фінансового стану підприємства і результатів його діяльності [1].

Наприкінці XIX – початку XX ст. виникає новий напрям в обліку – балансоведення. Воно розвивається за трьома основними напрямками: економічний аналіз балансу, юридичний аналіз балансу та популяризація знань про баланс серед користувачів [2].

Починаючи з XX ст. складанню балансу почалася приділяти увага. Принципи побудови балансу визначилися в основних рисах в 30-х роках XX ст. та з уточненнями застосовуються дотепер. Ще й тоді була вимога до підприємств складати та подавати щомісячний баланс та було передбачено спеціальну звітність про собівартість основних видів продукції. У цей час міняють місцями актив і пасиву балансу, пропонують заміну деяких понять в балансі, наприклад замість «основні засоби» ввести «засоби праці».

У 1938 році була здійснена балансова реформа, під час якої у формі балансу були вилучені деякі статті – відхилення від планової собівартості матеріалів та готової продукції. У 40-х роках було введено статті по переоцінці активів у зв'язку з грошовою реформою у 1947 році.

На початку 50-х років науковці знову зробили спроби вдосконалити форму балансу, але внесених змін у діючу форму балансу було небагато, і схема балансу майже без змін проіснувала близько 20 років [3].

Баланс в Україні в прорадянський період базувався на принципах, що значно відрізняються від прийнятих у більшості розвинених країн. Під час реформування бухгалтерського обліку в Україні у 2000 році

зміст і форма балансу та вимоги до розкриття статей стали визначатись Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 2 «Баланс»[4].

Слід зауважити, що на даний час форма і склад статей балансу визначаються Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [5]. Згідно даного стандарту баланс (звіт про фінансовий стан) – звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал.

Діючий на сьогодні в Україні бухгалтерський баланс призначений не тільки для відображення стану господарських засобів та джерел їх формування на певну дату, а й для одержання інформації, необхідної для управління діяльністю підприємства, а також для задоволення потреб зовнішніх користувачів – податкових, статистичних, фінансових органів, інвесторів та інших. Баланс базується на даних бухгалтерського обліку як системі суцільного, безперервного, документального відображення фінансово-господарської діяльності підприємства та надає користувачам повну, корисну, правдиву, неупереджену інформацію про майновий та фінансовий стан підприємства. Таким чином, бухгалтерський баланс є інформаційним джерелом для прийняття управлінських рішень.

Отже, бухгалтерський баланс за шлях свого існування мав різне призначення. На даний час бухгалтерський баланс – це форма бухгалтерської звітності, яка показує у грошовому виразі стан господарських засобів за їх складом і використанням, джерелами надходження та призначення на певну дату. Баланс все одно потрібно удосконалювати, і в майбутньому розробити модель внутрішнього балансу, який буде сприяти певному задоволенню керівництва в процесі управління підприємством та в прийнятті важливих управлінських рішень.

Література

1. Звітність підприємств : [навч. посібник] / Г.М. Давидов, Н.С. Шалімова. – К. : Знання, 2010. – 623 с.
2. Лончакова (Ганусич) В.О. Бухгалтерський баланс: умови виникнення, визначення та зміст // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Економіка». – Випуск 11. – Ужгород, 2002. – с. 175-177

3. Ганусич В.О. Мета складання, історичні умови формування та характерні ознаки бухгалтерського балансу як форми фінансової звітності // Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. – Випуск 184: В 3 т. Том III. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2003. – с. 466-478

4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс» : Наказ Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р. № 87 / [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>

5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : наказ Міністерства фінансів України від 07 лютого 2013 року №73 / [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>

УДК 657.633

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ КОНТРОЛЮ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІДПРИЄМСТВА

Головай Н.М. – к.е.н., доцент; Майданюк В.Ю. – ст. 5 курсу
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Сучасні умови вітчизняного бізнесу зумовлюють нові зміни в здійсненні контрольної функції як зі сторони зовнішніх контролюючих органів, так і всередині підприємств різних організаційно-правових форм господарювання. Контроль присутній на усіх стадіях та протягом всього часу реалізації управлінських рішень, виступає важливим елементом загальної структури управління підприємством та дозволяє керівництву шляхом здійснення нагляду, перевірок й спостереження за його господарською діяльністю переконатися, що остання відбувається у відповідності до визначеної стратегії розвитку, прийнятої управлінням корпоративної політики, внутрішніх нормативно-інструктивних документів та вимог діючого законодавства.

Одним із інструментів виявлення реальної конкурентоспроможності є оперативний контроль зобов'язань підприємства. Контроль поточних зобов'язань навіть найблагополучнішого підприємства є постійною необхідністю, бо не можна здійснювати ефективно господарювання без аудиту позикового капіталу. Це було важливо завжди, а тим більше – сьогодні, коли на зміну безгосподарності та безвідповідальності приходять підприємництво, суворая дисципліна та ощадливість. Закони ринкової економіки вимагають відповідного способу мислення та належної поведінки усіх її учасників. Ринкова економіка приводить у рух всі ресурси, аби кожна вкладена у підприємство гривня давала якомога найвищий прибуток. Щоб забезпечити це,

необхідно постійно контролювати стан поточних зобов'язань, здійснювати обґрунтоване дослідження фінансових відносин та руху фінансових потоків у процесі господарської діяльності будь-якого сучасного підприємства.

До основних завдань контролю поточних зобов'язань підприємства можемо віднести такі: перевірка джерел фінансування підприємства; дослідження змін у складі позиченого капіталу; перевірка правомірності розрахунків за поточними зобов'язаннями підприємства.

Одним з важливих напрямів контролю поточних зобов'язань та фактів їх зміни є перевірка наявності та правильності оформлення господарських договорів, що були укладені підприємством з контрагентами. Передусім, контролер перевіряє договори відповідно до форм їх укладання. Укладені підприємством договори перевіряються на наявність істотних і додаткових умов, а також наявності підтверджуючих первинних документів. Основними порушеннями, які виникають при перевірці наявності та правильності оформлення укладених підприємством господарських договорів і підтверджують факт їх недійсності, є наступні: 1) договір, що підлягає обов'язковому нотаріальному посвідченню не завірено; 2) відсутність істотних умов договору; 3) відсутність реквізитів сторін, що уклали договір; 4) невідповідність підписів осіб, що мають на те повноваження; 5) відсутність обов'язкових реквізитів у виставленій або отриманій претензії.

При перевірці факту виконання договорів контролером можуть бути виявлені отримані і виставлені претензії й штрафні санкції за невиконання умов договору, адже у процесі взаємодії з контрагентами підприємство може виявити порушення договірних умов (невідповідність цін, арифметичні помилки у розрахункових документах, недостача понад норм природного убутку, порушення умов договору щодо асортименту, упаковки, невідповідність якості цінностей стандартам тощо). У цих випадках сторони змушені вдаватися до примусового виконання умов договорів стороною, яка їх не виконала чи виконала частково.

При перевірці отриманих претензій контролер повинен перевірити обов'язковість наявності таких їх реквізитів: повне найменування та поштові реквізити заявника претензії та юридичної особи, до якої вона пред'являється; дату пред'явлення і номер претензії; обставини, на підставі яких пред'явлена претензія; докази, які їх підтверджують; посилання на необхідні нормативні документи; вимоги заявника претензії; суму претензії та її обрахунок; платіжні реквізити заявника претензії; перелік документів, що додаються до претензії. За кожною претензією необхідно

перевірити її обґрунтованість та правильність оформлення документів.

Перевірка обґрунтованості і правильності відображення в обліку фактів зміни поточних зобов'язань передбачає наступне: встановлення відповідності даних, відображених в укладених договорах, даним бухгалтерського обліку з метою з'ясування якості контролю за розрахунками з боку бухгалтерії, виявлення випадків викривлень звітних даних за цими розрахунками; аналіз причин зміни поточних зобов'язань та правильність відображення операцій з отримання знижки, операцій за договорами з валютним застереженням та операцій щодо переведення боргу. Отже, методика контролю поточних зобов'язань підприємства та фактів їх зміни полягає у перевірці правильності оформлення та легітимності первинних документів та порядку відображення цих об'єктів у системі облікових рахунків. Окрема увага повинна приділятися вивченню документальної обґрунтованості проведених операцій, також необхідно впевнитись в достовірності документів і правильності їх оформлення.

Це доцільно відображати в запропонованій узагальнюючій відомості актів звірки на підтвердження кредиторської заборгованості за укладеними договорами (рис. 1).

Узагальнююча відомість актів звірки на підтвердження кредиторської заборгованості за укладеними договорами підприємства на «__» _____ 20__ р

Найменування кредитора	Дата виникнення кредиторської заборгованості	Підтверджуючий документ	Сума кредиторської заборгованості		Згідно з актом звірки від кредитора		Відхилення
			Згідно підтверджуючого документа	Згідно відомості аналітичного обліку	Сума, грн.	Дата	
1	2	3	4	5	6	7	8

Рис. 1. Узагальнююча відомість актів звірки на підтвердження кредиторської заборгованості за укладеними договорами

Контроль має бути присутній на усіх стадіях та протягом всього часу реалізації управлінських рішень. Він виступає важливим елементом загальної структури управління підприємством та дозволяє керівництву шляхом здійснення нагляду, перевірок й спостереження

за його господарською діяльністю переконатися, що остання відбувається у відповідності до визначеної стратегії розвитку, прийнятої управлінням маркетингової політики, внутрішніх нормативно-інструктивних документів та вимог діючого законодавства.

Література

1. Виговська Н.Г. Господарський контроль в Україні: теорія, методологія, організація: [Монографія] / Н.Г. Виговська. - Житомир: ЖДТУ, 2008. - 532 с.
2. Вікров О. Роль і місце організаційно-господарських зобов'язань у сучасній економіці [Текст] / О. Вікров // Право України. - 2004. - № 4. - С. 53-56.
3. Волинець О.О. Розвиток теорії і практики обліку та контролю зобов'язань у підприємствах ресторанного господарства [Текст] / О.О. Волинець // Актуальні проблеми економіки. - 2007. - № 5. - С.186-192.
4. Калюга Є.В. Фінансово-господарський контроль у системі управління: [Монографія] / Є.В. Калюга. - К.: Ельга, Ніка-Центр, 2006. - 360 с.

УДК 330.432.5

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ І РОЗМІЩЕННЯ ОЛІЄЖИРОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ

Пилявець В.М. – к.е.н., ст. викладач

Вінницький навчально-науковий інститут економіки THEU

Організаційно-економічний механізм розвитку підприємств олієжирового підкомплексу – це система інституціональних структур, принципів їх організації, методів, способів і прийомів та інших засобів регулювання і впливу на конкурентоспроможність і ефективність їх виробничої, переробної та збутової діяльності. Його функціонування передбачає постійний моніторинг ефективності складових елементів та корекції прийняття відповідних рішень, що здійснюється через оптимізацію існуючих і розробку нових підходів і важелів покращення та раціоналізації.

Він повинен характеризуватись адаптивністю, максимальною здатністю реалізувати ресурсні можливості олієжирової галузі, стимулювати вітчизняних виробників олійної продукції поєднувати ринкове саморегулювання з регуляторами державного впливу. Як головний інструмент діяльності олієжирового підкомплексу, організаційно-економічний механізм передбачає формування і здійснення цінової, податкової, фінансово-кредитної, інвестиційної та зовнішньоекономічної політики підтримки товаровиробників олійної індустрії (рис. 1.)

Трансформаційні зміни в економічному механізмі господарювання АПК призвели до порушення організаційних зв'язків в олієжировому підкомплексі, розбалансованості ринку олійних, слабкому матеріально-технічному обслуговуванню й впровадженню інноваційних технологій в процеси виробництва та доведення олієжирової продукції до споживача.

Таким чином, олієжировий підкомплекс України має потенційні можливості для поліпшення своїх конкурентних позицій на світових ринках, однак з цією метою необхідно здійснити ряд заходів:

– сформувати економічну і політичну підтримку сільськогосподарських підприємств, що використовують наукоємне обладнання та нові технології;

– забезпечити створення і розповсюдження мережі інноваційних фондів для підтримки інноваційного бізнесу на різних рівнях;

– зорієнтувати всі кредити і цільову допомогу в Україні на реалізацію інноваційних проектів за конкретними напрямами розвитку виробництва, включаючи інноваційно-інвестиційне забезпечення сільськогосподарських підприємств;

– надати додаткові – податкові пільги для підприємств-виробників інноваційної продукції, що дозволить збільшити фінансові ресурси для реалізації інноваційних проектів та інноваційної програми підприємства;

– чітко визначити напрями законодавчого забезпечення щодо фінансування та сформувати механізм державної підтримки галузі.

Прискорені темпи галузевого зростання в межах виконання пріоритетних завдань можуть бути досягнуті завдяки досить високому рівню розвитку інноваційного потенціалу та конкурентним перевагам конкретного регіону по виробництву продукції.

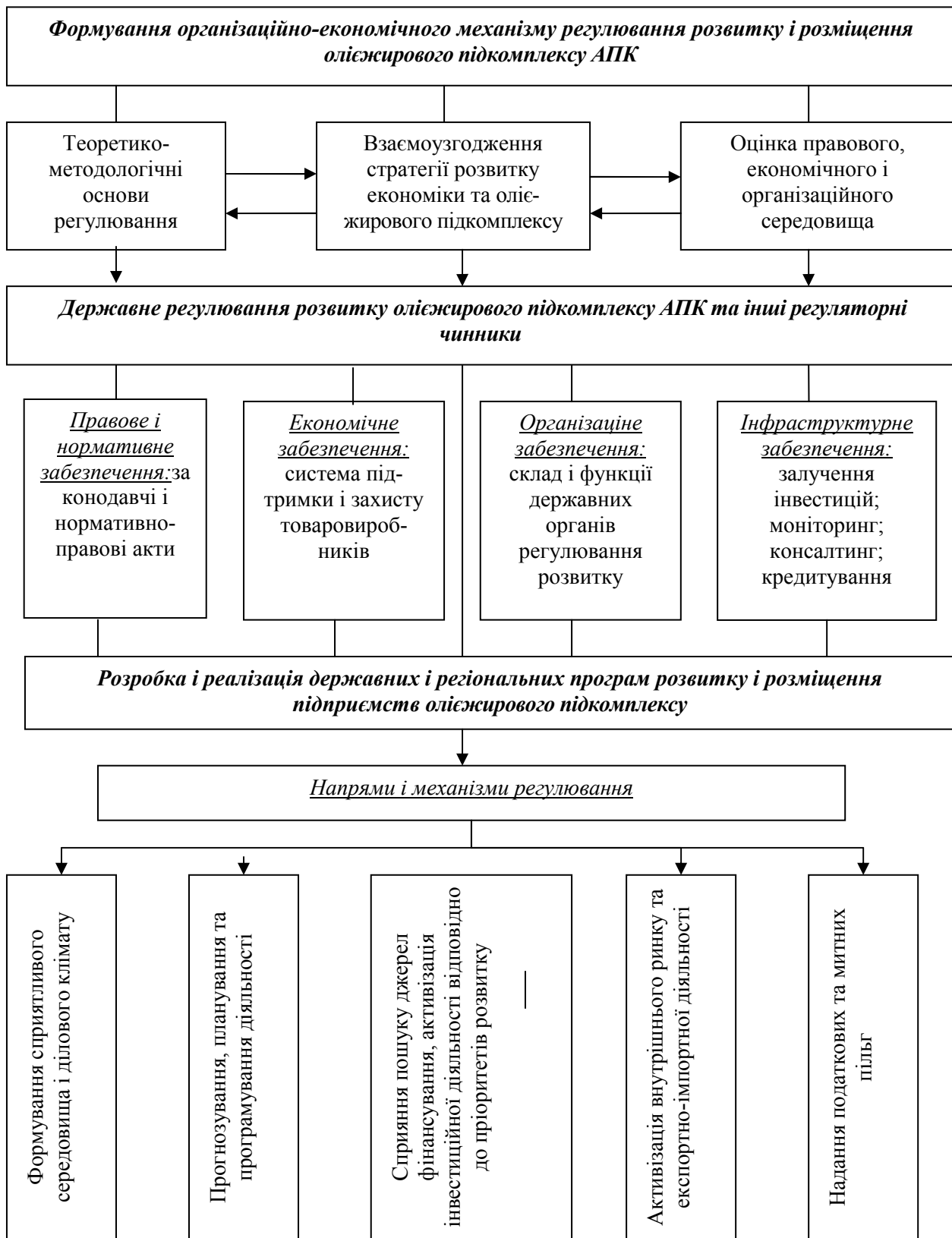

Рис. 1. Схема організаційно-економічного механізму регулювання розвитку і розміщення олієжирового підкомплексу АПК в Україні

Прискорені темпи галузевого зростання в межах виконання пріоритетних завдань можуть бути досягнуті завдяки досить високому рівню розвитку інноваційного потенціалу та конкурентним перевагам конкретного регіону по виробництву продукції.

Структурні зрушення та ефективність в олійно-жировій промисловості значною мірою залежать від збалансованої діяльності суб'єктів господарювання, удосконалення податкових, митних і цінових механізмів.[3, с. 108]

Забезпечення ринкової трансформації олійно-жирового комплексу, базових змін в розміщенні, реструктуризації і підвищенні ефективності виробництва розглядається як загальнодержавний проект, а не як функція будь-якого міністерства. Зміцнення позиції українського олійно-жирового комплексу на внутрішньому і зовнішньому ринках залежить від стратегічного, обґрунтованого регулювання, стійкого функціонування і розвитку економічних систем різного рівня, запровадження ефективного організаційно-економічного механізму здійснення прогресивних змін, формування правової основи для проведення ефективної інноваційно-інвестиційної політики. [4, с. 119]

З метою удосконалення регулювання діяльності олійно-жирового комплексу, посилення його конкурентних переваг поряд з реформуванням організаційної і управлінської структури та системи взаємодії комплексу з регіонами в необхідно здійснити ряд заходів. До них відносяться: застосування високоефективних методів діяльності, технологій, нових товарів та послуг; поліпшення матеріально-технічної бази з використанням лізингових схем фінансування; вивчення стану і перспектив розвитку товарної кон'юнктури національного, регіональних і зовнішніх ринків; орієнтація галузі на вимоги ринку; активний вплив на формування ринку олійно-жирової продукції; стимулювання збуту

Література

1. Веклич О.О. Формування економічного механізму сталого розвитку України / О.О. Веклич // Вісник НАНУ. – 2000. – № 2. – С. 3–16.
2. Осташко Т.О. Ринкова трансформація аграрного сектора / Т. Осташко. – К.: Фенікс, 2004. – 280 с.
3. Школьнік О.О. Організаційно-економічні механізми управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств: [монографія] / О.О. Школьнік. – Умань: Видавництво Уманського державного аграрного університету, 2007. – 308 с.
4. Янків М.Д. Організаційно-економічний механізм розвитку і функціонування АПК України: [монографія] / М.Д. Янків. – Львів: Коопосвіта, 2000. – 450 с.

УДК 338.439.5

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА В УКРАЇНІ

Пилявець В.М. – к.е.н.; Білозір В. – ст. 5 курсу, гр. ОПДзmvn-11
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Умови та родючі землі України сприяють вирощуванню зернових культур і дозволяють отримувати високоякісне продовольче зерно в обсягах, достатніх для забезпечення внутрішніх потреб і формування експортного потенціалу. Зернове господарство України є стратегічною і найбільш ефективною галуззю народного господарства. Зерно і вироблені з нього продукти становлять основу продовольчої безпеки держави

Виробництво зерна в Україні традиційно належить до стратегічних галузей розвитку не тільки сільського господарства, а усього народногосподарського комплексу країни. Разом з цукробуряковим та олієжировим підкомплексом зернове господарство відноситься до основних пріоритетів розвитку агропродовольчого сектора економіки держави, є важливим джерелом прибутковості сільськогосподарських підприємницьких структур, що зумовлюється

наявністю сприятливих ґрунтово-кліматичних умов, які у поєднанні з біологічними, організаційно-технологічними особливостями зерновиробництва, споконвічною високою хліборобською майстерністю українського селянства, дали світову славу Україні як традиційної житниці.

У нинішніх складних економічних умовах, незважаючи на всі труднощі і військову агресію, агропромисловий комплекс став єдиною галуззю української економіки, яка в минулому році збільшила обсяги виробництва та експорту. [2, с.5]

Так в Україні в 2015 році зібрали 59,96 мільйона тонн зернових і зернобобових, що на 6,1% менше, ніж в 2014 році. Зокрема, урожай пшениці в 2015 році збільшився на 9,9%, до 26,5 мільйона тонн, ячменю – скоротився на 8,5%, до 8,3 мільйона тонн, а кукурудзи – зменшився на 18,5%, до 23,2 мільйона тонн.

На продовольче зерно довелось 45,5% валового збору (27,3 мільйона тонн), на фуражне – 54,5% (32,7 мільйона тонн)

Валовий збір соняшнику, за даними Держстату, минулого року склав 11,2 мільйона тонн, що на 10,2% більше, ніж у 2014 році. Ріпаку зібрано 1,7 мільйона тонн (на 20,8% менше), а сої – 3,9 мільйона тонн. [4].

Зернове господарство України в останні роки відзначається суттєвою експортною складовою. За обсягами експорту пшениці Україні належить шосте місце в світі (близько 7% від обсягу світової торгівлі), а за обсягами експорту ячменю вийшла в світові лідери (частка на світовому ринку складає 36%). Україна має реальні перспективи зміцнити свої позиції як найбільший світовий експортер зерна і зробити вагомий внесок у подолання світової продовольчої кризи. Протягом наступних п'яти років в країні планується виробити до 80 млн. тонн зерна і понад 30 млн. тонн експортувати

Вітчизняний зерновий експорт складається переважно із зерна пшениці, ячменю й кукурудзи, причому здебільшого у фуражній формі. Зерно пшениці — найважливіший сільськогосподарський об'єкт міжнародної торгівлі. За даними Міністерства аграрної політики України, експорт пшениці в 2015-2016 маркетинговому році становитиме 15,9 млн тонн, кукурудзи - 16,9 млн тонн, ячменю - 3,7 млн тонн, інших культур – 0,3 млн тонн.

Основними країнами-імпортерами українського зерна є Єгипет, Китай, Саудівська Аравія, Іспанія, Південна Корея, Іран, Ізраїль, Туніс.[4]

Компаніями, які вийшли на провідні ролі в експорті зерна України, є: «Нібулон», «Кернел», «Серна», «Миронівський хлібопродукт», «Райз».[3]

Разом з тим на українському зерновому ринку є ряд насущних проблем які потребують негайного вирішення:

1. Корупція на ринку державних закупівель зерна до Держрезерву та Аграрного Фонду.

2. Неефективна експортна інфраструктура. На даний час елеватори і порти переповнені зерном.

3. Інфраструктура експорту морем розвинена дуже погано. Водяний шлях до

портів Азовського та Чорного морів (по Дніпру) практично не діє; елеватори в річних дніпровських портах перебувають негативному стані; при проектуванні мостів можливість проходу барж, як правило, не враховується. Залізниця, фактично, залишається єдиним монопольним перевізником, і тому там спостерігається багато зловживань.

4. Вартість зберігання зерна на елеваторах є високою, інфраструктура зберігання є досить старою і неефективною, втрати при зберіганні дуже високі. Українські елеватори зловживають своїм монопольним становищем.

5. Несталість і досить великі коливання цін на зерно. Це спричинене не тільки різницею попиту й пропозиції, а й двома іншими важливими причинами – обмінний курс і світова ціна на пшеницю.

6. Скорочення попиту на зерно як корму для тваринництва [2,с. 300]

Тому ефективна державна політика держави щодо умов для ефективного функціонування зернового ринку має будуватись в наступних аспектах:

- ефективна системи податкового та митно-тарифного регулювання;

- створення системи моніторингу та прогнозування ринку, пошук перспективних ринків збуту та просування зерна на зовнішні ринки;

- стимулювання ринкового попиту та пропозиції на зерно;

- формування і функціонування інфраструктури ринку, системних та програмних підходів до розвитку ринку;

- захист інтересів вітчизняних товаровиробників при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності;

- захист економічної конкуренції та забезпечення прозорості ринку;

- формування необхідної законодавчої та нормативно-правової бази.

Сприятливі умови, інноваційні розробки в галузі насінництва, новітні технології вирощування, високий попит на внутрішньому та світовому ринках дають підстави, щодо можливого збільшення виробництва зерна в державі до 60–65 млн. т при внутрішній потребі до 30,0 млн. тонн. Отже, потенціал України, на ринку зерна є колосальним.

Література

1. Гайдуцький П. І. Нелегко освоювати цивілізований ринок зерна / П. І. Гайдуцький // Зерно і хліб. – 2004. – № 1. – С. 4–6.
2. Тимошенко М.М. Стан та перспективи торгівлі України зерном на світовому ринку / М.М. Тимошенко // Всеукраїнський науково-виробничий журнал ЖНАУ Інноваційна економіка. – 2012. – № 32. – С. 298-302.
3. Крупнейшие зернотрейдеры Украины [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : http://www.agroua.net/news/news_24610.html.
4. Офіційний сайт Державного комітету статистики www.ukrstat.gov.ua

УДК 330.341

РОЛЬ ІННОВАЦІЙ У ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Гриник О.І. – викладач

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Важливу роль в розвитку економічного середовища підприємства відіграють інновації. Впровадження та застосування інновацій в діяльності підприємства сприяє активізації інвестиційного процесу, впровадженню нових технологій, використанню передового зарубіжного досвіду, розвитку виробничої, торговельної, комерційної та іншої діяльності. Інноваціям належить вагоме місце в ринковій частці ведення бізнесу. Висока динаміка суспільних потреб, науково-технічного прогресу, інтенсивність конкуренції та інші чинники середовища вимагають від усіх учасників ринку активізації інноваційної діяльності. Інновації вирішують широкий спектр питань, які розраховані на якісні зміни в діяльності підприємства.

Інноваційний фактор стає вирішальним для забезпечення сталого розвитку національної економіки, зниження залежності держави від критичного імпорту, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції і активізації експортної діяльності. Тому у сучасному глобалізованому світовому господарстві країни, які володіють інноваціями, посідають передові позиції стосовно розвитку економіки та соціальних стандартів життя людей.

Необхідність залучення інновацій виступає як головна вимога сучасності. Саме тому проблеми інноваційної сфери діяльності господарюючих систем висувуються в розряд першочергових задач в структурі економічних досліджень.

Розвиток теорії й практики інноваційної діяльності досліджували зарубіжні вчені, серед яких: П.Н. Завлін, Н. Мончев, В.М. Нестеров, І. Перлакі, В.О. Проскуріна, Б.

Твісс, В.І. Ткач, А.Є. Тухтарова, П. Уайт, Р. Фостер, В. Хартман, В.Е. Шукшунов, Й.А. Шумпетер та ін. До наукового лексикону термін інновації вперше ввів Й. Шумпетер, що в буквальному перекладі означає "втілення наукового відкриття, технічного винаходу в новій технології або новому виді виробу". А.В. Гриньов трактував, що новацію потрібно розглядати як певне ціле, неподільне, однорідне і тотожне самому собі протягом усього життєвого циклу нововведення [2].

В умовах конкуренції активна інноваційна діяльність підприємств дедалі більше визначає успіх підприємницької діяльності в сфері нововведень. Нові ідеї та продукти, нові технології й організаційні рішення виводять підприємства з кризових ситуацій і гарантують їм фінансову стабільність.

Відповідно до Закону України "Про інноваційну діяльність" № 40-IV 04.07.2002 зі змінами і доповненнями, згідно з іншими внесеними Законами України, інновації – це новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і соціальної сфери [1].

Інновації є тією рушійною силою, яка є необхідною умовою функціонування підприємства, завдяки якій воно в змозі впроваджувати різні новації залежно від їх типу (організаційна, технологічна, інформаційна, фінансова, комбінована, що призводить до: зниження витрат на виробництво практично за всіма статтями витрат (знижуються норми розходів

матеріалів на виготовлення продукції та трудомісткість виробу, що дає змогу зменшити матеріальні витрати, витрати на заробітну платню основним робітникам), збільшення обсягу виробництва, збільшення амортизаційних відрахувань, зростання якості продукції та прибутку від її реалізації. Все це призводить до зниження собівартості продукції та, як результат, зростання чистого прибутку підприємства, що дасть можливість підвищувати інноваційну активність підприємств, тому що вони в змозі будуть робити більше капіталовкладень на впровадження заходів, які будуть сприяти постійному покращенню результатів їх функціонування. Впровадження результатів інноваційної діяльності – це один із ефективних засобів задоволення споживачів та забезпечення постійного відтворення інноваційного покоління. Як наслідок, усе це дає можливість вистояти боротьбу за ринки збуту (освоювати нові ринки або закріпитися на вже існуючому), споживачів (утримувати вже існуючих, залучати нових, підвищувати їх лояльність до продукції та підприємства в цілому) та з найменшими втратами для підприємств долати періоди фінансових криз.

Але поряд зі всіма перевагами інновацій існують також і недоліки в їх впровадженні в діяльність підприємств та бар'єри, які перешкоджають та стримують розвиток інноваційної діяльності на вітчизняних підприємствах. Інноваційна діяльність потребує великих капіталовкладень, тому необхідно проаналізувати джерела фінансування інноваційної діяльності українських підприємств. Як правило, система розвитку інноваційної діяльності в багатьох країнах світу будується на державному стимулюванні та підтримці інноваційних підприємств. Не дивлячись на те, що інновації

наділяють властивостями стохастичності та дихотомічності, необхідно прогнозувати їх розвиток та запровадження, здійснювати допомогу підприємствам у пошуку необхідного асортименту інноваційної продукції та технологій виробництва [3].

Рівень залучень інновацій здатен пояснити досягнення світових рівнів конкурентоспроможності та зайняття ними провідних позицій на міжнародних ринках товарів та послуг через вдалу конкурентну боротьбу та перемогу над суперниками. Саме інновації, які спрямовані на створення нової або поліпшення існуючої продукції, послуг або технологій, можуть розглядатися як головне питання підвищення конкурентоспроможності як окремих підприємств, так і економіки в цілому.

Забезпечення конкурентоспроможності та ефективності підприємства на інноваційній платформі має бути зорієнтованим на цілеспрямований пошук і реалізацію ринкових можливостей інноваційного розвитку, які відкриваються перед підприємством, що забезпечує їх тривале виживання і розвиток у нестабільному ринковому середовищі відповідно до обраної місії [4].

Впровадження інновацій дозволить, спрямовуючи діяльність підприємства в напрямі стратегічно визначеної моделі інноваційного розвитку, систематизувати інноваційні перетворення, організувати національну взаємодію всіх внутрішніх елементів системи, здійснювати контроль за інноваціями на підприємствах впродовж всього їх життєвого циклу, забезпечуючи конкурентоспроможність товарів та послуг, надання споживачам продукції (товарів, послуг) з новими показниками високої ефективності та якості, зростання обсягів реалізації продукції.

Література

1. Закон України «Про інноваційну діяльність»: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/>.
2. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком промислових підприємств: монографія / С.М. Ілляшенко, О.А. Біловодська. – Суми : Університетська книга, 2010. – 281 с.
3. Шипуліна Ю.С. Механізми формування інноваційно-сприятливого середовища на промисловому підприємстві // Інноваційна економіка. – 2013. – № 8(46). – С. 77–83.
4. Шипуліна Ю.С. Організаційно-економічні передумови формування інноваційно-сприятливого середовища на підприємстві // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2013. – № 3. – С. 100–113.
5. Прокопенко О.В. Мотивація персоналу і інноваційна культура підприємства / О.В. Прокопенко, Ю.С. Шипуліна // Маркетинг: теорія і практика. Збірник наукових праць Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля / Ред. кол.: Т.С. Максимова (гол. ред.) – Луганськ, вид-во СНУ ім. В. Даля, 2014. – № 21. – С. 134–142.

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ

Драчук В.Ю. – викладач; Баранська В.В.- ст. 5 курсу
 Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Під час світової фінансово-економічної кризи проблема ефективного управління діяльністю підприємства загалом, а також його соціальною складовою набула важливого значення.

У такій ситуації актуалізується проблема підвищення рівня соціальної відповідальності усіх соціальних суб'єктів – держави, бізнесу і громадянського суспільства відповідно до їхніх повноважень.

Сьогодні соціальна відповідальність бізнесу порівняно з іншими рівнями виявлення остаточно не визначена. Її розробляють в основному на перетині теоретико-методологічних, методичних та практичних аспектів у межах різних суспільних наук. Це не могло не відбитися на чіткості визначення поняття та сутності даного поняття. Саме тепер необхідно виділити суть та значення цього явища на мікрорівні, а також з'ясувати форми його виявлення в ринкових умовах господарювання.

Дослідженням даного питання займалися такі вчені: П. Друкера, А. А. Динкіна, М. Кастельса, Кофі А. Аннана та вітчизняні науковці В. А. Мандибура, С. П. Перегудова, Г. Я. Ракитська, О. В. Скрипник, С. Мельник, Д. Баюра, Е. В. Черних, М. Саприкіна, В. Воробей, О. Я. Маліновська, А. Алексеев тощо.

Термін «соціальна відповідальність бізнесу» почали використовувати у 50-і роки ХХ століття, його поява знаменувалася розвитком корпоративної власності та збільшення впливу корпорацій на світовий розвиток [1,с.53].

Теорія соціальної відповідальності бізнесу вже тривалий період вивчається представниками українського бізнесу.

Соціальна відповідальність бізнесу — це спроба відійти на певну відстань і проаналізувати, де і як компанія може допомогти в розв'язанні соціальних та екологічних проблем, розвиваючись сама й розвиваючи середовище навколо себе [2].

На сьогоднішній день тривають дискусії щодо визначення соціальної відповідальності бізнесу, оскільки йдеться про системний підхід до комплексної проблеми [3]. За одним із визначень, це спосіб управління бізнес-процесами з метою забезпечення

позитивного впливу на суспільство. За версією Світової ради компаній зі сталого розвитку, соціальна відповідальність бізнесу — це довгострокове зобов'язання компаній поводитися етично та сприяти економічному розвитку, водночас покращуючи якість життя працівників та їх родин, громади й суспільства загалом [4].

Соціальна відповідальність бізнесу залежить від масштабу підприємства. Завдання малого підприємництва полягає у створенні високооплачуваних робочих місць, формування середнього класу. У свою чергу, завданням середнього бізнесу полягає у забезпеченні розвитку міста, району чи області. Великий бізнес, який створює велику кількість робочих місць, відповідальний за їх матеріальне благополуччя та й за розвиток регіонів та країни.

Основою соціальної відповідальності бізнесу є оцінка комерційної діяльності компанії з метою визначення її загального впливу на суспільство. Також її основою необхідно вважати своєчасну сплату податків, виплату заробітної плати надання нових робочих місць, підвищення рівня кваліфікації працівників, розвиток соціальної сфери, благодійну діяльність [5,с.269].

Соціально відповідальний бізнес перебуває на стадії розвитку в Україні. Проблематика такої соціальної відповідальності є актуальною для держави у зв'язку з продовженням трансформації української економіки на мікро- і макрорівнях, євроінтеграційними процесами, поглибленням прозорості українського суспільства. Соціально відповідальний бізнес стає частиною соціального та бізнесового життя, переходячи від простіших до більш розвинених форм і концепцій.

Отже, соціальна відповідальність бізнесу є важливою складовою частиною ефективного управління підприємством. Передумовою цього повинен стати розвиток відносин соціального партнерства на рівні як усього суспільства, так і окремих підприємств.

Основною метою діяльності підприємств у соціальній сфері є підвищення людського потенціалу, а важливим інструментом її реалізації повинно стати соціальне планування.

Література

1. Власова Т.Р. Соціальна відповідальність бізнесу: сутність та тенденції/ Т.Р.Власова// Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки.- 2013.- Вип.1. – С.52-57
2. Енциклопедичний словник: 500 термінів і понять соціально-трудової сфери / Під ред. С. В.Мельника. – 2-ге вид., доп. та перероб. – Луганськ, 2010. – 728 с.
3. Зверева Т.В. Социальная ответственность как способ гармонизации интересов бизнеса и власти/ Т.В.Зверева//Экономические и гуманитарные исследования регионов.= 2011.- №4.- С. 86-93.
4. Піроженко Н. Феномен соціальної відповідальності бізнесу; теоретичні та історичні аспекти [Електронний ресурс]/ Н.Піроженко.- Режим доступу: http://www.nbuiv.gov.ua/portal/Soc_gum/Аpdul_o/2009_1/R_2/Pirogenko.pdf
5. Ткач А.А. Нова інституціональна економічна теорія .Навчальний посібник.–К. Центр учбової літератури, 2007.-304 с.

УДК65.011.2:658.14.012.12

ДИНАМІЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВИХ СТРАТЕГІЙ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ АНАЛІЗУ В СИСТЕМІ КООРДИНАТ

Парасій-Вергуненко І.М. - д.е.н., професор

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Необхідність системного та комплексного підходу в аналізі посилює вимоги до методологічного інструментарію, вимагає удосконалення існуючих прийомів, які могли б охопити різні характеристики складної системи в багатовимірному просторі параметрів. Саме до таких інструментів, які дають змогу комплексно врахувати різні аспекти діяльності суб'єктів господарювання, належить аналіз у системі координат.

Використання критеріїв оцінки, заснованих на коефіцієнтному аналізі, відображає лише окремі аспекти діяльності суб'єктів господарювання. Альтернативою коефіцієнтному аналізу можуть виступати прийоми візуалізації аналітичних досліджень, які дають змогу використати можливості багатовимірного подання великих масивів даних та пропонуються для оцінювання ефективності обраних фінансових стратегій підприємства на основі динамічного підходу[1, с.59]. Економічна сутність запропонованого методу аналізу полягає у відстежуванні динаміки основних показників ефективності результатів та показників, що характеризують вхідні ресурси в системі координат. Застосування такого методу значно розширює інформативність

аналітичних досліджень за допомогою розрахунку не просто статичних результативних показників, а динамічних факторних показників, що входять до алгоритму розрахунку того чи іншого показника і дають змогу оцінити їх стратегічну поведінку. При цьому досягається ефект не просто оцінки кінцевого результату, а оцінюється й ефективність обраних стратегічних дій, спрямованих на досягнення цього результату на основі динаміки окремих факторів, що формують цей результат. Використання такого підходу дає змогу оцінити стратегію і тактику підприємств стосовно управління доходами та витратами, прибутковістю активів та власного капіталу, дає змогу оцінити ефективність антикризових стратегій і стратегій зростання[2, с.32].

Запропонована концепція оцінювання збалансованості розвитку економічного суб'єкта полягає в інтерпретації стратегії (у довгостроковому аспекті) або тактики політики (у короткостроковому та середньостроковому аспектах) через траєкторію руху вектора з різними компонентами. Комбінація певних пар аналітичних показників, які покладені в основу розрахунку окремих відносних показників, на основі візуального підходу забезпечує

отримання комплексної оцінки ефективності фінансової стратегії підприємства та визначення тенденції його розвитку в різних розрізах діяльності [3, с.27]. Для оцінки ефективності фінансових стратегій пропонуємо досліджувати такі пари динамічних показників:

- загальні активи — валовий прибуток;
- загальні активи — чистий прибуток;
- чистий дохід — собівартість реалізованої продукції;
- статутний капітал — чистий прибуток;
- адміністративні витрати та витрати на збут — прибуток від операційної діяльності [2, с.34].

При аналізі поведінки даних пар показників може бути використано як статичний, так і динамічний підходи. Використання статичних оцінок дає змогу проаналізувати ефективність та збалансованість поточної стратегії підприємства, визначити його сильні й слабкі сторони, оцінити конкурентну позицію на ринку. Такий аналіз здійснюється на певну дату, виконує оціночну функцію і є першим етапом стратегічного аналізу.

Наступним етапом аналізу є оцінювання ефективності середньо- та довгострокових стратегій. Така оцінка здійснюється на основі аналізу траєкторій (поведінки) названих пар показників у динаміці. Якщо за результатами звітного періоду в площині відповідних змінних формується тільки одна точка, то за динамічними рядами відповідних показників за кілька років (або кварталів) за такими точками будується траєкторія, яка характеризуватиме відповідні зміни в розвитку суб'єкта господарювання, що в кінцевому підсумку характеризує ефективність обраної довгострокової

стратегії. Траєкторії середньострокової динаміки розвитку підприємств можна розглядати як фрагменти або відповідні етапи довгострокових стратегій. Кожному типу стратегій відповідатиме певна траєкторія зміни зазначених показників[1, с.60].

Запропоновані підходи до аналітичного дослідження ефективності діяльності підприємств дають змогу не тільки кількісно оцінити кінцеві результати, а й у розгорнутому вигляді обґрунтувати шляхи та основні етапи їх отримання. Аналіз у системі координат на основі динамічного підходу є принципово новим самостійним аналітичним інструментом і має певні переваги перед традиційним «коефіцієнтним аналізом». Комбінація певних пар аналітичних показників, на яких ґрунтується розрахунок окремих відносних показників, дає змогу дати комплексну візуальну оцінку ефективності фінансової стратегії та визначити тенденції розвитку підприємства у різних аспектах діяльності. Використання подібних технологій доповнюють внутрішній аналіз інформацією про найефективніші шляхи досягнення стратегічних цілей на основі порівняльного аналізу з результатами діяльності інших суб'єктів господарювання. Водночас, запропоновані методи доцільно застосовувати не ізольовано, а в комбінації зі стандартними аналітичними прийомами дослідження.

Література

- 1.Альгин В. А. Оценка стратегии развития организации по данным отчетности: сбалансированность оборота, инвестиций, источников их финансирования / В. А. Альгин // Аудит и финансовый анализ. – 2006. – № 1. – С. 58-68.
- 2.Парасій-Вергуненко І.М. Сучасний інструментарій економічного аналізу в системі стратегічних досліджень / І. М. Парасій-Вергуненко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – №9. – С.30-39.
- 3.Уткин О. Б. Применение высоких технологий для анализа эффективности банков / О. Б. Уткин // Деньги и кредит. – 2001. – № 8. – С. 26-29.

ОЦІНКА ІННОВАЦІЙ В ОБЛІКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Поліщук О.Т. – к.е.н., доцент

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

Доцільність та ефективність впровадження інновацій значно залежить від якості інформаційної бази щодо економічних, технологічних, соціальних і економічних аспектів інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства. Розвиток інноваційної діяльності припускає результат її сукупного впливу на всі елементи підприємства.

Інноваційна діяльність, яка в значній мірі залежить від сукупності ризиків впровадження та окупності інноваційних проектів, повинна здійснюватися цілеспрямовано та керовано, а інформаційні потоки про інновації вимагають їх систематизації та налагодженість. Достовірною базою для впровадження та управління інноваціями виступає налагоджена система бухгалтерського обліку. Першочерговою умовою для управління інноваціями і їх відображення в системі обліку є їх достовірна оцінка.

Аналіз літературних джерел свідчить про вивченість та опрацьованість питання щодо управління інноваціями та налагодження ефективного обліково-аналітичного забезпечення. Зазначені питання розкриваються у працях ряду закордонних та вітчизняних дослідників, зокрема, В. І. Бачинський, О. М. Брадул, А. М. Герасимович, Я. Д. Крупка, Л. В. Нападовська, О. І. Пилипенко, М. С. Пушкар, Ю. С. Цаль-Цалко, В. О. Шевчук, Й. А. Шумпетер, М. Д., Кондратьєв, П. Ф. Друкер та інші.

Оцінювання інновацій в бухгалтерському середовищі здійснюється виходячи із затратного методу визначення їх вартості, головним інформаційним джерелом якого є дані первинного обліку. Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» визначено, що принцип історичної (фактичної) собівартості є пріоритетним при оцінці активів підприємства, виходячи з витрат на їх виготовлення та придбання [1]. Разом з тим,

даним принцип менш реалізований у сфері інвестування, в тому числі в інновації. Це в першу чергу пов'язано з тим, інвестиційний цикл є довготривалим, зазначене, зумовлює необхідність визначення доходів з позицій лише майбутньої вартості та необхідність приведення об'єкта інвестицій до його справедливої вартості та при цьому не враховуються інвестиційні ризик, що можуть виникати. Тому доцільно оприбутковувати інновації за їх первісною (історичною) вартістю, а вибуття оцінювати за продажною вартістю, яка визначається на основі ринкових цін. Дана методика надає більш достовірну оцінку інновацій та не порушує принципи бухгалтерського обліку. Разом з тим, об'єкти інвестування необхідно оцінювати в процесі їх утримання, за таких умов його варто оцінювати за залишковою (балансовою) вартістю з урахуванням переоціненої вартості.

Особливість інновацій як однієї з форм інвестиційної діяльності часто характеризується значним інноваційним лагом і тому інновації підпадають під визначення довготривалого активу (з терміном більше 1 року) [1].

Також потрібно зосередити свою увагу на відображення в бухгалтерському обліку вартості створеної інновації власними силами або за спеціальним замовленням. Історична вартість інновацій при її розробці чи виготовленні сторонньою організацією за замовленням формується з понесених фактичних витрат, при цьому дана вартість може не співпадати з ринковою вартістю інновації, яка складає сегменти попиту та пропозиції. За таких умов, з метою достовірності оцінювання, доцільно вартість такої інновації привести до ринкової.

Проте, як підтверджують практичні дослідження, дана методика не застосовується, оскільки згідно з П(С)БО 7 «Основні засоби» та П(С)БО 8

«Нематеріальні активи» ринковий підхід щодо оцінки інновацій може здійснюватись:

- у випадку безоплатного отримання, внесення до статутного капіталу;
- в момент обміну на подібний об'єкт, якщо залишкова вартість
- переданого об'єкта перевищує його справедливу;
- при обміні на неподібний об'єкт;
- у разі переоцінки [2,3].

Існують випадки, при яких досить важко оцінити вартість інновації, особливо це актуально, коли об'єкт інновації створюється на самому підприємстві внаслідок науково-практичних досліджень та розробок, а також внутрішньої активності творчих та інноваційних ідей персоналу. Первісну вартість таких інновацій досить важко оцінити, в першу чергу через те, що не існує методики оцінювання інтелектуального капіталу. Тому інновації слід оцінювати за справедливою вартістю, а за відсутності подібних активів на ринку їх варто оцінити за допомогою методів експертних оцінок, з урахуванням витрат пов'язаних з її реєстрацією та патентування. При реалізації таких інновацій доцільно також притримуватись ринкового підходу визначення їх вартості.

Крім того, досить поширено замовляти у спеціалізованих фірмах (венчурних підприємствах, наукових інкубаторах, технологічних парках, науково-дослідних інститутах та інших) інвестиційні проекти, що впроваджуються підприємством з метою налагодження виробництва інноваційної продукції [4].

Первісна вартість замовленої інновації буде складатись не лише з витрат, що зазначені в договорі купівлі-продажу, а й інших витрат: транспортування, монтаж, установка, витрати на доведення до стану, в якому об'єкт інновації цілком придатний до експлуатації. Це призводить до зростання витрат, а відповідно й собівартості об'єкта, яка може перевищити ринкову вартість. В такому випадку, з метою визначення достовірної оцінки об'єкта інновації доцільно провести їх переоцінку до ринкової вартості.

Існує ряд факторів, що впливають на методи оцінки інновацій та порядку відображення витрат пов'язаних з інноваціями в бухгалтерському середовищі. Серед основних можна виділити: вид інноваційного проекту та порядок його фінансування; порядок відображення інноваційних витрат за видами діяльності підприємства; вид діяльності та інфраструктура підприємства тощо.

Таким чином, вибір методики оцінки об'єкта інновацій в системі бухгалтерського обліку залежить від ряду зовнішніх та внутрішніх факторів. Проте облік інноваційних процесів в значній мірі залежить від вартості та джерел фінансування інвестиційних проектів, способу їх надходження, структури витрат та періоду впровадження їх на підприємстві. Вибір оптимальної методики оцінювання інновацій надасть можливість підприємству ефективно управляти його інноваційною діяльністю.

Література

1. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 № 40-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» – наказ Міністерства фінансів України від 28.04.2000р. № 92. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» – наказ Міністерства фінансів України від 18.10.1999р. №242.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
4. Крупка Я.Д. Облік інвестиційно-інноваційної діяльності: навч. посібн. / Я.Д. Крупка, С.В. Питель, І.В. Мельничук. – Тернопіль : ТАЙП, 2011. – 234 с.
5. Ліба Н.С. Стратегічний управлінський облік інноваційної діяльності / Н. С. Ліба // Облік і фінанси. – 2012. - № 9 (23). - С. 272-280.

АНАЛІЗ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ МОДЕЛІ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ШЛЯХОМ РОЗРОБКИ ПРОГРАМНОГО ДОДАТКУ

Лазоренко В. В.- аспірант

Київський національний торговельно-економічний університет

Актуальність теми. Дослідження обумовлюється об'єктивною необхідністю подальшої розробки основних теоретичних підходів та шляхів забезпечення сталого фінансового розвитку підприємства, фінансова рівновага є одним з показників, орієнтуючись на який можна визначити подальший розвиток підприємства, визначити стан в якому підприємство не буде працювати в збиток, а навпаки отримувати прибуток.

Мета роботи. На основі вивчення літературних джерел і нормативних актів державних органів України, розробити пропозицію щодо підвищення рівня фінансової стійкості підприємства.

Ринкові умови господарювання та проблеми фінансового забезпечення діяльності підприємств обумовлюють необхідність зміни фінансово-економічної політики та кваліфікованої оцінки фінансового стану з метою виживання їх в умовах кризи і подальшого економічного зростання. Запорукою виживання підприємств є фінансова рівновага.

Фінансової рівновага підприємства - це комплексна категорія, яка характеризує стан, структуру та напрями використання фінансових ресурсів підприємства, здатність його виконувати свої зобов'язання, а також ступінь захищеності капіталу від фінансових ризиків та можливість забезпечувати розширення діяльності без збільшення залежності від зовнішніх джерел фінансування.

Фінансова рівновага підприємства, з одного боку, — це економічний процес, а з другого — економічна категорія. Як економічний процес фінансова рівновага являє собою органічний процес чіткої взаємодії внутрішніх механізмів фінансової стабілізації підприємства — оперативного, тактичного та стратегічного з метою виведення підприємства з кризового стану або забезпечення економічного його зростання. Як економічна категорія фінансова рівновага — це сукупність економічних відносин, що забезпечують умови збереження підприємством

абсолютної або нормальної фінансової стійкості при контрольованій фінансовій рівновазі та одночасно спроможність до стійкого економічного зростання при врахуванні зовнішніх чинників.

Отже для забезпечення сталого розвитку кожному підприємству необхідно шукати напрями її підвищення.[1,3]

Можна виділити напрями підвищення фінансової рівноваги, такі як:

1. Своєчасний аналіз фінансового потенціалу підприємства, а саме аналіз внутрішніх факторів – складових потенціалу підприємства, а саме інноваційної, виробничої, кадрової діяльності та ін.;

2. Оптимізація використання ресурсів підприємства із врахуванням вимог до економічного розвитку підприємства;

3. Управління фінансовими ресурсами, а саме: основним, оборотним, власними та залученим капіталом з врахуванням можливих фінансових ризиків;

4. Аналіз впливу факторів зовнішнього середовища на фінансову рівновагу;

5. Розробка підприємством фінансової стратегії для забезпечення високих темпів стійкого економічного зростання у довгостроковому періоді.

Ці заходи дозволять своєчасно знаходити та ліквідувати загрози фінансовій безпеці.

Фінансова рівновага підприємства складається з наступних основних елементів:[4]

- Збалансованість структури активів та пасивів
- Збалансованість доходів та витрат
- Збалансованість грошових потоків
- Збалансована ризик-позиція підприємства

Результати аналізу фінансової стійкості підвищуються, якщо його проводити з використанням наукового підходу, а саме: правильно обрати систему показників фінансової стійкості; правильно визначити фактори, які формують показники; дотримуватись послідовності проведення аналізу, реалізуючи його етапи.

Основою практичної реалізації моделі для розрахунку фінансової стійкості підприємства є розробка алгоритму та виявлення додаткових можливостей зміцнення фінансового стану підприємства. Для побудови і впровадження моделі автоматизації рішення фінансової стійкості потрібно провести поглиблений аналізи і здійснити прогноз рівня фінансової стійкості на прикладі тестового підприємства. Рішення даної задачі передбачено реалізувати на основі економіко-математичних методів моделювання і комп'ютерного програмного забезпечення HTML, Javascript і Microsoft Excel. Переваги програмування мовами HTML та Javascript в тому, що документи HTML оброблюється браузером та відтворюється на екрані у звичному для людини вигляді, що робить програму легкою і зрозумілою у використанні.

HTML впроваджує засоби для: [5]

- створення структурованого документу шляхом позначення структурного складу тексту: заголовки, абзаци, списки, таблиці, цитати та інше;
- створення інтерактивних форм;
- включення зображень, звуку, відео, та інших об'єктів до тексту.

Саме поширене і відоме застосування мови програмування Javascript - написання сценаріїв для веб-сторінок, Javascript також використовують для впровадження сценаріїв управління об'єктами, підпорядкованим іншим програмам. Використання Javascript разом з HTML, надають додаткові можливості створення програмної розробки.

В наш час розробляється алгоритм підвищення рівня фінансової стійкості підприємств і створюються можливі варіанти реалізації задачі. Фінансова стійкість підприємства характеризує результат його теперішнього, інвестиційного і фінансового розвитку, містить необхідну інформацію для інвесторів. Тому окремого вивчення і дослідження потребують показники, які характеризують основні критерії формування фінансової стійкості підприємства. Важлива також проблема інформаційного забезпечення, проведення аналізу фінансової стійкості підприємства. Для конкретизації заходів, направлених на забезпечення фінансової стійкості підприємства в нестабільному зовнішньому середовищі, потрібні методичні розробки і практичні рекомендації по формуванню факторів забезпечення відповідних організаційно-економічних умов функціонування і розвитку підприємства.

Література

1. Артеменко В.Г., Белендир М.В. Фінансовий аналіз: Навч. посібн.. – Львів: Вид-во «ДИС», 2007. – 128 с.
2. Бланк І.А. Управління формуванням капіталу. – К.: Ника-Центр. – 2007 – 567 с.
3. Кизим М.О. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства: [монографія] /М.О. Кизим, В.А. Забродський, В.А. Зінченко, Ю.С. Копчак. – Х.: Дім «ІНЖЕК», 2003. – 144 с.
4. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посібник / О.О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2003. – 554 с.
5. Эрик Фримен, Элизабет Фримен. Изучаем HTML, XHTML и CSS. – СПб: Питер, 2012. – 654 с.

УДК 330.45

СТОХАСТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Щетініна О.К. – д.ф.-м.н., професор; Палагута К.О. – к.е.н., доцент
Київський національний торговельно-економічний університет

У сучасному світі економічні системи зазвичай функціонують і розвиваються за умов невизначеності. У той час як детерміновані задачі оптимізації формулюються з використанням заданих параметрів, реальні прикладні завдання зазвичай містять деякі невідомі параметри. Одним із способів урахування випадкових

процесів та явищ є застосування методів стохастичного програмування. Головною метою використання стохастичних моделей і методів оптимального планування є врахування всього діапазону можливих значень параметрів, що вивчаються, та імовірнісного характеру використаної інформації. Причини імовірнісного характеру

вхідної інформації для економіко-математичних моделей відомі: наявність випадкових помилок при зборі даних, випадковість економічних процесів, вплив погодних умов на деякі галузі матеріального виробництва. Вивчення, а також практичне застосування стохастичних моделей дає змогу не лише підвищити наукову обґрунтованість та точність планових розрахунків, але також і розглянути ряд цікавих задач, розв'язування яких із застосуванням детермінованих моделей неможливе.

Однією з важливих переваг, що дає використання методів і моделей стохастичного програмування, є можливість знаходження оперативних та перспективних планів розвитку системи, що досліджується, які можна коригувати, причому в такому разі сумарні витрати на реалізацію плану та його подальшу корекцію будуть мінімальними.

При оптимальному плануванні для системи обмежень

$$z = \sum_{j=1}^n c_j x_j \rightarrow \max (\min)$$

$$\sum_{j=1}^n a_{ij} x_j \leq = \geq b_i \quad (i = \overline{1, m})$$

$$d_j \leq x_j \leq e_j \quad x_j \geq 0 \quad (j = \overline{1, n})$$

вважають детермінованими параметри d_j і e_j , які встановлюють гранично допустимі значення змінних x_j . Параметри a_{ij} , b_i , c_j є всі підстави вважати випадковими величинами. Наприклад, об'єм запасів сировини залежить від термінів та обсягів поставки, запаси виробничих потужностей залежать від надійності обладнання, робочої сили – працездатності працюючих.

При плануванні в умовах повної невизначеності на основі аналізу попередніх періодів і характеру виробництва вдається встановити для кожного з випадкових параметрів задачі діапазони їх можливої зміни в запланованому періоді:

$$\min a_{ij} \leq a_{ij} \leq \max a_{ij},$$

$$\min b_i \leq b_i \leq \max b_i,$$

$$\min c_j \leq c_j \leq \max c_j.$$

Розраховують плани двох крайніх випадків:

– песимістичний план виробництва $\min x_j \quad (j = \overline{1, n})$, тобто план, виконання якого гарантовано, але з найнижчим економічним ефектом: наявні у підприємства ресурси приймаємо найменшими $\min b_i$, їх витрати – найбільшими $\max a_{ij}$, а очікуваний прибуток від реалізації кожного виробу буде знаходитися на нижній границі c_j .

– оптимістичний план виробництва $\max x_j$, який дасть найбільший економічний ефект, але виконання якого не гарантовано: ресурси приймаємо найбільшими $\max b_i$, їх витрати – найменшими $\min a_{ij}$, а прибуток від реалізації кожного виробу найбільшим $\max c_j$.

Розв'язавши в середовищі MS Excel дві одержані задачі лінійного програмування при описаних значеннях параметрів, знаходять граничні плани виробництва. Рекомендації щодо реалізації прийняття управлінського рішення повинні урахувати ці два варіанти планування виробництва.

Зауважимо, що задача в песимістичній постановці дуже часто може виявитися несумісною.

Математична модель задачі стохастичного програмування за імовірнісних обмежень

$$z = \sum_{j=1}^n c_j x_j \rightarrow \max (\min)$$

$$P \left(\sum_{j=1}^n a_{ij} x_j \leq b_i \right) \geq \alpha_i$$

$$d_j \leq x_j \leq e_j \quad x_j \geq 0 \quad (j = \overline{1, n})$$

передбачає зведення задачі стохастичного програмування до детермінованої постановки:

$$z = \sum_{j=1}^n \bar{c}_j x_j \rightarrow \max (\min)$$

$$\sum_{j=1}^n \bar{a}_{ij} x_j + t_{\alpha_i} \sqrt{\theta_i^2} + \sum_{j=1}^n \sigma_{ij}^2 x_j^2 \leq \bar{b}_i$$

$$d_j \leq x_j \leq e_j \quad x_j \geq 0 \quad (j = \overline{1, n})$$

Введення додаткових змінних δ_i в систему бмежень

$$\sum_{j=1}^n a_{ij} x_j + t_{\alpha_i} \sqrt{\theta_i^2} + \sum_{j=1}^n \sigma_{ij}^2 x_j^2 + \delta_i = \bar{b}_i$$

дозволяє одержати у лівій частині побудованого співвідношення три складові:

$\sum_{j=1}^n a_{ij} x_j$ – споживана кількість ресурсу, яка

розрахована за математичним сподіванням норм витрат;

$t_{\alpha_i} \sqrt{\theta_i^2} + \sum_{j=1}^n \sigma_{ij}^2 x_j^2$ – додаткова кількість

ресурсу, викликана ймовірнісним характером норм витрат і ресурсу;

δ_i – залишковий ресурс.

Не викликає сумніву, що план, складений для детермінованих умов, буде вимагати коригувань. Урахування стохастичності

характеру процесу виробництва у реальних умовах на основі застосування методів стохастичного програмування в процесі розрахунку оптимального плану значно підвищує його точність виконання. Отже, застосування методів стохастичного програмування дає можливість одержати такий план, який враховує появу можливих відхилень від заданих умов.

Розглянута стохастична модель використовувалась на ряді підприємств м. Маріуполя при плануванні виробництва продукції. Практична апробація моделі дозволяє рекомендувати її до широкого використання. Вибір одного з наведених варіантів математичних моделей залежатиме від конкретної ситуації, поставлених цілей та вимог, однак проведені практичні розрахунки свідчать про те, що використання стохастичних задач дає математично обґрунтовану інформацію, яка може бути основою прийняття рішень за складних реальних умов.

Література

1. Іванюта С.М. Підприємство та бізнес-культура. – К. : КУЛ, 2013. – 288 с.
2. Дослідження операцій в економіці / За ред. І.К.Федоренко, О.І. Черняка. – К.: Знання, 2007.
3. Жлуктенко В.І. Стохастичні процеси та моделі в економіці, соціології, екології / В.І. Жлуктенко, С.І. Наконечний, С.С. Савіна – К. : КНЕУ, 2002. – 226 с.
4. Кобиляцький Л. С. Управління проектами / Л. С. Кобиляцький. – К. : Наукова думка, 2002. – 198 с.

УДК 378.14

ВИМОГИ ДО РОЗВИТКУ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Краснощок В.М. - к.т.н., доцент

Київський національний торговельно-економічний університет

Сьогодні сучасні інформаційні та комунікаційні технології використовуються у діяльності майже кожного підприємства й організації. Сучасне життя відзначається інтенсивним розвитком та впровадженням в усі сфери діяльності суспільства інформатики. Об'єм знань, що породжується світовою спільнотою, постійно та неухильно збільшується. Тому в сучасному інформаційному суспільстві необхідні вміння здобувати, критично осмислювати та використовувати інформацію, що передбачає оволодіння інформаційними технологіями.

Базисом глобального процесу інформатизації суспільства є інформатизація освіти, яка

повинна випереджати інформатизацію інших напрямів суспільної діяльності, оскільки саме тут формуються соціальні, психологічні, загальнокультурні і професійні підвалини для інформатизації суспільства.

Інформатизація – це сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб, реалізації прав громадян і суспільства на основі створення, розвитку, використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, побудованих на

основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки

Ключовими моментами інформатизації освіти є:

- освіта на найсучаснішому рівні – складова демократичного, гуманного суспільства;

- інформатизація освіти – суттєва складова відкритого, орієнтованого на особистість, суспільства.

Пріоритетними напрямками інформатизації освіти на сьогодні є

- фундаменталізація та оновлення змісту освіти з інформатики;

- оснащення навчальних закладів сучасними технічними засобами та забезпечення виходу в Інтернет;

- створення національної інформаційної культури;

- удосконалення системи підготовки та перепідготовки кадрів;

- інформатизація процесу навчання і виховання;

- інформатизація системи управління навчальними закладами;

- надання пріоритетності функціонування української мови у галузі інформаційних технологій.

Практично в усіх розвинутих країнах світу відбуваються процеси реформування освіти, її переорієнтація на навчання умінню самостійно добувати потрібну інформацію, виокремлювати проблеми й шукати шляхи їх раціонального вирішення. Засвоєння й узагальнення готових знань стає не метою, а одним з допоміжних засобів інтелектуального розвитку людини.

Процес інформатизації вищої освіти в Україні виявив цілий комплекс споріднених проблем, серед яких головною є відсутність єдиного підходу в обґрунтуванні і формуванні напрямів застосування інформаційно-комп'ютерних технологій для вдосконалення системотворчих елементів освітньої діяльності у вищих навчальних закладах. Це виражається в наступному:

- недостатній рівень врахування можливостей використання сучасних інформаційних технологій при визначенні змісту освітніх програм і структури державних освітніх стандартів за напрямками і спеціальностями вищої і післядипломної освіти;

- недостатня кількість, якість і слабка інтегрованість спеціалізованих і загальносистемних програмно-технічних засобів та інформаційних ресурсів для застосування в освітній діяльності;

- недостатнє врахування можливостей використання сучасних інформаційних технологій при створенні і відновленні навчально-методичного забезпечення освітньої діяльності;

- недостатнє і несистемне використання сучасних інформаційних технологій під час удосконалення освітніх програм;

- нерозвиненість форм застосування інформаційних технологій в управлінні освітою на місцевому і регіональному рівнях;

- неповна відповідність діючих у галузі інформатизації освіти між університетських науково-технічних програм основним положенням концепції інформатизації сфери освіти України;

- відсутність цільового бюджетного фінансування створення інформаційних, освітніх і наукових ресурсів;

- невідповідність у багатьох випадках вимог державних освітніх стандартів до змісту вищої освіти сучасним проблемам використання інформаційних технологій у майбутній професійній діяльності студента;

- недосконалість нормативно-правового забезпечення використання інформаційних технологій в освіті, особливо дистанційних форм навчання;

- відсутність ефективної системи перепідготовки і підвищення кваліфікації керівних кадрів і професорсько-викладацького складу щодо використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у вищій школі.

У таких умовах необхідне наукове обґрунтування і прогнозування процесу інформатизації вищої освіти, встановлення критеріїв, які визначають загальний рівень інформаційної культури, моральні та професійні якості членів інформаційного суспільства, особливо його еліти – фахівців з вищою освітою, формування змісту їхньої інформаційно-комп'ютерної підготовки, адекватний вибір методів, засобів і форм цієї підготовки, а також детальний опис інфраструктури і механізмів, які

забезпечують процес інформатизації вищих навчальних закладів.

Інформаційні технології є важливим інструментом поліпшення якості освіти, оскільки дозволяють необмежено розширити доступ до інформації, урізноманітнюють технології тощо. Але й система освіти сама по собі є прискорювачем процесу інформатизації суспільства, інструментом формування інформаційної культури людини, підготовки професіоналів нової генерації. На сьогодні рівень сформованості інформаційної культури фахівця

визначається не лише його здатністю застосовувати інформацію в різних видах діяльності, а також світоглядним баченням навколишнього світу як відкритої інформаційної системи.

Отже, інформатизація освіти є невід'ємною складовою інформатизації суспільства, відображує загальні тенденції глобалізації світових процесів розвитку, виступає як визначальний інформаційний і комунікаційний базис розвитку освіти, гармонійного розвитку особистості і соціально-економічних систем суспільства.

Література

1. Вембер В.П. Інформатизація освіти та проблеми впровадження педагогічних програмних засобів в навчальний процес // Електронне наукове фахове видання „Інформаційні технології і засоби навчання”. – Випуск 3. – 2007. – <http://www.ime.edu.ua.net/em3/emg.html>.
2. Янченко О.К. Інтернет-технології сьогодні. – Х.: ХНАМ, 2003. – 250с.
3. Савченко О.Я. Методологічні підходи до визначення якості шкільної освіти // Матеріали методологічного семінару „Проблеми якості освіти: теоретичний і практичний аспекти”. – К., 2006.
4. Ніколаєнко С. В освіті – інформаційна революція // Дзеркало тижня, 14–16 січня 2006 р.

УДК 004.738.5:658.5(477)

ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ: ПЕРСПЕКТИВИ ОРГАНІЗАЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

Десятко А. М.- голова циклової комісії

Торговельно-економічний коледж Київського національного торговельно-економічного університету

З початком становлення незалежної України на внутрішньому ринку почали з'являтися підприємства з іноземними інвестиціями, що принесли в пострадянську країну нові моделі управління організаціями.

Завдяки «західно-європейським» (або «американським») моделям організації управління підприємством в Україні розпочалося повноцінне становлення інформаційної діяльності підприємства.

Постановою ВР N 2658-XII (2658-12) від 02.10.92, вводиться в дію Закон України «Про інформацію», де в ст.12 інформаційна діяльність визначена як сукупність дій, спрямованих на задоволення інформаційних потреб громадян, юридичних осіб і держави. Основними видами інформаційної діяльності є одержання, використання, поширення, захист та зберігання інформації [1].

Такі поняття як інформація, підприємство, інформаційна система, інформаційні технології, менеджмент — лежать в основі організації інформаційної діяльності на підприємстві.

Оскільки, підприємство — це механізм, що являє собою комбінацію основних виробничих факторів, і головною ціллю якого є отримання прибутку та повернення капітальних вкладень [7], то важливо правильно та чітко організувати інформаційну діяльність, від якої залежить донесення інформації до реального та потенційного споживача (покупця) послуг (товарів).

Інформаційну діяльність підприємства можна розділити на два вектори, які в сукупності, при вірній організації управління та виробництва, стануть одним з успішних факторів отримання прибутку.

Першим вектором є зовнішня інформаційна діяльність підприємства, а другим, відповідно, внутрішня інформаційна діяльність на підприємстві.

Зовнішня інформаційна діяльність перш за все направлена на задоволення потреб вже існуючого або потенціального клієнта (вирішення технічних та інформаційних питань, продаж товарів, послуг чи власне інформації, яка також може бути товаром, що

визначено в Законі України «Про інформацію» [1]).

Внутрішня інформаційна діяльність направлена на організацію інформаційних потоків в середині підприємства та залежить від організаційної структури компанії.

При організації внутрішньої інформаційної діяльності підприємства топ-менеджмент повинен передбачити можливість переміщення інформаційних потоків по ієрархічному дереву як від директора до рядового працівника через керівників підрозділів так і в зворотному порядку, а також надати можливість працівникам вільно генерувати ідеї та висловлювати свої думки без прив'язки до свого статусу на даній фірмі.

Правильна та сучасна організація інформаційної системи підприємства дозволяє керівникам внутрішню інформаційну діяльність проводити також за допомогою: е-пошти, Intranet, хмарних сервісів, різноманітних програмних засобів, що дозволяють швидко інформувати співробітників про події та потреби компанії. Зворотній зв'язок, який дозволяє керівникам «почути» підлеглого, можна організувати за допомогою інсайту чи форуму на закритій корпоративній соціальній мережі. Тут збираються думки та ідеї працівників, які винесені до загального обговорення, та можуть бути втілені в життя, що дозволить отримати прибуток підприємству або поліпшити робочий процес.

Зовнішню інформаційну діяльність підприємства організують служби маркетингу, зв'язків з громадськістю, call center.

Зовнішню інформаційну діяльність підприємство може здійснювати за такими основними напрямками:

- консультативний;
- за технічною ознакою;
- посередницький;
- інформативний.

Консультативну інформаційну діяльність забезпечують працівники відділу зв'язків з

громадськістю, оператори та технічні працівники call center. Тут задовольняються потреби в отриманні відповідей на запитання, що виникають перед клієнтом, допомога в технічному супроводі, та є можливість, продати товар, послугу чи інформацію як існуючому клієнту, так і знайти потенційного.

Якщо розглядати інформаційну діяльність за технічною ознакою, то це Internet, IP-телефонія, телекомунікації та ін.

Інформативний напрям зовнішньої інформаційної діяльності передбачає організацію рекламно-інформативної лінії компанії. Це реклама, що організована за допомогою Internet, телебачення, друкованих видань, соціальних мереж та ін.

Посередницька інформаційна діяльність передбачає інтеграцію з інформаційними технологіями інших підприємств. Наприклад: компанія на власному сайті інформує про можливість продажу товару (послуги), тут же є можливість оплати даної пропозиції, але відповідні сервіси оплати належать іншій фінансовій установі.

Юридично інформаційна діяльність підприємств забезпечена Законами України «Про інформацію» [1], «Про державну таємницю» [2], «Про захист інформації в автоматизованих системах» [3], «Про захист персональних даних» [4], «Про електронні документи та електронний документообіг» [5], «Про електронний цифровий підпис» [6] та ін.

Перспективи організації інформаційної діяльності на підприємствах України залежать від створення цілісних інформаційних систем організацій, де потоки інформації будуть направлені по векторах, які нададуть можливість забезпечити головну ціль: отримання прибутку.

Отже, для досягнення максимальної ефективності роботи компанії першочерговим завданням є комплексна, виважена, забезпечена технічним та людським ресурсом організація інформаційної діяльності підприємства.

Література

1. Закон України «Про інформацію» від 02 жовтня 1992 р. № 2658-ХІІ (2658-12) // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – ст. 13;
2. Закон України «Про державну таємницю» // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 16. – Ст.93;
3. Закон України «Про захист інформації в автоматизованих системах» (Вводиться в дію Постановою ВР N 81/94-ВР від 05.07.94, ВВР 1994, N 31, ст.287) // Відомості Верховної Ради (ВВР) 1994, - N 31, - Ст.286;

4. Закон України «Про захист персональних даних» // Відомості Верховної Ради України (ВВР),-2010,-№ 34,-Ст.481;
5. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг». Закон від 22.05.2003 № 851-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР),-2003,-N 36,-ст.275;
6. Закон України «Про електронний цифровий підпис» // Верховна Рада України; Закон від 22.05.2003 № 852-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР),-2003,-N36,-Ст.276;
7. Писаревський І. М., Нохріна Л.А., Познякова О.В. Менеджмент організацій: Навчальний посібник. – Харків: ХНАМГ, 2008. –133с.

УДК 338.486.1.025.12:332.146

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Заворуєва О. С. - аспірант

Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Туристична діяльність є перспективною галуззю економіки і з кожним роком розвиток туризму значними темпами зростає по всьому світі, не тільки у всесвітньо відомих туристичних країнах, але й у країнах, які розвиваються. Розвиток туризму в Україні пов'язаний з розвитком таких секторів економіки, як транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво, сільське господарство, виробництво товарів широкого вжитку та туристичного призначення тощо і може виступати каталізатором для структурної перебудови економіки.

Прямий вплив туризму в основному проявляється на національному рівні через держбюджет, платіжний баланс і характеризується такими показниками, як частка туристських витрат і частка податкових надходжень від туризму у ВВП [3].

На регіональному рівні більш помітний непрямий ефект, що оцінюється за допомогою мультиплікатора як показника туристських витрат у регіоні – число вкладень грошей туристами в місцеву економіку, за яких кошти були фактично витрачені в регіоні, що приймав.

Аналіз, проведений Всесвітньою туристичною організацією [4], засвідчує, що в більшості країн світу державна туристична політика впроваджується безпосередньо через центральні органи виконавчої влади – національні туристичні організації, інші інститути, а також опосередковано, за допомогою правових важелів, підтримку туристичної інфраструктури і міжнародної політики. На формування туристичної

політики впливають як характерні для загальної політики держави чинники, так і специфічні: природні умови країни; розвиненість транспортної індустрії; соціальні чинники (умови життя людей, система відпусток); чинники, пов'язані зі створенням економічної основи для розвитку туризму (стабільні валютно-фінансові, зовнішньоекономічні відносини); правові чинники, пов'язані з створенням і функціонуванням туристичного законодавства.

Особливістю державного регулювання, що відрізняє його від управління, є врахування законів ринку в ході реалізації управлінських функцій. Державне управління є теоретичною оболонкою та концептуальною основою реалізації відповідного механізму, а державне регулювання відображене в практичному вимірі з обов'язковим включенням поточних процесів на ринку та їх прогнозів [3].

Головною метою державного регулювання сферою туризму необхідно вважати створення сучасного високоефективного і конкурентоспроможного туристського комплексу, який забезпечить, з однієї сторони, широкі можливості задоволення потреб українських і зарубіжних громадян в туристських послугах, з другої сторони, – це значний вклад у розвиток економіки, у тому числі за рахунок збільшення кількості робочих місць, надходження податків до місцевого бюджету, притоку іноземної валюти, охорони і раціонального використання культурної і природної спадщини.

Державна служба туризму і курортів України приділяє велику увагу розвитку співробітництва з Європейським Союзом з огляду на можливості просування національного туристичного продукту на європейському ринку, із залученням передового досвіду організації туристичної діяльності. Адже за своїм туристичним потенціалом Україна має всі можливості стати одним з провідних європейських туристичних центрів [2].

Згідно Закону України «Про туризм» [1] регулювання в галузі туризму здійснюється Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері туризму та курортів, місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування, а також іншими органами в межах їх компетенції.

В Україні туризм проголошено пріоритетною галуззю. Для цього розроблено чимало програм для його розвитку, але кардинальних змін не відбувається. Щоб повною мірою використовувати багатий туристичний потенціал України, необхідно на державному рівні запровадити дієвий механізм реалізації комплексної програми розвитку туризму задля підвищення туристичної привабливості регіону. З цією метою необхідно модернізувати інфраструктури туристичної та курортно-рекреаційної сфери. Необхідно залучити інвестиції для будівництва і реконструкції колективних засобів розміщення та інших об'єктів туристичної інфраструктури. В кожному регіоні продовжувати розвивати та знаходити нові туристично - привабливі об'єкти для туристів, що буде спонукати іноземних та вітчизняних інвесторів вкладати кошти у туристичну індустрію країни.

Водночас необхідно запровадити практику прямого фінансування з

державних та місцевих бюджетів для облаштування маршрутів для швидкого та комфортного доступу до туристичних об'єктів та засобів розміщення, обладнати місця для відпочинку в лісах та гірських районах, громадських пляжах, оглядових майданчиків, налаштувати центри туристичної інформації в регіонах та особливо інформаційних стендів на дорогах державного значення тощо.

Важливою умовою регіонального розвитку туризму є чіткий розподіл повноважень між центральними та регіональними галузевими органами влади, а також між органами виконавчої влади та місцевого самоврядування. Доцільно надавати пільги в оподаткуванні підприємств, установ, організацій і громадян, якщо вони здійснюють реалізацію заходів щодо раціонального використання природних ресурсів та охорони навколишнього природного середовища для розвитку сфери туризму та залученні більшої кількості туристів.

Реалізація вказаних шляхів дозволить підвищити ефективність державного регулювання сфери туризму, проводити активну регіональну політику у сфері туризму, забезпечити дієву координацію заходів місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій. Це сприятиме збільшенню туристичних потоків на регіональному ринку туристичних послуг, організації нових робочих місць, збільшенню надходжень до державного та місцевих бюджетів та сприятиме підвищенню рівня освіти, удосконаленню системи медичного обслуговування населення, впровадженню нових засобів поширення інформації тощо.

Література

1. Закон України «Про туризм» від 18 листопада 2003 р. № 1282 // ВВР України. – 2004. – № 13 – ст. 180;
2. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385;
3. Біль М. Механізм державного управління туристичною галуззю (регіональний аспект) : наук. розробка / М. Біль, Г. Третяк, О. Крайник. - К. : НАДУ, 2009. - 40 с.
4. Всесвітня туристична організація. – [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.world-tourism.org>

ЕКОНОМІКА РОЗРОБКИ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Сидорчук В.Є. - к.т.н., ст. викладач ; Зайцев Є.О.- к.т.н., с.н.с.
Київський національний торговельно-економічний університет

Інститут електродинаміки НАН України

Сьогодні, в еру глобальної комп'ютеризації, саме програмне забезпечення (ПЗ) відіграє важливу роль практично у всіх аспектах повсякденного життя: державному управлінні, банківській справі й фінансах, освіті, транспорті, індустрії розваг, медицині, сільському господарстві та юриспруденції. В результаті чималі кошти витрачаються на розробку різноманітних програмних продуктів (ПП) і від якості розробки програм залежить результат роботи, а в багатьох випадках навіть життя людей. Але досягнення адекватної вартості, термінів розробки і якості ПП є серйозною проблемою. Причинами тому є: складність, прихованість проблем і змінність ПП; велике різноманіття методів та процесів програмування; швидкість зміни комп'ютерних і програмних технологій.

Для невеликих, відносно простих проектів програмних комплексів у багатьох випадках досить достовірними можуть бути оцінки необхідних критеріїв якості, які базуються на використанні практично перевірених метрик, економічних ресурсів та часових термінів, що виконуються окремими досвідченими фахівцями [2].

Необхідність створення складних і дорогих ПП промисловими методами при залученні великих колективів фахівців викликала необхідність їх достовірного економічного прогнозування і аналізу, чіткої організації виробництва, планування робіт за витратами, етапами і термінами реалізації. Для вирішення цих завдань ще в 80-і роки почала формуватися нова область знання і інженерна дисципліна - економіка створення складних ПП [1, 5]. Фахівцям необхідно було оволодіти методами аналізу і оцінювання чинників, які впливають на економічні характеристики проектів ПП внаслідок реально існуючих і потенційно можливих дій і обмежень ресурсів проектів комплексів програм. Це призвело до появи нової галузі економічної науки і практики - економіки проектування, виробництва і життєвого циклу складних ПП як частини економіки

підприємств. Її основним завданням були аналіз, прогнозування, розподіл ресурсів, ефективне управління і швидке використання капіталовкладень у виробництво складних комплексів програм високої якості і різного призначення. Кваліфікованим та якісним прогнозуванням різних етапів виробництва складних програмних комплексів займаються фахівці нової економічної професії за спеціальною програмою у складі загальної кваліфікації «програмна інженерія» [6]. Опис областей знань з інженерії ПЗ викладено у SWEBOOK [7], який побудовано за ієрархічним принципом, що дозволяє отримати визначення та систематизацію тих аспектів діяльності, які є підґрунтям професійної підготовки інженера-програміста [3].

Для ефективного впровадження ПП необхідно розглянути такі економічні аспекти, як: аналіз сучасної економіки ПП; створення і організація економічно ефективного їх проектування і виробництва; підготовка і вчення фахівців для економічно ефективного проектування і виробництва ПП [4].

Розділ програмної інженерії "Економічні аспекти інженерії ПЗ" складається із п'яти різних напрямків (рис. 1), які необхідно розглядати як сукупність логічно пов'язаних тем, що безпосередньо стосуються економічних аспектів інженерії ПП. При цьому, прийняття технічних рішень, узгоджених з бізнес-метою підприємства, організації замовника або користувача ПП, відбувається відповідно до структури приведеної на рис. 2.

Можливості і широта застосування економічних методів при виробництві складних ПП істотно залежать від сучасних методологій і стилів організації роботи колективів розробників. Відмінність цілей і стилів при створенні ПП привела до формування стратегій, що дозволяють отримувати складні якісні ПП двох класів: вільного (відкритого) ПЗ, орієнтованого на участь великого числа практично незалежних

фахівців, різних по кваліфікації, дислокації і відповідальності за результати своєї добровільної діяльності; закритого ПЗ і його технологічних документів, що створюються професійними колективами високої кваліфікації під централізованим

управлінням для потреб конкретних замовників та для вирішення певних задач (системи управління і обробки, виробництва, поширення і модифікація інформації) які регламентуються і контролюється замовником і постачальником.

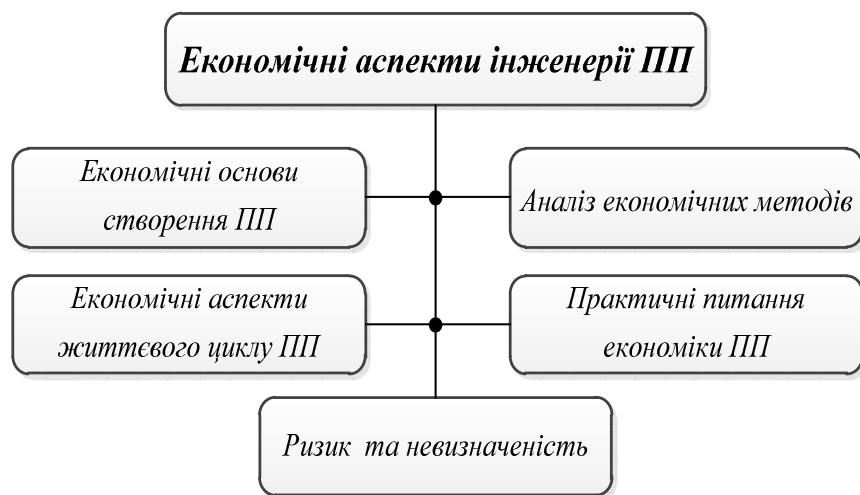

Рис. 1

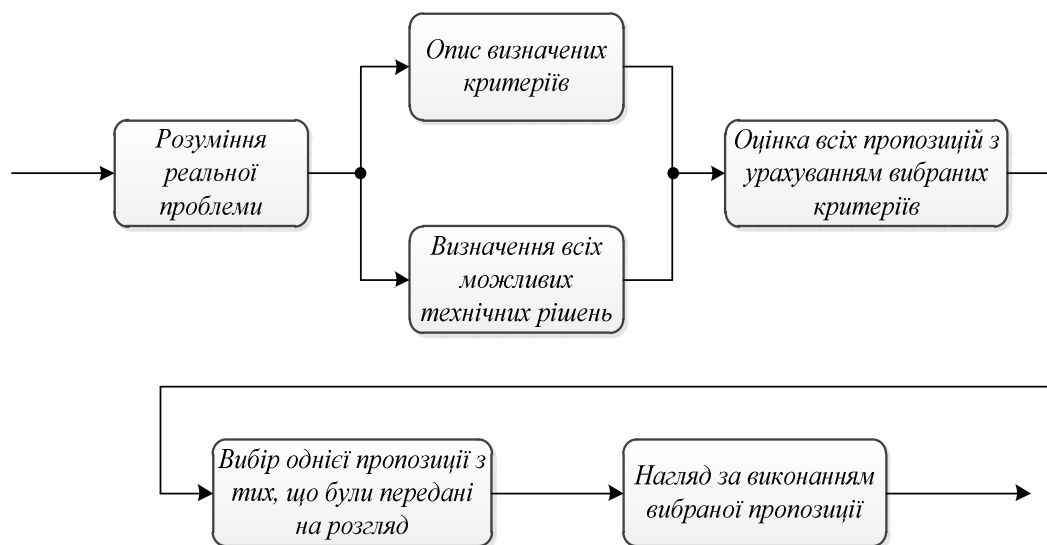

Рис. 2.

Отже, існуючі досягнення в практичному застосуванні економічних аспектів інженерії РД, в основному, містять кроки щодо аналізу, вимірювання та ефективного керування витратами ресурсів та їхніх відношень відповідно до бізнес-контексту ситуації на всіх етапах життєвого циклу розробки РД насамперед виходячи із цілей, пов'язаних з бізнес-

перспективами. Якість здійснення таких кроків, насамперед, залежить від якісної підготовки і навчання фахівців для економічно ефективного проектування і виробництва РД, які здатні забезпечити необхідний рівень аналізу стану та потреб сучасної економіки при створенні і організації економічно ефективного виробництва РД.

Література

1. Бозм Б.У. Инженерное проектирование программного обеспечения. Пер. с англ. / Под ред. А.А. Красиловой. – М.: Радио и связь. 1985. - 511 с.
2. Гецци К., Джазайери М., Мандриоли Д. Основы инженерии программного обеспечения. Пер. с англ. – СПб.: БХВ-Петербург. 2005. – 832 с.
3. Лаврішева К.М. Програмна інженерія. — К.: Академперіодика, 2008. — 319 с.
4. Липаев В.В. Экономика производства программных продуктов. Издание второе - М.: СИНТЕГ, 2011. - 358 с.
5. Липаев В.В., Потапов А.И. Оценка затрат на разработку программных средств. – М.: Финансы и статистика. 1988. – 244 с.
6. Guide to the Software Engineering Body of Knowledge 2004 Version- LosAlamitos, California, 2004. - 204p. Available at: <http://www.math.unipd.it/~tullio/IS-1/2007/Approfondimenti/SWEBOK.pdf>
7. Pierre Bourque, Richard E. Fairley, SWEBOK v3.0: Guide to the Software Engineering Body of Knowledge - LosAlamitos, CA: IEEE Computer Society Press 2014 (v3). – 335 p. Available at: <http://www.computer.org/web/swebok/v3>.

УДК 371:004.9

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМ ПРОЦЕСОМ

Криворучко О.В. – д.т.н., доцент; Цюцюра М.І. – к.т.н., доцент
*Київський національний торговельно-економічний університет,
Київський національний університет будівництва і архітектури*

У багатьох країнах світу вільне володіння інформаційно-комунікаційними технологіями є складовою освітнього процесу. Впровадження в освіту інформаційно-комунікаційних технологій сприяє підвищенню її якості, а також удосконаленню організації освітнього закладу та управління ним. Застосування інформаційних технологій у системі управління освітою є особливо необхідним, оскільки саме управлінські рішення спроможні змінити всю систему в цілому, а від їх правильності та своєчасності залежить ефективність системи освіти. Одним із методів удосконалення системи управління освітою є впровадження новітніх інформаційних систем. Це дозволяє оптимізувати процес обміну інформацією, зменшити обсяг роботи адміністратора системи освіти та дозволяє йому приймати ефективні управлінські рішення. [3]

Зміна парадигми освіти, розвиток новітніх інформаційних технологій викликають нову потребу ефективного управління освітнім процесом. Інструментарієм управління знаннями в освітній сфері, в сучасних умовах, є програми і проекти, зокрема проекти застосування дистанційного навчання та хмарних технологій. Головною

характеристикою проектів зазначеного напрямку є їх реалізація засобами сучасних комунікацій в мережі Інтернет, використовуючи розроблені інформаційні системи та безперервний їх супровід.

У процесі інформатизації організаційно-управлінської діяльності навчальних закладів значну роль має відігравати інформація стосовно управління, яка надходить з: паспорту навчального закладу; відділу кадрів; деканатів; навчального відділу; бібліотеки; навчально-медичного відділу; бухгалтерії та інших структур навчального закладу. [1]

Інформатизація освітнього процесу – це не просто формування на носіях інформації знань, а насамперед, формування творчої особистості, яка вміє застосовувати набуті знання і вміння, працювати з інформаційними ресурсами для успішної діяльності у будь-якій сфері суспільного життя. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій докорінно змінює роль і місце викладача та студента в навчальному процесі, сприяє реалізації індивідуального підходу в навчанні – того, чого ще так бракує.

Інформатизація освітнього процесу є одним з складних і важливих завдань держави. Під інформатизацією освітнього процесу розуміється сукупність взаємопов'язаних

організаційно-правових, соціально-економічних, навчально-методичних, науково-технічних, виробничих та управлінських процесів, спрямованих на задоволення інформаційних, обчислювальних і телекомунікаційних потреб. Поняття інформатизації освітнього процесу пов'язується із широким впровадженням в систему освіти методів і засобів інформаційних та комунікативних технологій, створенням на цій основі комп'ютерно орієнтованого інформаційно-комунікаційного середовища, з наповненням цього середовища електронними науковими, освітніми та управлінськими інформаційними ресурсами, з наданням можливостей суб'єктам освітнього процесу здійснювати доступ до ресурсів середовища, використовувати його засоби і сервіси при розв'язуванні різних завдань. [1]

Реалізація інформатизації освітнього процесу передбачає досягнення таких цілей:

- формування інформаційної культури всіх учасників освітнього середовища;

- розвиток нових форм освіти і навчальних технологій, які принципово базуються на інформаційно-телекомунікаційних технологіях;

- удосконалення управління освітою, створення автоматизованих систем управління на всіх організаційних рівнях системи освіти та на рівні різних типів навчальних закладів;

- підвищення рівня координації - широке використання методів, засобів і технологій управління проектами, формування сучасного наукового інструментарію і розширення простору наукового експерименту.

Основне завдання інформатизації освітнього процесу передбачає вирішення таких завдань, як:

- модернізація змісту і технологій навчання;

- досягнення необхідної професійної кваліфікації працівників освіти, з обов'язковим використанням інформаційно-комунікативних технологій;

- створення системи методичної підтримки навчання в умовах інформатизації навчального процесу;

- підвищення кваліфікації, перепідготовки і підготовки педагогічних, адміністративних і інженерно-технічних кадрів, які здатні ефективно використовувати в освітньому процесі інформаційно-телекомунікаційних технологій;

- постійне розширення освітнього інформаційного простору;

- управління процесом інформатизації; забезпечення якості, стандартизації й сертифікації засобів інформаційно-телекомунікаційних технологій в освіті.

У разі забезпечення виконання всіх цих завдань процес інформатизації освітнього процесу буде ефективним. Створивши інформаційне середовище, яке б відповідало певним вимогам: бази даних системи мають включати інформацію про всі елементи освітнього процесу; у систему закладений обмін інформацією між користувачами; можливість взаємообміну інформацією з органами управління освітою - процес інформатизації освітнього процесу почне діяти ефективно. Досвід постійного розв'язання зазначених та багатьох інших проблем у технологічно розвинених країнах показує, що ефективне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес можливе лише за умови політичного та економічного супроводу з боку держави. [3]

Управління інформатизацією освітнього процесу – це не серйозні перспективи найближчого майбутнього, а наше сьогоднішнє.

Література

1. Биков В.Ю., 2010 ISSN 2076-8184. Інформаційні технології і засоби навчання. 2010. №1 (15). Режим доступу до журналу: <http://www.ime.edu-ua.net/em.html>
2. Биков В.Ю. Технології хмарних обчислень – провідні інформаційні технології подальшого розвитку інформатизації системи освіти України. – К.: Комп'ютер у школі та сім'ї, 2011 с.3-11
3. Биков В.Ю. Інформатизація загальноосвітньої і професійно-технічної школи України: концептуальні засади і пріоритетні напрями // Професійна освіта: педагогіка і психологія / за ред.: І. Зазюна, Н. Нічкало, Т. Левовицького, І. Вільш. – Україно-польський журнал. Видання IV Вид-во: Вищої Педагогічної Школи у Ченстохові. – Ченстохова. – 2003. – С.501-515.

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

Гордополов В.Ю. – к.е.н., доцент; Шерстюк О.О. – студент 3 курсу

Київський національний торговельно-економічний університет

Актуальність. Необхідність вдосконалення економічного аналізу зумовлена рядом причин, основними з яких є глобалізаційні процеси в усіх сферах діяльності світового суспільства, розвиток соціальної складової в діяльності бізнесу та нестабільність економічних систем.

Крім того, необхідність перегляду та вдосконалення існуючих методологій, форм і теоретичної основи економічного аналізу зумовлена стрімким розвитком соціально-економічного середовища у світі й Україні зокрема.

Метою дослідження є визначення та обґрунтування основних напрямів розвитку економічного аналізу.

Виклад основного матеріалу. Економічний аналіз – інструмент, який дозволяє користувачам тлумачити інформацію щодо стану та діяльності організації, отриману з різних джерел, відповідно до їхніх потреб.

Враховуючи те, що в сучасному світі відбуваються динамічні зміни, потреби користувачів постійно коригуються, і, відповідно, економічний аналіз має відповідати вимогам сучасності.

Невід’ємним аспектом сучасного світу є процес глобалізації, що характеризується поглибленням міжнародного співробітництва в різних сферах, зокрема, у фінансовій, економічній, соціальній тощо. Відповідно, виникають і нові виклики в практиці та теорії економічного аналізу, зокрема:

– Необхідність уніфікації методів економічного аналізу та водночас врахування особливостей кожної національної економіки.

– Проблема у виборі інформаційної бази економічного аналізу, яка б об’єктивно відображала стан об’єкта, враховуючи національні особливості, за умови впровадження міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, фінансової звітності тощо.

– Необхідність уніфікації понятійно-категоріального апарату економічного аналізу на різних мовах.

Відповідно до концепції сталого розвитку, яка розроблена і оприлюднена ООН в Ріо-де-

Жанейро у 1992 році, сталий розвиток людства забезпечується в результаті гармонійного поєднання економічних, соціальних та екологічних цілей. Крім того, протягом останніх років набуває поширення соціальна складова діяльності бізнесу, яка виступає з одного боку – інструментом збільшення (прямого та опосередкованого) його вартості, а з іншого – поліпшення соціальних та економічних умов життя суспільства. Відповідно, виникає потреба аналізувати її ефективність (особливо стратегічну). Базою для такого аналізу виступає як фінансова, так і нефінансова звітність, а тому постає проблема аналізу саме нефінансових показників та їх зв’язку з фінансовими.

Враховуючи те, що всі економічні системи за своєю суттю є нестабільними, має місце вплив непередбачуваних зовнішніх факторів на діяльність та стан організації, особливо це проявляється під час криз, а також в національних економіках країн з високим рівнем корупції, «кумовства», нестабільними політичною, економічною, фінансовою та соціальною системою, зокрема, в Україні. Тому при аналізі виникає необхідність максимально враховувати всі імовірні чинники зовнішнього та внутрішнього середовища. Сучасний стан методології економічного аналізу не дозволяє повною мірою це зробити, так як, в основному, ґрунтується на абстрагуванні і використовує виключно інформацію, яка є результатом минулих подій.

Ринкова економіка динамічно розвивається, деякі вчені визначають в майбутньому перехід економіки на новий етап розвитку, що зумовлює необхідність поточного вдосконалення і методології, і теоретичної основи економічного аналізу, особливо актуальна ця проблема для пострадянських країн, де при переході від адміністративної до ринкової економіки змінилися і процеси (внутрішні і зовнішні), які супроводжують діяльність організації, проте залишились старі показники та прийоми економічного аналізу, які не пристосовані до нових реалій.

Висновки. Підсумовуючи результати проведеного дослідження, можна зробити висновок про те, що існує ряд об'єктивних причин, які зумовлюють необхідність розвитку економічного аналізу в таких основних напрямках:

– Міжнародна уніфікація теоретичної основи та практики економічного аналізу з врахуванням особливостей національних економік.

– Розвиток аналізу соціальної складової бізнесу.

– Кризовий аналіз в умовах нестабільності економічних систем.

– Приведення теоретичної та методологічної складових економічного аналізу у відповідність поточному стану економічної системи.

Література

1. Амеліна І. В. Міжнародні економічні відносини: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / І. В. Амеліна, 2013. – 455 с.

2. Концепція сталого розвитку людства ООН [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.un.org>.

УДК 378.147(477)+004.4'27

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ. ПЕРЕВАГИ ТА ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ

Дитинюк О.В. - провідний інженер-електронік

Київський національний торговельно-економічний університет

У наш час інформаційні технології проникли практично в усі сфери людської діяльності, в тому числі і в сферу освіти. Інформатизація вищих навчальних закладів є невід'ємною складовою інформатизації освіти, що суттєво впливає на зміст, організаційні форми, методи навчання та управління навчально-пізнавальною діяльністю, спричиняє істотні зміни в роботі студентів, викладачів, керівників навчальних закладів і установ, а тому має охопити всі напрямки і сфери їх діяльності. Однією з найсуттєвіших складових є інформатизація навчального процесу – створення, впровадження та розвиток комп'ютерно-орієнтованого освітнього середовища на основі інформаційних систем, мереж, ресурсів та технологій.

Київський національний торговельно-економічний університет успішно використовує спеціалізовану інформаційну систему для контролю успішності студентів, яка має назву «Деканат». Авторами і розробниками даного програмного продукту були викладачі кафедри економічної кібернетики та інформаційних систем, на базі якої 6 березня 2015 року було створено два нові підрозділи: кафедру програмної інженерії та інформаційних систем і кафедру економічної кібернетики.

Завдання, які ставились перед авторами і розробниками системи «Деканат», полягали у створенні програмного продукту, що дозволив би:

– автоматизувати процес збору та аналізу результатів екзаменаційних сесій студентів;

– спростити процес створення та заповнення екзаменаційних та залікових відомостей;

– зменшити кількість випадків допущення помилок в документації шляхом мінімізації впливу людського фактору;

– створити базу даних результатів поточних та попередніх екзаменаційних сесій студентів;

– забезпечити швидкий доступ до результатів поточних та попередніх екзаменаційних сесій студентів.

Усе, вище перераховане, було вдало реалізовано і впроваджено в навчальний процес в Київському національному торговельно-економічному університеті. Система «Деканат» має клієнт-серверну архітектуру, що дозволяє забезпечити доступ до бази даних результатів екзаменаційних сесій усім необхідним підрозділам (деканати, кафедри тощо.). Для цього лише потрібно встановити відповідний клієнт програми на комп'ютер, який має доступ до внутрішньої

мережі університету. Концепція електронних відомостей позбавила необхідності викладачів власноруч заповнювати об'ємні документи у відповідній формі. Їм достатньо надати результати проміжного або кінцевого контролю (кількість пропусків та кількість набраних балів студентами) оператору, який займається безпосереднім вводом даних в систему. Після чого оператор відкриває відповідну форму необхідної академічної групи, та здійснює введення даних. Далі система автоматично створює документ, у якому зазначаються:

- факультет, форма навчання, курс та номер вибраної групи;
- назва дисципліни, викладач який проводить екзамен/залік та дата проведення оцінювання;
- кількість годин та кредитів по даній дисципліні;
- таблиця з переліком студентів, допущених до екзамену/заліку, та полями з результатами оцінювання і полем для підпису викладача;
- таблиця з абсолютними та відносними показниками успішності групи в цілому по даній дисципліні;
- місця для підпису декана факультету, викладача та членів комісії які проводили відповідне оцінювання.

Кінцевим етапом є друк такого документу, та передача його викладачу для письмового підтвердження введених результатів. Важливим моментом є те, що після друку цієї відомості, внесення будь-яких змін до неї блокується системою і стає неможливим. Також відразу після здійснення такої процедури, відповідні підрозділи (наприклад деканат), використовуючи цю ж саму систему, відразу можуть отримати доступ до введеної інформації з метою її обробки, а не чекати, доки вона дійде до них на паперовому носії.

Використовуючи систему «Деканат», відповідні спеціалісти можуть з легкістю здійснювати аналіз успішності академічних груп по конкретним дисциплінам або екзаменаційній сесії в цілому. Автоматично вираховувати середній бал студентів, або готувати відповідні звіти, а також у будь-який час отримувати доступ до введеної раніше інформації. Під час впровадження

даного програмного забезпечення в навчальний процес, була розроблена і надана відповідним підрозділам інструкція з користування. Це все є безумовними перевагами створеної інформаційної системи під назвою «Деканат».

Але слід зазначити, що, окрім великої кількості переваг, також існують певні недоліки та проблеми в її використанні. Матеріально-технічна та ресурсна база, яка необхідна для стовідсоткової експлуатації системи «Деканат», залишає бажати кращого. Так саме під час сесії, у період максимального завантаження, система не може одночасно здійснювати велику кількість запитів, в результаті чого доводиться деякий час очікувати на відповідь з серверу. Окрім цього, робота з даною системою потребує відповідних навичок, тому у кожному підрозділі лише декілька фахівців мають доступ до неї, що іноді також ускладнює робочий процес.

Час від часу в Київському національному торговельно-економічному університеті відбувається реструктуризація, яка супроводжується створенням нових факультетів, кафедр та інших підрозділів. Відповідні зміни потрібно вносити і до системи «Деканат». Для внесення таких коректив потрібні фундаментальні знання даної системи, тому це виконують безпосередньо автори програми. Незважаючи на це, іноді трапляються різного роду дефекти. Їх наявність не блокує основні функції системи, але пошук необхідної інформації іноді ускладнюється, що також створює певні незручності.

Загалом, використання програмного забезпечення «Деканат» та провадження його в навчальний процес Київського національного торговельно-економічного університету себе повністю виправдовує. На сьогодні система «Деканат» знаходиться у постійному розвитку та вдосконалюється із врахуванням змін чинного законодавства, запровадженням новітніх освітніх ідей. При відповідному фінансуванні і повному процесі реалізації програмного продукту, включаючи етапи тестування, впровадження та супроводу в повному обсязі, система «Деканат», або її прототипи мають стати невід'ємною частиною роботи усіх вищих навчальних закладів України.

Література

1. Рубан В. С. Використання інформаційно-комунікативних технологій в управлінській діяльності вищого навчального закладу / В. С. Рубан // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. 2010. № 12(199).
2. О проекте «Электронный деканат» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.deansoffice.ru/about>
2. Мазур М. П. Концепція побудови і основні складові інформаційної системи дистанційного навчання ВНЗ [Електронний ресурс] / М. П. Мазур, М. Л. Яновський // – Режим доступу: <http://dn.tup.km.ua/dn>
5. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки [Електронний ресурс] // – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>.

УДК 657

ЕВОЛЮЦІЯ АУДИТУ В НАПРЯМКУ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Назарова К.О.- к.е.н, доцент

Київський національний торговельно-економічний університет

Для підвищення ролі аудиту у забезпеченні транспарентності економічних процесів необхідно розробити вимоги до транспарентності діяльності, насамперед, зовнішніх аудиторів, які здійснюють аудит суб'єктів суспільного інтересу (далі-ССІ). Міра відповідальності перед суспільством зовнішніх аудиторів, які здійснюють аудит ССІ, вища, а це означає, що їх діяльність повинна бути більш транспарентною для суспільства. Логічно, що вимоги транспарентності для таких аудиторів повинні містити:

- публікацію щорічних звітів про транспарентність їх діяльності, які містять інформацію про компанію та її діяльність, структуру власності та управління;
- список ССІ, аудит яких проводився;
- відомості про їх мету та функції;
- дані про результати останньої зовнішньої перевірки якості роботи;
- матеріали про практику забезпечення незалежності та неупередженості аудитора (його етики);
- дані про факти наявності або відсутності постійного підвищення рівня власної кваліфікації (успіхи у професійному навчанні);
- дані про загальні доходи з диференціацією залежно від виду наданої послуги;
- результати внутрішньої та зовнішньої оцінки якості послуг.

ССІ повинні забезпечити публікацію фінансової звітності, звіту керівництва, аудиторського висновку, звіту та інформації

про загальні збори акціонерів у засобах масової інформації. США, Німеччина, Великобританія, Франція та інші європейські країни визнали необхідність забезпечення транспарентності економічних процесів, визначили значення фінансової звітності та її аудиту для досягнення інформаційної прозорості суб'єктів господарювання.

У світовій практиці більше уваги приділяється забезпеченню транспарентності звітності акціонерних товариств, ніж підприємств інших форм власності, що є обґрунтованим. В Україні значна частина господарської діяльності належить товариствами з обмеженою відповідальністю, представникам малого бізнесу та приватним підприємцям. Зважаючи на кількість ошуканих акціонерів, вкладників, інвесторів, що з роками не зменшується, для суспільства одним з позитивних наслідків проголошених соціально-економічних реформ може стати не лише затвердження переліку та процедури визначення ССІ, а й зобов'язання для аудиторів оприлюднювати окремі фінансові показники, які можуть загрожувати ефективності господарювання підприємства або безперервності його діяльності. На підтвердження цієї думки свідчить інформація, оприлюднена Т. Зацерковною 21 липня 2015 р. на круглому столі "Монополізація аудиторського ринку України: приховані загрози" в прес-центрі інформаційного агентства "ЛІГАБізнесІнформ" про те, що в банківському секторі економіки, де існує

жорстка вимога стосовно того, що банки із статутним капіталом вище 200 млн грн можуть перевіряти незалежні аудитори лише Big 4, за останній рік НБУ ввела тимчасову адміністрацію у 56 банках [1]. Тобто спостерігається невідповідність між даними, представленими в аудиторських висновках, звітах, представленими суб'єктами аудиторської діяльності, та оцінкою наявних результатів господарювання банками, оприлюдненою державним контролюючим органом. Зазначена інформація лише підтверджує важливість транспарентності не лише фінансової звітності (адже банки в Україні оприлюднюють і фінансову звітність, і аудиторський висновок, звіт), а й аудиту. При цьому транспарентність аудиту охоплює не лише складову оголошення результатів аудиту певного суб'єкта господарювання, а й публічного звітування суб'єктів аудиторської діяльності.

У сьогоднішньому динамічному світі економічних реформ і кількості, і професіоналізм користувачів інформації відчутно зростає. На стадії соціальної відповідальності зростання довіри до результатів аудиту може відбуватися лише за умови, що інформація, надана аудитором, дійсно є якісною. Теорія та практика аудиту не вперше актуалізує важливість запитів суспільства в реформуванні та підвищенні якості аудиту.

Сьогодні суспільство в цілому та окремі суспільні групи сформували запити до внутрішніх та зовнішніх аудиторів щодо максимально правдивої, отже, об'єктивної, обґрунтованої та доведеної інформації. Така інформація стосується, насамперед:

- реального фінансово-майнового стану суб'єкта господарювання;
- оцінки можливості безперервності господарювання;
- вартості певного суб'єкта господарювання (проекту) на ринку;
- причин та наслідків формування спекулятивної складової капіталу (вартість

часто визначається не за певною однозначною методикою її розрахунку, а відповідно до фінансових можливостей потенційного покупця);

- значної частки збиткових суб'єктів господарювання в державі;

- невідповідності високої вартості окремих груп товарів (зокрема алкогольних, фармацевтичних тощо) та перманентною тенденцією їх збитковості;

- ефективності використання коштів суб'єкта господарювання (окремого власника, акціонера, інвестора);

- необґрунтовано низьким рівнем замовлень обов'язкового й ініціативного аудиту;

- того, що користувачу інформації незрозуміло, як може скластися ситуація, що суб'єкт господарювання, маючи позитивний аудиторський висновок (звіт), доволі часто не може його підтвердити під час перевірки державними контролюючими органами;

- чому на практиці майже не зустрічається негативний аудиторський висновок (і це за стабільно значної частки збиткових підприємств у державі);

- чому навіть на підприємствах, які проводили аудит, а також на тих, що його не проводили, різною мірою, але все-таки не нівелюється обман чи шахрайство в різних його проявах;

- прагматичність аудиторського висновку тощо.

Отже, користувачі інформації, в першу чергу, суспільство, вимагають від аудиту бути соціально відповідальними. Низка міжнародних, європейських регулятивних актів спонукає до еволюційних перетворень аудиту в напрямі його соціальної відповідальності. При цьому принциповим моментом є те, що соціальна відповідальність відрізняється від соціальної орієнтації аудиту за критерієм "причина-наслідок".

Література

1. Круглий стіл "Монополізація аудиторського ринку України: приховані загрози".- Режим доступу: http://press.liga.net/releases/krugliy_st_1_monopol_zats_ya_auditorskogo_rinku_ukra_ni_prikhovan_zagrozi .- Дата доступу: 10.04.16.

МОДЕЛІ І МЕТОДИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Мединська Т. М. - аспірант

Київський національний торговельно-економічний університет

Моделювання, як метод дослідження, використовується в процесі розробки складних управлінських рішень і визначається як процес побудови моделей або системи моделей об'єкта, що досліджується з метою його подальшого вивчення. В процесі дослідження моделей об'єктів ми можемо зрозуміти і виявити деякі особливості та характерні риси досліджуваного явища. Використання ж побудованих моделей об'єктів здійснюється в процесі проведення різних експериментів, які неможливо провести з самим об'єктом.

Прийняття управлінських рішень є невід'ємною частиною будь-якої діяльності підприємства. Саме завдяки процесу прийняття рішень здійснюється координація діяльності компанії. Але найбільш складними є рішення, які приймаються в умовах невизначеності, коли немає змоги оцінити імовірність потенційних результатів, тому що необхідні дані є складними і новими, і ми не можемо отримати важливу і необхідну інформацію про них.

В процесі розробки моделі прийняття рішення потрібно враховувати її структуру, а саме: мету (ціль), альтернативні стратегії, стан зовнішнього середовища, фактор часу.

Будь-яке рішення характеризується поставленою метою, критерієм оптимальності або системою цілей, які, в свою чергу, повинні містити пріоритетні співвідношення, що показуватимуть відносну інтенсивність досягнення цільових функцій.

Альтернативні стратегії, або очікувані варіанти дій дають можливість вибору оптимального рішення серед всіх можливих. Частковим випадком є вибір одиничного рішення при порівнянні дій лише з одною альтернативою.

Стан зовнішнього середовища – це сукупність зовнішніх факторів та їх майбутній розвиток, що характеризуються невизначеністю. Часто ця невизначеність пов'язана не зі свідомими діями, а з нашою необізнаністю про середовище, в якому треба приймати рішення.

Фактор часу є невід'ємним атрибутом моделі прийняття рішень, оскільки

важливими є не лише терміни вибору оптимального варіанту, а й кількість кроків та періодів цього процесу.

Методи прийняття рішень в умовах невизначеності є універсальними і потребують коректної постановки задачі. Найбільш поширеними методами прийняття оптимальних рішень є:

- платіжна матриця – це один із методів статистичної теорії рішень, який полягає в тому, що оцінювач повинен самостійно встановити, яка стратегія найбільш сприятиме досягненню поставлених цілей. Особливість цього методу - обмежена кількість варіантів стратегії та невизначеність результату;

- метод теорії корисності ґрунтується на припущенні, що якщо переваги людей по відношенню до певних ситуацій задовольняють ряд аксіом, то їх поведінка може розглядатись як максимізація очікуваної корисності;

- метод теорії перспектив - передбачає ймовірнісний кінцевий результат. На жаль, цей метод не вирішує проблем, що виникають при вивченні поведінки людей в задачах прийняття рішення;

- метод аналізу ієрархій - спирається на багатокритеріальну характеристику проблеми та використовує дерево критеріїв, що підкреслює його наочність.

Евристичні методи поділяють на: метод компенсації (для попарного порівняння альтернатив), метод зваженої суми оцінок критеріїв (для бальної оцінки кожної альтернативи) [1].

Основними критеріями, що використовуються в процесі прийняття рішень в умовах невизначеності, можна назвати наступні:

- 1) критерій Вальда (максимін) – полягає у виборі саме такої альтернативи, яка з усіх несприятливих варіантів розвитку подій набуває найбільшого з мінімальних значень (значення ефективності краще з усіх гірших). Цим критерієм здебільшого користуються суб'єкти, що не схильні ризикувати, песимісти;

- 2) критерій «maximax» - заснований на виборі альтернативи, яка з усіх

найсприятливіших ситуацій розвитку подій має найбільше з максимальних значень (значення ефективності краще з кращих). Найчастіше цей критерій використовується суб'єктами, які схильні до ризику;

3) критерій Гурвіца (критерій «оптимізму-песимізму» або «альфа-критерій») – побудований на взаємодії правил максимакса та максиміна, шляхом зв'язування максимуму мінімальних значень альтернатив.

Оптимальне значення альтернативного рішення за критерієм Гурвіца визначається наступною формулою:

$$A_i = a * E_{MAXi} + (1 - a) * E_{MINi},$$

де, A_i - середньозважена ефективність за критерієм Гурвіца для конкретної альтернативи;

a - альфа-коефіцієнт, що приймається з урахуванням ризикової переваги в межах від 0 до 1 (значення, наближені до нуля, характерні для суб'єктів, які не схильні до ризику; значення рівне 0,5 - суб'єкти, які нейтральні до ризику; значення, наближені до одиниці - суб'єкти, схильні до ризику);

E_{MAXi} - максимальне значення ефективності по конкретній альтернативі;

E_{MINi} - мінімальне значення ефективності по конкретній ініціативі.

Критерій Гурвіца найчастіше використовується суб'єктами, яким необхідно максимально точно ідентифікувати ступінь своїх конкретних ризикових переваг шляхом задання значення альфа-коефіцієнта;

4) критерій Севіджа - передбачає вибір альтернативи, яка мінімізує величину максимальних втрат по кожному з можливих рішень і використовується суб'єктами, які не схильні до ризику. [3]

Таким чином, застосування вищенаведених методів та критеріїв в практичній діяльності, під час прийняття рішень в умовах невизначеності, дозволить значно підвищити ефективність процесу прийняття рішень за рахунок використання наукового підходу, системної орієнтації на основі сучасних інформаційних технологій інтелектуальної обробки даних.

Література

1. Волошин О. Ф., Машенко О. С. Моделі та методи прийняття рішень. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2010. – 336 с.
2. Трофимова Л. А. Методы принятия управленческих решений: учебное пособие. – СПб.: Изд-во СПбГУЭФ, 2012. – 101 с.
3. Бланк І. А. Методи обґрунтування управлінських рішень в умовах ризику та невизначеності [Електронний ресурс] / І. А. Бланк. – Режим доступу: <http://econ.me.pn/metodyi-obosnovaniya-upravlencheskih-resheniy-18056.html>

УДК 657.6

АУДИТ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ: РОЗУМІННЯ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ І ОЦІНКА РИЗИКУ КОНТРОЛЮ

Никонович М.О. – к.е.н., доцент; Барабаш Н.С. – к.е.н., доцент
Київський національний торговельно-економічний університет

Для проведення аудиту аудиторю необхідно досягти розуміння внутрішнього контролю і оцінити ризик контролю в частині основних засобів. На невеликих підприємствах система контролю відсутня з відомих причин. Тому аудитор приймає твердження про те, що ризик контролю високий. Це означає, що перевірка по суті здійснюється повністю, а не вибірково.

Система внутрішнього контролю повинна бути протестована по декількох напрямках (табл. 1).

Коли перевірка системи контролю є доречною, то аудитор здійснює тестування контролю відносно основних засобів. Ця робота здійснюється під час проміжного аудиту, тобто протягом звітного періоду.

Для розуміння системи внутрішнього контролю аудиторю необхідно вивчити процес здійснення операцій з основними засобами. Найбільш простий спосіб – це вивчення письмових внутрішніх процедур, що регламентують здійснення таких операцій, а також опитування керівників, що

Загальні напрями системи внутрішнього контролю

Напрямок	Опис	Приклад
Реальність	Зафіксовані операції дійсно відбулися і підтверджені первинними документами	Операції з придбання і вибуття основних засобів підтверджені відповідними документами (актами прийому-передачі, ліквідації тощо)
Повнота	Всі фактично здійснені операції відображені у фінансовій звітності	Всі документи з продажу основних засобів пронумеровані і прикладені до товаротранспортних накладних
Санкціонування	Операції санкціоновані відповідно до політики підприємства	Операції з вибуття основних засобів санкціоновані керівником підприємства або уповноваженою особою
Точність	Всі суми належним чином підраховані	В документах і регістрах з обліку основних засобів відображені всі реквізити, арифметичних помилок немає
Класифікація	Основні засоби правильно класифіковані і операції з ними відображені на відповідних рахунках	Операції з придбання, ремонту, нарахування зносу і вибуття основних засобів відображені на рахунках бухгалтерського обліку відповідно до існуючих правил
Періодизація	Операції відображені у відповідному періоді	Надходження і вибуття основних засобів відображені у звітному періоді

відповідають за ці операції. За результатами такої роботи складається блок-схема процесів купівлі, збереження, використання і вибуття основних засобів.

Далі аудитор повинен впевнитись в тому, що всі описані процеси дійсно мають місце, для чого він може опитати співробітників середньої ланки, залучених до цих процесів. Після цього аудитор повинен впевнитись, що наявні (відсутні) всі необхідні види внутрішнього контролю:

- контроль авторизації (санкціонування) на всіх етапах;
- контроль збереження;
- контроль облікових записів.

На підставі цього аудитор визначає ступінь ризику і відповідно планує обсяг вибірки для перевірки по суті.

Огляд системи внутрішнього контролю і обліку основних засобів здійснюється, як правило, при наявності великої кількості операцій з ними. Перелік основних засобів у клієнта може бути незначний, але операції з їх руху можуть okazатись численними і ризик неефективності може вважатись високим. Коли ж невелика кількість основних операцій і аудит кожної вже проведений, то тест контролю зазвичай не використовується. Але

в будь якому випадку аудиторські процедури повинні бути спрямовані на вивчення системи обліку, оскільки необхідно визначити, яка інформація може бути отримана.

Огляд внутрішнього контролю, в тому числі обліку і контрольних процедур, зазвичай здійснюють помічники аудитора (асистенти). Старший (головний) аудитор оцінює робочі документи огляду (блок-схеми, опитувальники) для того, щоб попередньо встановити рівень ризику його неефективності і вирішити, чи знизиться цей ризик у подальшому при тестуванні контролю. Буде ефективним тестування контролю для підтримки більш низької оцінки ризику контролю для зменшення обсягу процедур по суті.

Попередня оцінка неефективності контролю господарських операцій з основними засобами здійснюється з використанням робочих документів, які містять інформацію про ефекти помилок на рахунках основних засобів, що виникають при здійсненні господарських операцій, і методів контролю, які добре розпізнаються. На деяких підприємствах визначення ризику неефективності контролю просто документується з поясненням рішення керівника

аудиторської групи щодо цього ризику і причин, що спричинили дане рішення.

Найбільш простим і ефективним способом отримання необхідної інформації про стан внутрішнього контролю основних засобів є отримання інформації з питань, які передбачені в опитувальнику для оцінки внутрішнього контролю. Крім того при огляді внутрішнього контролю необхідно прослідкувати рух інформації про основні засоби між посадовими особами. Для цього складаються блок-схеми руху інформації про основні засоби.

Опитувальник внутрішнього контролю і блок-схему слід читати паралельно, щоб отримати повне уявлення про важливіші сторони внутрішнього контролю. В кожному ланцюгу блок-схеми, де дається відповідне пояснення, аудитор знайде задокументовані докази, які допоможуть протестувати ефективність контролю і щорічних аудиторських процедур. Наприклад:

– виробничий персонал може підготувати пропозиції по кошторису основних засобів, які містять аналітичні оцінки;

– у звіті директорів і в кошторисі капітальних вкладень повинно міститись затвердження витрат;

– повинна бути представлена затверджена документація щодо розміщення, прийняття і готовності до експлуатації основних засобів;

– затвердження і контракти повинні бути задокументовані;

– повинна існувати відповідна система оброблення даних про покупки, розподіл і отримання готівки, яка генерує документацію по елементах господарських операцій з основними засобами.

Визначення ризику неефективності системи внутрішнього контролю завершується тестом комп'ютерного контролю. Наступні етапи щорічної аудиторської перевірки побудовані на припущенні, що ризик неефективності контролю вже встановлений і його значення підставляється в аудиторську модель для визначення максимального значення ризику невиявлення викривлень, що дозволить розрахувати бажане значення ризику неефективності аудиторської перевірки. Оцінка вже не буде результатом формальних розрахунків в рамках аудиторської моделі аудиторського ризику для більшості фірм, але елементи моделі аудитори будуть використовувати при складанні програми щорічної аудиторської перевірки.

Література

1. Арнс А., Лоббек Дж. Аудит: Пер. с англ. М.А.Терехова и А.А.Терехова /Гл. ред. серии UNCTC проф. Я.В.Соколов.– М.: Финансы и статистика, 2008.
2. Аудит : підручник / [О.А. Петрик, В.О. Зотов, Б.В. Кудрицький та ін.]; за заг. ред. проф. О.А. Петрик. – К.: КНЕУ, 2015.
3. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг: Видання 2012 року, Частина 1 та 2 /Переклад з англійської мови – К.: «Видавництво «Фенікс», 2013.

УДК 65:664:519.257

ІНФОРМАЦІЙНА ПІДТРИМКА ПРОГНОЗУВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ТА ПОПИТУ НА ПРОДУКЦІЮ ХАРЧОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Харкянен О.В.- к.т.н., доцент; Гладка Ю.А. - к.ф.-м.н., доцент;

Щетініна О.К. - д. ф.-м.н., професор.

Національний університет харчових технологій, Київський торговельно-економічний університет

Прийняття економічно обґрунтованих управлінських рішень, направлених на оптимізацію рівня витрат харчового підприємства, пов'язане з аналізом витрат попередніх періодів, прогнозуванням, пошуком шляхів їх зниження та

плануванням, а також дослідженням і прогнозуванням попиту на продукцію.

Забезпечення прибутковості роботи підприємства потребує постійного моніторингу та контролю рівню показників, пов'язаних з витратами виробництва продукції.

Особливої уваги особи, що приймає рішення (ОПР) потребує моніторинг та аналіз змін собівартості продукції. Для виявлення продукції, собівартість якої має тенденцію до зростання, у корпоративному сховищі даних харчового підприємства необхідно передбачити інформаційні структури для збереження даних про собівартість продукції в розрізі статей калькуляції та елементів витрат по цих статтях (наприклад, по статті калькуляції "Сировина та матеріали", яка є багатоеlementною і складається з сумарних витрат на сировину та матеріали).

Для ефективного прийняття рішень в циклі планування аналіз витрат проводиться:

- на етапі формування річного плану витрат,
- при підготовці операційного плану на поточний місяць,
- для контролю відхилень фактичних показників від планових.

В результаті проведення аналізу ОПР визначає перспективні напрямки зниження витрат:

- статті витрат, які мають найбільшу питому вагу в загальній сумі витрат;
- витрати, темп росту яких перевищує прибуток;
- формує заходи зі зниження собівартості продукції.

При цьому джерела підвищення ефективності діяльності підприємства поділяються на дві групи: економія витрат та зростання обсягів випуску продукції з метою задоволення потреб споживачів.

Основою для прогнозування собівартості та попиту на продукцію є накопичена в сховищі даних у вигляді часових рядів історична інформація про діяльність підприємства. Прогнозування з використанням інтервальних часових рядів $X_t = \{x_1, x_2, \dots, x_n\}$ (де t – момент часу, на який зареєстровано спостереження) дозволяє

будувати короткострокові та довгострокові прогнози, які базуються на виявленні закономірностей та аналізі тенденцій попередніх періодів. При цьому прогнозний рівень собівартості повинен відповідати критерію мінімізації витрат на виготовлення продукції, а прогнозний рівень попиту на продукцію - задовольняти можливості випуску продукції на потужностях підприємства та критерію беззбитковості.

Рішення даних задачі можна здійснювати як методами математичної статистики: екстраполяція тенденцій, кореляційно-регресійний аналіз, так і сучасними методами інтелектуального аналізу даних Data Mining.

Приймаючи рівень собівартості продукції, необхідно враховувати, що в ринкових та кризових умовах таке рішення завжди пов'язано з ризиком, оскільки, можуть непередбачувано змінюватись ціни на сировину та матеріали, електроенергію, інші ресурси, необхідні для виготовлення продукції. Відхилення фактичних витрат від прогнозованих може призвести до неочікуваних підприємством збитків. В умовах конкурентності успішно будуть функціонувати тільки ті підприємства, які зможуть динамічно пристосуватись до змін навколишнього середовища та управляти ризиками. Застосування системи управління ризиками дозволяє вчасно виявити, оцінити, локалізувати та проконтролювати доцільність прийняття прогнозів в якості рішень.

Отже, впровадження комплексного рішення щодо прогнозування собівартості та попиту на продукцію, оцінки ризиків прийняття прогнозних рішень на основі використання сучасних технологій сховищ даних та методів інтелектуального аналізу дозволить підвищити ефективність підготовки управлінських рішень в задачах планування діяльності харчового підприємства.

Література

1. Ярушкіна Н. Г. Интеллектуальный анализ временных рядов [Текст] : учеб. пособ. / Н. Г. Ярушкіна, Т. В. Афанасьєва, И. Г. Перфильєва. – Ульяновск : УлГТУ. – 2000. – 320 с.
2. Цимбалюк Л. Г. Управління витратами на підприємствах харчової промисловості [Текст] / Л. Г. Цимбалюк, Н. П. Скригун. – К. : Корпорація, 2006. – 156 с.
3. М'якшило О. М. Дослідження і розробка методів управління ризиками в діяльності харчового підприємства [Текст] / О. М. М'якшило, О. В. Харкянен // Наукові праці Національного університету харчових технологій. –К., 2014. – С. 105-113.

ПОБУДОВА ЄДИНОЇ ЕЛЕКТРОННОЇ БАЗИ ДАНИХ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Скрипник М.О. - аспірант

Київський національний торговельно-економічний університет

Світовий процес переходу від індустріального до інформаційного суспільства, а також сучасні соціально-економічні процеси потребують суттєвих змін у багатьох сферах діяльності держави, особливо в освіті. Інформатизація освіти, як складова частина цього процесу, є системою методів, процесів і програмно-технічних засобів, інтегрованих з метою накопичення, оброблення, зберігання, розповсюдження та використання інформації в інтересах її споживачів. Можна виокремити такі цілі інформатизації суспільства: підвищення якості освіти через упровадження та використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес; забезпечення доступу до знань та даних для кожного члена суспільства; розвиток інтелектуальних і творчих здібностей на базі індивідуалізації освіти; забезпечення випереджувального навчання фахівців.

Застосування комп'ютерних технологій у навчанні є необхідною умовою досягнення цілей інформатизації освіти. Пріоритетом для розвитку системи освіти нині є впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, котрі забезпечують доступ до мережі високоякісних баз даних, розширюють можливості студентів щодо сприйняття складної інформації. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій здійснюється шляхом створення індивідуальних модульних навчальних програм різних рівнів складності залежно від конкретних потреб, використання можливостей Internet, упровадження гнучких технологій дистанційної освіти, видання електронних підручників тощо.

Так чи інакше без розробки інформаційної системи навчального закладу та застосування баз даних підрозділів

вищого навчального закладу не можливе створення єдиного інформаційного простору.

Інформаційна система базового структурного навчально-наукового підрозділу вищого навчального закладу (ВНЗ) є основним елементом інформатизації освітнього простору.

Розглянемо кафедру, як частинку ВНЗ. Відповідно, інформаційна модель системи визначення рейтингу кафедри містить модулі, що відображають усі групи показників для побудови рейтингових списків кафедр. Одна з основних груп показників – це кадрове забезпечення та підготовка кадрів, що вимагає радикальних змін в підході до кадрового складу кафедр вищих навчальних закладів як основного їх структурного підрозділу. Існуюча система обліку кадрів значно ускладнює, а іноді й унеможлиблює системно відстежувати динаміку змін кадрового складу кафедр. Загальний перехід до інформаційних і телекомунікаційних технологій і в системі аналізу кадрового складу кафедр, впровадження таких технологій дає можливість доступу до інформації щодо кадрового забезпечення всіх видів діяльності кафедри: викладацької, науково-дослідної, публіцистичної, адміністративної тощо. За наявності такої інформації можна оперативно втручатися і впливати на підвищення рівня кадрового складу кафедри, покращувати професійний рівень викладацького, інженерного, наукового, адміністративного складу кафедри.[1]

Інформаційну базу системи управління діяльністю ВНЗ загалом розробляють на основі застосування єдиних науково-методичних принципів. Оскільки основними джерелами інформації при визначенні рейтингу є структурні підрозділи, то актуальним є розроблення бази даних та системи визначення рейтингу як однієї з її

задач. Наприклад, при обчисленні показників кадрового забезпечення та підготовки кадрів необхідними є знання про структуру, а також кількісні та якісні характеристики науково-педагогічних працівників. Процес проектування бази даних, що входить до загального життєвого циклу застосування, що використовує бази даних реляційного типу, охоплює основні етапи проектування баз даних, а саме: побудова інфологічної та даталогічної моделей. Етап інфологічного моделювання можна поділити на два: концептуальне та логічне. Концептуальне проектування – створення концептуального подання бази даних, що передбачає визначення типів найважливіших сутностей і

зв'язків, що існують між ними, і атрибутів. Логічне проектування – перетворення концептуального уявлення в логічну структуру бази даних, включаючи проектування взаємозв'язків.

Єдина база даних навчального закладу, як складова єдиного інформаційно-освітнього середовища забезпечує навчальний процес, його інформаційну підтримку і документування. Створення єдиного освітнього інформаційного середовища сприяє розвитку навчальної, педагогічної, управлінської й обслуговуючої діяльності навчального закладу, де провідну роль відіграють інформаційно-комунікаційні технології.

Література

1. Інформаційне освітнє середовище сучасного навчального закладу. Навч.-метод. посібник / [М. Ю. Кадемія, М. М. Козяр, Т. В. Ткаченко, Л. С. Шевченко]. – Львів: СПОЛОМ, 2009. – 186 с.
2. Захарова И. Г. Информационные технологии в образовании: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Захарова И. Г. – М.: Издат. центр “Академия”. – 2003. – 192 с.

**СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ, ІНФОРМАЦІЙНІ ТА ГУМАНІТАРНІ ВИМІРИ
ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ**

УДК 330.341: 338.24.021.8

**СПІВВІДНОШЕННЯ ЕКОНОМІКИ І ПОЛІТИКИ:
ШЛЯХИ УСУНЕННЯ КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ**

Сірко А.В., д.е.н., проф.

Вінницький навчально-науковий інститут економіки THEU

Уже вкотре за багато років доводиться констатувати, що соціально-економічні проблеми, що накопилися і вкрай загострилися останнім часом в Україні, носять не ситуативний і тимчасово-необхідний характер, не зумовлені виключно зовнішніми чинниками – глобалізацією чи анексією Криму і військовою агресією на сході нашої країни, а спричинені глибокими провалами в політиці нашої держави, непрофесійними і часто відверто антисуспільними, антинаціональними діями влади.

Крах наприкінці ХХ ст. тоталітарної системи, яка базувалася на фальшивій ідеології і насиллі над особистістю, відкрив перед усіма країнами, що перебували під нею, можливості розбудови ринкової економіки, правової держави та громадянського суспільства. Суть цього системного, цивілізаційного завдання для них полягала у тому, щоб вивільнити економічну сферу людських відносин від політичного (владного) диктату, від силового нав'язування економічним суб'єктам штучних моделей поведінки, від заборони підприємницької ініціативи як такої. В узагальненому виразі йдеться про трансформацію політико-економічної системи, тобто про суттєву зміну співвідношення економіки та політики у функціонуванні суспільства.

Країни ЦСЄ, звільнившись нарешті від пут тоталітаризму, спромоглися доволі швидко здійснити реформи, повернувшись таким чином у Європу як «свій дім». Україна ж немовби застрягла на півдорозі.

Середній клас у нас і досі перебуває у зародковому стані. А як же йому піднятися,

якщо малий і середній бізнес усі роки задавлений владою, а цінність кваліфікованої праці за великим рахунком зведена до мінімуму. Натомість середнього класу в економічному і суспільно-політичному житті панують спритні ділки від бізнесу та політики. Їхній симбіоз, підсилений криміналітетом, прибрав до своїх рук роздержавлені і приватизовані підприємства, а затим пішов у велику політику, аби привласнити ще й державу як інструмент для свого особистого і кланового збагачення. Уже достеменно усім відомо, що політика в Україні стала найприбутковішим видом бізнесу: кошти, вкладені у виборчу кампанію, з лихвою перебиваються доходами від пролобійованих держзамовлень, неформальних корисливих угод та маніпуляцій у законотворчості. То ж, у підсумку, починаючи з 2000-х рр., склалася олігархічна політико-економічна система, яка, вважаємо ми, стала основним чинником гальмування трансформаційних процесів, а відтак і дискредитації (у тому числі і цілеспрямованої, через підконтрольні ЗМІ) демократичних цінностей.

Найбільш значущі «провали» української держави на шляху ринкової трансформації економіки:

– уже понад чверть століття (!) суспільство так і не отримало реальної стратегії розвитку країни на тривалу перспективу. Гучних заяв лунало чимало, а стратегії – катма. Сенс її у тому, що вона зобов'язує політичне керівництво країни взяти на себе реальну відповідальність за стан справ. Наявна слабкість інституцій громадянського суспільства дозволяє владі нехтувати довірою населення та вдаватися до масового обману;

– з самого початку проголошувався курс на створення соціальної ринкової економіки з ефективними власниками підприємств, зафіксували його в Основному законі держави (1996 р.), а насправді маємо квазіринкову економіку із бенефіціарними власниками, захованими за ланцюжками підставних фірм. Така економіка по суті своїй є не економікою розвитку, нарощування обсягів національного виробництва і загального добробуту, а економікою перерозподілу наявного суспільного багатства на користь спритних ділків від бізнесу і політики;

– усі попередні реформи не мали системного характеру і були половинчастими, а тому були приреченими на невдачу. І пояснення цьому не стільки в тому, що бракувало якогось виробничого потенціалу, скільки у тому, що поглиблення реформ підривало матеріальну основу для регулярного отримання квазірентних доходів, загрожувало економічним інтересам олігархічного капіталу;

– весь час бракувало відвертого діалогу влади та суспільства щодо інформування останнього про суть і зміст реформ, про хід їх реалізації, досягнення та проблеми тощо. Оголошені реформи надалі замовчувалися, їх аналіз урядом не проводився, досягнуті результати і прорахунки толком не оприлюднювалися;

– прямим наслідком низької якості розпочатих реформ та пов'язаної із нею тотальної корупції в усіх ешелонах влади стало падіння реального рівня добробуту населення з усіма його негативними наслідками (деморалізацією, ростом злочинності, смертності тощо);

– нарешті, як наслідок олігархізації економіки та політики суспільство так і не дочекалося справжнього національного лідера, архітектора реформ.

Розуміння сутності зазначених вище «провалів» вітчизняної політики висвітлює основні шляхи подолання конфлікту між реальною економікою та політикою в Україні:

– насамперед необхідно знайти суспільний консенсус щодо моделі політико-економічної системи, яка органічно визначить весь комплекс реформ в

економічній і політичній сферах. На нашу думку, такою є модель соціальної ринкової економіки, тобто система, основами якої є вільне підприємництво та підпорядковане йому державне регулювання, одним із пріоритетів якого виступає соціальний захист населення;

– ухвалена суспільством модель політико-економічної системи поставить на порядок денний розробку урядом довготривалої стратегії розвитку країни з чітким і поетапним визначенням сфер, галузей, регіонів, джерел ресурсів, досягнутих показників, відповідальних інституцій тощо;

– необхідно кардинально змінити систему соціального захисту населення, заклавши у неї дійсно принцип соціальної справедливості та адресний характер видатків. Вважаємо за доцільне в законодавчому порядку прив'язати офіційно визначений прожитковий мінімум до обмінного курсу національної валюти з тим, аби уряд ніс відповідальність за забезпечення соціальних стандартів. Стратегія розвитку зобов'язує також чітко визначити горизонти нових та більш високих соціальних стандартів, що знову ж таки, покладе на владу відповідальність і, що важливо, влада отримає знизу кредит довіри. Звичайно, необхідно також відмовитися від популістської по формі та олігархічної по суті плоскої шкали оподаткування доходів фізичних осіб, замінивши її дійсно прогресивною шкалою із початковою ставкою, наприклад у 10%, для людей із низькими доходами;

– модель розвитку країни потребує стратегічного визначення структурних пріоритетів, щоб забезпечити стале економічне зростання країни та закласти основу для суттєвого підвищення загального добробуту. Важливо пов'язати структурні зрушення в економіці з ефективною промисловою політикою та формуванням економіки знань;

– вирішальною умовою зміни політико-економічної системи в Україні є її деолігархізація, або принципове, відмежування бізнесу від політики, всерйоз і назавжди захистити державу від ділків від бізнесу і корупціонерів від бюрократії.

ОЦІНЮВАННЯ СТРАТЕГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЕКОНОМЕТРИЧНИМИ МЕТОДАМИ

Вільчинська О.М. – к.е.н., доцент

Вінницький навчально-науковий інститут економіки THEU

Будь-яке підприємство у процесі своєї господарської діяльності переслідує певну мету. В різні періоди діяльності підприємства такою метою може бути максимізація прибутку або мінімізація збитку, утримання існуючих або завоювання нових ринків збуту, розширення асортименту товарів чи переліку надаваних послуг, оптимізація витрат, технологічна модернізація та підвищення якості продукції, підтримка і розвиток кадрового потенціалу, підвищення продуктивності праці тощо. Однак якою б не була поточна мета діяльності, у довгостроковій перспективі будь-яке підприємство намагається досягти такого стану, при якому мінімізується негативний вплив зовнішнього середовища і водночас максимально розкривається внутрішній потенціал підприємства, іншими словами, такого стану, при якому забезпечується максимальний рівень стратегічної стійкості підприємства [2].

Мета даної статті полягає в розробці методики оцінювання стратегічної стійкості підприємства економетричними методами.

Економетричні методи використовуються для прогнозування поведінки об'єкта (наприклад, моделі прогнозування стратегічної стійкості підприємства), дозволяють встановити кількісні пропорції, співвідношення між різними параметрами об'єкта дослідження (наприклад, факторами, що впливають на стратегічну стійкість).

Перевагою цих методів є те, що прогноз спирається на об'єктивну статистичну інформацію. Вони дозволяють перенести основні закономірності розвитку об'єкта, що склалися в передплановому періоді, на плановий період з урахуванням можливих змін факторів, що впливають на об'єкт.

Методи економетричного аналізу дозволяють спрогнозувати стратегічну стійкість підприємства на основі виявлення і встановлення її залежності від факторів, що на неї впливають, тобто побудови регресійної моделі.

Процес побудови регресійної моделі включає декілька етапів [3]:

1. Вибір та аналіз усіх можливих факторів, які впливають на процес, що вивчається.

Критерієм стійкого розвитку підприємства є певний рівень ділової активності, який виявляється в динамічності розвитку підприємства, досягненні поставлених цілей, ефективному використанні економічного потенціалу, розширенні ринків збуту своєї продукції. Для визначення факторів стійкості використовують аналіз господарсько-фінансової діяльності: фінансовий аналіз, соціально-економічний аналіз, маркетинговий аналіз, логістичний аналіз. Отже, стратегічна стійкість підприємств є інтегральним поняттям і включає кілька складових. На сьогоднішній день не існує їх усталеної класифікації, однак більшість дослідників вважають, що найвагомішими складовими стратегічної стійкості підприємств є фінансова, виробнича, маркетингова і кадрова стійкість. У свою чергу, кожна складова стратегічної стійкості також є інтегральним поняттям, і для оцінки їх рівня кожен дослідник пропонує використовувати свій перелік показників. Так, наприклад, в [1] фінансову стійкість пропонують оцінювати на основі коефіцієнта фінансової автономії, коефіцієнта фінансової залежності, коефіцієнта фінансового ризику і т.п., виробничу стійкість – на основі рентабельності виробництва, рентабельності продукції, фондовіддачі, норми прибутку, ліквідності і т.п., маркетингову стійкість – на основі рентабельності продажів, темпів зростання обсягів продажів, співвідношення витрат на маркетингові дослідження до обсягів продажів, ступінь задоволення покупців і т.п., кадрову стійкість – продуктивності праці, на основі коефіцієнта плинності кадрів, рівня освіти працюючих, рівня забезпеченості працюючих соціальним пакетом, захворюваність і т.п.

2. Вимір та аналіз знайдених факторів. Необхідно кількісно оцінити відібрані фактори (зібрати статистику), підібрати

балову шкалу оцінок для якісних факторів. Кількісними показниками оцінки стійкості підприємства повинні бути: по-перше, вартісні та натуральні показники результативності господарської діяльності підприємства, по-друге, показники і коефіцієнти, які оцінюють фінансову діяльність підприємства. Проте варто зазначити, що відстеження за такою великою кількістю параметрів передбачає діяльність групи експертів – спеціалістів у сфері стратегічного аналізу, контролінгу і маркетингу, наявність яких на підприємстві не завжди виправдана.

3. Математико-статистичний аналіз факторів. Будується матриця коефіцієнтів парної кореляції, на основі якої здійснюється перевірка факторів на мультиколінеарність (лінійну залежність). Результатом аналізу є знаходження множини основних незалежних між собою факторів, які є базою для побудови регресійної моделі.

Дослідження факторів на наявність (відсутність) мультиколінеарності в масиві даних найбільш доцільно, на думку автора, проводити за допомогою алгоритму Феррара-Глобера, який містить три групи статистичних критеріїв для перевірки (поєднано) усього масиву змінних (χ^2 -критерій), окремого фактора з рештою змінних (F-критерій) та кожної пари незалежних (факторних) змінних (t-критерій). Крім того, використання вказаного алгоритму дає змогу, за наявності в масиві змінних мультиколінеарності, усунути її наслідки і використовувати при побудові моделі всі факторні змінні, не виключаючи їх з масиву даних.

4. Побудова регресійної моделі.

На практиці найчастіше віддають перевагу лінійній моделі завдяки простоті й логічності економічної інтерпретації її параметрів [4].

Лінійне рівняння багатофакторної регресії записується так:

$$ССП = a_0 + a_1\PhiСП + a_2ВСП + a_3МСП + a_4КСП$$

де, $ССП$ – рівень стратегічної стійкості підприємств;

$\PhiСП$, $ВСП$, $МСП$, $КСП$ – відповідно рівень фінансової, виробничої, маркетингової і кадрової стійкості підприємств.

a_0, a_1, a_2, a_3, a_4 – невідомі параметри регресії, які необхідно оцінити за методом найменших квадратів.

Зв'язок складових стратегічної стійкості підприємств з відповідними їм оціночними показниками подамо в такому узагальненому вигляді:

$$\PhiСП = b_0 + b_1\PhiСП_1 + b_2\PhiСП_2 + \dots + b_p\PhiСП_p$$

$$ВСП = c_0 + c_1ВСП_1 + c_2ВСП_2 + \dots + c_rВСП_r$$

$$МСП = d_0 + d_1МСП_1 + d_2МСП_2 + \dots + d_sМСП_s$$

$$КСП = f_0 + f_1КСП_1 + f_2КСП_2 + \dots + f_tКСП_t$$

де $\PhiСП$, $ВСП$, $МСП$, $КСП$ – рівень фінансової, виробничої, маркетингової і кадрової стійкості підприємств відповідно;

$\PhiСП_1, \dots, \PhiСП_i, \dots, \PhiСП_p$ – показники фінансової стійкості підприємств; $ВСП_1, \dots, ВСП_i, \dots, ВСП_r$ – показники виробничої стійкості підприємств; $МСП_1, \dots, МСП_i, \dots, МСП_s$ – показники маркетингової стійкості підприємств; $КСП_1, \dots, КСП_i, \dots, КСП_t$ – показники кадрової стійкості підприємств;

p, r, s, t – кількість показників фінансової, виробничої, маркетингової і кадрової стійкості підприємств відповідно.

5. Оцінка невідомих параметрів регресійної моделі. Перевірка моделі на адекватність, статистичні висновки. Для виявлення форми зв'язку, тісноти зв'язку та різних показників, що характеризують адекватність вихідного статичного матеріалу для аналізу і прогнозування, розроблені відповідні програми для ПК, а також можна скористатися стандартними процедурами MS EXCEL [3].

6. Аналіз отриманих результатів. На основі адекватних моделей розробляться прогнози, вивчається вплив окремих факторів на результативний показник, аналізуються і інтерпретуються результати.

Таким чином, оцінювання структурних складових за методом багатофакторної регресії дозволяє виявити та проаналізувати взаємозв'язки та причинно-наслідкові зв'язки між структурними складовими та стратегічною стійкістю підприємства. У свою чергу це дає можливість проводити аналіз та робити висновки, передусім для прогнозування й регулювання структурних складових задля забезпечення максимального рівня стратегічної стійкості підприємства.

Література:

1. Ареф'єва О.В. Методичний підхід до оцінки та механізм моніторингу економічної стійкості підприємства / О.В. Ареф'єва, Д.М. Городинська // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – №6(61). – С. 57-61.
2. Паночишин Ю.М. Оцінювання стратегічної стійкості підприємств засобами математичного апарату теорії нечітких множин і нечіткої логіки / Ю.М. Паночишин, О.М. Вільчинська // Вісник Хмельницького національного університету. Сер. Економічні науки. – 2015. – №4 (226). – Т.1. – С. 27-33.
3. Погріщук Б.В. Економіко-математичне моделювання: навч. посіб. / Б.В. Погріщук, О.М. Лисюк. – Тернопіль: Крок, 2010. – 372 с.
4. Шандова Н.В. Оцінка загальної стійкості розвитку промислового підприємства / Н.В. Шандова // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – №9(63). – С. 169-173.

УДК 510:004.422.636.7 EXEL

ВИКОРИСТАННЯ ТАБЛИЧНОГО ПРОЦЕСОРА MS EXCEL ПІД ЧАС РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАВДАНЬ З ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ

Рум'янцева К. Є. – к.пед.н., доцент

Вінницький навчально-науковий інститут економіки THEU

Стрімкий розвиток комп'ютерної техніки та різноманітного навчального програмного забезпечення – одна з характерних прикмет сучасного розвитку системи освіти в Україні. Технології, основним компонентом яких є комп'ютер, проникають практично в усі галузі освіти. Можливості комп'ютерних технологій, як інструмента людської діяльності та нового засобу навчання, привело до появи нових методів і форм навчання. Вміння використовувати комп'ютер для розв'язання фахових і навчальних завдань є обов'язковим компонентом підготовки фахівця. Як зазначає М.Г. Коляда, вміння аналізувати та прогнозувати економічні дані на комп'ютері складають інформаційну культуру майбутнього економіста [1, с. 155].

Як показує досвід роботи у вищих навчальних закладах, MS Excel і MathCad – дві наймасовіші інформаційні системи, які не тільки доповнюють одна одну та найбільш підходять для економічних розрахунків, а й знімають психологічний бар'єр у вивченні курсу вищої математики і полегшують розв'язання багатьох фахових завдань з математичною основою. Зупинимось детальніше на цих системах. MathCad – потужна універсальна математична система. Вона дозволяє виконувати як числові, так і аналітичні обчислення, що не завжди можливо в MS Excel. Однією з її переваг є можливість опису математичних алгоритмів у природній математичній формі із

застосуванням загальноприйнятої символіки для математичних знаків. Це значно полегшує сприйняття студентом суті розв'язуваної проблеми. Ця можливість дозволяє розв'язати в системі MathCad значну кількість фахових завдань з курсу “Математика для економістів”, а саме: аналіз граничних витрат виробництва, визначення граничного доходу, прибутку, розрахунок еластичності попиту за ціною, еластичності попиту за доходом, еластичності пропозиції за ціною і т. д.

На відміну від системи MathCad у табличному процесорі MS Excel набагато зручніше розв'язувати задачі, які мають табличну форму представлення інформації.

Як свідчать дослідження вчених [2, с. 161], виконуючи розрахунки та побудову таблиці за допомогою табличного процесора MS Excel до задачі, студент привчається до охайності при виконанні побудов, економить багато часу та власноруч отримує при цьому надзвичайно точну і досконалу наочність. На заняттях з економічних дисциплін під час розв'язування фахових завдань використання такої комп'ютерної програми може бути корисним і для швидкого виконання студентами проміжних і контрольних обчислень. Значна частина часу, який економиться за рахунок виконання засобами програми побудов і обчислень, може з користю використовуватись для аналізу значно більшої кількості якісного задачного матеріалу, зокрема з прикладною

спрямованістю. Це дасть змогу розвинути навички і вміння пристосовувати отримані математичні знання до життєвої практики і майбутньої професійної діяльності.

У процесі нашого дослідження помічено, що особливою увагою користуються комп'ютерні програми, які спонукають студентів творчо мислити під час розв'язування фахових завдань.

MS Excel – це програмний продукт, що відноситься до категорії електронних таблиць. Створення студентами власних електронних таблиць, можливо, з діаграмами та графіками, надає змогу реалізувати дослідження економіко-математичних моделей з різноманітними вхідними даними. Такі таблиці складаються для розв'язування фахових завдань у курсі математики для економістів, а саме, розрахунок динаміки витрат на виробництво продукції з роками, розрахунок прибутку, рентабельності, аналіз ефективності виробництва, розрахунки за правилами простих і складених відсотків, нарощення періодичного вкладу, дисконтування грошових засобів, погашення довгострокових кредитів, безперервне нарахування відсотків тощо.

Дана програма має дуже зручний інтерфейс користувача, розвинену систему ділової графіки, можливості проводити порівняльний аналіз даних за допомогою різноманітних типів діаграм. У Microsoft Excel вбудована значна кількість найрізноманітніших функцій, що дозволяє оперувати з різними типами даних, проводити складні розрахунки та розв'язувати досить трудомісткі економічні задачі.

Інформаційна система на базі Excel дозволяє використовувати такі інструменти аналізу даних та пошуку оптимальних рішень:

1. Робота з формулами.
2. Робота з діаграмами.
3. Робота з функціями.
4. Робота з надбудовами (підбір параметрів, пошук рішення, таблиця підстановки).
5. Робота з базами даних. Фільтрація і сортування.
6. Робота із зведеними таблицями.
7. Робота з макросами.

Для ефективного розв'язування економічних завдань у середовищі Excel потрібно точно вибрати або розробити математичну модель цього завдання, здійснити постановку завдання, визначитися з вхідною та вихідною інформацією.

Тому ми пропонуємо такі етапи розв'язування фахових завдань, використовуючи табличний процесор MS Excel:

Перший етап – постановка завдання та його змістовний аналіз. На цьому етапі визначаються вхідні дані, мета завдання, тип вихідних даних.

Другий етап – формалізація завдання. На цьому етапі відбувається створення математичної моделі. Опис завдання за допомогою математичних рівнянь, нерівностей, їх систем, а також інших співвідношень. На етапі формалізації завдання розгорнутий змістовний опис його замінюється згорнутими математичними формулами. Найважливішим на цьому етапі є правильний вибір методу розв'язання. Для типових математичних моделей ефективні методи розв'язання. На практиці вибір методу розв'язання завдання складається або з перевірки відомого методу, або з розбиття завдання на більш прості, для кожного з яких існує метод розв'язання.

Третій етап – створення алгоритму на основі вибраного методу.

Четвертий етап – введення алгоритму з використанням програмного засобу Microsoft Excel.

П'ятий етап – аналіз одержаних результатів. На цьому етапі розв'язання завдання одержані результати аналізуються та інтерпретуються в контексті умови завдання [3, с. 139].

Після проведення практичних занять, на яких розв'язувалися фахові завдання з використанням табличного процесора MS Excel, змінилося ставлення студентів до можливостей використання комп'ютерних технологій у майбутній професійній діяльності, з'явився творчий підхід до майбутньої професії економіста й інтерес до використання досягнень сучасних інформаційних технологій у професійному навчанні.

Література

1. Коляда М. Курс «Інформаційне забезпечення аналізу даних і прогнозування в економіці» як складова інформаційної культури майбутнього економіста / Михайло Коляда // Освіта і управління. – 2003. – № 6(1). – С.155–161.
2. Сисоєва С.О. Педагогічна творчість: розв'язування творчих фахових задач засобами інформаційних технологій: навч.-метод. посіб. / С.О. Сисоєва, О.Г. Смілянець. – Вінниця: ЦПННМВ, 2006. – 180 с.
3. Рум'янцева К.Є. Підготовка майбутніх економістів до розв'язування творчих фахових завдань засобами моделювання: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Рум'янцева Катерина Євгенівна – Вінниця, 2009. – 227 с.

УДК 004.67+004.92

ЕФЕКТИВНА ВІЗУАЛІЗАЦІЯ КІЛЬКІСНИХ ДАНИХ ЗА ДОПОМОГОЮ ДІАГРАМ

Паночишин Ю.М. – к.т.н., доцент

Вінницький навчально-науковий інститут економіки THEU

В задачах аналізу, класифікації, оцінювання, прогнозування, управління досліднику часто доводиться мати справу з кількісними даними. При цьому залежно від специфіки задачі та мети, яку ставить перед собою дослідник, одні й ті ж дані можна подати по-різному: у вигляді текстового опису, в табличному вигляді, у вигляді діаграм. Очевидно, що останній варіант є найбільш наочним, але тут дослідник стикається з проблемою вибору такого типу діаграми, який би найбільш адекватно відтворював наявні дані і давав можливість робити правильні висновки. У цій статті ми коротко опишемо основні типи діаграм, а також дамо рекомендації щодо ефективної візуалізації даних з їх допомогою.

Сучасні комп'ютерні програми, призначені для аналізу даних, дають можливість побудувати десятки типів діаграм та їх модифікацій [1]. Як же вибрати серед усього цього розмаїття найкращий варіант? На нашу думку, варто розпочати з формулювання конкретної ідеї, яку планується донести до аудиторії за допомогою діаграми. Тип діаграми визначають не дані, а саме ідея – те, що потрібно показати, той смисл, який необхідно вкласти в діаграму. Цю ідею варто сформулювати коротко і чітко та винести в заголовок діаграми. При цьому не слід формулювати ідею як просту констатацію факту, як от "розподіл доходів компанії по регіонах", краще сфокусувати увагу аудиторії на найбільш значимому для нас аспекті,

наприклад, "в доходах компанії східний регіон має найменшу частку".

Наступний крок після формулювання ідеї полягає у визначенні типу порівняння даних, на основі яких буде будуватися діаграма. Цей крок є дуже важливим, він дає можливість правильно відобразити ідею в діаграмі.

Будь-яку ідею можна виразити за допомогою одного з п'яти типів порівняння: покомпонентного, позиційного, часового, частотного або кореляційного.

При покомпонентному порівнянні даних нас цікавить розмір кожного компонента по відношенню до певного цілого. Такий тип порівняння матиме місце, якщо формулювання ідеї містить такі слова як "частка", "частина", "проценти від цілого", "складає ... процентів" тощо.

При позиційному порівнянні ми визначаємо, як об'єкти співвідносяться один з одним: чи однакові вони, більші чи менші за інших. Ключовими словами для позиційного порівняння є такі: "більше ніж (менше ніж)", "перевищує (не перевищує)", "займає ... місце", "дорівнює (однакові)" та ін.

При часовому порівнянні ми встановлюємо, як певні показники змінюються в часі, що з ними відбувається протягом певного часового періоду: доби, тижня, місяця, кварталу, року. У цьому випадку ключі слова такі: "зростає (спадає)", "підвищується (знижується)", "коливається (не змінюється, стабільне)" і т.п.

Частотне порівняння дає можливість визначити, скільки об'єктів потрапляє в

певні послідовні інтервали числових значень. Терміни, характерні для цього виду порівняння, такі: "концентрація", "частота", "розподіл", "в межах (в діапазоні) від ... до ..." та ін.

Кореляційне порівняння показує наявність чи відсутність залежності між двома змінними. Якщо формулювання ідеї містить такі фрази як "зростає (не зростає) при (у випадку, якщо)", "підвищується (знижується) при (у випадку, якщо)", "змінюється (незмінне) при (у випадку, якщо)", "залежить (не залежить) від" тощо, то має місце кореляційне порівняння.

Заключний крок полягає у виборі конкретного типу діаграми на основі одного з п'яти типів порівняння даних. На нашу думку, в переважній більшості випадків цілком можна обійтися використанням п'яти основних типів діаграм [1]: гістограми, графіка, лінійчатої, кругової та точкової. За нашими спостереженнями, перераховані типи діаграм використовуються у 90% випадків. При цьому важливо усвідомити, які саме типи діаграм найкраще підходять для ілюстрації того чи іншого типу порівняння (рис. 1).

Покомпонентне порівняння даних найкраще ілюструвати круговою діаграмою. Оскільки круг створює враження цілого, кругова діаграма ідеально реалізує мету покомпонентного порівняння – показує кожен компонент як певну частину від цілого. При побудові кругових діаграм краще використовувати не більше шести компонентів. Якщо ж потрібно відобразити більшу їх кількість, слід вибрати п'ять найбільш важливих компонентів, а інші згрупувати в категорію "інші". Оскільки погляд при розглядуванні зображень, зазвичай, рухається за годинниковою стрілкою, головний компонент слід розміщувати на лінії 12 годин. Для підсилення ефекту можна використати більш контрастний колір або штрихування. Якщо немає необхідності виділяти певний компонент, краще розставити їх від більшого до меншого, чи навпаки, і використати однаковий колір або штрихування для всіх компонентів. Якщо треба порівняти компоненти кількох цілих, то краще використати одну нормовану на 100% гістограму замість кількох кругових.

Для ілюстрації позиційного порівняння даних найкраще підходить лінійчата діаграма. В такій діаграмі по вертикалі розміщують позначення порівнюваних елементів, при цьому їх можна розставити в потрібній послідовності, наприклад, від меншого до більшого, чи навпаки. Якщо певний елемент слід виділити, то краще розмістити його на початку чи в кінці послідовності, або використати контрастний колір чи штрихування.

Важливо також, щоб відстань між елементами була меншою, ніж ширина самих елементів. Для відображення кількісних величин на лінійчатій діаграмі можна використовувати або шкалу вверху чи внизу, або числа на кінцях елементів, але ні в якому разі те й інше одночасно. Також краще уникати дробів, якщо точна величина несуттєва. Зауважимо, що для ілюстрації позиційного порівняння даних можна використовувати і гістограми, однак вони виглядатимуть гірше за лінійчаті, по-перше, тому що в аудиторії може виникнути помилкова асоціація з часовим порівнянням, і, по-друге, тому що в нижній частині гістограм через брак місця доволі важко розмістити довгі назви порівнюваних елементів.

Часове порівняння даних можна ілюструвати або за допомогою гістограм або за допомогою графіків: гістограми виглядатимуть краще, коли потрібно показати лише кілька значень (не більше семи), а графіки – коли таких значень багато. Поради щодо побудови гістограм аналогічні до лінійчатих діаграм. Відстань між елементами повинна бути меншою, ніж ширина самих елементів. Для виділення певного елемента краще використовувати контрастний колір або штрихування. Що стосується графіків, то вони виглядатимуть краще, якщо лінії, що відображають дані, будуть товстіші за лінію абсцис, яка, у свою чергу, буде товстіша за горизонтальні і вертикальні лінії сітки. Якщо певну лінію потрібно виділити, то краще зробити її найтовстішою і виділити контрастним кольором, або ж всі інші лінії зробити пунктирними. Не варто на одному графіку використовувати багато ліній, краще розбити його на кілька дрібних, які порівнюють головну лінію з кожною лінією окремо.

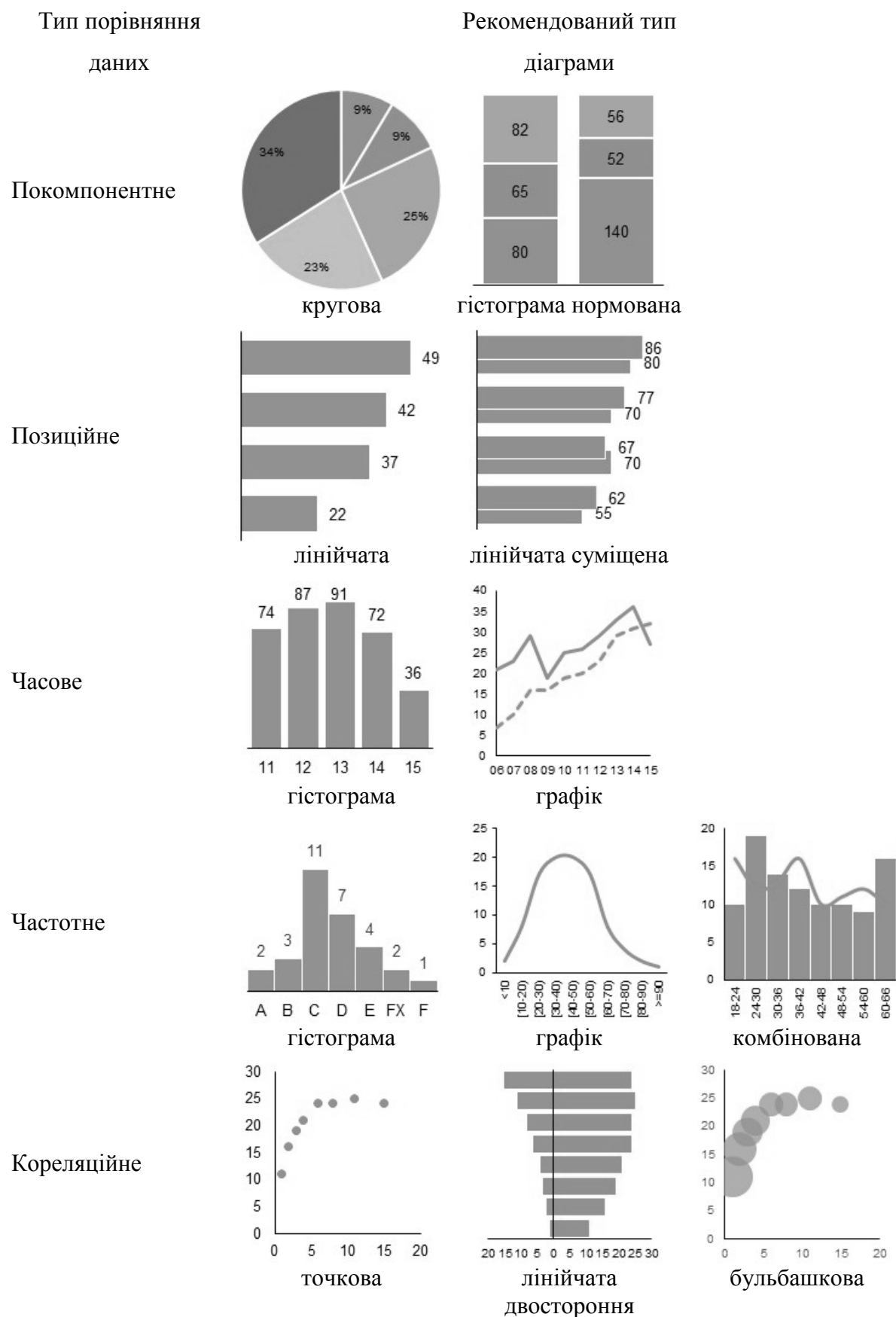

Рис. 1. Рекомендовані типи діаграм для ілюстрації різних типів порівняння даних.

Для ілюстрації частотного порівняння даних рекомендуємо використовувати або гістограми або графіки. Гістограми будуть наочніші, коли використовується не більше семи інтервалів числових значень, у протилежному випадку краще використовувати графіки. Гістограми містять дві шкали: горизонтальну, де вказуються інтервали, і вертикальну, де вказується кількість елементів, що потрапили у відповідні інтервали. Кількість і розмір інтервалів дуже важливі для адекватної ілюстрації розподілу елементів. Рекомендуємо використовувати від п'яти до п'ятнадцяти інтервалів, при цьому розміри діапазонів повинні правильно виражати основну ідею. Краще використовувати інтервали однакового розміру, нерівні інтервали доречні лише тоді, коли цього вимагає специфіка задачі. При

частотному порівнянні даних можна комбінувати гістограми з графіками, а також сумішати і гістограми, і графіки. Наприклад, для того щоб порівняти дані по двох різних роках чи співставити віковий склад працівників двох підприємств.

Кореляційне порівняння даних бажано ілюструвати за допомогою або точкових діаграм або двосторонніх лінійчатих діаграм. При цьому якщо ви вирішили використати точкову діаграму, а особливо її модифікацію – бульбашкову діаграму, то обов'язково потрібно пояснити аудиторії як слід читати такий тип діаграми.

Сподіваємося, описані рекомендації будуть корисними як під час проведення наукових досліджень і вирішення практичних задач, так і під час підготовки публікацій та доповідей.

Література

1. Козловський А.В. Комп'ютерна техніка та інформаційні технології: навч. посіб. / А.В. Козловський, Ю.М. Паночишин, Б.В. Погріщук. – К.: Знання, 2012. – 463 с.

УДК 37.013

ДОЛУЧЕННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ ДО НАРОДНОЇ КУЛЬТУРИ – ШЛЯХ ДО ЗМІЦНЕННЯ ДЕРЖАВНОСТІ

Творун С.О. – к.і.н., доцент; Шевчук О.В. – викладач
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ
Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж

Існує етнічна культура – існує нація. Народ, що втратив свою самобутню культуру, приречений на втрату національної ідентичності, асиміляцію, а з нею і на втрату державності. Його легше підкорити, завоювати. Автентична культура українського етносу – глибока, гуманна, художньо довершена, сприяла збереженню національної єдності протягом багатьох століть бездержавності. Вона допомогла народу вистояти, не асимілюватися серед титульних націй, а згодом відродитися у власній державі.

Про важливість національного виховання йдеться і в «Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 - 2020 роки», де серед пріоритетів та основних напрямів національно-патріотичного виховання дітей та молоді названо «формування національно-культурної ідентичності, національно-

патріотичного світогляду, збереження та розвитку духовно-моральних цінностей Українського народу» [1].

Мета даної статті показати шляхи формування національно-культурної ідентичності дітей та молоді через залучення їх до роботи по збереженню і відродженню української автентичної культури, до участі в народних святах, майстер-класах з виготовлення виробів традиційного декоративно-ужиткового мистецтва, вивчення фольклору дотримуючись єдності впливу на інтелектуальну та емоційно-діяльнісню сфери особистості.

Вихованню підростаючого покоління на надбаннях української народної культури та етнопедагогіки приділяли увагу С. Русова, М. Драгоманов, К. Ушинський, Ю. Руденко, М. Стельмахович, О. Вишневський, В. Тименко, К. Чорна та ін., принципи народності у вихованні відстоювали

М. Костомаров, О. Духнович, П. Куліш, І. Огієнко, В. Сухомлинський.

Особливий інтерес до національно-культурного виховання проявлявся в період відновлення української державності (90-ті роки ХХ ст.). До навчальних планів і планів виховної роботи загальноосвітніх шкіл і вищих навчальних закладів вводились заняття з народознавства, етнології, історії української культури. До навчальних програм багатьох гуманітарних дисциплін вводилися теми з вивчення родоvodu, традиційних народних свят і обрядів, фольклору, традиційного декоративно-прикладного мистецтва.

Проте, через зміну політичних орієнтирів серед керівництва освітньої галузі та певні економічні труднощі, національному вихованню почали приділяти все менше уваги. Зникли курси народознавства в переліку шкільних дисциплін, суттєво скоротилася підготовка спеціалістів з етнології та фольклору у вишах. З метою скорочення аудиторного навантаження у вишах продовжують скорочувати години на вивчення української етнічної культури, об'єднуються дисципліни «Історія України» і «Історія української культури», теми з народознавства та української етнічної культури недостатньо представлені і в курсах гуманітарних дисциплін загальноосвітніх шкіл. Як результат педагоги і викладачі констатують, що студенти і учні краще орієнтуються в розрекламованих чужих західних і східних святах, міфах, віруваннях, символіці, ніж у власних українських.

Проте, є і позитивні моменти. Після Революції гідності молодь почала виявляти підвищений інтерес до національної культури, української символіки, атрибутики, народознавчої тематики. Такий запит у суспільстві повинен змусити чиновників від освіти переглянути ставлення до дисциплін гуманітарної сфери і наповнити освітні стандарти народознавчим контентом.

Однак, поки що основне навантаження на засвоєння українських етнічних цінностей, організацію культурологічної роботи з вивчення народної культури випадало на роботу в позаурочний час. Серед найбільш поширених напрямів виховної роботи по формуванню

національно-культурної ідентичності дітей та молоді можна назвати польові дослідження автентичної культури рідного краю; участь в майстер-класах з декоративно-прикладного мистецтва; участь в традиційних святах та обрядах; вивчення українського фольклору.

Польові етнографічні дослідження (запис інформації від місцевих носіїв) при правильній мотивації і організації виявився посильним навіть для учнів початкових класів. Нами було розроблено ряд програм і методичних рекомендацій по залученню дітей і молоді до вивчення місцевого фольклору, запису етнографічної інформації, та участі у заходах з вивчення українських традицій, вірувань, табу, які є досить гуманними, і базуються на суб'єкт суб'єктному ставленні до природи.

Серед них можна назвати програму натуралістичного гуртка для учнів 1-2 класів «Буду я природі другом», проект для загальноосвітніх шкіл «З глибини народу про природу» (автор Шевчук О.В.), «Методичні вказівки до збору інформації про хлібопекарські традиції і обрядові хліби» (автор Творун С.О.).

До роботи по збору інформації про сакральну цінність хліба в українській народній культурі долучилися студенти ВННІЕ ТНЕУ, ВГПК, ВЦПТОПП, вчителі та учні Вінницької ЗОШ №22. Студенти і учні не лише записували теоретичний матеріал, але й долучилися до практичної роботи по виготовленню обрядового печива. З особливим ентузіазмом пройшли заняття з вироблення традиційної весняної випічки – жайворонків, сончат, середохресних хрестів, миколайчиків серед майбутніх пекарів Вінницького центру професійно-технічної освіти переробної промисловості. А студенти педагогічного коледжу довели, що такі майстер-класи посильні і для дітей молодшого шкільного віку, провівши схоже заняття в ЗОШ №22. А потім дуже прискіпливо вивчали фотографії у Інтернеті чиї ж «сончата», «жайворонки», «миколайчики» симпатичніші, чиї більш автентичні, а чиї більш оригінальні. Поширення такої інформації у Інтернеті підвищило рівень цікавості до української автентичної культури більш широкого загалу.

Серед найбільш успішних майстер-класів з декоративно-прикладного мистецтва також можна назвати заняття з виготовлення дідухів і різдвяних солом'яних павучків, написання традиційних писанок, які було проведено у ВННІЕ ТНЕУ, ВГПК, школах №3, №16, № 22, №25 м. Вінниці. Серед вдалих свят які отримали широкий резонанс можна назвати «Свято жайворонків» (ЗОШ №3, № 22), свято писанки ВННІЕ ТНЕУ, ВГПК, ЗОШ №3, №22, №25), свято Колодія (ВННІЕ ТНЕУ). Про важливість вивчення автентичного фольклору може говорити

досвід Японії де від абітурієнтів вимагають знання близько 200 народних пісень [2, с.11].

Отже, залучення дітей та молоді до вивчення народної культури, її відродження і збереження – дійовий засіб формування національно-культурної ідентичності, це шлях до зміцнення державності. У процесі інтеграції у світовий соціокультурний простір гуманна та художньо довершена українська автентична культура допоможе зберегти українській нації власну ідентичність, самодостатність і привабливість для інших народів.

Література

1. Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 - 2020 роки. /Указ президента України від 13 жовтня 2015 року № 580/2015 . [Електронний ресурс] <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580/2015#n16>

2. Борисенко В. Традиції і життєдіяльність етносу: на матеріалах святково-обрядової культури українців: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К., :Універс, 2000. – 191 с.

УДК 378.03:330-057.875

ЩОДО СУТНОСТІ І МЕХАНІЗМІВ САМОВДОСКНАЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА-ЕКОНОМІСТА

Зарішняк І. М. – к.пед.н, доцент

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Зміни сьогодення потребують перегляду ключових позицій не тільки в політичному та економічному житті нашої країни, а й вимагають внесення корективів щодо формування нової особистості молодого покоління. Ключовою фігурою перетворення має стати студентство. Кілька років поспіль науковці доводять, що значний потенціал у формуванні особистості нового українця лежить у площині аналізу внутрішнього світу. Зокрема, такі важливі чинники її формування як активність, конкурентність і креативність закладені у проблемі самовдосконалення особистості. Одним із напрямів формування особистості є процес самовдосконалення, в основі якого лежить внутрішній механізм подолання суперечності між наявним рівнем особистісного зростання і деяким уявним його станом. Тому постає питання уточнення сутності та визначення механізмів самовдосконалення особистості студентів-економістів.

Інтерес до проблеми самовдосконалення особистості виявляють як зарубіжні, так і вітчизняні філософи, психологи, педагоги і соціологи. Проблема самовдосконалення особистості розглядалася науковцями на

філософському і психолого-педагогічному рівнях. До розробки проблеми свого часу зверталися як відомі вчені (У.Годвін, А.Х.Маслоу, Г.К. Селевко, Л.І.Рувинський, Е.Фром), так і сучасні дослідники (В.В. Богаченко, О.М.Єрахторіна, В.О.Лозовой, Т.М. Северіна, В.Ф. Тертична, Уйсімбаєва Н.В. та ін.). Попри наявність окремих досліджень самовдосконалення особистості, на сьогоднішній день залишається низка питань, що потребують осмислення. Метою нашого дослідження було уточнення сутності поняття «самовдосконалення особистості» і визначення механізмів реалізації процесу самовдосконалення.

У трактуванні науковців самовдосконалення розглядається як вища форма усвідомленого саморозвитку; як якісна характеристика особистості; як ключова компетенція; як процес цілеспрямованої творчої діяльності. На нашу думку, самовдосконалення особистості – це вища форма усвідомленого саморозвитку особистості, що полягає у зміні себе і навколишнього світу на краще з метою довести свій розвиток до певного ідеалу відповідно до загальнолюдських цінностей.

Дослідження феномену самовдосконалення дозволяє говорити про джерела і рушійні сили цього явища. Джерело самовдосконалення – зовнішній чинник – знаходиться у соціальному оточенні особистості, а внутрішнім чинником – його рушієм – є активність самої людини. Це явище є досить суб'єктивним, оскільки спирається на індивідуальні особливості людини, її нахили та потреби і залежить насамперед від активності особистості.

Засобом формування навичок самовдосконалення особистості науковці розглядають самостійну навчальну роботу студентів [1]. Також до засобів активізації самовдосконалення особистості дослідники відносять: а) індивідуальні та групові форми навчальної діяльності; б) співвіднесення навчального матеріалу з майбутньою професійною діяльністю; в) моделювання ситуацій, які вимагають підтримки або спонукання до діяльності; г) застосування новітніх технологій групової взаємодії [2, 3].

Елементом самовдосконалення особистості студента-економіста може стати емоційний інтелект (EQ). Студенти повинні знати важливість емоційного інтелекту у професійній діяльності і можливості розвитку даного конструкта. Аналіз змісту поняття "емоційний інтелект" показує, що це дуже важлива інтегральна характеристика особистості, що реалізується в здатності розпізнавати, розуміти власні почуття, узагальнювати їхній зміст, виділяти емоційний підтекст у міжособистісних відносинах, регулювати емоції таким чином, щоб сприяти

успішній пізнавальній діяльності за допомогою позитивних емоцій і переборювати негативні емоції, що перешкоджають спілкуванню або досягненню успіху [4].

Аналіз емпіричних даних [5] дає можливість зробити висновок про зростання актуальності самовдосконалення в юнацькому віці, що пов'язано із самопізнанням і самовизначенням особистості у цьому віці і водночас недостатнє розуміння студентами 1-2-го курсів сутності самовдосконалення, чинників успішного самовдосконалення. Виходячи із результатів констатуючого експерименту, можна дійти висновку, що для більшості студентів самовдосконалення пов'язане насамперед з покращенням тих чи інших якостей і саморозвитком. Студенти не розмежовують поняття «саморозвитку» і «самовдосконалення» особистості. Мотиваційно-ціннісне ставлення студентів до факторів, що сприяють самовдосконаленню особистості свідчить, що викладачі повинні приділяти увагу спілкуванню зі студентами, розробляти методики тренування сили волі, пам'яті, розробляти логічні завдання, що сприяють розвитку мислення.

Цікавими та перспективними видаються напрямки дослідження індивідуальних стратегій самовдосконалення, які детерміновані індивідуально-психологічними особливостями особистості; дослідження психологічних умов, які сприяють розвитку в особистості мотивації до самовдосконалення.

Література

1. Вейланде Л. В.-В. Самостійна робота студентів як основа якісного навчання майбутніх фахівців / Л. В.-В. Вейланде // Проблеми та перспективи розвитку національних економік в сучасних умовах: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. з міжн. уч., м. Вінниця, 9 квітня 2013 р. – Тернопіль: Крок, 2013. – С. 333-335.
2. Дудікова Л. В. Психолого-педагогічні аспекти готовності майбутніх медиків до професійного самовдосконалення [Електронний ресурс] / Лариса Василівна Дудікова. – Режим доступу: <http://intkonf.org/dudikova-lv-dosvid-realizatsiyi-pedagogichnih-umov-pidgotovki-maybutnih-medikiv-do-profesijnogo-samovdoskonalennya/>, вільний. – Загол. з екрану.
3. Шестакова Т. В. Формування готовності майбутніх педагогів до професійного самовдосконалення [Рукопис]: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Шестакова Тетяна Віталіївна. – К., 2006. – 244 с.
4. Зарішняк І.М. Аналіз теоретичних підходів щодо визначення емоційного інтелекту особистості / І.М. Зарішняк // Соціально-економічний розвиток України в умовах світової фінансової нестабільності: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. з міжн. уч. м. Вінниця, 9 квітня 2014 р. – Вінниця: ВННІЕ ТНЕУ, 2014. – С. 240-242.
5. Зарішняк І. М. Практичні аспекти самовдосконалення особистості студента-економіста / І. М. Зарішняк // Університетська педагогічна освіта: історія, теорія і перспективи розвитку в умовах глобалізації: матер. міжн. наук.-практ. конф., м. Одеса 11 вересня 2015 р./ за ред. проф. Л.М. Голубенко. – Одеса: ФОП Бондаренко М.О., 2015. – С. 218-223.

DEVELOPMENT OF BUSINESS COMMUNICATION IN A FOREIGN LANGUAGE

Movchan L.G., PhD, associate professor

Vinnitsia training and scientific institute of economics, TNEU

Nowadays the expansion of business all over the globe, the establishment of multicultural companies, which employ workers from various parts of the world, sets a number of issues regarding the management of cultural differences and elimination of language barriers within the businesses and on an intercorporate scale. English has become of greater importance than ever before and functions as an official corporate language in a numerous companies. English can be seen as a lingua franca of our time which enables communication between individuals with different native languages [5] and being at least bilingual is almost a necessity for individuals in the society of today.

When it comes to globalization the systems of understanding are of great concern, messages being interpreted the right way, relationships and economic issues. With the development of outsourcing, moving businesses abroad, creating a multicultural workplace and setting and attaining common goals and objectives make up success of the global multinational company [4]. Some scientists put forward an idea of creating one common standardized language (sort of lingua franca) in order to ease access to company documents between units in various foreign locations and facilitate formal reporting which can lead to minimized miscommunication.

Other scientists argue that there can also be issues as difference in competence when it comes to communicating in English. A further issue is when it comes to hiring staff; a prospective employee might have the expertise (technical for example) when it comes to the work to be conducted but not sufficient English skills. For effective knowledge transfer and sharing within a global company competence in the common corporate language is essential [4].

Communication is a process aimed at conveying and sharing ideas for achieving set goals. It involves two or more interlocutors who are listening and responding to each other. The goal of a communicational event is shared meaning and mutual understanding [2]. Communication is about cooperation and the creation of meaning-systems and can be seen as

a process that produces and reproduces shared meaning [4]. Nowadays in the globalized world communication is seen as such that takes place on several levels of awareness simultaneously, all from intentionally to unintentionally communication [1]. The content of communication, the ideas that individuals wish to share is referred to as messages. Messages can be expressed verbally, in written or oral form, or nonverbally through posture, gestures or facial expressions for example [2]. When it comes to the native language we use a complex of all available in this language means and our interlocutor who is also a native speaker understands the slightest variations in the meaning. But we cannot always achieve this understanding in a foreign language, even if we use a standardized variant of the international English. This may limit our understanding. According to Ludwig Wittgenstein; "the limits of my language are the limits of my world" [3, p.165]. In this respect cultural understanding plays a key role as well. Social practices or predictable behavior patterns within a culture form expectations and become a basis of making predictions about others. To develop competence in intercultural communication it is extremely important to understand difference in culture, or in another word to understand cultural patterns.

According to Killman (1989) organizational culture is "the social or normative glue that holds an organization together. It consists of values and beliefs that some groups organizational members come to share." [2, p.19]. Common rituals and norms can help in creating a shared understanding and knowledge of the organizational culture can generate a sense of purpose for its members [2]. Hofstede (1991) considers organizational culture to be "the collective programming of the mind which distinguishes the members of one organization from another" [2, p. 61]. According to build up a strong culture within a company results in improving organizational and individual performance. The key concepts of a strong culture are; values, heroes, rites and rituals and cultural networks [1]. Being aware of

differences can provide a base for constructive communication and help to lessen misunderstandings. Individuals from different cultures communicate differently through their body language and read nonverbal communication of others.

A Swedish researcher S. Peterson compared the communication within a multinational Swedish company that has 60 affiliates abroad [5]. They use English as a working language and the Swedish employees are bilingual in respect of English. Bilingualism can broaden possibilities for exchanges in a global world, but when there are several different languages spoken within a company context communication problems can occur, therefore translations and lingua franca are required (Bhatia & Ritchie, 2013). The overseas workers admitted to use English with Swedish colleagues 80 % of the time but they communicated in their own language in an informal setting. At the same time, correspondence was conducted only in English. Yet, some overseas workers made some mistakes in spelling in e-mails. The respondents noted that they have to be “extremely careful when writing a document, for example a strategy-document and we then have it translated into English and then we will have it

translated into French or to Polish. Then we need to secure that these written words are the same meaning in the translation. So we always have to check with some person in the market in Poland for example that really knows the content. If we are writing about a strategy the words can be a bit different to understand so it must be correctly translated. It is not just to do this Googletranslation because a strategic word has a strategic wording and must be correctly translated” [5, p. 24]. When it comes to very important strategic, financial or production documents, even a slightest shift in the meaning of the word translated can shatter the security of the company. For example, people started to use the word “geography” to denote location.

The same concerns fluency. The Japanese, Swedish, Danish, Dutch, Norwegians are very fluent in English unlike Chinese or Korean colleagues, so it must be taken into account.

Conclusion. Since the pattern of business structure has changed and spread overseas, the knowledge of foreign languages is considered as a key skill. So it is very important that everyone in the company understands the specific meaning of words, as well as specific cultural differences and the corporation must have one common language to unite cultures for successful business.

References.

1. Bhatia. K. The Handbook of Bilingualism and Multilingualism / K. Bhatia, R. William. - Second edition. Singapore: Markono Print Media Pte Ltd, 2013. – 132 p.
2. O’Hair D. Strategic Communication in Business and the Professions / O’Hair. - Seventh edition. United States: Pearson Education Inc, 2011. – 117 p.
3. Lustig. M. Intercultural Competence. Interpersonal Communication across Cultures / M. Lustig. - Sixth edition. Boston: Pearson Education Inc. -2010. – 67 p.
4. Miller K. Organizational Communication, Approaches and Processes. - Sixth edition. Wadsworth: Cengage Learning, 2012. – 73 p.
5. Petersen S. Communicating in a second language in the corporate world / S. Petersen. Gothenburg: University of Gothenburg, 2013. – 45 p

УДК 330.322.01

СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Гріщенко І.В. – викладач

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Балахонова О.В. – д.е.н., професор

Вінницький соціально – економічний інститут «Україна»

Сучасні умови розвитку вітчизняної промисловості зумовлюють потребу прискорення інноваційних процесів. Це потребує створення стабільного механізму розроблення цілісної стратегії програмно-цільового управління, що об’єднує всіх учасників виробничого процесу з метою

реалізації інноваційно-інвестиційної політики на підприємстві. Найприйнятнішою в сучасних умовах є побудова системи стратегічного управління на основі використання принципів проблемно-орієнтованого підходу, який передбачає дотримання методології щодо організації процесу розроблення стратегії, формування стратегічних планів та їх реалізації.

Інноваційно-інвестиційний потенціал підприємства – важлива категорія економічної науки, оскільки визначає рівень готовності підприємства до певного виду діяльності, вирішення заданого кола проблем. У процесі стратегічного управління підприємством аналіз інвестиційно-інноваційного потенціалу посідає одне з найважливіших місць, оскільки дає змогу визначити потенційну спроможність підприємства здійснювати свою діяльність відповідно до поставлених стратегічних завдань. Проблеми оцінки інвестиційно-інноваційного потенціалу на стадії формування стратегії розвитку підприємства є надзвичайно актуальними і визначають потребу систематизації основних його складників.

Інвестиційно-інноваційні процеси, що відбуваються в національній економіці України сьогодні знайшли своє відображення в працях багатьох видатних вчених-економістів, а саме, Йохни М.А., Гриньової В.М., Кузнецової А.Я., Отецького В. та інших. Аналіз наукових досліджень і публікацій з визначеної проблеми засвідчує про неналежне висвітлення стратегічного аналізу інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємства як сукупної складової в процесі прийняття стратегічних рішень. Інвестиційний потенціал підприємства – це організована сукупність наявних економічних ресурсів, яка перебуває у системній єдності, а також зумовлених ними за сучасного рівня розвитку, можливостей щодо мобілізації внутрішніх та зовнішніх інвестиційних коштів для реалізації стратегічних та тактичних цілей підприємства через механізм інвестування.

Існують різноманітні підходи щодо оцінки інвестиційної привабливості підприємства. Найпоширенішою є оцінка інвестиційної привабливості підприємства, згідно якої ключовим фактором являються особливості інвестора та цілі інвестиційної діяльності. Зокрема, О.В. Носова, у праці "Інвестиційна привабливість підприємства"

обґрунтовує наступні види інвестиційної привабливості: інвестиційна привабливість самого проекту, інвестиційна привабливість позичальника та інвестиційна привабливість іноземного реципієнта. З метою визначення інвестиційної привабливості кожного з наведених об'єктів використовують різні показники, які визначають і ранжують інвестори залежно від мети інвестування. Отже, інвестиційний потенціал визначає наявність власних фінансових ресурсів, а також потенційну спроможність підприємства до залучення ресурсів для здійснення інвестиційної діяльності [1].

В свою чергою, інноваційний потенціал підприємства передбачає реальну або ймовірну спроможність підприємства виконувати цілеспрямовану роботу у сфері розробки, виробництва і впровадження інноваційного продукту або процесу. Як свідчить світова практика, стабільність і успішність інноваційної діяльності підприємства, значною мірою залежить від його інноваційної активності, тобто постійного оновлення ідей, новацій, розроблень, виробництва і просування на ринок ефективної у виробництві і споживанні інноваційної продукції [2].

Беручи такий підхід за основу, суттєвим стає виокремлення передумов, що зумовлюють як сам процес інвестиційно-інноваційної діяльності, так і його результати, врахування яких при виборі джерела та форми фінансування інвестиційно-інноваційної діяльності дозволить визначити основні завдання системи фінансування, а саме: створення необхідних умов для швидкого та ефективного впровадження технічних новинок у всіх ланках національної економіки, забезпечення її структурно-технічної перебудови; збереження і розвиток стратегічного науково-технічного потенціалу у пріоритетних напрямках економіки; створення необхідних матеріальних умов для збереження кадрового потенціалу науки і техніки.

Таким чином, вибір способів фінансування інвестиційно-інноваційної діяльності слід проводити з урахуванням притаманних інвестиціям та інноваціям класифікаційних ознак, а саме: типу, сфер впливу, глибини і масштабності впровадження в економіці країни, ступеня новизни, джерела ідеї, виду новинки та способу заміщення існуючих аналогів (рис. 1).

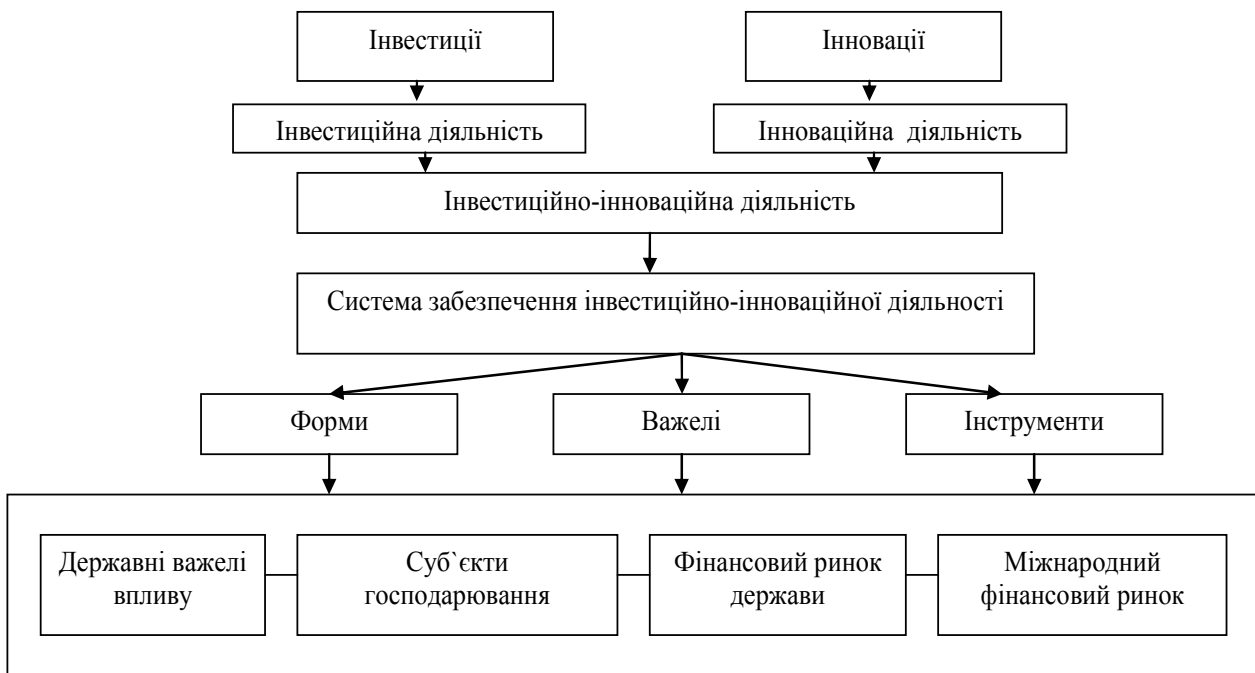

Рис. 1. Система забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств [3]

Отже, особливу увагу необхідно приділяти дослідженню основних форм фінансового забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств: державному фінансуванню; фінансуванню за рахунок позикових коштів; фінансуванню за рахунок власних фінансових ресурсів суб'єктів господарювання.

Література

1. Носова О.В. Інвестиційна привабливість підприємства // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 1 (2). – С. 120-124
2. Капітан І.Б. Формування структури інноваційного потенціалу підприємств і управління його розвитком // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 12 (66). – С. 130
3. Гріщенко І.В. Теоретико-методологічні основи інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 1. – С. 142-145
4. Покатаєва К.П. Теоретичні основи визначення категорій "інвестиційний потенціал" та "інвестиційна привабливість" // Научно-технический сборник : Коммунальное хозяйство городов. Серия: Технические науки. – 2007. – Вып. 75. – С. 264.

УДК 330.1

СТРУКТУРНА МОДЕЛЬ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Гріщенко І.В. – викладач

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Денисюк О.М. – д.е.н., професор

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

Застосування сукупності методів проведеного теоретико-методологічного дослідження щодо реалізації інвестиційно-інноваційної діяльності та побудови системи її фінансового забезпечення сформулюють основні напрями розв'язання виявлених у цій сфері проблемних питань.

Збільшення ролі інвестиційно-інноваційної складової в діяльності підприємств

спонукає багато вітчизняних і закордонних вчених приділяти істотну увагу актуальним проблемам аналізу управління інвестиційно-інноваційною активністю. Вагомий внесок в дослідженні питань, що пов'язані з вивченням ролі інвестиційно-інноваційної активності в забезпеченні стратегічної рівноваги і конкурентної переваги підприємств, внесли наступні вчені-економісти: І. Ансофф, А. Вода

чек, Л.М. Гохберг, С.Д. Ільєнкова, Л.Г. Кудінов, Бі. Санто, Р.А. Фатхутдінов та ін. В науковій літературі також визначені концептуальні підходи до формування інвестиційно-інноваційної політики. Розробки підходів належать В.М. Анипіну, С.Ю. Глазьеву, Н.М. Іванову, Д.І. Кокуріну, А.Г. Круглікову, В.А. Колоколову, Ю.П. Морозову, Ю.В. Яковцу, А.Г. Фонотову. Питанням венчурного фінансування присвячені дослідження А.М. Балабана, М. Бунчука, А. Власова, П.В. Гулькина, А.А. Дагаєва, Д. Міллера, П.П. Пилипенко, Н.М. Фонштейна. Теоретичні і методологічні аспекти інвестиційно-інноваційної активності суб'єктів національної економіки розроблені у працях В.Н. Гуніна, П.Н. Завліна, А.К. Казанцева, Л.Е. Мінделі, Ю.П. Морозова, Л.Н. Огольовой і ін. Серед праць зарубіжних авторів можна виділити роботи Р. Мінцберга, Д. Норткотта, Й. Шумпетера, Д. Хана.

Інвестиційно-інноваційний потенціал підприємства складається з сукупності певних чинників (науково-технічних, технологічних, кадрових, фінансових), рівень розвитку яких визначає ступінь готовності підприємства до залучення інвестиційних коштів у перспективні інноваційні проекти, в межах обраної стратегії за умов динамічного зовнішнього середовища.

Метою формування та оцінки інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємства є визначення ступеня готовності підприємства до реалізації інвестиційних та інноваційних цілей. Формування та оцінку інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємства доцільно здійснювати за окремими його складовими з метою виявлення переваг і вад у системі функціонування підприємства. На цьому етапі процесу формування та оцінки також здійснюють попередній розрахунок економічної ефективності реалізації інноваційно-інвестиційного проекту.

На основі дослідження основних підходів до оцінки інноваційного інвестиційного та стратегічного потенціалу, можна сформувати його структурну модель, використання якої дасть змогу спростити процес стратегічного аналізу інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємства (табл. 1). Наведена модель є умовною, вибір

показників і параметрів оцінки кожного із структурних частин залежить від цілей і обсягів інвестиційно-інноваційної діяльності, виду інновацій, які запроваджуються тощо [2, 3, 4].

Усі вищезазначені складники інвестиційно-інноваційного потенціалу тісно взаємопов'язані між собою, тому одним з важливих завдань є визначення переваг і вад діяльності підприємства, формування оптимальної структури виробництва з метою досягнення синергійного ефекту на шляху реалізації стратегічної мети.

Головним завданням держави, за умов ринкової економіки, є створення такого інституційного середовища, яке б максимально сприяло розвитку інноваційної діяльності підприємств, але не слід недооцінювати роль самих підприємств у формуванні мотиваційного механізму інноваційної діяльності. Кожне підприємство, залежно від розмірів і форм власності, обирає власний напрямок руху [3, 4].

Специфіка вибору цілей цих підприємств пов'язана з їх структурою власності. Тобто спостерігається неузгодженість формальної і реальної структури власності [3, 4].

Потрібно враховувати, що особливості мотиваційного механізму на підприємствах в основному визначаються його сьогодишнім станом. На сьогоднішній день характерною особливістю підприємств виступає рентоорієнтована поведінка їх менеджерів, яка полягає в максимізації власних доходів всупереч ефективності керованого ними підприємства. Така поведінка менеджменту найбільше поширена на підприємствах державної форми власності і відкритих акціонерних товариствах (це ж стосується і закритих акціонерних товариств), на деяких з них власник одночасно є і керівником. Таким чином, вийти з даної ситуації підприємства можуть двома шляхами:

1. Створення або посилення впливу відповідних економічних та політичних інститутів, які необхідні для здійснення ефективного контролю над діяльністю вищого менеджменту підприємств. Зокрема, підвищення рівня доходів менеджменту найбільших державних підприємств. Оскільки спостерігається тенденція

переманювання кращих кадрів держпідприємств у приватний сектор.

2. Перегляд результатів приватизації. Тобто, вибір із усіх приватизованих підприємств тієї групи, яка дійсно потребує націоналізації або реприватизації. В результаті проведення цих заходів у підприємств має з'явитися "ефективний" власник.

Отже, менеджмент (вищої, середньої та нижчої ланки) таких підприємств знаходиться під постійним контролюючим впливом з боку інституційного середовища держави, яке змушує менеджмент швидко і ефективно реагувати на його зміни, а також під постійним наглядом та контролем власників підприємства.

Таблиця 1

Структурна модель інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємства в контексті стратегічного підходу

Чинники	Структурні елементи	Сукупність показників
Інвестиційний потенціал	Власні кошти	Кошти, що постійно перебувають у розпорядженні підприємства й формуються за рахунок власних ресурсів
	Бюджетні кошти	Кошти, які виділяються з державного бюджету на виконання цілеспрямованих бюджетних програм
	Кредитні ресурси	Фінансові ресурси, які тимчасово перебувають у розпорядженні підприємств, на тимчасові чи сезонні потреби, а також потреби, які мають циклічний характер
	Іноземні інвестиції	Капіталовкладення іноземними підприємствами, які забезпечують контроль над об'єктом розміщення капіталу з метою отриманні прибутку
Інноваційний потенціал	Ресурсний потенціал	Сукупність потрібних для розроблення та запровадження нововведень фінансових, кадрових, матеріальних, технічних, інформаційних та енергетичних ресурсів
	Кадровий потенціал	Професійно-кваліфікаційна структура персоналу організації, можливості підприємства щодо розвитку та навчання персоналу, а також залучення експертів з інших підприємств
	Інтелектуальний потенціал	Сучасні досягнення та перспективні можливості персоналу підприємства створювати та впроваджувати інновації
	Управлінський потенціал	Наявність на підприємстві досвіду ефективного управління та сприйнятливості керівництва до інновацій, та впровадження і реалізація стратегічної концепції управління підприємством
	Виробничий потенціал	Сукупність виробничих чинників, які можна використати і пристосувати до експлуатації в процесі реалізації інвестиційно-інноваційного проекту
	Інформаційний потенціал	Сукупність інформаційних систем та зв'язків, а також засобів збирання, передання та аналізу інформації, здатних забезпечити керівників повною, своєчасною та достовірною інформацією, потрібною для прийняття ефективних інвестиційних рішень
	Комунікаційний потенціал	Наявність розвиненої системи надійних зв'язків з партнерами, постачальниками ресурсів, каналами розподілу і збуту продукції

Література

1. Носова О.В. Інвестиційна привабливість підприємства // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 1 (2). – С. 120-124
2. Капітан І.Б. Формування структури інноваційного потенціалу підприємств і управління його розвитком // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 12 (66). – С. 130
3. Гріщенко І.В. Теоретико-методологічні основи інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 1. – С. 142-145
4. Покатаєва К.П. Теоретичні основи визначення категорій "інвестиційний потенціал" та "інвестиційна привабливість" // Научно-технический сборник : Коммунальное хозяйство городов. Серия: Технические науки. – 2007. – Вып. 75. – С. 264.

ПОБУДОВА КОМПЛЕКСНОЇ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ

Козловський С.В. – д.е.н., професор., Козловський А.В. – к.т.н., доцент.

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Стійкий розвиток аграрного виробництва та АПК в цілому як галузей, що забезпечують економічну безпеку країни, можливий тільки у тому випадку, коли буде досягнутий такий рівень рентабельності аграрного виробництва, який дозволить забезпечити розширене відтворення основних видів сільськогосподарської продукції. Саме виробництво сільськогосподарської продукції є тим початковим, вхідним елементом процесу виробництва продуктів харчування, який дає імпульс для розвитку всіх подальших стадій виготовлення кінцевої аграрної продукції. Так, один працівник сільського господарства створює передумови для зайнятості шести працівників у суміжних галузях економіки, що свідчить про наявність певних закономірностей у функціонуванні системи управління аграрної галузі, а саме – чіткого вияву принципів пропорційності та оптимальної співвідносності певних базових елементів системи управління. Іншими словами, будь-який процес, будь-яка система управління, незалежно від рівня розвитку економіки в цілому, являє собою сукупність елементів, між якими існує певна пропорційність і оптимальна співвідносність.

Співвідносність говорить про те, що кожен елемент складної системи (такою є агропромисловий комплекс) повинен відповідати один одному, цілям і завданням розвитку та забезпечувати найефективніше функціонування всієї системи, відображати функціональні та структурні можливості її розвитку за так званим принципом «потoku». Під співвідносністю елементів системи потрібно розуміти, те що розвиток вхідного «потoku» повинен здійснюватися більш динамічними темпами, ніж розвиток наступних «потоків», інакше відбудеться «гальмування» розвитку подальших складових (елементів, підсистем) даної системи управління. Це означає, що сільське господарство має розвиватися більш високими темпами ніж переробна галузь та її структури, що виробляють та «доводять» кінцевий аграрний продукт до споживача.

Саме такий підхід повинен бути покладений в розробку комплексної системи забезпечення економічної безпеки аграрної галузі, початковим етапом якої є комплексна оцінка рівня економічної безпеки агропромислового комплексу. У свою чергу, комплексна оцінка рівня економічної безпеки АПК передбачає використання системного підходу до дослідження проблем загроз та небезпек, які безпосередньо або опосередковано впливають на формуванні концепції забезпечення економічної безпеки аграрної галузі в умовах інституційних трансформацій.

Інтегрування окремих підсистем (компонентів) в загальну систему забезпечення економічної безпеки аграрної галузі здійснюється з дотриманням таких положень [1-5]:

1. Підсистеми (компоненти) системи, які можуть мати різні цілі та завдання, мають взаємодіяти між собою таким чином, щоб забезпечити досягнення основної мети – гарантувати економічну безпеку аграрної галузі та продовольчу незалежність країни, тобто в основу взаємодії підсистем повинен бути покладений функціональний принцип.

2. Кожна з підсистем (компонентів) економічної безпеки аграрної галузі (економічно-фінансова, виробничо-технологічна, природньо-екологічна, соціально-інтелектуальна, інституційна, політико-інтеграційна) повинна мати певний рівень підпорядкованості, тобто в основу взаємодії підсистем повинен бути покладений організаційний принцип.

3. Для кожної підсистеми (економічно-фінансової, виробничо-технологічної, природньо-екологічної, соціально-інтелектуальної, інституційної, політико-інтеграційної) забезпечення економічної безпеки аграрної галузі повинна бути розроблена система кількісних і якісних показників, які характеризують їх стан і динаміку розвитку, тобто при розробці системи повинен бути використаний принцип ресурсного підходу (або ресурсний принцип).

4. Розробка системи забезпечення економічної безпеки аграрної галузі передбачає не тільки виокремлення окремих підсистем (компонентів), але і встановлення ефективних комунікаційних зв'язків між всіма цими підсистемами, тобто при розробці системи забезпечення економічної безпеки аграрної галузі повинен бути використаний так званий технологічний (або комунікаційний) принцип.

Особливістю і складністю при побудові системи економічної безпеки аграрної галузі є те, що її дієвість багато у чому залежить від людського фактору. У зв'язку з цим можна виділити два принципово різних підходи до побудови системи забезпечення економічної безпеки аграрної галузі: об'єктивний і суб'єктивний.

Об'єктивний підхід формується на основі аналізу сутності проблеми і передбачає розробку та прийняття рішень для її розв'язання. Тут формуються цілі та завдання, генеруються відповідні ідеї, пропонуються методи їх оцінки тощо, на підставі чого розробляються та ухвалюються рішення, які закріплюються в нормативах, стандартах, законах і т.п. Об'єктивний підхід, як правило, має схильність до формалізації і використовується для вирішення типових завдань. Він зазвичай використовується на державному рівні, на рівні великих

корпорацій, а також в комп'ютерних системах обґрунтування, прийняття та підтримки управлінських рішень.

Суб'єктивний підхід формується особливостями мислення та дій людини, яка може вплинути на якість прийнятих рішень, сприяючи розв'язанню проблеми або навпаки, породжуючи нові ризики. Сутність суб'єктивного підходу полягає у розробці певних процедур, критеріїв, методик тощо, використання яких у стандартних ситуаціях давало б приблизно такий же результат, що і людина, яка приймає рішення. Але тут виникає складне завдання забезпечення можливості реалізації цього підходу, оскільки розв'язок знаходиться у сфері математичної психології, тобто побудови системи правил прийняття управлінських рішень за оцінкою можливих варіантів дій людини на основі використання формальних методів і комп'ютерних систем. Разом з тим, перспектива застосування цього підходу є дуже широкою.

Для побудови системи економічної безпеки аграрної галузі спочатку необхідно виділити можливі зв'язки, що можуть мати місце між розглянутими компонентами – підсистемами економічної безпеки аграрної галузі, та структурними складовими самої аграрної галузі. Ця система взаємозв'язків наведена на рис. 1 [6].

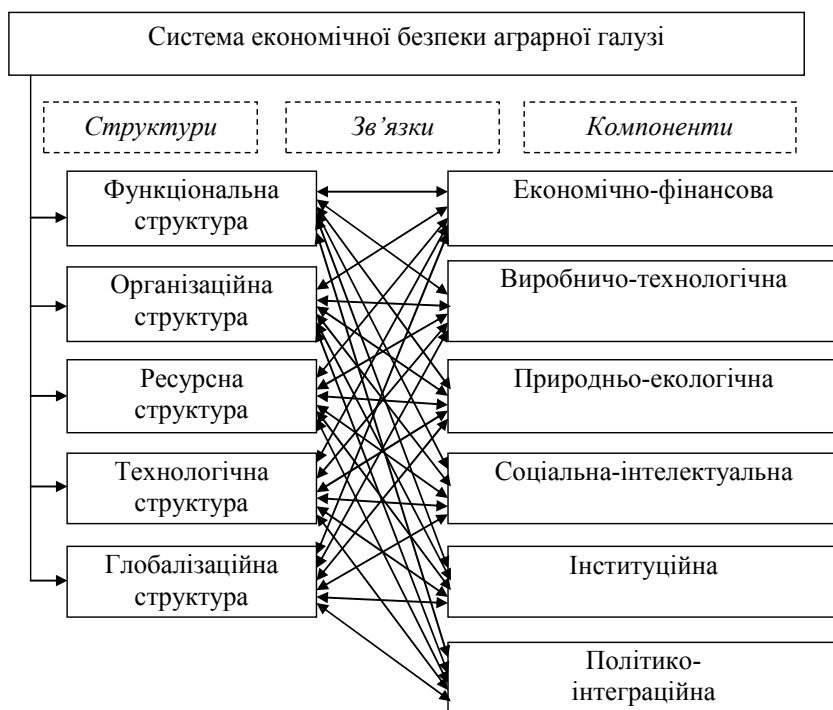

Рис. 1 – Система зв'язків між компонентами системи економічної безпеки аграрної галузі та структурними складовими аграрної галузі

Запропонована система зв'язків між компонентами системи економічної безпеки та структурними складовими аграрної галузі обумовлює необхідність розробки нових

сучасних механізмів та моделей регулювання розвитку аграрної галузі з метою забезпечення економічної безпеки аграрної галузі як держави загалом так і її регіонів.

Література

1. Козловський С.В. Стійкість розвитку аграрної галузі регіону як чинник економічного зростання України / С.В. Козловський, В.О. Козловський, О.М. Бурлака // Економіка України. – 2014. – № 9. – С.59-73.
2. Козловський С.В. Управління сучасними економічними системами, їх розвитком та стійкістю : [моногр.] / С.В. Козловський – Вінниця : Меркьюрі-Поділля, 2010. – 432 с.
3. Жураківський Є. С. Концептуальні засади забезпечення економічної безпеки аграрної галузі в умовах інституційних трансформацій / Є. С. Жураківський // Агросвіт. – 2015. – №12. – С. 63-70.
4. Жураківський Є. С. Систематизація ризиків та загроз економічній безпеці аграрної галузі України / Є. С. Жураківський // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – №12. – С. 39-43.
5. Козловський С.В. Забезпечення стійкого економічного розвитку агропромислового комплексу регіону: [моногр.] / С.В. Козловський, В.В. Коровій, О.М. Балтремус, В.О. Козловський, Ю.П. Плюшко, О.В. Барчишен / За ред. С.В. Козловського . – Вінниця: Меркьюрі-Поділля, 2016. – 258 с.
6. Жураківський Є. С. Механізм побудови комплексної системи забезпечення економічної безпеки аграрної галузі / Є. С. Жураківський // Матеріали ХХХІV міжнародної наук.-практ. конф. [«Сучасна проблематика наукових досліджень»], (Чернівці, 15-16 лютого 2016 р.). – Київ: Науково-видавничий центр «Лабораторія думки». – 2016. – 32 с. – С. 14-16.

УДК 5: 377: 33

НЕОБХІДНІСТЬ ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН ПРИ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНОГО КОЛЕДЖУ

Жмурко І. Л., Чехівська Ю. С. – викладачі

Вінницький коледж економіки і підприємництва ТНЕУ

Сучасний світ пронизаний математикою настільки, що ми її вже навіть не помічаємо. І справа тут навіть не лише в тому, що наше життя не можливе без сучасної техніки та комп'ютерних технологій. Тому не дивно, що математику розпочинають вивчати з першого класу, продовжують в коледжах і університетах. Але найбільша цінність здобутих математичних знань полягає в можливості їх застосування для вирішення конкретних практичних завдань, особливо це актуально для студентів економічних коледжів. Оскільки економічна освіта не можлива без вивчення математичних дисциплін та застосування їх під час розв'язання професійних задач.

Із дидактичними і психологічними аспектами застосування новітніх ІКТ у навчальному процесі працювали Я.І. Грудьонов, М.І. Жалдак, Ю.І. Машбіць, Н.В. Морзе, А.С. Раков, О.В. Співаковський, Ю.В. Триус. Вивченням новітніх ІКТ навчання математики займались А.П. Єршов, М.І. Жалдак, В.І. Клочко, В.М. Монахов, С.А. Раков, Ю.С. Рамський [1].

Вагомий внесок у забезпечення математичної підготовки студентів

навчальних закладів І-ІІ рівнів акредитації зробили М.І. Башмаков, І.І.Валуце, Г.Д. Ділігул, В.М. Лейфура та ін.

Основна ціль навчання математики в школах і в навчальних закладах І-ІІ рівня акредитації мають ряд відмінностей. Якщо в школі в результаті вивчення курсу математики учень повинен володіти певним набором математичних знань, умінь і навичок відповідно до міністерської навчальної програми. В більшості випадків отримані знання не пов'язані з його майбутньою спеціальністю. Тому особливість вивчення математичних дисциплін в навчальних закладах І-ІІ рівня акредитації полягає в тому, що рівень володіння математичним апаратом для студента економічного коледжу є одним з найважливіших чинників, що впливають на його професійну діяльність в майбутньому. Б. Г. Розман наводить загальне формулювання цілей викладання математики в коледжі:

- 1) оволодіння учнями основами математичних знань;
- 2) формування математичної культури студентів;
- 3) створення бази для подальшого вивчення спеціальних дисциплін [2].

Важливими вихідними положеннями підвищення ефективності організації контролю математичної підготовки майбутніх економістів ми вважаємо наступні: врахування протиріччя між значимістю математичної освіти у майбутній професійній діяльності фахівців-економістів та недостатнім рівнем математичної підготовки студентів економічних спеціальностей; зміни у сучасних підходах до організації контролю математичної підготовки майбутніх економістів на засадах гуманізації, інформатизації, демократизації, професійної спрямованості; розробка науково-теоретичного забезпечення організації контролю математичної підготовки студентів-економістів із використанням інформаційно-комунікаційних технологій, формування математичної грамотності майбутніх економістів засобами контролю та створення індивідуальних завдань, максимально спрямованих на формування професійних якостей майбутніх економістів у процесі вивчення математичних дисциплін [3].

Математика є фундаментальною дисципліною. Її викладання передбачає:

- розвиток логічного і алгоритмічного мислення;
- оволодіння основними методами дослідження і розв'язування математичних задач;
- формування вмінь самостійно розширювати математичні знання і здійснювати математичний аналіз прикладних задач [4].

Необхідність виявлення проблем з математичним апаратом у студентів економічних спеціальностей стоїть дуже гостро, а також визначення можливих шляхів їх усунення. Оскільки сфера діяльності в якій будуть працювати випускники економічних спеціальностей потребує високого рівня математичних знань та уміння ними оперувати. Окрім цього, студенти маючи стійкий математичний апарат повинні уміти застосовувати його під час роботи з базами даних, обчислювальних програмах, побудові графіків та ін. фінансових і аналітичних операцій.

Ми неодноразово могли чути від студентів: «Навіщо нам математика? Я економіст, я буду працювати за

комп'ютером... Все порахує машина» чи «Навіщо мені інтеграли та матриці?».

Так, багато в чому вони мають рацію. Але наведемо приклад: ваша майбутня професія - бухгалтер. Припустимо, ви єдиний, він же головний, бухгалтер на невеликій фірмі. Оформляючи первинні документи, вводячи господарські операції в програму, складаючи і здаючи звітність, Ви ніде і ніколи не маєте справи з похідними і інтегралами.

Вступаючи до економічного коледжу, студенти повинні віддавати собі звіт в тому, що це крок на нову сходинку знань. Після його закінчення вони будуть уже дипломованими молодшими спеціалістами, а продовживши навчання у ВНЗ III-IV рівнів акредитації - спеціалістами або навіть магістрами. Тому студенти вивчають не тільки предмети по своїй спеціальності, а також і предмети, які розширюють кругозір (історія, культура, соціологія); предмети, які дають знання про безпеку на майбутню роботу (охорона праці, БЖД); а також серед інших здавалося б «непотрібних» предметів і вищу математику в тому числі (в особливо просунутих вузах вчать тільки «математику для економістів», тобто дуже короткий курс математики, де є тільки розділи, хоч якимось опосередковано пов'язані з економікою).

Якщо студенту потрібні тільки лише знання за фахом (продовжуємо приклад про бухгалтерський облік) і ні кроку в сторону – то йому потрібно не навчання у вузі, а всього лише курси бухгалтерського обліку. Після яких, нажаль, не можна стати спеціалістом і справжнім фахівцем.

Студентам економічних спеціальностей важливо:

- добре знати диференціальне числення і зокрема похідні для вирішення завдань оптимізації в курсах дослідження операцій і теорії прийняття рішень;
- вміти обчислювати визначені інтеграли і вміти інтегрувати частинами для знаходження математичного очікування і дисперсії в теорії ймовірності, теж до речі обов'язкової для будь-якого економіста науки;
- вміти вирішувати матричні рівняння для моделі Леонтьєва міжгалузевого балансу;
- вміти працювати з експонентами при нарахуванні безперервних відсотків у фінансових обчисленнях, та багато ін.

Література

1. Бакланова М. Л. Активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів коледжів у процесі навчання математичних дисциплін: автореф. дис. к. п. н: 13.00.02 / М. Л. Бакланова; наук. керівник Ю. В. Триус ; Нац пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. - Київ, 2009. - 20 с.
2. Кузнецова Е.А. как формировать и развивать мышление учащихся в средней школе средствами математики / А. Е. Кузнецова // Вестник Северного (Арктического) федерального университета. Серия: Гуманитарные и социальные науки – 2011. - № 5. – с. 136-140
3. Маймула Є. Ю. Сучасні підходи до організації контролю навчальних досягнень майбутніх економістів у процесі вивчення математичних дисциплін / Є. Ю. Маймула. // Науковий вісник Донбасу. - 2010. - № 2. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2010_2_5.
4. Грисенко М. В. Математика для економістів: Методи й моделі, приклади й задачі: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2007. – 720 с

371.034-053.6

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У ПІДЛІТКІВ

Колесник О. В. – викладач; Бажура А. В. – викладач.

Вінницький коледж економіки та підприємництва THEU

В умовах соціально-політичних та економічних перетворень відбувається оновлення соціальних відносин в українському суспільстві, переосмислення світоглядних понять, моральних принципів життя, здійснюється пошук нових смислових орієнтирів, які становитимуть у майбутньому основу життєдіяльності суспільства, держави, її громадян. Тому в нашій статті і буде стояти мета обґрунтувати та експериментально перевірити зміст, форми, методи і педагогічні умови як складові методики формування моральних цінностей підлітків у сучасному світі.

Ключові слова: поведінка дітей, виховання, самосвідомість, розвиток, відносини.

В условиях социально-политических и экономических преобразований происходит обновление социальных отношений в украинском обществе, переосмысление мировоззренческих понятий, моральных принципов жизни, осуществляется поиск новых смысловых ориентиров, которые составят в будущем основу жизнедеятельности общества, государства, его граждан. Поэтому в нашей статье и будет стоять цель обосновать и экспериментально проверить содержание, формы, методы и педагогические условия как составляющие методики формирования нравственных ценностей подростков в современном мире.

Ключевые слова: поведение детей, воспитание, самосознание, развитие, отношения.

In terms of socio-political and economic transformation is updated social relations in Ukrainian society, rethinking the philosophical concepts of moral principles of life, the search for new meaning guidelines that will make the future foundation of society, the state and its citizens. Therefore, in this article and will be aim to prove experimentally verify the contents, forms, methods and pedagogical conditions as components forming techniques moral values of adolescents in the world today.

Key words: behavior of children, education, self-awareness, development, relationship.

В останні роки помітними стали прояви деформації в системі ціннісних орієнтацій суспільства та його громадян, зниження значущості етичних ідеалів, норм і принципів, які регулюють поведінку людей. У дітей, підлітків та молоді посилюються егоїстичні тенденції, домінує низький рівень розвитку моральних цінностей і почуттів та значне спотворення мотивації поведінки в напрямі посилення аморальності. Все це призводить до бездуховності та зростання делінквентних та девіантних форм поведінки серед підростаючого покоління, особливо підлітків, що вимагає планомірних і системних втручань суспільства на різних рівнях: державному, соціальному, освітньому, родинному та ін.

На нашу думку, для отримання найбільш ефективних результатів щодо формування та розвитку моральної самосвідомості особистості, важливо проводити роботу із

залученням значущого для підлітка оточення (морального середовища), тобто однолітків підлітка, його батьків та педагогів. [9, С. 59]

Аналіз літератури та результати власного емпіричного дослідження моральної самосвідомості підлітків дозволили нам розробити систему засобів (у формі програми) з її розвитку. Програма включає: 1) соціально-психологічний тренінг; 2) психолого-педагогічна робота з батьками підлітків; 3) психолого-педагогічна просвіта педагогів.

Перша частина включає три взаємозв'язані блоки тренінгових занять і вправ, що мають на меті вплинути на розвиток когнітивної, емоційно-ціннісної і поведінкової складових моральної самосвідомості. Вона складається з опису кожної групової зустрічі (тактики поведінки психолога, змісту і структури занять). Способи її реалізації представлені рольовим програванням життєвих ситуацій, пов'язаних з моральним вибором, бесідами, дискусіями, у яких беруть участь підлітки, релаксаційними і психогімнастичними вправами, домашніми завданнями та ін. Програма складається із 16 занять, кожне з яких триває 80 хвилин і проводиться один раз на тиждень. [7, с. 157]

Блок занять, спрямованих на розвиток когнітивного компонента моральної самосвідомості, включає такі форми роботи, які активізують засвоєння моральних понять, їх трансформацію в моральні переконання, розвивають моральну рефлексію підлітків, актуалізують процеси інтерналізації моральних норм, ідеалів, принципів. Особлива увага зверталася на включення образу іншої людини (ровесника, дорослого) в моральну свідомість підлітка. [6, С. 144]

Особливою формою роботи в цьому блоці занять були домашні завдання, які стимулювали процеси внутрішнього діалогу, дозволяють глибше осмислити деякі поняття і ситуації, співвіднести їх із собою, відрефлексувати минуле і майбутнє. З самого початку психолог пропонував учням вести особистий щоденник, розповідав про його призначення, підкреслював, що кожна людина так чи інакше контролює свої думки, почуття, використовує самоаналіз у повсякденному житті. Підліткам пропонувалося записувати результати своїх

самопостережень, виражати своє ставлення до них, особливо при обговоренні важливих для них проблем, переживань, вчинків та конфліктних ситуацій. [4, С. 146]

Основними завданнями другого блоку групових занять, спрямованих на розвиток емоційно-ціннісної складової моральної самосвідомості підлітків, були підвищення емоційної зрілості в цілому і моральних переживань зокрема, стимуляція процесів диференціації почуттів, вміння визначати їх за експресивними ознаками поведінки в інших людей, розвиток емпатійних здібностей, посилення почуття відповідальності перед оточуючими і власною особистістю. [4, С. 149]

Метою корекційних заходів третього блоку занять, спрямованих на розвиток моральної саморегуляції підлітків, було сприяння оволодінню навичками психологічної релаксації, тренування вміння робити моральний вибір в альтернативних ситуаціях і рольовій поведінці. Виконання вправ цього блоку сприяло розвитку в підлітків здатності адекватно оцінювати свої внутрішні переконання та вчинки, зважувати у процесі прийняття рішення всі "за" і "проти", передбачати можливі наслідки прийнятого рішення і, спираючись на цей аналіз, робити вибір і знаходити такі засоби досягнення цілей, які не йдуть всупереч з особистими моральними установками, а також активізувало розвиток дисциплінарної відповідальності й відповідальності за себе. Підліткам пропонувалося обговорити, яке рішення приймати легше - персональне або колективне. Зверталась увага на те, що, приймаючи персональні рішення, людині не потрібно кого-небудь переконувати у своїй правоті. Разом з тим вона позбавляється можливості порадитися й несе повну відповідальність за наслідки свого рішення. Пропонувалося згадати ситуації, коли учасникам вдалося прийняти оптимальне рішення; обговорити, що при цьому допомагало (критично осмислити ситуацію, зваживши всі плюси і мінуси, оцінити можливі наслідки, насамперед свою і чужу безпеку). [8, С. 158 - 159]

Важливою умовою розв'язання завдань щодо формування та корекції структурних складових моральної самосвідомості

підлітка є поєднання роботи безпосередньо з самими дітьми (проведення соціально-психологічного тренінгу) з одночасною співпрацею з їхніми батьками. Відомо, що гармонійні дитячо-батьківські взаємини є важливим ресурсом розвитку та корекції самосвідомості дитини. Отже, проведення психокорекційної роботи з підлітками сприяли, з одного боку, формуванню та корекції моральної самосвідомості дитини, а з іншого, гармонізації дитячо-батьківських взаємин. Усвідомлення та орієнтація підлітків на партнерське спілкування у групі й створять необхідний контекст, у якому стане можливим пошук нових ресурсів для налагодження взаємин з батьками. [6, С. 227]

Разом з цим проведення циклу занять з батьками з метою розширення уявлень про психологічні особливості підлітків та знаходження оптимальної моделі поведінки з дітьми ставало певним підґрунтям для гармонізації Я-концепції підлітка, зокрема адекватності його самооцінки та рівня домагань в моральній сфері. Тому паралельно з основною метою, яка була нами описана вище, було визначено ще й таку: підвищення психологічної грамотності батьків щодо особливостей дитини- підлітка, ролі сім'ї та особливостей сімейних відносин у формуванні моральної самосвідомості підлітка. Для реалізації цього завдання протягом 2015 - 2016 навчальних років нами проводились зустрічі з батьками. Тривалість зустрічі, зокрема, активної роботи психологів з батьками, становила 60 - 90 хвилин. У семінарах взяли участь 26 батьків (переважно, це був хтось один із батьків сім'ї підлітка).

Зустрічі проводились у вигляді батьківського семінару, який мав назву "Батьки та підлітки, або як покращити взаємини". Таких семінарів було проведено три. Логіка вибору саме такого виду роботи з батьками базувалася на міркуваннях А.С. Співаковської, яка зазначала: "Батьківський семінар - це не тільки підвищення інформованості, але й головне - зміна самого ставлення людей до власного сімейного життя і завдань виховання. Під час семінару розширюється палітра педагогічних прийомів впливу, які вже вдома у повсякденному житті апробуються батьками"

Семінари для батьків відносяться до поведінкових технік сімейної психокорекції

та психотерапії та спрямовані на формування у членів сім'ї нових, більш конструктивних способів поведінки. Використання цих технік ґрунтується на уявленнях про корекцію небажаних форм поведінки методом наuczіння. Досягнення результатів відбувається шляхом виконання низки завдань або певних порад психолога щодо стратегій взаємодії у сімейній системі.

У практиці проведення батьківських семінарів рекомендується використовувати такі прийоми: лекція; групова дискусія; бібліотерапія; аналіз сімейних ситуацій.

Таким чином, метою застосування батьківського семінару як форми роботи з батьками підлітків було одержання нової інформації щодо сім'ї та особливостей дитячо-батьківських взаємин, розширення діапазону виховних прийомів, набуття навичок конструктивних сімейних ін-теракцій з підлітками. [1, С. 169 -170].

У роботі з батьками ми очікували не на кардинальну зміну уявлень батьків за час проведення семінарів, а на набуття навичок об'єктивного тлумачення ситуації розвитку дитини-підлітка, особливостей її особистості, переживань та поведінки на основі набутих під час зустрічей знань. Застосовуючи колективне обговорення, дискусію та матеріали науково-популярних видань з теми, у батьків розширювався власний репертуар варіантів розв'язання тієї чи іншої проблемної ситуації. Крім того, робота у групі дозволяла проаналізувати складні ситуації, що виникли у процесі взаємодії між батьками та дітьми "збоку", отримати підтримку від групи та на основі цього побудувати нову стратегію розв'язання сімейних конфліктів. Активна взаємодія, невимушене спілкування одночасно з наданням важливої психологічної інформації сприяли виникненню у батьків зацікавленості щодо набуття психологічних знань, а також виникненню потреби й звички ефективно використовувати їх у повсякденному житті. [5, С. 162]

Опишемо конкретніше особливості проведеної роботи. Так, метою першої зустрічі було підвищення у батьків мотивації до занять та знайомство батьків з психологічними особливостями підлітка. Крім цього, на даному етапі розглядалися мотиви "поганої" поведінки підлітків.

Обрана тематика була підказана нам самими дітьми, які за результатами анкетування (проведеного на перших тренінгових заняттях у групі підлітків) зазначали, що батьки дорікають їм за "погану" поведінку.

Аналіз першої зустрічі з батьками дозволив нам констатувати, що батьки не достатньою мірою знайомі з прийомами активного слухання, а відтак і не використовують їх у процесі взаємодії з підлітками. Найбільш емоційним етапом роботи було колективне заповнення таблиці, оскільки більшості батьків складно було чітко визначити свою точку зору з таких аспектів: "сильні" сторони поганої поведінки та соціальні причини виникнення такої поведінки в межах сім'ї.

Друга зустріч була спрямована на усвідомлення батьками впливу сімейних стосунків на формування особистості підлітка, а саме його самосвідомості, самооцінки та домагань. Використання вправи на усвідомлення власної поведінки щодо підлітків, є, на нашу думку, надзвичайно важливим моментом у роботі з батьками. Як вже зазначалося, перебіг кризи підліткового віку багато в чому залежить від взаємин у системі "батьки-дитина". Ті зміни, які відбуваються з підлітком, не завжди усвідомлюються батьками. Інколи батьки вибудовують стосунки за старими стереотипами стосунків з малою дитиною, не бажаючи змінювати патерни власної поведінки. Це призводить до погіршення дитячо-батьківських взаємин, а відтак до поглиблення кризи підлітків і незадоволення та обурення з боку батьків. Тому акцентування уваги батьків на особливостях взаємодії з підлітками, міні-лекція на тему: "Особливості "приймаючої" та "неприймаючої" поведінки", а також колективне обговорення, дискусія на цю тему викликала позитивний резонанс у групі. Органічним завершенням блоку було колективне складання батьками прав, які належать батькам, та прав, які, на їхню думку, мають належати підліткам. Особливо акцентувалася увага на моральних аспектах стосунків, позицій, дій.

Третя зустріч була органічним продовженням другої. На цьому занятті обговорювався вплив сім'ї на формування моральної самосвідомості підлітка. Зустріч

проводилася переважно з батьками тих підлітків, у яких за результатами констатувального експерименту спостерігався низький рівень розвитку моральної самосвідомості. Отже, метою зустрічі було розширення уявлень батьків щодо особливостей підлітків з такими показниками розвитку складових моральної самосвідомості та мотивування батьків переглянути основи своїх взаємин з дитиною. Для реалізації поставленої мети нами застосовувалися матеріали з книги "Ваш неспокійний підліток" Роберта та Джини Баярд [6, С. 249] та ін.

Результати роботи доводять, що моральний розвиток підлітків пов'язаний з розвитком і формуванням їхніх моральних цінностей, які мають суттєвий вплив на вибір цілей, інтересів і поведінки, в кінцевому підсумку має суттєвий вплив на міжособистісні взаємини підлітків з оточенням, сприяє розвитку почуття відповідальності різного рівня й дисципліни, які й спонукають до виконання обов'язків і зобов'язань. Відбулися позитивні зміни в моральних уявленнях підлітків: осмислення моральних понять, почуття відповідальності, самоконтролю, що допомогло поліпшити їх поведінку, підвищити в них почуття співпереживання, співчуття до оточення, поваги до старших тощо.

Таким чином, доведено, що обґрунтовані теоретичні підходи до розв'язання актуальної психолого-педагогічної проблеми формування моральних цінностей підлітків, на основі розробленого змісту удосконалених навчальних програм факультативних курсів, удосконаленні форм і методів та педагогічних умов як складових методики формування досліджуваного феномен підтвердили свою ефективність.

Результати проведеного дослідження не вичерпують усіх аспектів проблеми формування моральних цінностей підлітків і передбачають подальший дослідницький пошук у цьому напрямі, спрямований на підвищення ефективності формування моральних цінностей і їх використання в моральному вихованні як молодших, так і старших підлітків, формування досліджуваного феномена в навчальних закладах різних типів.

Література

1. Байярд Р.Т. Ваш беспокойный подросток. Практическое руководство для отчаявшихся родителей/ Р.Т. Байярд. – М. : Семья и школа, 2011. – 221 с.
2. Вишневецький О. І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. К., 2008. – 566 с.
3. Гольдштейн А. Тренінг умінь спілкування: як допомогти проблемним підліткам / А. Гольдштейн, В. Хомик ; [пер. з англ. В. Хомика]. - К. : Либідь, 2013. - 2014. – 208 с.
4. Губко О.Т., Руденко Ю.Д., Кузь В.Г. Педагогіка і духовність. Умань, 2015. – 256 с.
5. Михайлова М.А. Психологія підлітка. Львів, 2003. – 260 с.
6. Ремшмидт Х. Подростковый и юношеский возраст: проблемы становления личности / . : Изд-во КСМО - Пресс, 2011. - 344 с.
7. Сластенін В.А. Ісаєв І.Ф., Шиянов Е.Н. Загальна педагогіка. - М.: ВЛА - ДОС, 2012. - Ч. 2. – 256 с.
8. Сластенін В.А., Чіжакова Г.І. Введення в педагогічну аксіологію: Учеб.посobie. - М., 2015. – 176 с.
9. Лопатинська В.В. Гуманістичні цінності підлітків // Світло. – 2012. – № 4 (23). – С. 58-62.

5207.004

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ ІСТОРІЇ

Колесник О. В. –викладач.

Вінницький коледж економіки та підприємництва THEU

У даній статті буде підніматися актуальне у сучасному освітньому середовищі питання, адже нині якісне викладання предмету не може здійснюватися без використання засобів і можливостей, які надають комп'ютерні технології та Інтернет. Вони дають змогу викладачу краще подати матеріал, зробити його більш цікавим, швидко перевірити знання студентів та підвищити їхній інтерес до навчання.

Ключові слова: Історія, ТЗН, комп'ютеризація навчання, історичне минуле, інформаційні технології, методика.

В данной статье будет подниматься актуальный в современном образовательном среде вопрос, ведь сейчас качественное преподавание предмета не может осуществляться без использования средств и возможностей, которые предоставляют компьютерные технологии и Интернет. Они позволяют преподавателю лучше подать материал, сделать его более интересным, быстро проверить знания студентов и повысить их интерес к учебе.

Ключевые слова: История, ТЗН, компьютеризация обучения, историческое прошлое, информационные технологии, методика.

This article will climb relevant in today's educational environment issues, because now the quality of teaching the subject can not be implemented without the use of tools and

features that provide computer technology and the Internet. They allow the teacher to better apply the material to make it more interesting, quickly check the students' knowledge and increase their interest in learning.

Keywords: History, TZN, and computer training, historical background, information technology, technique.

Навчання історії в середніх навчальних закладах є основою для формування в студентів сучасного наукового світогляду, розуміння значення основних сучасних понять та подій і законів для вирішення практичних потреб суспільства та створення новітніх технологій, розвитку інтелектуальних здібностей і пізнавальних інтересів. [3, с.112]

Особливістю історії як навчального предмета є його спрямованість на застосування знань, умінь та навичок у сучасному житті. Результатом навчання курсу історії має бути не тільки сума знань із предмета, а й достатньо сформований рівень компетентності, обізнаності студента за умов сучасного світу техніки та інформаційних технологій. Тому складовими навчальних досягнень студентів є не лише рівні володіння навчальною інформацією та її відтворення, а й уміння і навички знаходити потрібну інформацію, аналізувати її, порівнювати історичні явища та факти, застосовувати у стандартних і нестандартних

ситуаціях у межах програмних вимог до результатів навчання. [2, с. 200]

Із збільшенням кількості комп'ютерів зростає їх роль як ефективного засобу підвищення результативності навчання при застосуванні їх як нового засобу навчання. При цьому комп'ютер може бути використаний і для автоматизації робочого місця викладача як засіб навчання тих, хто вчиться. Його застосування дозволяє підвищити інтелектуальний рівень студентів і полегшує вирішення практичних завдань. [12, с. 100]

На допомогу викладачу історії для організації занять за допомогою комп'ютера сьогодні випускається безліч навчальних програм, рекомендованих Міністерством освіти і науки. Виділимо основні напрями застосування комп'ютерної техніки на моїх заняттях:

- підготовка друкованих роздаткових матеріалів (контрольні, самостійні роботи, дидактичні картки для індивідуальної роботи);

- мультимедійний супровід пояснення нового матеріалу (презентації, аудіо -, відеозаписи реальних лекцій, навчально - наукові відеоролики);

- інтерактивне навчання в індивідуальному режимі;

- проведення комп'ютерних практичних робіт;

- обробка студентами експериментальних даних (побудова таблиць, створення звітів);

- контроль рівня знань із використанням тестових завдань;

- використання на заняттях і при підготовці до них інтернет-ресурсів.

Причин комп'ютеризації навчання можна назвати багато. У мережі є багато програмних продуктів, які мої колеги викладачі-предметники можуть використати під час проведення занять із застосуванням нових інформаційних технологій. Подібні заняття дозволяють підвищити інтерес до вивчення предметів гуманітарного циклу, активізувати їх пізнавальну діяльність, сприяють формуванню наукового світогляду.[13]

Сформувати інтерес студентів до історичного минулого, який сприяв би їхній навчально-пізнавальній діяльності, педагоги намагаються різними способами: змінюючи

структуру змісту предмета, удосконаленням методики його викладу, удосконаленням подачі матеріалу, застосуванням нестандартних форм і методів у організації занять, залученням студентів до позаурочної роботи з історичними джерелами. [10, с. 32]

Оволодіння студентами навичками експериментальної діяльності спрямоване на використання набутих знань у практичній діяльності, формування пізнавальних інтересів, розвиток їхніх творчих здібностей, зацікавленості до вибраної професії, яка пов'язана пов'язаною з історичною спадщиною.

Удосконалення навчально-виховного процесу вимагає від викладача особливу увагу приділяти розвитку критичного мислення студентів. Одне з відповідальних завдань навчання історії полягає в тому, щоб розвивати критичне мислення студентів, яке тісно пов'язане з логікою; вдосконалювати вміння мислити, робити висновки, тобто формувати розумову культуру, що характеризується певним рівнем розвитку мислення, оволодінням узагальненими прийомами міркувань, прагненням здобувати знання і вміння застосовувати їх в незнайомих ситуаціях. [1]

Існує безліч прийомів і способів для формування критичного мислення, всі вони залежать від фантазії і творчого підходу педагога. Формувати критичне мислення можна як цілеспрямовано, так і протягом кожного заняття. Зокрема, стосовно до історії способами формування критичного мислення можуть бути: історичні задачі-помилки, історичні головоломки, хронологічний диктант, що містять помилки, різні слайд-шоу і демонстрації. Наявність способів настільки ж багатогранна, як багатогранна історія. [14, с. 224]

Як зазначається в Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, одним з пріоритетів розвитку освіти є впровадження сучасних інформаційних технологій, які розширюють можливості студентів щодо якісного формування системи знань, умінь і навичок, їх застосування у практичній діяльності, сприяють розвитку інтелектуальних здібностей до самонавчання, створюють сприятливі умови для навчальної діяльності студентів і викладачів.[6]

Сучасний викладач займається різними видами професійної діяльності: викладацькою, виховною, науковою, методичною, управлінською. Залежно від того або іншого виду діяльності існують різні можливості використовувати комп'ютерні або інформаційні технології, що дають можливість отримувати, передавати, систематизувати, обробляти інформацію, а також здійснювати комунікацію між колегами.[2, с. 200]

Добре відомо, що курс історії старшої школи включає розділи, вивчення і розуміння яких вимагає розвиненого образного мислення, уміння аналізувати, порівнювати. Багато явищ в умовах кабінету не можуть бути продемонстровані. В результаті студенти зазнають труднощі їхнього вивчення, оскільки не в змозі їх уявити. У таких ситуаціях на допомогу студентів приходять сучасні технічні засоби навчання й у першу чергу персональний комп'ютер.

Отже, на сучасному етапі розвитку освіти проблема застосування комп'ютерних

технологій на заняттях з історії, набуває дуже великого значення. Комп'ютер із мультимедіа в руках вчителя стає дуже ефективним технічним засобом навчання, тобто працює в інтерактивному режимі.

Все це дозволяє:

-вивести сучасне заняття на якісно новий рівень;

-підвищувати статус викладача; впроваджувати в навчальний процес інформаційні технології;

-розширювати можливості ілюстративного супроводу заняття;

-використовувати різні форми навчання та види діяльності в межах одного заняття;

-ефективно організовувати контроль знань, вмінь та навичок студентів;

-полегшувати та вдосконалювати розробку творчих робіт, проектів, рефератів.

Використання новітніх технологій у сучасному суспільстві стає необхідним практично в будь-якій сфері діяльності людини, а база закладається саме на заняттях історії.

Література

1. Використання інформаційних технологій на уроках гуманітарного циклу в основній школі. //Інтернет ресурси.
2. Використання інформаційних технологій на уроках історії //Бібліотека журналу Фізика в школах України. – Основа, 2007, С. 197 - 201.
3. Збірник програм з профільного навчання для загальноосвітніх навчальних закладів. Історія. 10 – 12 класи. – Х.: Вид. група «Основа», 2010. – с. 110 - 113.
4. Карпова Л.Б. Використання персонального комп'ютера на уроках. //Історія в школах України. – Основа, 2008, №17, С. 27 - 33.
5. Мельник Л.С. Формування ключових компетентностей методами інтерактивного навчання. //Історія в школах України. – Основа, 2008, №5, С. 32 - 39.
6. Національна доктрина розвитку освіти.
7. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. 7 – 12 класи». Авт. колектив: О.І.Ляшенко, О.І.Бугайов, Є.В.Коршак, М.Т.Мартинюк, М.І.Шут. – К.; Ірпінь: Перун, 2005. – 216 с.
8. Рябченко Ж.В. Використання комп'ютера під час проведення уроків досліджень. // Історія в школах України. – Основа, 2010, №11-12, С. 82 - 91.
9. Садкіна В.І. 101цікава ідея.//Основа, Х., 2009, С. 87 - 89.
- 10.Сіденко О.М. Застосування сучасних ІКТ під час проведення практикуму. Використання прикладного програмного забезпечення на уроках історії з метою підвищення рівня навчання. // Історія в школах України. – Основа, 2008, №4, С. 23 - 34.
- 11.Совгира С.М. Використання ІКТ на уроках // Історія в школах України. – Основа, 2010, №18, С. 39 - 48.
- 12.Соловійова О.Ю. Використання комп'ютерних технологій у курсі навчання дітей. // Історія в школах України. – Основа, 2009, №3, С. 13 - 22.
- 13.Цодікова С.О. Використання персонального комп'ютера на уроках. //Інтернет ресурси.
- 14.Шарко В.Д. Сучасний урок.//К.: 2006, С.220 - 227.

ОБЛІК І ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Циганчук В.А. - викладач

Вінницький коледж економіки та підприємництва ТНЕУ

Головною метою створення будь-якого економічного суб'єкта є забезпечення потреб споживачів. Безумовно, кожен власник прагне, щоб за рахунок цього отримати якомога більший прибуток. Для реалізації цієї мети в сучасних ринкових умовах є необхідним забезпечення ефективного функціонування підприємства, яке неможливе без своєчасного обліку та контролю зобов'язань та неврахування можливих фактів їх зміни. Для здійснення цього важливого значення набуває дієве використання прийомів і способів внутрішньогосподарського контролю, достовірне проведення якого дозволяє виявляти відхилення в роботі та приймати ефективні управлінські рішення щодо їх усунення в подальшому.

Ефективне здійснення контрольного процесу в частині виконання зобов'язань підприємства та фактів їх зміни залежить від раціональної його організації на підприємстві, яка визначається наявністю в повному обсязі та достовірністю систематизованих інформаційних джерел, певним колом суб'єктів здійснення контролю та підконтрольних об'єктів, постановкою завдань перевірки, проведенням планування, виділенням методів та прийомів контролю [1].

Питаннями внутрішньогосподарського контролю як однієї з функцій обліку займалися такі вчені-економісти: Бутинець Ф. Ф., Білуха М. Т., Гуцаленко Л. В., Ільющенко О. В., Кірейцев Г. Г., Кожарський В. В., Марчук У. О., Мушинський В. В., Нападовська Л. В., Сопко В. В., Фадєєва Г. М. Дослідженням проблемних питань з контролю та обліку зобов'язань займалися такі науковці та практики, як Зінченко О. В., Кобилянська О. І., Лозовик Д. Б., Подолянчук О. А., Пушкар М. С., Травінська С. І.

Попри існуючий науковий вклад у розробку досліджуваної проблематики, все ж таки потребують тлумачення та розширення окремі аспекти обліку, як джерела інформації для здійснення внутрішньогосподарського контролю зобов'язань підприємства.

Метою дослідження є наведення особливостей реалізації контрольної функції обліку через систему внутрішньогосподарського контролю, що забезпечує управління зобов'язаннями, які безпосередньо впливають на ефективність управління фінансово-господарської діяльності підприємства.

Сучасний бухгалтерський облік є інформаційною базою, на основі якої можлива підготовка різних видів бухгалтерської та іншої звітності, зокрема фінансової, управлінської, податкової, статистичної, звітності перед державними органами контролю тощо. Виходячи з цього, до складу звітної інформації мають входити, крім фактичних даних, планові, нормативні, кошторисні показники, а також показники відхилення від них як в абсолютних, так і у відносних величинах [3].

На думку Г. Г. Кірейцева завдання внутрішньогосподарського контролю та бухгалтерського обліку розглядають як функцію управління та прирівнюють до завдань іншої їхньої функції – контрольної, хоча ці функції в обліковому та контрольному аспектах зумовлюють одна одну і методично та методологічно пов'язані між собою [2].

Особливого значення набуває встановлення обґрунтованості та правильності відображення в обліку фактів зміни зобов'язань та причин їх зміни внаслідок надання та отримання знижок; укладання договору з валютним застереженням, договору цесії та операцій переведення боргу; зміни осіб в зобов'язаннях; створення резерву сумнівних боргів, який змінює балансову вартість дебіторської заборгованості, проте не змінює право вимоги кредитора; зміни зобов'язань засновників в засновницькому договорі; ще неукладеного договору, що стосується сфери планування поточної роботи підприємства щодо майбутніх джерел фінансування та майбутніх грошових потоків.

Після цього здійснюється перевірка своєчасності та обґрунтованості списання

та припинення зобов'язань (підтвердження вартісної їх оцінки), в т.ч. грошовими (безготівкова, готівкова) та негрошовими (зарахування взаємних вимог, видача векселя, бартер, уступка права вимоги тощо) формами розрахунків. При припиненні зобов'язань шляхом зарахування взаємних вимог контролер встановлює, яким чином припинено зобов'язання – в односторонньому чи двосторонньому порядку, перевіряє наявність акту звірки розрахунків, правильність оформлення документа про проведення взаємозаліку, своєчасності відображення заборгованості в обліку.

Також варто звернути увагу на те, що при перебудові процесу господарювання, його зміни відповідно до європейських стандартів при цьому вдосконалюючи такі важливі функції управління, як облік і контроль зобов'язань.

Варто вказати на те, що одним з найважливіших завдань ефективної організації системи внутрішнього контролю операцій із забезпечення виконання зобов'язань на підприємствах має бути регламентування його здійснення, тобто закріплення відповідного порядку виконання контролю у відповідних наказах або положеннях та формування системи внутрішніх розпорядчих документів.

Пакет даних документів повинен включати в себе: положення про облікову політику; положення про філіали, представництва, відокремлені підрозділи (визначення особливостей виконання та зміни зобов'язань за філіалами, представництвами, відокремленими підрозділами з метою оцінки їх впливу на фінансовий стан підприємства в цілому); положення про договірну роботу; графік документообороту, накази на відрядження працівників підприємства; положення про службу внутрішнього контролю (розкриття та закріплення функціональних обов'язків обраних суб'єктів контролю за підконтрольним об'єктом); посадові інструкції працівників (визначення контрольних функцій та реалізація процедур контролю за обраним об'єктом перевірки).

Висновки. Розвиток суспільства та вплив на діяльність підприємств зовнішніх та внутрішніх факторів спонукають суттєві зміни в обліку та розвиток всіх функцій управління. Особливої актуальності набуває контрольна функція обліку, яка забезпечує управління зобов'язаннями, що в умовах формування ринкових відносин та впливу кризових явищ має безпосередній вплив на результати фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання та розвиток суспільства в цілому.

Література

1. Гуцаленко Л. В. Адаптивна система обліку і контролю результатів діяльності сільськогосподарських підприємств: монографія / Гуцаленко Л. В. – К.: ННЦ ІАЕ, 2013. – 372 с.
2. Ерофеева В.А. Аудит: [учеб. пособие] / В.А. Ерофеева, В.А. Пискунов, Т.А. Битюкова. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М.: Издательство юрайт; Высшее образование, 2014. – 638 с.
3. Петренко С. Якість бухгалтерського обліку як об'єкт оцінки інформаційного забезпечення внутрішнього контролю / С. Петренко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2012. – № 2. – С. 26-30.

УДК 371.133

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Вейланде Л.В.-В. – к.пед.н., доцент

Одеський національний університет імені І.І.Мечникова

Компетентнісний підхід є базовою ідеєю реформування освіти у країнах Європейського Союзу та України. Оновлена система освіти вимагає визначення нових пріоритетів у підготовці майбутніх фахівців, серед яких є: здатність, готовність та бажання до неперервного саморозвитку та

самоосвіти; критичне мислення, мобільність, готовність до інновацій; культура відношень та поведінки; здатність до креативності та професійної творчості; відповідальність за результати власної діяльності; толерантність та вміння працювати як самостійно так й у команді, ін. Даний підхід активно

впроваджується й у систему вищої освіти, що здійснює підготовку педагогічних кадрів. Проблема формування різних видів компетентності спеціалістів досліджувалася вітчизняними й зарубіжними науковцями - В. Адольф, А. Андреев, А. Богуш, Т. Браже, С. Будак, С. Вершловський, О. Добудько, О. Заболоцька, І. Зарішняк, М. Кабардов, Н. Кузьміна, А. Макарова, Т. Новікова, Р. Овчарова, В. Сластьонін, В. Стрельников, Н. Харітонова, ін. Посилаючись на досвід науковців можна стверджувати, що поняття «компетентності» виступає як «вузлове» поняття та носить інтегрований характер. У цьому разі професійну компетентність можна розглядати як інтегральну характеристику, яка визначає здатність фахівця вирішувати професійні проблеми та професійні завдання. У межах діяльності вчителя сформована професійна компетентність вчителя дає змогу через особистісні ресурси самостійно й ефективно реалізовувати цілі педагогічного процесу. До таких особистісних ресурсів можна віднести: здатність самостійно вчитися, підвищувати свою кваліфікацію чи цілком переучуватися; швидко оцінювати ситуацію і свої можливості; приймати рішення і усвідомлювати відповідність за власні професійні дії, вчинки; адаптуватися до мінливих умов життя і праці; напрацьовувати нові шляхи діяльності чи трансформувати колишні з метою їхньої оптимізації.

Зміна парадигми освіти, де компетенції є результатом навчання фахівця вимагають введення нових стандартів організації навчання, використання відповідних форм і методів. Компетентнісний підхід вимагає формування такого освітнього середовища, яке дало б змогу студенту розвитку весь спектр професійних компетенцій, спиралося на потенційні можливості особистості, відповідало особистісному запиту, спрямовувало саморозвиток та подальшу самоосвіту. Формування компетентного вчителя, який здатен мобілізувати отримані фахові знання в умовах навчально-виховного процесу, здійснюється впродовж усього терміну навчання і має розглядатися у цільовому, змістовному, технологічному аспектах. Педагогічна практика у системі вищої професійної освіти є таким видом

навчальної діяльності, який надає можливості моделювати власне професійне майбутнє. Оновлена модель педагогічної практики студентів повинна ставати необхідним середовищем (ціннісним та розвиваючим) формування та виховання майбутнього вчителя нової школи, здатного працювати у нових умовах.

Педагогічна практика повинна бути побудована таким чином, щоб студент-практикант не тільки міг оволодіти відповідними компетенціями, а й мав змогу діагностувати та розвивати їх.

Проводячи наше дослідження ми оцінювали можливості педагогічної практики у формуванні професійних компетенцій вчителя серед студентів класичного університету на прикладі Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. Зміст педагогічної практики включав інваріативну систему завдань, яка була спрямована на формування готовності студентів до самостійного проектування, реалізації освітнього процесу у школі, та варіативну частину – орієнтовану на очікування студентів та його творчі, наукові інтереси, завдання, які вирішує певна школа у процесі реалізації інноваційної діяльності. Завданнями інваріативної частини практики були відвідання уроків досвідчених вчителів-предметників, аналіз уроків, розробка планів конспектів уроків, проведення власних уроків, організація виховної роботи у закріпленому класі, підготовка та проведення виховних заходів, індивідуальних виховних бесід, спостереження за класом, написання психолого-педагогічних характеристик та інше. Перелік завдань варіативної частини був різноманітним та залежав від специфіки школи, особливостей відділення студента-практиканта (історичний факультет, культурологічне відділення, філософський факультет та інше). Серед таких завдань було – участь в управлінській діяльності (засідання учнівського самоврядування), організація виставочної діяльності (проведення етнографічних виставок, організація виставок художнього відділення ліцеїв), проведення просвітницької роботи (засідання Клубу Батьків, організація факультативних засідань історичного

гуртка), залучення до волонтерської діяльності у районі разом з класом (підготовка до ЗНО з предмету історія дітей-переселенців з зони АТО) та інше.

Дослідження показує, що в умовах практики у студентів передусім розвивається потреба у самовдосконаленні, самоаналізі викладацької та виховної діяльності, самоконтролі. Відбувається не тільки поглиблення теоретичних знань, їх осмислення, але й формуються уміння щодо їхнього застосування на практиці. Крім того, саме практика висвітлює недоліки попередньої теоретичної підготовки, що робить подальшу підготовку більш професійно спрямованою, усвідомленою. Педагогічна практика побудована на основі компетентнісного підходу дозволяє перевести розробку індивідуального маршруту освітньої підготовки майбутнього фахівця на новий якісний рівень.

Слід також відмітити необхідність зміни ролі керівника педагогічної практики. Старе класичне освітнє середовище у минулому не враховувало індивідуальні особливості студента-практиканта, суворе дотримання програми педагогічної практики, яка була орієнтована на середньостатистичного студента, робила для багатьох практику нудним та важким обов'язком. В наслідок цього майбутні фахівці, які спочатку керувалися позитивними мотивами у виборі

професії, надалі висловлювали небажання працювати за спеціальністю. Розробка, у рамках компетентнісної парадигми, культури педагогічного супроводу студента під час його навчання знайшло своє відображення й у організації педагогічної практики. Система супроводу педагогічної практики спрямовано на створення соціально-психологічних, організаційних умов для переведення теоретичних знань у практичну діяльність, розвитку особистісного потенціалу, корекції недоліків теоретичної, практичної та психологічної готовності до педагогічної діяльності. Як напрямки супроводу студента можна виділити: супровід виконання завдань практики, підтримку у кризові періоду (початок практики), підтримка та спрямування творчої ініціативи, організаційна допомога (формування навичок організації власної професійної діяльності) та інше.

Враховання сучасних вимог до організацій професійної підготовки майбутніх фахівців, зокрема на педагогічній практиці, дозволяє студенту об'єктивно оцінити свої сили і можливості, врахувати мінливі соціально-економічні умови, націлитися на роботу. Така практична й психологічна готовність до подальшої діяльності є запорукою конкурентоспроможності, професійної успішності майбутнього фахівця.

Література:

1. Андреев А.Л. Компетентностная парадигма в образовании: опыт философско-методологического анализа/ А.Л.Андреев// Педагогіка. - 2005. - №4. - С. 19-27
2. Глузман О. Базові компетентності: сутність та значення в життєвому успіху особистості/ О. Глузман// Педагогіка та психологія. – 2009. - №2. – С.13-19
3. Зарішняк І. М. Из досвіду визначення рівнів та критеріїв навчальних компетенцій студентів / І. М. Зарішняк // Полікультурний слов'янський освітній простір: шляхи та форми інтеграції: матер. Міжн. наук.-пед. конгресу ІХ Слов'янські педагогічні читання. - 2010. – С. 151-155.
4. Савченко О. Компетентнісний підхід як чинник професійної підготовки майбутнього вчителя/ О.Савченко// К.: НПУ. – 2010 – 145с.

УДК 519.86:336.748.3

МОДЕЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО РИНКУ

Рассамакін В.Я.– к.т.н., доцент Тютюн В.О.

Київський національний торговельно-економічний університет

Сучасний розвиток технологій зв'язку, ринку програмного забезпечення, глобальної мережі Інтернет встановило формування нової економіки, що заснована на принципах

інформаційного ринку. Інформаційний ринок – система економічних, правових і організаційних відносин по торгівлі продуктами інтелектуальної праці на

комерційній основі. Структура інформаційного ринку включає три взаємодіючих області: інформацію, електронні угоди, електронні комунікації. Він характеризується певною номенклатурою продуктів і послуг, цінами, попитом та пропозицією, постачальниками й споживачами. На відміну від торгівлі звичайним товаром, інформаційні ресурси, послуги й продукти мають свої суттєві відмінності та специфічні особливості.

Метою даної роботи є дослідження існуючих економіко-математичних моделей інформаційного ринку, прогнозування попиту на конкретний інформаційний продукт.

Моделювання передбачає вибір одиничних і комплексних показників, що характеризують обсяги, структуру і динаміку продажу продукту в попередні періоди, і побудову бази даних для введення необхідних вихідних даних і розрахованих проміжних показників.

У світовій практиці досить повно досліджена економічна цінність інформаційних ресурсів, рівні інформатизації, а також принципи й можливості включення інформаційних продуктів і послуг у ринкові відносини. Але разом з тим інформація багато в чому не сприймається як ресурс і продукт. Основною причиною цього є унікальні властивості інформації, у зв'язку із чим чекає свого рішення ряд питань.

По-перше, не розроблені принципи власності на інформацію. По своїй сутності вона має подвійну приналежність - суспільну й приватну.

По-друге, у принципі відсутнє властивість "витрата", властивим всім матеріальним продуктам. Це створює певні труднощі при використанні інформаційних продуктів і визначенні вартості обслуговування користувачів.

По-третє, при торгівлі інтелектуальними продуктами, до яких ставляться й інформаційні, опираються на оцінку вартості інформації. Але дана проблема поки не вирішена. Співвідношення "вартість - ціна", використовуване при виробництві будь-яких продуктів, не завжди має однозначне рішення через динамічну зміну життєвого циклу інформаційних продуктів. На відміну

від матеріального виробництва інформаційна діяльність вимагає значних, але однократних витрат, у той же час поширення інформації обходиться користувачам відносно дешево.

По-четверте, на відміну від споживчих товарів на ринку інформаційних продуктів важливим є умова розмежування між ними за допомогою розробки й надання додаткових послуг і продуктів з доданою вартістю.

По-п'яте, щодо існуючої оцінки інформаційних продуктів, які не дозволяють вимірювати цінність інформації. Дотепер не розроблені вимірники й розмірність цінності інформації, а такі, як біт, кількість повідомлень, запис і т.п., придатні тільки для матеріального відбиття інформації й не залежать від її цінності.

Певні складності виникають і при формуванні ціни на програмні продукти, що пояснюється наступними обставинами.

По-перше, вартість інформації й існуючих в ній знань досить важко виміряти кількісно. У зв'язку із цим складно побудувати необхідні для вивчення й аналізу ринку криві попиту та пропозиції. Оскільки цінність конкретного програмного продукту можна виміряти тільки після застосування його користувачем, то попит на нього буде залежати від висновків користувача про корисність продукту.

По-друге, труднощі розрахунку витрат створення програмних продуктів пов'язані з тим, що вони, як правило, супроводжуються товаром і пропонуються користувачам у рамках конкретної технології реалізації нововведень, де відбувається поступове наповнення навичок і практичного досвіду, що представляють особливу цінність як для користувачів, так і розроблювачів.

У третіх, здатність до відчуження стосовно до програмних продуктів носить двоїстий характер (тимчасова або постійна). Доти поки те нове, унікальне, що закладено в продукт, не розголошено повністю або частково, власник продукту може одержувати всю, або певну частку монопольного прибутку.

Таким чином, труднощі кількісного визначення вартості, що супроводжує характер створення й поширення, а також тимчасовий характер присвоєння монопольного прибутку виділяють

програмний продукт з ряду звичайних промислових і споживчих товарів.

Слід зазначити ще одну важливу особливість. Її суть полягає в тому, що вартість програмної продукції формується не відразу, вона має високий ступінь невизначеності, у її формуванні важливу роль грають витрати на створення, а не на виробництво й відтворення.

Особливий випадок складає ситуація, коли потрібно розрахувати ціну на групу (лінійку) програмних продуктів. Тут слід врахувати той факт, що користувач може вимагати завжди новий продукт даної лінійки, а може бути задоволеним одним єдиним продуктом цієї лінійки. З іншого боку, випуск нової версії (як правило більш досконалої) продукту зменшує вартість існуючих старих попередніх моделей продукту.

Виробництво лінійки програмного продукту полягає в тому, що до існуючих програмних модулів додаються інші програмні модулі, що забезпечують додаткові функції, більш надійну роботу, та роботу з іншим обладнанням або програмним оточенням. Можлива також часткова заміна деяких програмних модулів, але основне ядро програми при цьому

лишається тим, що було в попередніх модифікаціях.

В даній роботі в рамках досліджених моделей оцінювалась собівартість програмного продукту з урахуванням кількості, та вартості програмного коду, коефіцієнту складності розроблюваного програмного забезпечення. Для варіанту розробки лінійки програмних продуктів, враховувались собівартості програмних продуктів P_i з оцінкою різниці їх вартості від попередніх програмних версій. Для реалізації розрахунків була розроблена автоматизована систему аналізу інформаційного ринку, що включає в себе модуль визначення ціни програмного продукту.

Визначено, що для правильного ціноутворення програмного продукту потрібно слідкувати за змінами на ринку програмного забезпечення та аналізувати нові вимоги, що ставляться до програмних продуктів. Кожна нова функція, що з'являється для кожного класу програм повинна аналізуватись за її потребою на ринку, вартістю її імплементації, і на базі цього формувати оцінку вартості для інформаційного продукту.

Література

1. Баран Р.Я. Моделирование ценообразования на информационном рынке / Проблемы науки. – 2003. – № 7. – С. 50-54.
2. Капустина О.В. Моделирование ценообразования на рынке информационной продукции: дис. канд. экон. наук: 08.00.13 –Москва, 2011. 172 с.

**УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

УДК 347.963

РОЗШИРЕННЯ СИСТЕМИ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

Круголь Ю.В. - начальник Головного територіального управління
юстиції у Вінницькій області

Головне територіальне управління юстиції у Вінницькій області

Рівність, як один з основних принципів правового статусу людини і громадянина, закріплений у Конституції України 1996 року [1]. Основний закон визнає, що усі люди є вільні й рівні у своїй гідності та правах (ст. 21). Громадяни України мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. За Конституцією України не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками (ст. 24). В юридичному сенсі рівність людей перед законом означає рівне становище людей у суспільстві щодо дотримання ними норм закону, 8 закріплених в законах їхніх прав, обов'язків і відповідальності. Під рівністю громадян перед судом розуміється те, що всі вони несуть відповідальність перед судами, не маючи при цьому ніяких переваг і не зазнаючи ніяких обмежень. При цьому усім суб'єктам правовідносин Конституцією і законами України гарантується доступність судового захисту їхніх прав, свобод і законних інтересів незалежним і неупередженим судом (ст. 129).

Конституційний принцип рівності перед законом і судом тісно пов'язаний з питанням надання державою безоплатної правової допомоги. У ч. 1 ст. 59 Конституції України зазначено, що: «Кожен має право на правову допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно»[1]. До прийняття у 2011 році

Закону України «Про безоплатну правову допомогу» [2], така допомога здійснювалась лише в кримінальних справах відповідно до Кримінально-процесуального кодексу України. Для цього щорічно законами України про Державний бюджет України затверджувалися обсяги фінансування за бюджетною програмою «Надання громадянам правової допомоги в кримінальних справах за рахунок держави». Крім того, на виконання зазначених конституційних приписів Верховна Рада України ухвалила низку законів, в яких, окрім іншого, передбачалось надання правової допомоги різним категоріям осіб, віднесених до соціально вразливих, зокрема: Закони України «Про охорону дитинства», «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні», «Про біженців», «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» тощо [3; 4; 5; 6].

Наукові праці тією чи іншою мірою, стосуються права громадян на одержання безоплатної правової допомоги, умовно можна розділити на кілька груп. До першої групи відносяться роботи з питань загальної теорії прав людини вчених С.П. Добрянського, В.О. Костюка, П.М. Рабіновича, О.Ф. Скакун та ін. у них право на допомогу розглядається в комплексі з іншими правами і свободами людини і громадянина. Окремі аспекти забезпечення особі права на правову допомогу у різних сферах державної діяльності досліджувалися в роботах О.М. Бандурки, Т.В. Варфоломеєвої, А.Т. Комзюка, В.В. Копейчикова, Ю.М. Тодики та ін. [7, с. 10].

Пріоритетним напрямком державної правової політики наразі є реформування органів державної влади та оптимізація їх структури. Відповідно до концепції реформ, процес оптимізації відбувається поетапно і поступово.

Прогресивним напрямком діяльності органів юстиції стало запровадження у 2015-му році діяльності центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги. У Вінницькій області такі центри безпосередньо працюють у Вінниці, Козятині, Гайсині та Томашполі. Тут малозабезпечені громадяни мають можливість отримати кваліфіковану допомогу юриста-адвоката за рахунок держави для захисту своїх прав та свобод по кримінальним, цивільним та адміністративним справам.

Наразі реформи чекають на районні та міськрайонні управління юстиції області. У всіх областях України загалом ліквідують 586 управлінь юстиції, в тому числі 28 у Вінницькій області. Функції вказаних підрозділів розподілять між різними структурами. Частина – відійде органам місцевого самоврядування, нотаріусам, а

також акредитованим суб'єктам, які виконуватимуть функції реєстрації прав на нерухоме майно.

Таким чином, до першого липня поточного року управління юстиції в районах повністю реформують. На їхній базі створять бюро правової допомоги, які забезпечуватимуть роботу громадських приймалень із надання всебічної юридичної допомоги людям. Тобто такі бюро будуть створені в кожному районі та місті обласного значення як відокремлені структурні підрозділи місцевих центрів. У містах, де вже діють місцеві центри, функції виконуватимуться такими центрами, в яких громадяни отримуватимуть доступ до відповідних он-лайн сервісів Міністерства юстиції та зможуть отримати безоплатну первинну правову допомогу – роз'яснення та консультації правового характеру. Крім того, у новостворених бюро будуть займалися активною просвітницькою правовою діяльністю на рівні кожної територіальної громади.

Конкурс на заміщення посад у новостворених бюро планується розпочати уже в травні 2016 року.

Література

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року (редакція від 02 березня 2014 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
2. Про безоплатну правову допомогу : Закон України від 02.06.2011 року (редакція від 21.02.2016 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua>.
3. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 року (редакція від 21.02.2016 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua>.
4. Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні : Закон України від 17.04.1991 року (редакція від 29.11.2012 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua>.
5. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту : Закон України від 08.07.2011 року (редакція від 03.03.2016 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua>.
6. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон від 22.10.1993 року (редакція від 24.03.2016 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua>.
7. Бова Є.Ю. Безоплатна правова допомога стає реальністю? / С.В. Гончаренко, Є.Ю. Бова // Адвокат. – 2009. - №7 (106). – С. 10-14

УДК 342.733

ЗАХИСТ ПРАВА НА ОСВІТУ ГРОМАДСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

Мельничук О. Ф. – д.ю.н., професор.

Вінницький національний аграрний університет

Досвід демократичних країн переконує, що розвиненість інститутів громадянського суспільства, складовою яких є й громадські організації, забезпечує повноцінну реалізацію людиною її прав. Ефективне

функціонування громадських організацій у сфері освіти є запорукою захисту прав та законних інтересів учасників освітнього процесу. Тому не випадково спостерігається пробудження наукового інтересу до вивчення

їх сутності. На нашу думку, захист права на освіту, що здійснюється громадськими організаціями, має свої ознаки. По-перше, він має громадський характер, тобто здійснюється недержавними формуваннями. По-друге, громадські організації використовують у правозахисній діяльності як юридичні, так і неюридичні (організаційні, наукові, просвітницькі, морально-психологічні) засоби впливу або поєднують їх. По-третє, кількість можливих для вибору та застосування громадськими організаціями юридичних засобів захисту права на освіту поступається неюридичним. По-четверте, громадський захист не гарантує остаточного прийняття рішення у справі та вирішення спору. По-п'яте, він може мати як індивідуальний, так і масовий характер (широке залучення громадськості). По-шосте, ефективність такого захисту великою мірою залежить від ініціативності, мобільності членів громадської організації, усвідомлення ними власної значущості у забезпеченні прав людини і громадянина.

На наш погляд, перевагами здійснення захисту права на освіту громадськими організаціями є його відносна оперативність; можливість поєднання як юридичних, так і неюридичних засобів впливу для досягнення більшого ефекту; надання такому захисту масового характеру; незалежність від владних структур у прийнятті рішень.

Поряд з перевагами для нього характерні й недоліки. Найбільш суттєвий з них – недостатність використання саме правових засобів впливу для забезпечення захисту. Громадські організації неспроможні вирішити спір по суті, прийняти остаточне рішення у справі захисту права на освіту. На ефективність правозахисної діяльності громадських організацій негативно впливає їх слабка матеріально-технічна база, що «підштовхує» до пошуків впливових політичних партій. Вдається взнаки й психологічний чинник – інертність лідерів та інших членів громадських організацій, зневіра у свої сили.

Можливо, вказані недоліки й пояснюють причину низького рівня довіри населення до правозахисної діяльності громадських організацій. Так, вивчення автором думки учасників освітніх правовідносин свідчить,

що лише 31 % респондентів вважає їх здатними захистити право на освіту.

Водночас зауважимо, що в Україні функціонує чимало громадських організацій, метою яких є захист прав учнів, студентів, молоді, науковців, тобто тих, хто є учасником освітнього процесу або потенційно може ним бути. Наприклад, Всеукраїнська молодіжна громадська організація «Демократична спілка студентів «Студентська платформа», Всеукраїнська молодіжна громадська організація «Українська студентська спілка», «Громадська Рада освітян і науковців України» тощо [1, с. 330-331].

Вагомий внесок у захист прав та основних свобод роблять громадські організації, метою яких є безпосередня правозахисна діяльність. Змістом їх правового захисту є представництво інтересів членів громадських організацій в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, у судах та інших установах; надання юридичних консультацій, складання документів тощо. Правозахисні громадські організації забезпечують організацію юридичних приймалень, де кваліфіковані фахівці безоплатно надають юридичні консультації з різних питань реалізації права на освіту. Наприклад, здобуття освіти дитиною, яка перебуває в медичному закладі; відмови вчителів проводити індивідуальні заняття вдома з дитиною-інвалідом; відрахування учня зі школи тощо. Для прикладу наведемо діяльність Всеукраїнської асоціації громадських організацій «Українська Гельсінська спілка з прав людини». Вбачається, що для досягнення статутної мети ця організація пропагує правозахисні ідеї, міжнародні стандарти прав людини, максимально сприяє в створенні гарантій їх дотримання, здійснює правове просвітництво, збір інформації про факти порушень прав, підтримує процес становлення та розвиток українського правозахисного руху, застосовує форми конструктивної участі громадськості в законотворчому процесі з питань, що пов'язані із захистом прав та основних свобод тощо [2]. На офіційному веб-сайті цієї правозахисної громадської організації міститься чимало корисної правової

інформації у вигляді роз'яснень, консультацій, порад, довідок, повідомлень про порушення прав тощо.

Отже, аналіз статутних завдань громадських організацій вказує на їх змістовний формально-визначений характер, що є однією з невід'ємних умов їх гарантійної діяльності. Однак, вважаємо, що посилення правозахисної діяльності громадських організацій у сфері освіти може поліпшитися у разі надання їм права оскарження нормативно-правових актів органів виконавчої влади, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування та інших суб'єктів владних

повноважень навіть тоді, коли ці акти не застосовуються до громадських організацій і вони не є суб'єктами правовідносин, у яких буде застосовано ці акти. Тому, взявши до уваги зміст ч. 2 ст. 171 Кодексу адміністративного судочинства України та п. 2 ч. 1 ст. 21 Закону України «Про громадські об'єднання», пропонуємо доповнити 170ст. 171 Кодексу адміністративного судочинства України таким реченням: «Право оскаржити нормативно-правовий акт мають громадські об'єднання, щодо яких його не застосовано, якщо вони захищають права, свободи та законні інтереси осіб, щодо яких буде застосовано цей акт».

Література

1. Мельничук О.Ф. Право людини на освіту : монографія / О. Ф. Мельничук. – Вінниця : ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2013. – 440 с.
2. Статут Всеукраїнської асоціації громадських організацій «Українська Гельсінська спілка з прав людини» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://helsinki.org.ua/index.php?id=1130864777>.

УДК 332.87

ПРОЕКТ «ОСББ»: ЗА І ПРОТИ ЖИТТЯ БЕЗ ЖЕКІВ

Поджаренко А.В. – к.т.н.

директор ТОВ «GPS Transport Control»;

Ковальов А.С. – депутат

Вінницька обласна Рада

З 1 липня 2015 року набрав чинності Закон України «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку» (надалі - Закон) [1]. Передбачається, що норми Закону стимулюватимуть населення до створення об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (наділ - ОСББ). Але сьогодні фактично можна констатувати, що не кожен українець розуміє, що це за об'єднання і навіщо вони потрібні?

Взагалі-то, держава ще з початку 2000-х років намагалася залучити населення до процесу масового створення ОСББ. Зокрема, наприкінці 2001 року був прийнятий Закон України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку»[2]. Про потребу створення ОСББ йдеться і в Законі України «Про Загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2009-2014 роки»[3], причому в останньому, створення

ОСББ розглядається як один з напрямків самого реформування. Програма передбачала до кінця 2014 року створити більше 45,5 тис. об'єднань співвласників. Але населення не виявило достатнього ентузіазму, який передбачався, і на початок 2016 року в країні існує всього трохи більше 16,5 тис. ОСББ [4]. Процес створення ОСББ був аж надто уповільненим, але тепер – з введенням в дію нового Закону, на нашу думку, все має змінитися.

Різниця в житті звичайного жеківського дому та ОСББ – рівно та, що буває між будь-якою справою у виконанні працюючого за мізерну зарплату бюджетника і кровно зацікавленого в результаті власника. Причому, багато ОСББ обслуговуються тими ж комунальним ЖЕКами, але у них все добре – принаймні, краще, ніж в будинках без об'єднань. А вся різниця в тому, що «звичайний» будинок нікуди не дінеться, а керівництво ОСББ, якщо працювати з цим

ЖЕКом не сподобається, за просто підпише договір з іншим постачальником послуг. А в ОСББ є люди, які не просто зобов'язані стежити за тим, щоб послуги надавалися на належному рівні, але і самі в цьому безпосередньо зацікавлені.

Статус ОСББ визначається Законом, відповідно до ст. 1 якого, ОСББ – це юридична особа, створюється власниками для сприяння використанню їхнього власного майна та управління, утримання і використання неподільного та загального майна [1].

Метою створення ОСББ - є ефективне колективне розпорядження всім, що є в будинку, крім приватної власності, а саме: підвалами, під'їздами, горищами, стінами та всіма комунікаціями в ньому. Всі рішення, прийняті ОСББ мають юридичну силу і є обов'язковими для всіх співвласників будинку [1].

Великою перевагою ОСББ є спрощення управління будинком, оскільки, якщо в будинку немає ОСББ, то прийняти рішення простою більшістю голосів не вийде, необхідно буде згода всіх мешканців будинку, що також вкрай важко, а з огляду на те, що завжди є «на все і завжди незгодні» то таке завдання практично нездійсненне. В результаті будинок без ОСББ запускається, в ньому накопичуються багаторічні невіршені мешканцями завдання, а ініціатива малої кількості мешканців практично ні до чого не призводить.

Існує думка, на наш погляд хибна, що ОСББ - це прямий аналог ЖЕКу, з тією лише різницею, що ОСББ - це організація приватна, а ЖЕК - державна. Відмінності ОСББ від ЖЕКу полягають у тому, що у ОСББ повноваження набагато ширше. ЖЕК має право лише обслуговувати будинок, за договором з співвласниками, в той час як ОСББ, крім цієї функції може також приймати рішення про розпорядження приміщеннями, що не перебувають у приватній власності. Прикладом може стати порядок і характер проведеного ремонту комунікацій, горища, підвалу або парадної.

Можливість здавати приміщення, які не перебувають у приватній власності в оренду, а на виручені гроші наймати організації, що займаються обслуговуванням будинку.

На підставі аналізу чинного законодавства, досвіду роботи ЖЕКів та ОСББ, результатів засідань круглих столів та наукових семінарів за участі теоретиків-науковців, фахівців-практиків та представників громадськості можна сформулювати висновок щодо переваг створення ОСББ, а саме:

- самостійна участь у формуванні свого бюджету;
- визначення об'ємів внесків на зміст будинку;
- вибір представників робочих спеціальностей, які робитимуть ремонтні роботи; підрядників (вивезення сміття, дезінфекція і ін.) і умови роботи з ними, вплив на якість послуг, що робляться ними, самостійне визначення черговості робіт по поточному ремонту будинку.

Попри всі перспективи ОСББ, існує низка прикрих негативів, серед яких:

1. Сьогодні важко утримувати на балансі і прибудинкову територію, і службові квартири, і навіть територію під будинком. На жаль, нерідко зустрічаються ситуації, коли члени ОСББ фактично не мають права на територію навколо будинку. Тобто, ніхто не гарантуватиме, що територію, на якій сьогодні розташований дитячий майданчик (побудований коштом мешканців), не заасфальтують під паркінг.

2. Несумлінний голова. При обранні голови ОСББ варто бути впевненими в ній на всі 100%. Адже випадки, коли голова ОСББ використовував кошти не за призначенням або взагалі зникав разом з печаткою і документами, вже траплялися в Україні.

3. «Дорогий старт». На початку діяльності ОСББ витрати на утримання будинку можуть бути досить великими. Крім «індивідуальних» витрат (пов'язаних з власною квартирою), кожний власник повинен покрити витрати, пов'язані зі «спільною власністю».

Література

1. Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку : Закон України від 14.05.2015 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
2. Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку : Закон України від 29.11.2001 року (Редакція від 01.07.2015 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.

3. Про Загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2009-2014 роки : Закон України від 24.06.2004 року (Редакція від 17.11.2012 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.

4. Офіційний сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minregion.gov.ua/about/structure/>

УДК.342.951

СУДОВА РЕФОРМА- РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД АБО ШЛЯХ ДО ЗРУЙНУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ?

Свентух В. М. - суддя

Вінницький окружний адміністративний суд

В Україні з часу здобуття незалежності та прийняття Конституції 1996 р. постійно й активно здійснюються ті чи інші реформаторські кроки, метою яких декларуються побудова судової системи, яка б могла повною мірою захистити права і свободи людини та громадянина, побудувати державу на засадах демократії, соціальної рівності та верховенства права. З цього приводу неодноразово приймалися концептуальні документи відповідними органами державної влади, які пропонувалися органами суддівського самоврядування та громадськими організаціями [1, с. 71].

Метою реформування судової системи є створення такої системи судової влади, яка б відповідала б принципам правової держави. Тим самим, наша держава взяла на себе зобов'язання забезпечити умови для ефективного застосування влади, здатної справедливо вирішити будь-яку соціально значущу справу, що має юридичні наслідки.

Для проведення вдалої судової реформи, на нашу думку, доцільно ознайомитися із напрацьованими і випробуваними на практиці європейськими стандартами, провідними з яких є:

- абсолютна незалежність судової гілки влади від політикуму;
- можливість звільнення суддів з посади лише у разі допущення ними серйозних порушень;
- порядок проведення атестація не повинен перешкоджати реалізації права громадян на судовий захист.

Науково-теоретичне обґрунтування проведення судової реформи в Україні, її позитивних та негативних наслідків вкрай необхідне для ефективного реформування та

розбудови судової системи України у відповідності до міжнародних стандартів, адже аналіз сучасних новел судової реформи в Україні дає підстави говорити про її суперечливість, неоднозначність та необґрунтованість.

На наш погляд, недоцільною є пропозиція щодо зміни терміну «правосуддя» терміном «судочинство». Між цими поняттями є суттєва та змістовна різниця. Судочинство – це повний процес провадження по справі, тобто безпосередня діяльність судів щодо розгляду і вирішення справ у порядку, встановленому процесуальним законодавством, а правосуддя - це розгляд у судових засіданнях справ і вирішення їх по суті.

Окрім того, актуальним питанням судової реформи, яке з високою вірогідністю негативно вплине на судову систему, постає питання зміни обсягу юрисдикції судів. Запропонований спосіб закладає ризики обмеження права на судовий захист та «штучного» виведення з-під сфери судового контролю правовідносин у окремих сферах.

Поза увагою реформаторів залишається низка важливих питань. Перше з них – зниження навантаження на суд першої інстанції. Саме зазначені судові органи є фундаментом судової системи в будь-якій державі. Суди першої інстанції розглядають масу несуттєвих спорів та взагалі безспірних.

Законопроект «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення окремих положень законодавства з питань судоустрою і статусу суддів» [2], на думку експертів негативно вплине на судову систему і потребує істотного доопрацювання [3].

Алгоритм реформування судової влади побудовано недосконало, бо реформа - це не боротьба з наслідками, це не звільнення суддів чи їх нескінченне приниження, це перш за все - усунення причин, умов, які призвели до того, що суди в Україні несправедливі, недоступні для громадян, залежні від інших влад, корумповані.

Сподіваємося, що реформування в аспекті судової влади та здійснення правосуддя, пройде із урахуванням європейських рекомендацій. Адже судова

реформа в Україні - одне з ключових, узятих на себе Україною, європейських зобов'язань. Нині актуальним є питання якості реформи. Суспільство свій вибір зробило - прагне справедливості. Україні потрібна реальна судова реформа, яка б забезпечила ефективно й незалежне правосуддя! І тільки в цьому суть. Чесна, відкрита, публічна дискусія щодо конституційних її засад може стати консолідуючим чинником початку процесу налагодження довіри та повернення поваги до суду.

Література

1. Сердюк В. Судовий процес як фундамент для формування судової системи / В. Сердюк // Право України. – 2015. - № 3. – С. 71-77.
2. Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення окремих положень законодавства з питань судоустрою і статусу суддів : Проект Закону від 04.03.2016 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
3. Суддів перевірятиме громадська рада? // Закон і бізнес - 2016. – 29 лютого. – С. 3.

УДК 342.951

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ КОНТРОЛЬНО-НАГЛЯДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ В СФЕРІ ТОРГІВЛІ

Сухоребра Т.І. - к.ю.н., завідувач кафедри психології, соціології та права
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

Однією із найпоширеніших форм здійснення підприємництва на сьогоднішній день є торговельна діяльність, яка посідає важливе місце в системі економіки України та означає господарську діяльність, призначенням якої є реалізація товарів. Недостатній контроль за якістю продукції та належним дотриманням правил торгівлі може призвести до зростання кількості порушень загальних правил торгівлі, правил торгівлі спиртними напоями, кількості фальсифікованих товарів тощо.

Тому підтримання законності і дисципліни у сфері торговельної діяльності є необхідним, та неможливе без застосування заходів, які забезпечуються за допомогою ефективною контрольно-наглядовою діяльністю з боку держави.

Проблеми контролю та нагляду постійно перебувають у колі зору науковців різних напрямків, праці яких становлять науковий фундамент для подальших досліджень у цьому напрямі: О. Ф. Андрійко, М.П. Кучерявенко, В. М. Гарашук, М. С. Студенікіна, О. М. Музичук та інші.

На сьогодні в державі діє значна кількість законів та підзаконних нормативно-правових актів, що регламентують державний контроль та нагляд у сфері торговельної діяльності в Україні в цілому.

Характеризуючи сучасну законодавчу базу, слід зауважити, що вона занадто численна і часто змінювана. Позитивним кроком в її удосконаленні можна вважати прийняття у 2007 році Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», в якому вперше на законодавчому рівні запроваджені загальні, для всіх державних органів та суб'єктів торговельної діяльності засади державного нагляду (контролю) [1]. Інші існуючі законодавчі акти та нормативно-правові документи досить вузького спрямування і регулюють окремі відносини у сфері торгівлі.

Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» демонструє своїм змістом пом'якшення державного контролю з боку держави за господарською діяльністю.

Про це свідчить, наприклад, чітке встановлення у Законі термінів планових та позапланових заходів зі здійснення державного нагляду (контролю), які не можуть бути продовжені за будь-яких обставин. За даними досліджень Міжнародної фінансової корпорації, у рейтингу проблем приватного бізнесу перевірки стоять на другому місці після проблем оподаткування [2, с.14]. У Законі України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» дається вичерпний перелік підстав для здійснення перевірок [1].

Про тенденцію пом'якшення державного контролю у сфері підприємництва свідчить і те, що у серпні 2014 року з метою послаблення тиску на здійснення господарської діяльності було запроваджено мораторій на здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, в тому числі в сфері торговельної діяльності, органами державної влади та органами місцевого самоврядування, їх посадовими чи службовими особами щодо суб'єктів підприємництва. Обмеження на проведення перевірок підприємств, установ та організацій, фізичних осіб-підприємців запроваджувалось такими нормативно-правовими актами: Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2014 рік» від 16.01.2014 р. № 719-VII [3], ст. 31 якого було встановлено, що перевірки підприємств, установ та організацій, фізичних осіб – підприємців контролюючими органами (крім Державної фіскальної служби України) здійснюються протягом серпня-грудня 2014 року виключно з дозволу Кабінету міністрів України або за заявкою суб'єкта господарювання щодо його перевірки (на сьогодні цей мораторій не діє); Законом України «Про внесення змін до Податкового

кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» від 28.12.2014 р. № 71-VIII, прикінцевими положеннями якого встановлено, що у 2015 та 2016 роках перевірки підприємств, установ та організацій, фізичних осіб-підприємців з обсягом доходу до 20 млн. грн. за попередній календарний рік контролюючими органами здійснюються виключно з дозволу Кабінету Міністрів України, за заявкою суб'єкта господарювання щодо його перевірки, згідно з рішенням суду або з вимогами Кримінально-процесуального кодексу України. Необхідно зауважити, що мораторій, встановлений даним Законом, не забороняє проведення перевірок взагалі, а направлений на обмеження перевірок суб'єктів малого підприємництва, крім винятків, які відносяться до сфери такого контролюючого органу, як Державна фіскальна служба.

Прийняття перерахованих нормативно-правових актів свідчить про намагання держави захистити підприємництво, зменшити на нього контрольно-наглядовий тиск. Отже, регламентування державного контролю та нагляду у сфері торговельної діяльності в Україні має достатнє нормативно-правове забезпечення, але деякі норми потребують якісного вдосконалення та взаємоузгодження.

З урахуванням складного економічного стану країни, запровадження мораторію на перевірки суб'єктів малого підприємництва є одним із засобів їх підтримки та захисту. Адже діяльність таких суб'єктів є найбільш вразливою при виникненні кризових явищ в економіці. Важливим є питання, що поряд із лібералізацією контрольно-наглядової діяльності держави необхідно зберегти можливість впливу державної влади щодо здійснення контролю та нагляду за виконанням вимог законодавства у досліджуваній галузі.

Література

1. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007 р. № 877-V // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 29. – Ст. 389.
2. Малий бізнес України: дороговкази поступу: монографія / Адамов Б. І., Амоша О. І., Ляшенко В. І. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2008. – 275 с.
3. Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2014 рік»: Закон України від 16.01.2014 р. № 719-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи»: Закон України від 28.12.2014 р. № 71-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЛАДНОЇ ЕЛІТИ

Аксельрод Р.Б. – к.політ.н., проректор з регіонального розвитку

Київський національний університет будівництва

Політико-владна еліта розглядається дослідниками як політична і адміністративно-управлінська еліти, основними завданнями яких є не лише прийняття політичних рішень і встановлення правил функціонування та розвитку держави і суспільства, а й забезпечення ефективної реалізації прийнятих рішень [1, с. 3].

Сьогодні в Україні ми спостерігаємо за урядовою кризою, а отже знову певної гостроти та актуальності набуває питання про професійне кадрове забезпечення суспільно-політичних та соціально-економічних сфер життєдіяльності країни.

На нашу думку, сучасний соціально-політичний розвиток України, її модернізація потребують високого рівня загальної, професійної та політичної компетентності владної еліти. Без підвищення здібностей, умінь і професіоналізму останньої неможливо розв'язати реальні проблеми, з якими стикається сьогодні українська держава.

Об'єктивними вимогами, що висуваються до владної еліти України є її професіоналізм та політична культура, як важливі чинники прийняття й реалізації відповідних рішень.

Професійна компетентність є важливою складовою політичних процесів, за допомогою якої управлінська еліта отримує своєрідну ідентифікацію професіоналізму у сфері політичної діяльності. Під управлінською елітою ми розуміємо всю сукупність осіб та їх угруповань, які з огляду на свою професійну діяльність причетні до справ управління державою. Це можуть бути не лише політики чи державні службовці, але й різного роду олігархічні, бізнесові, лобістські та інші об'єднання, які впливають безпосередньо чи опосередковано на процеси державного управління. Політико-управлінські функції в суспільстві управлінська еліта здійснює шляхом прийняття важливіших політичних рішень, що вимагає від неї спеціальних знань та вмінь, які відсутні у більшості пересічних громадян, тобто професійної компетентності. Дійсно, професіоналізм давно вже став

провідним соціально-ціннісним принципом організації системи діяльності управлінської еліти України. Крім того, дана ознака є невід'ємним елементом демократичної культури управлінської еліти і передбачає наявність відповідних державно-управлінських знань, умінь та навичок; розвинутої професійної свідомості; творчого та інноваційного підходів до здійснення державно-управлінських повноважень; організаційних здібностей; широкої ерудиції; значного інтелектуального потенціалу тощо.

Що ж стосується проблеми компетентності як складової професіоналізму управлінської еліти, то ще раз слід зауважити щодо актуальності цього ціннісного чинника у його соціально-політичному вимірі.

Важливим елементом професійної культури управлінської еліти є управлінська свідомість, яка віддзеркалює її творчу діяльність у суспільно-політичному житті. Основу управлінської свідомості становить система цінностей управлінської еліти та її уявлення про те, що «важливо» і що «не важливо»: ставлення до того чи іншого рівня влади; її орієнтацію на той чи інший стиль управління; повну віддачу або пасивну; переконання підлеглих або тиск на них; вимогливість чи потурання; прихильність до нового або традиційність.

Важливим елементом професійної культури управлінської еліти слід також вважати управлінське мислення, творче вироблення нових ідей, прогнозування явищ, та процесів, що мають практичне значення для управлінської діяльності. Зріле управлінське мислення, на погляд автора, особливо сьогодні — в контексті подій в Україні на початку 2014 року, повинно бути, насамперед, мисленням толерантним, яке слід вважати ціннісним показником демократичності професійної діяльності управлінської еліти.

Сьогодні можна констатувати, що для подолання кризи та забезпечення ефективного управління в Україні має розпочатися активний процес формування

управлінської еліти, мета якого – залучення до реалізації пріоритетних проектів держави людей з новим мисленням, високими духовними та моральними принципами, активною громадянською позицією і, безумовно, високим рівнем професіоналізму. Саме їм належить забезпечити розвиток українського суспільства на засадах демократії, верховенства права, поваги та дотримання прав і свобод людини та громадянина, а також вивести Україну на світову арену як рівноправного, конкурентоспроможного партнера серед найбільш розвинених держав.

Таким чином, професійна, компетентна діяльність владної еліти - є чинником ефективності прийняття політичних рішень, реалізації принципу відповідальності за їх прийняття з боку політичної еліти. Важливим компонентом політичної культури владної еліти в умовах демократичного розвитку українського суспільства слід вважати діяльність інноваційну, яка характеризується здатністю до нововведень, потребує нової структури та організації управлінської діяльності в певній сфері, розробки нової ідеології, ініціювання нових управлінських процесів тощо [2].

Література

1. Елітознавство : підручник / за заг. ред. В. А. Гошовської. – К. : НАДУ, 2013. – 268 с.
2. Аксельрод Р.Б. Компетентність як ціннісна складова політичної культури владної еліти України : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.03 / Р.Б. Аксельрод. - К., 2015. - 19 с.

УДК343.14

ДО ПРОБЛЕМИ РОЗПОДІЛУ ТЯГАРЯ ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Безносюк А.М. - к.ю.н., начальник відділення

Вінницьке вище професійне училище Департаменту поліції охорони

У частині другій статті 17 Кримінального процесуального кодексу України закріплено правило, згідно з яким ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні кримінального правопорушення [1]. Це правило витікає із презумпції невинуватості, яка захищає підозрюваного та обвинуваченого, покладаючи на сторону обвинувачення обов'язок (тягар) доказування вини підозрюваного та обвинуваченого, оскільки за своїми можливостями сторона захисту фактично слабша сторони публічного кримінального переслідування, за якою стоїть вся організаційна і матеріальна сила держави [2, с. 62].

Проте, як вказує О. В. Смирнов, презумпція невинуватості не завжди є односторонньою. У деяких критичних ситуаціях вона може перетворитися у зустрічну, а саме, у випадках, коли гіпотетично можна припускати, що доведеність винуватості істотно може бути ослаблена цілеспрямованою дією – наданням виправдувальних пояснень (доводів) обвинуваченого, і, навпаки, його відмова від висунення доводів на свою користь слід розцінювати як повну і всебічну доведеність винуватості. Зокрема це стосується тих

випадків, коли стороні обвинувачення для доведеності вини особи доводиться шукати докази на невизначеній території і у довільному відрізку часу, тобто ці докази є недосяжними. Доказування обвинувачення для сторони кримінального переслідування, незважаючи на її загальну (матеріальну і організаційну) фактичну перевагу, практично являється непосильним.

Вчений в якості прикладу наводить рішення Європейського Суду з прав людини у справі Фам Хоанг (Pham Hoang) проти Франції. Підозрюваний був затриманий на кордоні при ввезенні до Франції героїну. Французьке законодавство передбачає, що ввезення заборонених товарів, до числа яких належить героїн, презюмується незаконним, якщо особа, яка ввозить цей товар, не доведе зворотного: наприклад, пред'явивши достатні виправдувальні документи або довівши, що дія відбувалась у ситуації крайньої необхідності або стала наслідком помилки, уникнути якої було неможливо. У наведеній справі стороною захисту не було представлено жодного з подібних виправдувальних доказів, а обвинувачений відмовився давати будь-які пояснення. Європейський Суд з прав людини, розглянувши справу за скаргою заявника,

визнав, що немає нічого недопустимого в припущенні, що особа, яка має у володінні щось, чим володіти за загальним правилом заборонено, має надати задовільні пояснення цього факту, в іншому випадку вона буде визнана винною.

У даному випадку була застосована презумпція винуватості, тягар спростування якої лежить на стороні захисту. Позитивні факти, які гіпотетично могли б спростувати версію про випадкове або правомірне знаходження у обвинуваченого наркотичної речовини, практично перебували за межами досяжності французької влади. За відсутності пояснень обвинуваченого їх довелося б шукати на обширній іноземній території та у невизначеній часовій ретроспективі [2, с. 64].

Аналогічно французьке законодавство розподіляє тягар доказування законності отримання особою прибутку. З 2003 року таке положення застосовується й у Польщі. У Великій Британії згідно із законом «Про кримінальну юстицію і суспільний порядок» 1994 р. на підозрюваного частково покладено обов'язок доведення своєї невинуватості у тероризмі, участі в діяльності організованих злочинних угруповань та корупції [3, с.32; 4 с.5].

Як бачимо, у той час як вітчизняний кримінальний процесуальний закон покладає

на сторону захисту обов'язок доказування лише належності і допустимості поданих нею доказів, даних щодо розміру процесуальних витрат та обставин, які характеризують обвинуваченого, то в країнах Європейського Союзу коло цих обставин значно ширше, крім того, в окремих випадках, нормальною є практика обмеження права підозрюваного, обвинуваченого на мовчання.

На наш погляд, такий підхід є цілком виправданим і міг би бути впроваджений у вітчизняному кримінальному судочинстві. А щоб сам по собі факт давання показань підозрюваним, обвинуваченим не став формальною підставою для перекладання тягаря доказування винуватості на сторону обвинувачення, необхідно передбачити обов'язок допитуваного, який погодився давати показання, відповідати на запитання, що спрямовані на з'ясування достовірності його показань. Звісно, це має відноситись лише до тих показань підозрюваного, обвинуваченого, що стосуються обставин, обов'язок доказування яких покладається на сторону захисту.

Звичайно, що реалізація запропонованих положень передбачає внесення й інших змін та доповнень до законодавства, зокрема, стосовно розподілу обов'язку доказування у кримінальному провадженні.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року: редакція від 28.02.2016 [Електронний ресурс]/ Офіційний веб-сайт Верховної Ради України: Режим доступу:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
2. Смирнов А. В. Презумпции и распределение бремени доказывания в уголовном процессе / А. В. Смирнов // Государство и право, 2008. – № 1. – с. 60 – 68.
3. Молдаван А. В. Докази у кримінальному процесі Франції / А. В. Молдаван // Адвокат. – 2013 – № 8 (155). – С. 31-34.
4. Примаченко О. В. Кримінальна юстиція напорозі реформи / О. В. Примаченко // Дзеркало тижня. – 14 серпня. - 2010. – № 29 (809) – С. 5.

УДК 349.415 (477)

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

Рябцун С.В. - начальник юридичного відділу

Головне управління держгеокадастру у Вінницькій області

Удосконалення чинного земельного законодавства та визначення шляхів його подальшого розвитку неможлива без дослідження етапів процесу трансформації земельного законодавства, а саме:

- перший кодекс - Земельний кодекс Української РСР, затверджений Законом Української РСР від 08.07.1970 року [1];
- другий кодекс, прийнятий 18.12.1990 року [2];

- третій від 25.10.2001 року [3].

Зміна кодифікованих актів свідчила про зміни у структурі земельних відносин держави.

Так Кодекс 1970 року був спрямований на закріплення та реалізацію державної власності на землю. Громадянам дозволялося отримувати земельні ділянки для ведення підсобного господарства і лише в користування.

Кодекс 1990 року вже передбачав три форми власності на землю: колективну, державну і приватну. Громадянам дозволялося не тільки отримувати в користування земельні ділянки, а й у власність шляхом безоплатної приватизації. Передбачалося роздержавлення сільськогосподарських підприємств.

Земельний кодекс України чітко був спрямований на закріплення права приватної власності на землю та його гарантії, визначив землі комунальної форми власності, закріпив можливість застосування в земельній відносинах інституту сервітуту, суперфіцію та емфітевзису, врегулював поняття державного земельного кадастру тощо. До законодавчого врегулювання ринку земель даним Кодексом закріплено заборону (мораторій) на розпорядження земельними частками (паями).

Основу сучасного земельного законодавства становить Земельний кодекс України, який набрав чинності 01.01.2002 року [3].

Відповідно до даного Кодексу були прийняті наступні Закони :

Закон України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» [4], який визначив правові, економічні та соціальні основи організації здійснення державного контролю за використанням та охороною земель і спрямований на забезпечення раціонального використання і відтворення природних ресурсів та охорону довкілля.

Закон України «Про землеустрій» [5] врегулював правові та організаційні основи діяльності у сфері землеустрою і спрямований на регулювання відносин, які виникають між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, юридичними та фізичними особами із

забезпечення сталого розвитку землекористування.

Закон України «Про охорону земель» визначає правові, економічні та соціальні основи охорони земель з метою забезпечення їх раціонального використання, відтворення та підвищення родючості ґрунтів, інших корисних властивостей землі, збереження екологічних функцій ґрунтового покриву та охорони довкілля [6].

Закон України «Про фермерське господарство» [7] передбачає механізми створення та діяльності фермерських господарств як реалізації ініціативи громадян щодо виробництва товарної сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації на внутрішньому і зовнішньому ринках, а також для забезпечення раціонального використання і охорони земель фермерських господарств, правового та соціального захисту фермерів України.

Закон України «Про особисте селянське господарство», Закон України «Про державну експертизу землепорядної документації», Закон України «Про Державний земельний кадастр», Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо розмежування земель державної та комунальної власності» [8; 9; 10] тощо.

Сучасне земельне законодавство є досить динамічним, часто змінюється. Лише до Земельного кодексу України було внесено близько 90 різного роду змін.

На нашу думку, основними проблемами в регулюванні земельних відносин в Україні сьогодні є:

– неврегульованість питання права колективної власності (із прийняттям Земельного кодексу України 2001 року таке право передбачено не було. Однак, після реформування колективних сільськогосподарських підприємств залишилось багато земель колективної власності (які не відійшли до державних чи приватних));

– складані механізми оформлення прав на земельні ділянки (власності, користування);

– нечіткість у визначенні повноважень по розпорядженню землями, що гальмує процес

оформлення земель (наприклад: обласна державна адміністрація передає земельні ділянки водного фонду державної власності для рибогосподарських потреб, а районна для водогосподарських потреб);

– відсутність правового механізму надання земельних ділянок історико-культурного призначення (придатних для сільськогосподарського використання – рілля) для сільськогосподарських потреб;

– відсутність належного контролю за використанням та охороною земель. При наявності законодавчої бази, відсутній орган, який здійснює ці функції;

– відсутність чітких принципів розмежування земель державної та комунальної власності;

– відсутність процедури консолідації земель (об'єднання), подрібнених внаслідок процедури безоплатної приватизації;

– визначення широкого кола осіб, які мають право на безоплатне отримання земельних ділянок, що сприяє зменшенню державних земель як основного ресурсу економіки;

– не належне здійснення охорони земель, тощо.

На даний час гостро в суспільстві дискутується проблема доцільності зняття мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення. Закон встановив часові рамки – до набрання чинності законом про обіг земель сільськогосподарського призначення, але не раніше 1 січня 2017 року.

Тому досить актуальним питанням є прийняття ефективного закону про обіг земель, який би вирішував більшість із перерахованих вище проблем та дозволив залучити в економічний обіг значні площі земель сільськогосподарського призначення.

В процесі децентралізації влади важливим фактором ефективності її проведення, на наш погляд, є надання матеріальної бази, яка забезпечить достатній економічний рівень громад. Тому важливим моментом даної реформи є прийняття законодавства, яке забезпечить надання повноважень територіальним громадам по розпорядженню землями за межами населених пунктів (сільськогосподарського призначення, водного та лісового фондів).

Література

1. Земельний кодекс Української РСР : Закон УРСР від 08.07.1970 року (втрата чинності від 01.01.1992 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua>
2. Земельний кодекс України: Закон УРСР від 18.12.1990 року (втрата чинності від 01.01.2002 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua>
3. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 року (редакція від 03.04.2016 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua>
4. Про державний контроль за використанням та охороною земель : Закон України від 19.06.2003 (редакція від 28.12.2015 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua>
5. Про землеустрій: Закон України від 22.05.2003 року (редакція від 01.01.2016 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua>
6. Про охорону земель : Закон України від 19.06.2003 року (редакція від 27.06.2015 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua>
7. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 року (редакція від 06.11.2014 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua>
8. Про особисте селянське господарство: Закон України від 15.05.2003 року (редакція від 05.04.2015 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua>
9. Про державну експертизу землепорядної документації : Закон України від 17.06.2004 року (редакція від 27.06.2015 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua>
10. Про Державний земельний кадастр: Закон України від 07.07.2011 (редакція від 01.03.2016 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua>

ПОНЯТТЯ ПРАВОВОЇ ФОРМИ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ УКРАЇНИ

Оверковська Т.К. – к.ю.н., доцент

Вінницький національний аграрний університет

Для розв'язання проблем правової охорони земель в Україні використовуються відповідні правові форми. В юридичній літературі часто можна зустріти термін «правова форма», але при цьому не завжди розкривається його зміст. Вважаємо, що під час дослідження даного питання доцільно врахувати існуючі точки зору щодо розуміння правової форми, висловлені представниками загальнотеоретичної юридичної науки, оскільки до цього часу відсутні єдині підходи щодо визначення поняття «правова форма».

Одні вчені вважають, що під правовою формою слід розуміти сукупність норм права чи правових інститутів, що опосередковують певний вид відносин [1, с. 135]. Тобто, науковці під правовою формою розглядають правові норми, які, як відомо, вміщені в нормативних актах. Проте нормативні акти зазвичай вміщують правові приписи і є не чим іншим як формою права. В свою чергу, під формою права визнається зовнішнє оформлення змісту загальнообов'язкових правил поведінки, які офіційно встановлені або санкціоновані державною владою або загальноновизнані суспільством [2, с. 35]. Форма права – це, по суті, зовнішня форма існування змісту норм права або різні види права. Аналогічної точки зору дотримуються й інші вчені [3, с. 192-193]. Проте, на нашу думку, правову форму не можна ототожнювати із формою права, оскільки за допомогою правової форми здійснюється реалізація права.

Заслуговує на увагу точка зору С.С. Алексєєва, яка зводиться до того, що правову форму слід розглядати як один із різновидів правових засобів для оптимального вирішення соціальних завдань. При цьому під правовою формою автор розуміє окремі утворення, юридичні режими чи комплекси взаємопов'язаних правових утворень та режимів, які являють собою юридично дієві форми розв'язання життєвих проблем [4, с.

218-219]. Правові форми, зазвичай, знаходять нормативне вираження у вигляді інститутів. Науковець наголошує на такій важливій рисі правових форм як можливість їх використання суб'єктами для досягнення тих чи інших завдань. При цьому така діяльність суб'єктів знаходить відображення у правах та обов'язках. І саме з юридичних прав та обов'язків бере початок формування системи правових засобів, а отже – й правових форм. Виникає зв'язок «суб'єкт – правові засоби – соціальні завдання». Акценти у цьому зв'язку повинні бути зосереджені на його третій частині. С.С. Алексєєв зауважує, що існуючі правові форми являють собою засоби, інструменти не з точки зору суб'єктів, а, головним чином, з точки зору вирішених за їх допомогою завдань [4, с. 221-222].

Отже, в даному значенні правової форми розуміється сукупність суб'єктивних прав та юридичних обов'язків, правові режими, комплекси правових режимів, які оформлені в правові інститути, і за допомогою яких здійснюється вирішення існуючих проблем на правовому рівні.

Існують й інші погляди на правову форму. Так, на думку науковців, правову форму слід розглядати як засновану на нормах права міру можливої чи належної поведінки [5, с. 7], що по суті зводиться до прав і обов'язків, оскільки під мірою можливої поведінки зазвичай розуміють права суб'єкта визначити власну поведінку, а під мірою належної поведінки – виконання належних суб'єкту юридичні обов'язки.

Протилежну точку зору має М. Орлов, який вважає, що зведення правової форми лише до прав та обов'язків збіднює її поняття. Загальне поняття правової форми повинно охоплювати всі основні та принципові його ознаки. Це такі як: мати свою сферу суспільних відносин (предмет правового регулювання); правовий режим, в основу якого має бути покладено той чи інший спосіб

правового регулювання, який дозволяє забезпечувати вирішення екологічних, соціальних чи інших завдань [6, с. 76].

Відтак під правовою формою охорони земель слід розуміти таке правове явище, яке може бути представлено у вигляді певних приписів, вимог, діяльності, повноважень, заходів або їх сукупності, що: 1) закріплені в правовій нормі; 2) мають обов'язковий характер; 3) дають змогу реалізувати право; 4) їх виконання буде сприяти збереженню якісного стану земель; 5) мають юридичний вплив на ту чи іншу ситуацію у сфері охорони земель.

Зауважимо, що чинне законодавство України не містить конкретного переліку правових форм охорони земель. Проте за своїм характером і змістом правові форми, спрямовані на охорону земель, можуть бути різноманітними. Відповідно і класифікація їх може бути проведена за різними чинниками. Зокрема, в юридичній науковій літературі класифікація правових форм проводилась за наступними критеріями: 1) за рівнем реалізації нормативного акту: загальнодержавним, регіональним, місцевим; 2) за суб'єктами, які реалізують правові форми: землевласники, землекористувачі, державні органи, органи місцевого самоврядування; 3) за термінами здійснення правових форм: постійні та тимчасові; 4) за об'єктами, які стосуються земель в цілому і окремо ґрунтів [7, с. 64].

На нашу думку, можлива також класифікація правових форм у сфері охорони

земель і за видами діяльності, яка певним чином може вплинути на стан земель (наприклад, сільське господарство, видобувна промисловість, транспорт тощо), а також й за їх характером: заборонні, дозвольні, стимулюючі, превентивні тощо.

Вважаємо, що відповідно до чинного законодавства України до основних правових форм охорони земель слід віднести наступні: 1) встановлення заборон та обмежень на діяльність, що може негативно вплинути на якісний стан земель; 2) здійснення контролю у сфері охорони земель; 3) закріплення державних стандартів і нормативів у сфері охорони земель; 4) економічне стимулювання раціонального використання і охорони земель; 5) моніторинг земель; 6) ведення Державного земельного кадастру; 7) агрохімічна паспортизація земель сільськогосподарського призначення; 8) рекультивация земель; 9) застосування юридичної відповідальності за порушення вимог законодавства щодо охорони земель та інші.

При цьому, застосування правових форм охорони земель повинно відбуватися комплексно, у тісному взаємозв'язку.

Отже, під правовою формою охорони земель слід розуміти правове явище, яке закріплено в правовій нормі, має обов'язковий характер, сприяє реалізації правових вимог, приписів, повноважень, заходів, діяльності щодо збереження якісного стану земель та має відповідний вплив на вирішення проблем охорони земель України.

Література

1. Халфина Р.О. Общее учение о правоотношениях / Халфина Р.О. – М.: Юрид. лит., 1974. – 351 с.
2. Котюк В.О. Теорія права : Курс лекцій : навч. посіб. [для юрид. факультетів, вузів] / Котюк В.О. – К. : Вентурі, 1996. – 208 с.
3. Теорія держави і права : [підруч.] / [С.Л. Лисенков, А.М. Колодій, О.Д. Тихомиров ; за ред. С.Л. Лисенкова]. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 448 с.
4. Алексеев С.С. Теория права / Алексеев С.С. – М.: Изд-во БЕК, 1995. – 320 с.
5. Красавчиков О.А. Гражданское правоотношение – юридическая форма общественных отношений / О.А. Красавчиков. – Свердловск : Свердлов. Унив., 1975. – Вып. 29. – С. 5-22.
6. Орлов М. Проблеми визначення і реалізації правових форм у сфері охорони навколишнього природного середовища / М. Орлов // Право України. – 2002. - № 6. – С. 74-77.
7. Конишева О.В. Правове забезпечення запобігання деградації земель сільськогосподарського призначення: дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.06 / Конишева Олена Василівна. – Х., 2002. – 174 с.

УПРАВЛІННЯ ЖИТТЄВИМ ЦИКЛОМ ПІДПРИЄМСТВА: ІСТОРИЧНИЙ РАКУРС

Ніколіна І.І.– к.н.д.у.,

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ;

Очеретяний В.В. - к.і.н., доцент

Вінницький інститут Університету «Україна»

Підприємство, незалежно від масштабів діяльності та форми власності, підпорядковується циклічним законам життєдіяльності.

Можливість модифікуватись, переходити на вищі стадії розвитку або потрапляти у кризове становище вимагає від менеджерів підприємства зміни стратегії, цілей та способів їх реалізації. Врахування теоретичних і практичних процесів циклічності розвитку економіко-виробничих систем дозволить керівникам прогнозувати тенденції їх розвитку та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Теоретичні основи еволюційної теорії, теорій економічного циклу та життєвого циклу підприємства досить широко представлені у дослідженнях вітчизняних і закордонних науковців, таких як І. Адізес [1], А. Бернард [2], Н. Воробйова [3], В. Василенко [4], Н. Ващенко [5], Л. Грейнер [6], Д. Дресвянніков [7], М. Жемчугов [8], Н. Терлецька [9], І. Федулова [10].

Розвиток підприємства знаходить своє відображення у його життєвому циклі, проте визначення стадії розвитку в конкретний момент часу ускладнене значною кількістю параметрів, за допомогою яких можна характеризувати цю стадію.

Серед більшості науковців для опису процесу розвитку підприємств за хвилеподібним принципом найчастіше використовується загальновідома теорія життєвого циклу підприємства, методологічний базис якої закладено у класичному менеджменті, проте вона не позбавлена певних недоліків.

Хвилеподібний підхід до життєвого циклу компанії був ще реалізований в статті професора Гарвардської школи бізнесу Ларрі Грейнера в 1972 р. [6]. Найважливішими параметрами, що визначають модель розвитку організації є: вік організації; розмір організації; етапи

еволюції; етапи революції; темпи зростання галузі. Л. Грейнер виділяє п'ять основних етапів розвитку, які змінюються внаслідок революцій, що були викликані відповідними кризами (лідерства, автономії, контролю, тяганини, іншими видами криз): 1 – зростання через креативність; 2 – зростання через директивне керівництво; 3 – зростання через делегування; 4 – зростання через координацію; 5 – зростання через співробітництво. В даній моделі базисним параметром розвитку є розмір організації: в невеликих організаціях, у стратегії яких, значне збільшення розмірів не передбачено, деякі етапи і кризи просто не можуть мати місце. Цей висновок відразу ж накладає обмеження на застосування моделі Л. Грейнера. Також, модель описує розвиток не організації в цілому, а її системи управління: у цьому також є істотне обмеження.

Хвилеподібність розвитку підприємства також докладно розкрита та вивчена вченими А. Бернардом [2], М. Жемчуговим [8], які життєвий цикл підприємства вбачають у наступній сукупності стадій розвитку, які воно проходить за період свого існування: становлення (народження), зростання (дитинство та юність, або виховування), зрілість, старіння, смерть (зникнення).

Схожий підхід до хвилеподібного життєвого циклу еволюції підприємства зустрічаємо і в Д. Дресвяннікова, який взяв за основу еволюційного розвитку підприємства ідеологію Іцхака Адізеса [1] (стадії еволюційного розвитку: «виходжування», «дитинство», «давай-давай», «юність», «розквіт», «стабільність», «аристократизм», «рання бюрократизація», «бюрократизація», «смерть») та запропонував новий варіант розвитку організації на підставі проведення реструктуризації в період між стадіями розквіту і стабільності.

Цю модель життєвого циклу організації було названо автором «модель зростаючого розвитку бізнесу на основі циклічної реструктуризації». Для уникнення потрапляння на низхідну гілку розвитку Д. Дресвянніков рекомендує в період між стадіями розквіту і стабільності принципово модифікувати стару організацію, щоб мати можливість перетворення нового бізнесу в основний [7, с. 134].

Докладне дослідження питань попередження стадії «смерті» (зникнення) підприємства за умови продовження його розвитку або на стадії «зрілості», або переходу від стадії «старіння» до стадії «відродження» через розвиток, для чого підприємство повинно мати рушійні сили – зустрічаємо в роботах дослідників. Відтак, на відміну від теорії біологічної еволюції, для підприємства ця стадія є такою, що може бути попередженою та недопущеною.

Зокрема, Н. Ващенко поглибила сутність теорії життєвого циклу підприємства, зорієнтувавши його на безперервний процес

розвитку [5, с. 49]: стадія становлення характеризується виходом на ринок і завоюванням на ньому своєї частки, клієнтурі (споживачів), формування репутації та іміджу при мінімальних обсягах прибутку; стадія зростання передбачає прискорення росту на основі зміцнення позицій підприємства на ринку збуту продукції, розширення частки на ньому шляхом конкурентної боротьби (поглинання конкурентів), мотивації персоналу до вирішення стратегічних і тактичних завдань; стадія старіння обумовлює збереження досягнутих результатів в отриманих обсягах прибутку та частки ринку збуту; стадія відродження характеризується поглибленням політики подальшого розвитку мотивації персоналу до інноваційної діяльності через використання матеріальних і нематеріальних форм.

Отож, безперервний розвиток підприємства відображає на кожній зі стадій життєвого циклу певну мобілізацію потенціалу та дії рушійних сил у певний період часу задля відродження підприємства.

Література

1. Adizes I. Corporate Lifecycles: how and why corporations grow and die and what to do about it / - Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall, 1988.
2. Alain Bernard, Serge Tichkie witch. Methods and Tools for Effective Knowledge Life-Cycle-Management, 2008. - P. 3-21.
3. Воробйова Н.П. Підприємство як «жива система» при аналізі інноваційної активності підприємств / Н.П. Воробйова // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2012. - №4 (20). - С. 71-73.
4. Василенко В. А. Организационно-циклическая и структурно-функциональная модели развития организации / В. А. Василенко // Культура народов Причерноморья. – 2011. – №232. – С. 100 - 107.
5. Ващенко Н.В. Обґрунтування процесу безперервно розвитку підприємства на основі теорії життєвого циклу / Н.В. Ващенко // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2013. - №4 (24). - С. 58-62.
6. Greiner L. Evolution and Revolution in Organization Growth / L. Greiner // Harvard Business Review. - 1972. - Vol.50.-No4.-P. 37-46.
7. Дресвянніков Д.О. Оптимальна модель життєвого циклу промислового підприємства / Д.О. Дресвянніков // Теоретичні та практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2012. – Вип.1. – Т.2.- С.130-134.
8. Жемчугов М. Жизненный цикл организации / М. Жемчугов, А. Жемчугов // Проблемы экономики и менеджмента. – 2012. -№ 9. -С. 3-17.
9. Терлецька Н.М. Життєвий цикл розвитку підприємства в контексті еволюційного менеджменту / Н.М. Терлецька // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки . - 2013. - Вип. 1. - С. 209-214.
10. Федулова І.В. Циклічність інноваційного розвитку промислового підприємства / І.В. Федулова // Проблеми науки. - 2009. - № 6. - С. 8-15.

ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ДЕПОЗИТНИХ ПОСЛУГ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ

Світлак І.І. - к.ю.н., доцент

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Потреба створення системи ефективного захисту клієнтів комерційних банків, в першу чергу, фізичних осіб (які мають статус споживачів), на нашу думку, є надзвичайно нагальною та актуальною. Адже, в Україні сьогодні ніхто не афішує фактичну кількість споживачів фінансових послуг, які реально постраждали від стрімкої девальвації національної одиниці та ліквідації протягом останніх двох років понад 60 комерційних банків в Україні.

Першочергово, для визначення проблем існуючого механізму захисту прав споживачів фінансових послуг, доцільно зупинитись на аналізі чинного законодавства, що визначає статус споживача фінансової послуги.

Фундаментальними у цій сфері є положення Закону України «Про захист прав споживачів». У ст. 1 даного закону представлена легальна дефініція поняття «споживач» - «... це фізична особа, яка придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію для особистих потреб, безпосередньо не пов'язаних з підприємницькою діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника...» [1].

Відносини, що виникають у зв'язку з функціонуванням фінансових ринків та наданням фінансових послуг споживачам, регулюються також Конституцією України [2], Законом України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [3] та цілою низкою спеціальних нормативно-правових з питань регулювання ринків фінансових послуг та провадження банківської діяльності в Україні.

Заслуговує також на увагу правова позиція Верховного суду України, висловлена у Постанові «Про практику розгляду цивільних справ за позовами про захист прав споживачів» [4]. Зокрема, до відносин, що виникають з договорів про надання фінансово-кредитних послуг (зокрема, про надання кредитів, відкриття й ведення рахунків, проведення розрахункових

операцій, приймання і зберігання цінних паперів, надання консультаційних послуг) для задоволення власних побутових потреб громадян, поширюється дія Закону України «Про захист прав споживачів». Договір банківського вкладу, відповідно до ст.ст. 1058, 633 ЦК України [5], в якому вкладником є фізична особа є публічним договором, стороною якого є споживач. Таким чином, невиконання умов договору банківського вкладу є порушенням прав споживача фінансової послуги банківської установи.

Нещодавно Верховна Рада України прийняла за основу Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення захисту прав споживачів фінансових послуг» [6]. Нажаль, у даному законопроекті фактично не йдеться про можливість повернення втрачених споживачами коштів та відповідальність Національного банку України (надалі - НБУ) за ситуацію, внаслідок якої відбулись ці порушення.

Фактично маємо ситуацію, що внаслідок бездіяльності центральний банк, який належно не виконував свої повноваження, зокрема щодо забезпечення стабільності основної грошової одиниці країни, провадження банківського регулювання та нагляду, не вжив своєчасних заходів впливу до проблемних комерційних банків, що внаслідок своєї ліквідації не змогли повернути депозити споживачам, або повернули лише у межах гарантованих фондом – 200 тис. грн.

Розглянемо найбільш поширений випадок порушення прав споживачів за депозитними договорами.

На дату укладення депозитного договору на суму 20 000 дол. США офіційний курсу НБУ становив 8 грн. за 1 дол. США, а на дату закінчення строку дії депозитного договору офіційний курс НБУ становив 25 грн. за 1 дол. США. На момент закінчення строку дії депозитного договору банк визнаний НБУ як санаційний, а пізніше був

ліквідований. Отже, споживач депозитної послуги може отримати лише гарантовані Фондом гарантування 200 000 грн. Арифметика проста – при офіційному курсі НБУ на день закінчення депозитного договору, споживач фактично втрачає власних 12 000 тис. дол. США. Ми вже не зважаємо на відсотки, які він би мав отримати за даним договором. Сьогодні зневірені пересічні споживачі депозитних послуг таких комерційних банків говорять лише про повернення фактично вкладених власних коштів.

З юридичної точки зору такі дії, безпосередньо, комерційних банків та, опосередковано - НБУ - порушують положення укладених депозитних договорів, чинного законодавства та права споживача фінансової послуги даної банківської установи, з наступних підстав:

1). Згідно до ст. 41 Конституції України кожен має право володіти, користуватися та розпоряджатися своєю власністю. Право власності за ст. 41 Конституції України та ст. 321 ЦК України є непорушним. Ніхто не може бути протиправно позбавлений цього права чи обмежений у його здійсненні. Ухилення комерційних банків від повернення грошових коштів вкладника, які є його приватною власністю є незаконним та безпідставним, оскільки відповідно до ст. 1066 ЦК України, банк має право використовувати грошові кошти на рахунку клієнта, гарантуючи його право безперешкодно розпоряджатися цими коштами. Отже, дане конституційне право було порушено.

2). Відповідно до спеціального банківського законодавства, зокрема, за п. 3.3. Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами [7], банки зобов'язані повертати вклади (депозити) та сплачувати нараховані проценти у строки, що визначені умовами договору банківського вкладу (депозиту) між вкладником і банком. За договором банківського вкладу (депозиту) незалежно від його виду банк зобов'язаний видати вклад або його частину на першу вимогу вкладника, крім вкладів, розміщених

юридичними особами на інших умовах повернення, які встановлені договором.

3). Статтею 526 ЦК України передбачено, що зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог ЦК України, інших актів цивільного законодавства.

Відповідно до ст. 1058 ЦК України за договором банківського вкладу (депозиту) одна сторона (банк), що прийняла від другої сторони (вкладника) або для неї грошову суму (вклад), що надійшла, зобов'язується виплачувати вкладникові таку суму та проценти на неї або дохід в іншій формі на умовах та в порядку, встановлених договором.

Частиною 2 ст. 1060 ЦК України передбачено, що за договором банківського вкладу незалежно від його виду банк зобов'язаний видати вклад або його частину на першу вимогу вкладника.

Щодо нарахування процентів, то відповідно ч. 5 ст. 1061 ЦК України, проценти на банківський вклад нараховуються від дня, наступного за днем надходження вкладу у банк, до дня, який передуює його поверненню вкладникові або списанню з рахунку вкладника з інших підстав. Відповідно до ч. 6 ст. 1061 ЦК України в разі повернення вкладу виплачуються усі нараховані до цього моменту проценти.

Нажаль, у законопроекті «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення захисту прав споживачів фінансових послуг» [6] не порушується питання про визначення відповідальності НБУ (центрального банку держави, що наділений всіма необхідними владними повноваженнями), за порушення прав споживачів депозитних послуг банківських установ, які внаслідок ситуації що склалася у банківському секторі масово ліквідуються.

На нашу думку, з метою забезпечення дієвого механізму захисту прав споживачів фінансових послуг, вважається доцільним сьогодні ставити питання про притягнення до відповідальності НБУ і, відповідно, вносити саме такі законопроекти на розгляд у Верховну Раду України.

Література

1. Про захист прав споживачів: Закон УРСР від 12.05.1991 року (Редакція від 01.01.2016 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua>
2. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року (редакція від 02 березня 2014 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
3. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг Закон України від 12.07.2001 року (редакція від 01.01.2016 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua>
4. Про практику розгляду цивільних справ за позовами про захист прав споживачів : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12.04.1996 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua>
5. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року (редакція від 19.02.2016 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення захисту прав споживачів фінансових послуг // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
7. Про затвердження Положення про порядок здійснення банками України вкладних (деPOSITНИХ) операцій з юридичними і фізичними особами Постанова Національного банку України від 03.12.2003 року (редакція від 15.08.2015 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.

УДК 324. 342.81

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ВИБОРЧИХ ПРАВ ГРОМАДЯН В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Скірський І.В. - к.ю.н., доцент

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Україна знаходиться на шляху вдосконалення механізму вітчизняної політичної, економічної, соціальної, правової системи. Чинна Конституція України окреслила основні напрями такого вдосконалення, тому актуальною залишається проблема реалізації конституційного принципу народовладдя, який базується на визнанні українського народу носієм суверенітету і єдиним джерелом влади (стаття 5 Конституції) [1]. Виборча практика нашої держави свідчить про порушення демократичних принципів під час підготовки до виборів та в ході безпосереднього голосування громадян на дільницях з причини наявності значних правових колізій у виборчому законодавстві України. Існуючі закони України щодо виборів мають в собі чимало прогалин, внутрішніх протиріч і певної невідповідності законодавству Європейського союзу.

Особливо гостро сприймаються ці стандарти в Україні в складний історичних період, пов'язаний із політичною кризою влади і підготовкою до майбутніх виборів. На розсуд громадськості виносяться багаточисельні приклади порушень виборчих

демократичних прав на виборах, що є підставою для вивчення і аналізу та врахування кращих виборчих традицій інших країн світу. Виборчий процес - це специфічна діяльність уповноважених органів і громадян, спрямований на формування якісного і кількісного складу органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Основою в організації виборчого процесу виступають такі правові принципи, а саме : загального, рівного, прямого, вільного виборчого права, політичного плюралізму та багатопартійності, публічності та відкритості.

Наукові теоретики виборчого законодавства стверджують, що в українському законодавстві формально майже немає норм, які б суперечили положенням міжнародного виборчого права. У той же час, як свідчить практика, залишається проблемою нечіткість загальноприйнятих вимог до виборчого процесу та їхня нездатність запобігти порушенням у волевиявленні громадян. Задекларовані основні принципи недостатньо забезпечені реальними

механізмами їх реалізації. Ці недоліки, на думку розробників виборчого законодавства, що об'єктивною причиною цього є неможливість встановити єдині виборчі стандарти для країн з різною суспільною і політичною культурою та з різною демократичною традицією.

Виходячи з того, що виборчий процес має здійснюватись в законодавчо визначеному процесуальному порядку, то першим і визначальним з обов'язкових етапів, є етап формування та уточнення списків виборців.

Формування списків виборців є однією із проблем виборчого процесу в багатьох країнах, в яких відсутні тривалі традиції проведення демократичних виборів. Зокрема, типовими проблемами, які можна спостерігати під час формування списків виборців, є їх неповнота й неточність. Крім того, інформація, що міститься у списках виборців, може використовуватися для формування виборчих округів, утворення виборчих дільниць, для перевірки підписів на підтримку певного кандидата тощо [2, с. 35-36].

Єдиний Державний реєстр виборців, що розпочав діяти в Україні з 2009 року відслідковує всі зміни в імені та адресі виборців з моменту занесення до реєстру і виступає як єдина база даних, доступ до якої здійснюється через закриту мережу [3]. Основні системи формування системи виборців будуються на таких засадах:

а) активна (ініціативна) система – передбачає необхідність звернення самого виборця щодо внесення його у виборчі списки;

б) пасивна (імперативна) система – виборчі списки формуються автоматично відповідними органами влади на основі даних про місце проживання (реєстрації) та іншої необхідної інформації.

Списки виборців як окрема система обліку виборців формується, як правило, під конкретну виборчу компанію і мають тимчасовий характер. Вони повинні відображати зміни у демографічній ситуації регіону і по цій причині повинні періодично поновлюватись.

Списки виборців, як документ офіційної реєстрації громадян, що мають право голосу, у міжнародному конституційному праві існують у двох формах:

1) особистий список, до якого вносяться дані тих громадян, які добровільно зареєструвалися у відповідному органі влади з метою участі у виборах (така системи діє в США, Франції тощо);

2) публічний список, як обов'язковий документ офіційної реєстрації, складається за ініціативою держави:

а) список, що складається шляхом обходу членів територіальних громад відповідних населених пунктів уповноваженими представниками державної влади (Канада, Великобританія та ін.);

б) список, що складається шляхом автоматичної реєстрації членів територіальних громад офіційними представниками публічної влади на місцях (Німеччина, Швейцарія, Україна) [4].

Складання списків виборців в Україні досить непростий, проте законодавчо визначений процес, в ході якого складаються загальні списки виборців за формою, затвердженою Центральною виборчою комісією. Для складання та уточнення загальних списків виборців, які проживають на відповідних територіях державними адміністраціями, виконавчими органами міських рад утворюються робочі групи обліку виборців на період з 1 серпня року, що передуює року проведення чергових виборів, до дня проведення чергових виборів включно. Після утворення виборчих дільниць робочі групи обліку виборців на основі відповідного уточненого загального списку виборців складають списки виборців по кожній виборчій дільниці. У списку виборців на виборчій дільниці зазначаються анкетні дані, а також місце проживання, а для військовослужбовців строкової служби та осіб, що перебувають в установах кримінально-виконавчої системи, адреса місця перебування [5, с. 41-42].

На сучасному етапі Української державності особливої уваги необхідно приділяти не тільки практичній реалізації виборчого законодавства, але і його системі вдосконалення із врахуванням європейський стандартів.

З урахуванням викладеного можна окреслити напрями удосконалення вітчизняного законодавства стосовно питань реєстрації, складання й уточнення списків виборців:

1) більш чітко визначити повноваження Окружних виборчих комісій в частині контролю за складанням та уточнення списків виборців;

2) передбачити можливість подання виборцями заяв про уточнення списків виборців виключно до органів ведення Державного реєстру виборців;

3) встановити такі строки спорів,

пов'язаних з уточненням списків виборців, які б дозволяли не вносити змін до уточнених списків виборців у день голосування (окрім виправлення технічних помилок та описок);

4) розглянути можливість подальшого звуження компетенції виборчих комісій з розгляду виборчих спорів, а віднесення таких спорів виключно до компетенції судів.

Література

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року (редакція від 02 березня 2014 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.

2. Бучин М. Формування списків виборців як важливий аспект дотримання принципу загальних виборів/ М. Бучин, С. Фіцак // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. - 2010. - Випуск 22. – С. 35-39.

3. Про Державний реєстр виборців: Закон України від 22 лютого 2007 року (редакція від 30.05.2014 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua>.

4. Виборче законодавство: українська практика, міжнародний досвід та шляхи реформування // Матеріали круглого столу 2003-2012 рр. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.parlament.org.ua/index>.

5. Сergyoga S. Європейські стандарти виборів і виборче законодавство України / С. Сergyoga // Вісник ЦВК. – 2007. - №1 (7). – С. 40-44.

УДК 351

РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ ЯК ЗАСІБ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Добіжа В.В. - к.політ.н, доцент

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Однією з загальних тенденцій розвитку сучасного світу є його тотальна трансформація до інформаційного суспільства через впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, які окрім зручності і швидкості прийняття рішень ще й сприяють зменшенню реалізації корупційних схем. Саме з цією метою Україна розширює впровадження системи відкритих державних даних для практично всіх органів влади та державних підприємств - Кабінет Міністрів України 21 жовтня 2015 року ухвалив відповідну постанову про відкриття даних [1]. Прийнято рішення про відкриття більше 300 наборів даних, багато з яких є повноцінними реєстрами. Перелік буде регулярно доповнюватися новими наборами даних, виходячи з суспільного попиту та ініціативи державних органів. Зокрема, до Переліку включені: вся нормативно-правова база України, реєстр юридичних осіб та ФОП, реєстр адміністративно-територіального устрою, реєстр патентів України, реєстр медичних засобів та цін на медичні засоби,

фінансові плани держпідприємств, єдиний реєстр спортивних споруд, кадастр родовищ і проявів корисних копалин України [2]. Всі дані будуть найближчим часом розміщені на Національному порталі відкритих даних data.gov.ua.

Також загально відомо, що високому рівню корупції сприяє особисте спілкування посадовця з громадянином, якому необхідна довідка або певний дозвільний документ і, відповідно, зменшення безпосередніх контактів автоматично сприятиме зменшенню рівня корумпованості державних службовців. Зазначимо, що на порталі державних послуг Gov.org.ua вже 251 послуга доступ на он-лайн, 45 почнуть працювати найближчим часом, а 732 знаходяться в процесі розробки. Перелік послуг, що можна замовити досить широкий: від отримання субсидії на оплату житлово-комунальних послуг і видачі довідки про доходи (розмір пенсії) до перереєстрації транспортного засобу на нового власника за договором купівлі-продажу.

Ще одним кроком стала реформа державних закупівель - одна з найбільш ефективних реформ Міністерства економічного розвитку і торгівлі. Вона включає декілька напрямків, у тому числі навчання закупівельників, спрощення доступу бізнесу до торгів, а також переведення тендерів у електронний формат. Закон України «Про публічні закупівлі» (надалі - Закон) [3] передбачив перехід усіх державних замовників і виконавців на електронну систему держзакупівель до 1 січня 2017 року, що відбуватиметься у два етапи: з 1 квітня всі закупівлі переведуть в електронний режим органи центральної влади та державні підприємства, а з 1 серпня – решта державних замовників.

Закон закріплює нові правила і процедури роботи в електронній системі державних закупівель ProZorro. Окрім іншого, змінюється порядок обміну електронними документами, розкриття інформації після аукціону, оскарження результатів торгів тощо. Відкриваються можливості вводити до складу тендерних комісій професійних закупівельників. Зазначимо, що на основі Закону ще мають бути розроблені підзаконні акти: постанови та розпорядження Кабміну, які регламентують, наприклад, вимоги до майданчиків і учасників торгів, деталізують процедури роботи системи тощо. Це фінальна частина підготовки, необхідної для кардинальної зміни процесу закупівель у країні, коли кожен документ і кожне рішення чиновника стануть підзвітними будь-якому громадянину з доступом в Інтернет.

Система електронних держзакупівель «ProZorro» почала працювати в пілотному режимі з лютого 2015 року, поки що на допорогових закупівлях (до 200 тис. грн. для товарів і послуг, а також до 1,5 млн. грн. для робіт). Але вже зараз у систему заведено понад 50 тис. тендерів на суму 12 млрд. грн. від понад 2,9 тис. державних замовників. Загальна економія бюджетних коштів уже перевищила 680 млн. грн. і продовжує збільшуватися.

Прем'єр-міністр України А. Яценюк зазначив, що Україна зекономить мінімум 5 мільярдів гривень з бюджету завдяки електронній системі закупівель ProZorro в 2016 році[4].

Ще одним нововведенням відзначилось Міністерство внутрішніх справ, яке відкрило

доступ до реєстру власників транспортних засобів. Тепер кожен громадянин може отримати повну інформацію щодо будь-якого автомобіля, зареєстрованого з 2012 року. Пошук транспортних засобів можливий по фізичним особам (ПІБ, дата народження) або юридичним особам (назва юридичної особи). Результат пошуку - власник автомобіля, дата реєстрації машини, рік випуску і об'єм двигуна - ви отримаєте на вказану електронну адресу. Вся інформація безкоштовна. У середньому відповідь займає до 10 хвилин.

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей подання посадовими особами декларацій про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру в 2016 році» [5]. Законом встановлюється:

- адміністративна відповідальність за надання завідомо недостовірних відомостей у декларації - штраф від 1 000 до 2 500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. При цьому відповідальність настає в разі, якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму від 100 до 250 мінімальних заробітних плат;

- кримінальна відповідальність за подання завідомо недостовірних відомостей у декларації або умисне неподання декларації - штраф від 2 500 до 3 000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи 150 - 240 годин, або позбавлення волі на строк до 2 років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на термін до 3 років. Відповідальність настає в разі, якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму понад 250 мінімальних зарплат [5].

Передбачається, що протягом 7 днів після подачі декларації суб'єкт декларування має право подати виправлену декларацію. У разі залучення суб'єкта декларування до відповідальності за неподання, несвоєчасне подання декларації або в разі виявлення в ній недостовірних відомостей суб'єкт декларування зобов'язаний подати відповідну декларацію з достовірними відомостями. Передбачається, що повна перевірка декларації може проводитися в період здійснення чиновником своїх повноважень, а також протягом 3 років після припинення такої діяльності [6].

Література

1. Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2015 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
2. Уряд відкриває більш 300 реєстрів і наборів даних. - Антикорупційний портал // [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://www.acrc.org.ua/ua>.
3. Про публічні закупівлі : Закон України від 16 лютого 2016 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
4. У 2016 році Яценюк має намір заощадити мінімум 5 мільярдів гривень на електронних закупівлях // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unian.ua/politics>.
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей подання службовими особами декларацій про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру у 2016 році : Закон України від 15.03.2016 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
6. Шешуряк Ю. Вступил в силу Закон об электронном декларировании / Ю. Шешуряк // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки.](#)

УДК 340.11

ПРАВОВІ ЗАСОБИ: ПОНЯТТЯ ТА ЇХ ВИДИ

Бурятинська Н.І. – завідувач циклової комісії з правознавства
Барський гуманітарно-педагогічний коледж ім. М. Грушевського

У юридичній літературі сутність поняття «правові засоби» витлумачують у широкому та вузькому значенні. У широкому значенні - це всі правові явища, інституційні установки та форми, які тим чи іншим чином пов'язані з регулятивною (охоронною) дією права [1, с. 39].

У вузькому значенні - передбачені правом (законом, індивідуально-правовим актом, договором) юридично значущі дії (їх поєднання та комбінація), які здійснюються суб'єктами з відповідним ступенем дозволеності чи не забороненими законом способами для задоволення їх інтересів, досягнення соціально корисних цілей. Як різновид правових засобів, ці дії є не фактичними, а змодельованими та забезпеченими нормами права, використовуються як інструмент здійснення відповідних правомірних дій, водночас пов'язаних із захистом порушеного права чи забезпеченого законом інтересу [2, с. 402]

Категорію «правові засоби» С. Алексєєв зараховує до категорій загального та універсального порядку, які охоплюють весь юридичний інструментарій: юридичні норми та інші юридичні інструменти, а також «структури» (конструкції) юридичної регуляції. Цим він підкреслює багаторівневність правових засобів, їх функціональну спрямованість та інструментальний характер, розглядає їх як інструмент вирішення

конкретних завдань, реалізації потенціалу та сили права [3, с. 14-15].

До правових засобів Ю. Тихомиров відносить і діяння: видання підзаконних нормативно-правових актів на основі закону, на його виконання та відповідно до нього, процес відміни та зміни цих актів, правильне застосування законів та ін. [4, с. 203].

Сучасну своєрідність правових засобів виявляють їх соціальна цінність (забезпечення досягнення правових цілей), здатність відображати інформаційні якості права і створювати умови для його дії, а також зумовлювати юридичні наслідки. Джерелом їх забезпечення є примусова сила держави. У сукупності засобів правового регулювання В. Горшеньов вирізняє засоби впливу (зовнішні фактори стосовно волі суб'єктів - дозволи та заборони) та засоби реалізації права (це результат реагування суб'єктів на правовий вплив - здійснення дозволенних законом дій та утримання від заборонених дій) [5, с. 65-67].

У самому загальному виді на думку Л. Малько правові засоби - це правові явища, що виражаються в інструментах (встановленнях) і діяннях (технології), з допомогою яких задовольняються інтереси суб'єктів права, забезпечується досягнення соціально корисних цілей [6, с. 68-69].

Ці цілі можуть бути різні, але в кінцевому рахунку вони зводяться до

справедливої упорядкованості суспільних відносин. В якості правових засобів виступають норми права, правозастосовчі акти, договори, юридичні факти, суб'єктивні права, юридичні обов'язки, заборони, пільги, заохочення, покарання тощо.

На наш погляд до ознак правових засобів слід віднести:

1) виражають собою всі узагальнюючі юридичні способи забезпечення інтересів суб'єктів права, досягнення поставлених цілей (у чому проявляється соціальна цінність даних утворень та в цілому права);

2) відображають інформаційно-енергетичні якості і ресурси права, що додає їм особливу юридичну чинність, спрямовану на подолання перешкод, що стоять на шляху задоволення інтересів учасників правовідносин;

3) поєднуються певним чином, виступають основними працюючими частинами (елементами) дії права, механізму правового регулювання - МПР, правових режимів (тобто функціонального боку права);

4) призводять до юридичних наслідків, конкретних результатами, тією чи іншою мірою ефективності правового регулювання;

5) забезпечуються державою.

В юридичній літературі відсутня єдність у поглядах на класифікацію правових засобів, але ми зупинимось на таких, які є найбільш поширеними серед науковців у галузі теорії права. Засоби правового регулювання класифікуються за різними критеріями. В залежності від ступеня складності їх поділяють на первинні (прості) і комплексні (складні). Якщо до перших належать найпростіші і неподільні приписи - суб'єктивні права та юридичні обов'язки, заохочення і покарання, пільги і заборони тощо, то до других - комбіновані, що складаються в свою чергу з найпростіших - договір, норма, інститут, правовий режим і ін.

По виконуваній ролі вони поділяються на регулятивні (дозволу) та охоронні (заходів захисту); за предметом правового регулювання - на конституційні, адміністративні, цивільні, кримінальні та ін.; за характером - на матеріально-правові (рекомендації) і процесуальні (позов); значущості наслідків - на звичайні (штраф) і виняткові (смертна кара); за часом дії - на постійні (громадянство) і тимчасові (премія);

по виду правового регулювання - на нормативні (встановлені в нормах права заборони) й індивідуальні (акт застосування права, акти реалізації прав і обов'язків); інформаційно-психологічної спрямованості - на стимулюючі (пільги) та обмежують (зупинення) тощо.

Важливе місце серед засобів правового регулювання належить правовому режиму. М. Матузов та О. Малько під правовим режимом розуміють особливий порядок правового регулювання, виражений у певному поєднанні юридичних засобів, що створюють відповідний соціальний стан, сприятливі чи несприятливі умови для задоволення інтересів суб'єктів права [7, с. 14].

Правовий режим - певна сукупність юридичних засобів, що застосовуються в певній сфері суспільних відносин, характеризує особливості правового впливу та забезпечує дію механізму правового регулювання. Йому притаманні такі особливості:

1) встановлюється законодавством та забезпечується примусовою силою держави;

2) характеризується певним рівнем стабільності та високим рівнем нормативності;

3) регламентує певні сфери суспільних відносин і діяльність

4) є специфічним порядком правового регулювання, що складається із сукупності юридичних засобів, спрямованих на досягнення певної мети і характеризується певним їх співвідношенням;

5) в основу правового режиму покладений конкретний спосіб правового регулювання - заборона, дозвіл чи позитивне зобов'язання;

6) найстійкішим та визначеним в їх змісті є загальне юридичне становище суб'єктів права, в якому концентруються всі особливості правового режиму;

7) фігурує як кінцевий результат певне правове становище, що склалося в суспільстві в результаті використання правової форми регулювання суспільних відносин.

Таким чином в основі правового режиму - різні способи правового регулювання: дозволи, заборони, зобов'язання. Правові режими забезпечують дію механізму правового регулювання, що зумовлює їх теоретичну та практичну значущість.

Узагальнивши вище викладене, слід підкреслити, що правові засоби явище багатогранне та багатоаспектне, дана категорія використовується по відношенню до права в цілому, в процесі правового

регулювання його механізму, по відношенню до правових режимів тощо. Зазначене свідчить про необхідність всебічного аналізу даної категорії з точки зору інструментальної теорії права.

Література

1. Шундикова К.В. Механизм правового регулирования: Учебное пособие / Под.ред. А.В. Малько. – Саратов: СГАП, 2001. – 104 с.
2. Рассказов Л.П. Теория государства и права: Учебник для вузов. – М.: Рио, 2008. – 463 с.
3. Алексеев С.С. Правові засоби: постановка проблеми, поняття, класифікація / С.С. Алексеев // Советское государство и право. - 1987. - № 6. - С. 13-16.
4. Тихомиров Ю.А. Правовое регулирование: Теория и практика: Монография. М.: Формула права, 2008. – 400 с.
5. Теория юридического процесса / Бенедик И.В., Горшенев В.М., Крупин В.Г. и др.; Под общ.ред.: Горшенев В.М. - Харьков: Вища шк., 1985. - 192 с.
6. Малько Л В. Правові засоби: питання теорії і практики / Л.В. Малько // Журнал російського права. - 1998. - № 8. - С. 66-77.
7. Матузов Н. И. Правовые режимы: понятие и виды / Н.И. Матузов, А.В. Малько // Право и политика. – 1996. – Вып. 4. – С. 14 -19.

УДК 328.18

ЛЮСТРАЦІЯ В УКРАЇНІ: В ПОШУКАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ

Поджаренко К.Є. – к.ю.н.

Вінницький навчально-науковий інститут економіки THEU

Люстрація – процес очищення державної влади – це складне поєднання політичних та юридичних процесів. Напевно, сьогодні проблема очищення державної влади шляхом застосування спеціальних процедур є однією із гострих та суперечливих і в науці, і в практиці. Не існує однозначної думки про те чи не створює люстрація загроз для належного рівня захисту прав та свобод людини і громадянина.

Зміст люстрації проявляється в тому, що на законодавчому рівні регламентується доступ до державних посад для осіб, пов'язаних в минулому з репресивним апаратом або щодо осіб, причетних до режимів, що порушували права людини. Слід зазначити, що у країнах, де до влади через кілька років після антикомуністичних революцій повернулися посткомуністичні партії, процес люстрації пройшов у м'яких формах і поступово припинився – Угорщина, Словаччина, Болгарія. Більш «жорстока» модель очищення влади спостерігалась у Польщі, Румунії та Чехословаччині.

Основним важливим необхідним принципом при застосуванні процесу очищення влади, при проведенні люстрації - є принцип збереження балансу між

підтримкою демократії, суспільними інтересами та повагою до особистих прав кожної людини.

Процес люстрації сам по собі не створює загроз для належного рівня захисту прав та свобод людини і громадянина. Про це неодноразово говорила Рада Європи. Однак, виникає питання про співвідносність люстрації з основними правами людини та доцільність її використання у ситуаціях, коли наявні інші альтернативи. Сама по собі люстрація не передбачає покарання за дію чи бездіяльність. За допомогою відповідних норм фактично встановлюються додаткові професійні критерії для осіб, які претендують на державну посаду. Ті, хто не відповідає цим критеріям, мають бути звільнені з державних посад з заборонаю займати їх протягом певного часу. Якщо ж у діях людини є склад кримінального чи адміністративного злочину, прийняти рішення про покарання може тільки суд [1].

Хоча люстрацію часто вважають механізмом, необхідним для очищення суспільства, прискорення зміни еліт, захисту національних інтересів України, відсторонення від владних повноважень осіб, які своїми діями нівелювали засадничі принципи

української державності тощо, постійно ігнорується те, що люстрація не може бути проведена ідеально. Тобто для захисту демократії і прав людини обирається метод, який за своєю суттю не повністю відповідає тим же правовим та демократичним принципам, на захист яких він спрямований.

Більше того, люстрація помилково вважалася універсальним засобом захисту демократії та європейських цінностей; в даному контексті важливими є дві тези:

- люстрація не може самостійно забезпечити посилення демократії; вона повинна бути лише однією зі складових частин системного процесу, який включає також реформування судової системи та боротьбу з корупцією, інакше люстрація перетворюється на інструмент усунення від влади політичних опонентів;

- люстрація повинна ґрунтуватися на визнаних світових стандартах та верховенстві права; інакше з механізму захисту демократії вона перетворюється на явище, яке ще більше розмиває демократичні засади в державі.

На жаль, обидві тези проігноровані в рамках розгортання процесу люстрації в Україні, законодавчою основою якого став Закон України «Про очищення влади» (надалі - Закон) [2].

Є різні погляди на дію Закону. З моменту набрання чинності цього нормативного акту пройшло понад півтори року, результат - лише 700 осіб офіційно пройшли процес люстрації, понад 1000 осіб звільнились з посад за власним бажанням. Але не всі виявилися готовими до люстрації. Переважно це представники середньої та нижньої ланки керівництва. Фактично, «гучні» люстраційні процеси в Україні відсутні. Результативність для суспільства цього заходу є малопомітною, і тому є певне незадоволення цими процесами.

Закон вводить заборону на зайняття певних посад протягом 10 років особами,

які в період з 25 лютого 2010 року до 22 лютого 2014 року терміном більше 1 року займали певні державні посади. Аналогічна заборона діятиме щодо осіб, які займали зазначені у Законі посади менше 1 року, але, включаючи період з 21 листопада 2013 по 22 лютого 2014 року, і не звільнених за власним бажанням [2].

Наразі, норми Закону є загальним, під його дію підпадає значна кількість людей. Ми погоджуємося з тим, що держава має люструвати тих, хто знаходився на ключових позиціях та визначав політику держави, але звільнення усіх чиновників усіх рангів просто за те, що вони перебували у той час на певних посадах, — це з нашого погляду є перебільшенням.

Важливо підкреслити, що люстрація відповідно до європейських стандартів не є покаранням за своєю суттю. Люстрація - це не пошук винних, а санація держави, можливість терміново за об'єктивними критеріями визначити доступ до державної служби для тих, хто має на неї право. Люди, які не відповідають цим критеріям, повинні бути звільнені. Відтак, люстрація є фільтром до державної служби. Люди не вірять в люстрацію, тому що зневірені і уявляють люстрацію як процес, коли хтось покарає винних [3, с. 112]

Враховуючи різні погляди провідних фахівців на проблему та аналізуючи процес люстрації в Україні та інших державах, вбачається, що вітчизняна практика впровадження люстраційних процедур тільки формується й природно викликає багато теоретичних та практичних запитань. Їх належне осмислення й вирішення потребує урахування Європейського досвіду, аналізу практики ЄС з прав людини, ретельних досліджень українською правничою наукою у світлі зобов'язань держави у сфері отримання прав і свобод людини і громадянина, верховенства права над державним свавіллям.

Література

1. Занфірова Т. Завдання люстрації – створити умови, щоб не повторювались подібні злочини / Т. Занфірова // Урядовий кур'єр. – 2014. – 8 грудня. – С. 3.
2. Про очищення влади: Закон України 16.09.2014 року (редакція від 26.04.2015 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
3. Смородинський В.С. Проблема впровадження люстраційних процедур очищення державної влади: Європейський та вітчизняний досвід / В.С. Смородинський // Право України. – 2015. – С. 111-119.

НОТАРІУС ЯК ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТРАТОР

Ткачук М. В. – приватний нотаріус

Вінницький міський нотаріальний округ

В результаті останніх змін на ринку адміністративних послуг із здійснення реєстраційних дій сьогодні в Україні сформоване більш конкурентне середовище, адже функції з державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та речових прав на нерухоме майно передаються і виконавчим органам міських рад обласного значення, районним державним адміністраціям та іншим акредитованим суб'єктам. Наразі з'явилася альтернатива у споживачів щодо вибору суб'єкта надання таких послуг.

Відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» (надалі - Закон) нотаріус визначений державним реєстратором юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців [1]. Пунктом 14 статті 1 цього Закону визначено коло відносин, щодо яких нотаріус є державним реєстратором:

– у разі державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, крім державної реєстрації політичних партій, всеукраїнських професійних спілок, їх об'єднань, всеукраїнських об'єднань організацій роботодавців; відокремлених підрозділів іноземних неурядових організацій, представництв, філій іноземних благодійних організацій, постійно діючих третейських судів, засновниками яких є всеукраїнські громадські організації, всеукраїнських творчих спілок та їхньої символіки, державної реєстрації структурних утворень та територіальних осередків вищевказаних суб'єктів, підтвердження всеукраїнського статусу громадського об'єднання [1]

Статус нотаріуса як державного реєстратора встановлюється нормами цього Закону і не відрізняється від статусу інших реєстраторів щодо:

- обсягу повноважень;
- прийняття та перевірки документів;
- зупинення розгляду документів;
- відмови у державній реєстрації;
- розгляду документів (в тому числі строків розгляду);

- проведення реєстраційних дій та роботи з Єдиним державним реєстром;
- формування реєстраційних справ;
- виправлення помилок;
- оскарження дій реєстратора.

При цьому слід зауважити, що нотаріус, який провів реєстраційну дію, не зберігає реєстраційну справу, а протягом трьох робочих днів з дня її проведення надсилає документи, подані для проведення реєстрації, відповідному суб'єкту державної реєстрації, уповноваженому зберігати реєстраційні справи, а саме: до виконавчих органів міської ради міст обласного та/або республіканського АРК значення, Київській, Севастопольській, міських, районних, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністраціях за місцезнаходженням юридичної особи, фізичної особи-підприємця, в яких відповідно до ч. 3 ст. 29 Закону зберігаються реєстраційні справи [1].

Аналізуючи Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань», можна вести мову про основні і найважливіші зміни що впливають з його норм:

- надати широкому колу осіб доступ до реєстру, як користувачів, так і реєстраторів;
- спростити документообіг запровадивши електронний, уніфікувавши вимоги до документів, що подаються;
- зробити результат адміністративної послуги публічним.

Так, розгалужена кількість офісів приватних нотаріусів по всій країні може вирішити багато проблем з чергами в державній реєстраційній службі і, таким чином, сприяє не тільки боротьбі з корупцією, але і підвищенню якості отриманих послуг. Запровадження екстериторіальності надає особам право вибору реєстратора, що знижує навантаження на державного реєстратора і відповідно зменшує бюджетні витрати. А можливість самостійно отримати будь-яким державним органом, судами, органами Національної поліції, прокуратури, органами

Служби Безпеки України, органами місцевого самоврядування, банками, суб'єктами приватного права електронні документи – полегшує діяльність будь-якої особи.

Доступ нотаріусів до Державного реєстру юридичних та фізичних осіб – підприємців значно спростив роботу нотаріуса з такими особами, тому що шляхом використання безпосереднього доступу до реєстру нотаріус може перевірити повноваження представника та обсяг його повноважень, перевірити правоздатність юридичної особи, стан її реєстрації, подивитись установчі документи. Така методика роботи дозволяє нотаріусу зменшити навантаження на власний архів [2].

На сьогоднішній день нотаріуси є професіоналами в різних сферах юридичної діяльності, вони обізнані у різних галузях законодавства (цивільного, податкового, фінансового, банківського тощо). Традиційною функцією нотаріусів була реєстрація обтяжень на нерухоме майно, а з 01 січня 2016 року на нотаріусів поклали

нові повноваження щодо реєстрації прав на нерухомість, яка не пов'язана із вчиненням нотаріальних дій та, так звану, «реєстрацією бізнесу». Ці функції нові для нотаріусів і вимагають більш широкої компетенційності.

Недосконалість та колізійність чинного законодавства, відсутність ефективних технічних можливостей породжує ряд проблем прикладного характеру. Відповідно, якісне здійснення нових функцій нотаріусами вимагає конкретизації та деталізації щодо їх нотаріальних дій з боку Міністерства юстиції України. Нотаріуси готові виконувати покладені на них державою функції щодо вчинення різного роду реєстраційних дій.

На нашу думку, надання додаткових повноважень нотаріусам щодо державної реєстрації суб'єктів господарювання та інших громадських формувань сприятиме подальшому спрощенню процесу державної реєстрації та надасть йому ознак сучасності та цивілізованості.

Література

1. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань : Закон України від 15.05.2003 (редакція від 01.01.2016 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua>.
2. Досінчук К. Ф. Поняття, завдання та функції нотаріату в Україні: окремі аспекти / К. Ф. Досінчук // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 1. – С. 131–134.

УДК 341.9.366.54

АДАПТАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА ЄС ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ

Письменна О.П. - к.ю.н., доцент

Вінницький національний аграрний університет

На рівні Європейського Союзу напрямок політики захисту прав споживачів інтенсивно почав розвиватися лише з початку 90-х років минулого століття, коли 1992 року в Договір про Європейське Співтовариство була внесена стаття 153 «Захист прав споживачів». До того часу йшла мова про окремі аспекти захисту прав споживачів, однак належної уваги їм не приділяли.

Тепер цей напрямок політики істотно впливає на інші сфери політики ЄС і його треба враховувати при розробленні відповідного законодавства, наприклад, у питаннях вільного пересування товарів. Політично структура ЄС побудована на основі статті 95 Угоди про створення ЄС.

Директиви ЄС – це доволі розрізнена структура, яка детально регулює певні сфери, а інші залишає нерегульованими. Слід підкреслити, що окремі держави – члени ЄС досі відповідають за цілісність структури власної споживчої політики та захист прав споживачів. Директиви ЄС містять мінімальні стандартні функції у вибраних сферах, особливо у тих, які зачіпають внутрішній ринок. Держави – члени ЄС мають право перевищувати норми, передбачені у Директивах щодо захисту прав споживачів, за умови, що їхні нормативи не обмежують вільне переміщення товарів і послуг у межах внутрішнього ринку. Як наслідок вищенаведеного, держави – члени

ЄС створили системи захисту прав споживачів, які значно відрізняються одна від одної. [1].

13 березня 2007 року спільно Рада ЄС і Європарламент прийняли «Стратегію розвитку політики ЄС у сфері прав споживачів на 2007 – 2013 роки». Стратегія базується на основних 5 положеннях: створення єдиного законодавства в сфері захисту прав споживачів; створення єдиної жорсткої системи вимог компенсації за неякісні товари; удосконалення законодавства стосовно безпеки товарів; посилення ролі споживачів у політиці ЄС через створення спільного ринку та покращення інформування споживачів.

Забезпечувати виконання законодавства Європейського Союзу є обов'язком держав – членів ЄС: Стаття 10 Угоди про створення ЄС вимагає від держав – членів ЄС вживати всіх необхідних заходів, щоб забезпечити виконання своїх зобов'язань, які випливають з Угоди.

З метою захисту споживчого інтересу було прийнято рад директив. Директива стосовно відповідальності за неякісні продукти запровадила концепцію "відповідальності за ризик", що його спричинюють останні. Виробник таким чином може нести відповідальність незалежно від того, чи винен він у такій ситуації. Отже, на нього покладається завдання доведення своєї безвинності. Відповідальність поширюється також на постачальників та осіб, що виступають у цьому амплуа (наприклад, на дистриб'юторські мережі). Споживачі мають обов'язкову дворічну гарантію на товар, придбаний у Європейському Союзі. Гарантія застосовується до будь-якого бракованого продукту й покладає на його продавця зобов'язання відремонтувати проданий товар або замінити його [4].

Директива про захист осіб, що при здійсненні транскордонних подорожей придбали права тимчасового користування на один чи декілька об'єктів нерухомості. Покупець має отримати повну інформацію про зазначений об'єкт або об'єкти, їх розташування, комунальні послуги, до яких покупець матиме доступ, та умови, на яких такий доступ забезпечуватиметься, період

перебування, ціну та суму зборів, які йому треба сплатити

При виникненні спорів з приводу споживчих питань, більшість споживачів неохоче звертаються до офіційних судових органів, особливо коли вартість предмета спору не висока. Відповідно, у країнах ЄС популярними є альтернативні методи розв'язання спорів, які використовують для розв'язання спорів між споживачами та підприємствами. Такі методи можуть помітно різнитися у різних країнах – членах ЄС. Для забезпечення полегшеного доступу, за ініціативою Європейської комісії було 2001 року засновано Європейську позасудову мережу – (ЄПМ) (European Extra-Judicial Network – EEJ-Net). До складу ЄПМ увійшли 15 країни – членів ЄС, а також Норвегія та Ісландія. У мережі було створено контактні пункти. Серед завдань контактних пунктів було інформування споживачів про надання допомоги споживачам у формулюванні заяв, а також, у співпраці з контактними пунктами у країні розміщення продавця, пошук належного органу для розв'язання конфліктів.

Багато проблем, з якими стикаються споживачі, можна розв'язати шляхом примирення, до того ж, безкоштовно, безпосередньо звернувшись до продавця чи постачальника послуг. Європейська комісія розробила спеціальну форму подання скарг, яка має допомогти як покупцям, так і продавцям, у розв'язанні спорів між ними. Цю форму можна використовувати для розв'язання спорів із постачальниками з будь-якої країни Європейського Союзу; її перекладено на 11 мов.

Підтримка прав споживачів в Україні з боку Євросоюзу є частиною Плану дій Україна - ЄС, де наголошено на модернізації системи технічного регулювання. В Україні проект ЄС «Спільнота споживачів та громадські об'єднання» прагне підтримати права споживачів на ринку, що стрімко зростає. Досить часто споживачі не можуть чітко бачити ціни, не можуть легко порівняти пропозиції та стикаються з інформаційним перенавантаженням. Для виконання цього проекту Єврокомісія надала 3 мільйони євро, а реалізує його програма розвитку ООН.

Отже, захист прав споживачів є не тільки необхідним доповненням інших спільних політик - сільськогосподарської, політики щодо рибальства тощо - а й важливим чинником формування в громадян позитивного бачення Європейського Союзу. Людська природа схильна ігнорувати всі переваги соціокультурної інституції на кшталт ЄС, коли серйозні, дарма що

тимчасові, проблеми виказують її недоліки. Саме тому європейським інституціям слід бути обережними не лише для того, щоб діяти в рамках, дозволених законодавством у сфері охорони здоров'я та захисту економічних інтересів громадян ЄС, а переконати держав-членів обов'язково імплементувати зазначене законодавство в свої національні системи.

Література

1. OULAY Loic. "La Constitution et l'integration: les deux sources de l'Union europeenne en formation", *Revue française de droit administratif*, v. 19, n. 5, septembre-octobre 2009p. 859-875.
2. BEHR Timo. *L'attitude des Etats-Unis envers l'Europe: un changement de paradigme*. Paris: Groupement d'etudes et de recherches "Notre Europe", 2009.
3. BROK Elmar (et al.). "Issues relating to the Constitution for an enlarged European Union", *Intereconomics*, v. 38, n. 4, July-August 2010p. 168-188.
4. COFFEY Peter. *The future of Europe - revisited*. Cheltenham: Edward Elgar, 2009.
5. COLLIGNON Stefan. *The European republic: reflections on the political economy of a future constitution*. London: Federal Trust for Education and Research.

УДК 342.571

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Лебідь А. М. - секретар Липовецької міської ради Вінницької області

Липовецька міська рада Вінницької області

Місцеве самоврядування – одна з фундаментальних демократичних засад конституційного ладу України. Водночас питання вдосконалення системи місцевого самоврядування, забезпечення сталого розвитку громад, поєднання зусиль учасників муніципального руху, громад, владних інституцій задля найбільш оптимального та якісного задоволення потреб громадян – актуальні сьогодні для всіх європейських країн. Україна, як держава-член Ради Європи, є невід'ємним учасником цього процесу.

Актуалізація на сучасному етапі дослідження проблематики стану нормативно-правового забезпечення місцевого самоврядування зумовлюється відповідними політичними орієнтирами України. Ці орієнтири об'єктивують необхідність створення системи економічно спроможного та юридично дієздатного місцевого самоврядування. Базовою основою для створення такої системи має стати відповідне законодавче підґрунтя. Зовнішньо-іміджеві характеристики держави

у світовій практиці ґрунтуються на трьох основних китах:

- стабільність нормативно-правової бази;
- передбачуваність дій уряду;
- відповідність певної сфери політики міжнародним вимогам, що імплементовані у внутрішнє законодавство.

За висновками вітчизняних експертів обсяг пристосування (у матеріальному вимірі) національного законодавства до європейського складає близько 80-100 тисяч сторінок текстів документів. Більше того, цей фактаж має тенденцію до збільшення, оскільки процес європеїзації є незворотнім, а зростаюча самостійність регіонів – об'єктивним фактором в умовах демократії та ринкових відносин. При цьому сучасна історія розвитку регіонального і місцевого управління характеризується двома ключовими тенденціями:

1) функції регіональних структур управління розширюються;

2) в питаннях, пов'язаних з управлінням фінансовою стратегією, переважає регіональний рівень.

Окрім того, європейський досвід останніх двох десятиліть дає підстави для одного важливого висновку: найбільш ефективним механізмом регіонального розвитку є створення державою правових основ для використання внутрішнього потенціалу території.

Основним законом України закріплено певний конституційний лад, за яким:

1) носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ, який здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування (стаття 5 Конституції України) [1];

2) в Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування (стаття 7 Конституції України).

Таким чином, місцеве самоврядування, як елемент політичної системи суспільства, складова частина конституційного ладу та об'єкт законодавчого врегулювання, повинне:

- бути незалежним під час вирішення місцевих питань;

- унеможливити встановленню деспотичної влади центру, сприяти установленню свобод громадянина і людини та розвитку їх ініціатив;

- мати чітко окреслене коло повноважень своїх органів;

- нести ретельно визначену на рівні закону відповідальність перед відповідними громадянами.

Слід відмітити, що проблема законодавчого забезпечення основ місцевого самоврядування в Україні є наріжною з огляду на значення цього інституту для визнання держави демократичною, правовою.

Основним законом України встановлено правило, за яким чинні міжнародні договори, ратифіковані Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України (ч. 1 ст. 9).

З урахуванням цього, базовим міжнародним документом для визначення основ демократичного місцевого самоврядування в Україні є Європейська хартія місцевого самоврядування [2]. Основними принципами місцевого самоврядування за Хартією є правова (ст. 2,

3, 4, 11), фінансова (ст. 9), організаційна (ст. 6, 7, 8, 10) автономія органів місцевого самоврядування. При цьому Хартія зобов'язує всі країни, які її ратифікували, застосовувати у своєму законодавстві ці основні принципи як гарантію самостійності місцевої влади.

Проте аналіз стану імплементації у Конституції України та, зокрема, у Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» [3] (далі – Закон про місцеве самоврядування) вказаних основних принципів свідчить про незавершеність цього процесу.

Зокрема, йдеться, про такі проблемні аспекти:

1) на законодавчому рівні в Україні до цього часу не проведена децентралізація влади в повному об'ємі;

2) у конституційному визначенні поняття «місцеве самоврядування» міститься лише право відповідної територіальної громади самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України (ч. 1 ст. 140 Конституції України). Вбачається, що з огляду на вказані вище правові показники зовнішнього іміджу держави, парадигмальне значення норм Конституції для правової культури країни, ці положення доцільніше було б включити до конституційних.

Слід відмітити також той факт, що, відповідно до ч. 3 ст. 140 Конституції України, місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою в порядку, встановленому законом, як безпосередньо, так і через відповідні органи місцевого самоврядування. З огляду на цю конституційну норму та ч. 1 ст. 3 Хартії, ст. 19 Закону про місцеве самоврядування є недосконалою в частині унормування питання прийняття статуту відповідної територіальної громади представницьким органом місцевого самоврядування. Як вбачається, вирішення комплексу питань, пов'язаних із процесом розробки, обговорення, прийняття статуту окремо взятої територіальної громади як первинного суб'єкта місцевого самоврядування, основного носія його функцій і повноважень, повинно перебувати у межах компетенції цієї громади і мати відповідне законодавче підґрунтя.

Відповідно до ст. 132 Конституції України засадами територіального устрою України є:

- єдність та цілісність державної території;
- поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади;
- збалансованість і соціально-економічний розвиток регіонів, з урахуванням їх історичних, економічних, екологічних, географічних і демографічних особливостей, етнічних і культурних традицій.

Отже, Конституцією України закладено необхідний правовий фундамент організації влади на місцях, що передбачає поєднання державного управління на регіональному рівні із місцевим самоврядуванням.

З огляду на вищевикладене, основними особливостями стану нормативно-правового забезпечення місцевого самоврядування нині є такі:

1. сучасний стан загальних суспільно-політичних трансформацій в Україні характеризується відсутністю сформованої системи пріоритетів (як зовнішніх, так і внутрішніх), що дає підстави стверджувати про відсутність цілісної та прозорої програми розвитку держави і унеможливорює чітке законодавче унормування основ місцевого самоврядування;

2. нормативно-правові акти системно не вирішують базового завдання управління на рівні місцевої самоврядності – забезпечення найбільш безпосередньої реалізації права громадян на участь в управлінні державними справами.

Кризові явища у роботі представницьких органів, що спостерігається сьогодні, зумовлюють необхідність законодавчого унормування розширення прав територіальних громад як інституту, що за своєю суттю є об'єктивним проявом прямої демократії.

Література

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року (редакція від 02 березня 2014 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
2. Європейська хартія місцевого самоврядування : Міжнародний документ від 15.10.1985 року (редакція від 16.11.2009 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua>.
3. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 року (редакція від 04.04.2016 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua>.

УДК 324. 342.81

ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТУ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА

Тунік Ю.М. - к.ю.н.

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

На сьогоднішній день інтеграція України у світове господарство є не тільки необхідним процесом становлення та розвитку економіки нашої країни, а і гарантом забезпечення її незалежності. Як показує світовий досвід, інтеграція в сучасну світову економіку це тривалий процес, який вимагає вироблення довгострокової економічної політики. Її реалізація складається в структурній перебудові економіки, підвищенні конкурентоспроможності її галузей, корінній перебудові форм і методів господарських зв'язків, в поступальному русі вперед в напрямі більш ефективності економіки.

Разом з тим, сфера господарювання є надзвичайно складною системою, що вимагає комплексного регулювання з урахуванням інтересів різних категорій осіб: суб'єктів господарювання, їх об'єднань, споживачів, найманих працівників, територіальних громад, держави, а також міжнародних організацій. Комплексне та збалансоване врахування їх інтересів спроможна забезпечити лише держава, використовуючи відповідні важелі. Одним із таких важелів є господарське право.

В сучасній юридичній науці утворилося три основних підходи щодо визначення господарського права.

Так, представники цивільно-правової науки (С.М. Братусь, Р.О. Хафліна, Г.К. Матвеев, Л.М. Шевченко, А.С. Довгерт) вважають, що господарське право - це не самостійна галузь права, а поєднання цивільно-правових норм, що діють у сфері господарювання [1].

Друга група вчених, такі як В.В. Лаптева, В.К. Малецова, Г.Г. Побірченко, В.К. Мамутова, розглядають господарське право як самостійну галузь права, яка не має нічого спільного з іншими галузями права і господарські відносини якої регулюються тільки господарським законодавством [2].

Позиція О.А. Беяневича, О.М. Вінника, Н.Г. Саніахметової, В.С. Щербіни, полягає в тому, що господарське право - це комплексна галузь права, в якій зібрано правові норми різних галузей права, які приурочені до одного предмета правового регулювання - господарської діяльності [3; 4; 5].

При визначенні статусу галузі, основним, на нашу думку, є з'ясування поняття господарської діяльності, що є одним з найважливіших правових понять господарського права, аналіз якого дає можливість відокремити відносини які виникають у сфері господарювання від інших відносин, що регулюються суміжними галузями права, такими як цивільне, адміністративне, фінансове право та інші.

Поняття господарської діяльності закріплене в різних нормативно-правових актах, основні з яких:

- відповідно до ч. 1 ст. 3 ГК України, господарською діяльністю є діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність [6];

- у п. 14.1.35 ст. 14 ПК України - це діяльність особи, що пов'язана з виробництвом (виготовленням) та/або реалізацією товарів, виконанням робіт, наданням послуг, спрямована на отримання доходу, проводиться такою особою самостійно та/або через свої відокремлені підрозділи, а також через будь-яку іншу особу, що діє на користь першої особи, зокрема за договорами комісії, доручення та агентськими договорами [7];

- у ст. 1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» господарська діяльність - це будь-яка діяльність, в тому числі підприємницька, пов'язана з виробництвом і обміном матеріальних та нематеріальних благ, що виступають у формі товару [8], та інших нормативних актах.

Визначенню цього поняття приділяли увагу майже усі найвідоміші вчені-господарники.

В.С. Щербина розглядає господарську діяльність як суспільно корисну діяльність членів суспільства, їх спілок (об'єднань) щодо виготовлення продукції, надання послуг, виконання робіт [4, с. 46].

З точки зору В.К. Мамутова, господарська діяльність - це діяльність, яка пов'язана з виробництвом і реалізацією продукції, виконанням робіт і наданням послуг, а також забезпеченням їх виробників необхідними ресурсами [2, с. 98].

Г.Л. Знаменський притримується точки зору, що господарська діяльність це діяльність котра пов'язана із виробництвом і реалізацією продукції, виконанням робіт та наданням послуг, а також із забезпеченням їх виробників необхідними ресурсами [9, с. 9].

О.М. Вінник вважає, що господарська діяльність - це така суспільно-корисна діяльність суб'єктів господарювання щодо виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг з метою їх реалізації за плату (як товару), що ґрунтується на поєднанні приватних і публічних інтересів, здійснюється професійно та зазнає значного регулювання з метою соціального спрямування економіки [5, с. 32].

Аналізуючи зазначені визначення господарської діяльності не складно побачити що вони базуються на одній точці зору, а саме господарська діяльність розглядається як економічна категорія.

Важливість подібних підходів не викликає сумнівів, і вони, на наш погляд, мають свої позитивні аспекти. Зокрема, підхід до господарської діяльності як виду діяльності висвітлює його з точки зору змісту такої діяльності, але не дає чіткого уявлення, не відображає специфіку суспільних відносин, які складаються в цій сфері.

Разом з тим, в процесі господарської діяльності виникають відносини між

юридичними та фізичними особами. При цьому, юридичні особи це не являється ефемерне явище, в ньому також діють люди. У відносинах, що виникають в процесі здійснення господарської діяльності визначально беруть участь свідомі і вольові суб'єкти, не обмежені в правоздатності та дієздатності, які потребують правового регулювання.

Об'єктом правового регулювання є суспільні відносини, на які направлено вплив права з метою їх впорядкування та охорони.

Господарське право, як і будь-яку іншу галузь права, можна визначити, насамперед, за предметною ознакою, тобто за сукупністю суспільних відносин, що регулюються її нормами.

З цієї точки зору господарське право є системою норм, що регулюють господарські відносини, тобто відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання. Отже, саме господарські

відносини у сфері економіки України і становлять предмет господарського права.

Господарське право - це самостійна галузь права, що складається з правових норм, які регулюють суспільні відносини у сфері організації та здійснення господарської діяльності з метою отримання прибутків чи без такої мети.

Таким чином, господарська діяльність це найважливіший вид суспільних відносин, що має принципове значення для держави, об'єднань людей (юридичних осіб), конкретних осіб, так як суттєво впливає на стан економіки країни.

З сказаного можна зробити висновок, що господарська діяльність з точки зору господарського права це сукупність суспільних відносин які виникають в процесі здійснення господарської діяльності та управління нею.

Такий підхід до вивчення поняття господарської діяльності як сукупності суспільних відносин є важливим кроком на шляху вдосконалення механізму правового регулювання у сфері суспільного виробництва.

Література

1. Цивільне право України: Підручник: У 2-х кн. Кн. 1. / Д.В. Боброва, А.С. Довгерт та ін.; За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 720 с.
2. Знаменский Г.Л. Хозяйственное право: Учебник / В.К. Макутов, Г.Л. Знаменский, К.С. Хахулин и др.; Под ред. Макутова В.К. - К.: Юринком Интер, 2002. – 759 с.
3. Господарське право : підручник / За ред. Н.О. Саниахметовой. - Х. : Одиссей, 2010. - 608 с.
4. Щербина В.М. Господарське право : підручник / В.М. Щербина. - К. : Юрінком Інтер, 2003. - 480 с.
5. Вінник О.М. Господарське право: Навчальний посібник. – К.: Правова єдність, 2009. – 643 с.
6. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 року (редакція від 19.02.2016 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua>.
7. Податковий кодекс України : Закон України від 12.12.2010 року (редакція від 01.01.2016 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua>.
8. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 року (редакція від 01.01.2016 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua>.
9. Знаменский Г.Л. Хозяйственное право: Учебник / В.К. Макутов, Г.Л. Знаменский, К.С. Хахулин и др.; Под ред. Макутова В.К. - К.: Юринком Интер, 2002. – 483 с.

УДК 347.73

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО ПРИМУСУ У СФЕРІ ОПОДАТКУВАННЯ

Шевчук А.А. – адвокат

Проблема державного примусу потребою удосконалення чинного сьогодні є висвітленою у працях багатьох провідних вчених, представників різних галузей права. Але питання застосування примусу у сфері оподаткування потребує додаткового дослідження, що обумовлено

традиційно в науці адміністративного права, державний примус, з одного боку, розглядається як невід'ємна складова частина здійснення державної влади, як її ви-

значальний засіб (метод), як головна ознака держави загалом, а з іншого – державний примус – не самоціль, а є наслідком певної поведінки різних соціальних суб'єктів, зокрема, такої поведінки, яка відхиляється від вимог правових норм, становить загрозу відносинам, що цими нормами регулюються та охороняються, й застосовується з метою усунення такої поведінки[1, с. 175].

Державний примус визначається також у широкому та вузькому значенні. У широкому сенсі це – багатогранна та складна діяльність компетентних державних органів з охорони права від порушень. Вона полягає у:

- а) спостереганні за правомірністю поведінки учасників суспільних відносин;
- б) дослідженні обставин діянь, у яких виявлені ознаки протиправності;
- в) розгляді справ про протиправні діяння, застосуванні юридичних санкцій і виконанні актів застосування[2, с. 35]

В юридичній літературі представлені різні критерії для класифікації державного примусу, що неоднозначно сприймається науковцями. Але більшість з них схильні до потреби брати для класифікації такий критерій як предмет правового регулювання, за яким примус можна розглядати у різних галузях права.

Різноманітність суспільних відносин, що регулюються нормами різних галузей права, а також специфіка засобів впливу на учасників цих відносин, дозволяють диференціювати примус за галузевим критерієм. Не зважаючи, на єдину спрямованість до стимулювання правомірної поведінки осіб, незалежно від того в яких правових відносинах вони перебувають, примус у цивільному, кримінальному, адміністративному та інших галузях права має специфічні ознаки та засоби реалізації[3, с. 151].

Аналізуючи сучасну примусовозстановчу та примусовозастосовчу діяльність в Україні, Т. Коломоєць у своєму дисертаційному дослідженні, робить висновок про потребу пошуку нового критерію для розмежування державно-правового примусу на види. Таким критерієм, на її думку, є поділ в залежності від правової сфери фіксації, а отже і виділення примусу у приватному та

публічному праві із складовою останнього – адміністративним примусом [4, с. 32]

В сучасних умовах ми спостерігаємо модифікацію традиційного адміністративного примусу у новий комплексний різновид державно-правового примусу – адміністративний примус в публічному праві України. Основою адміністративного примусу в публічному праві України є адміністративний примус в адміністративному праві, як і адміністративне право – основою його нормативного підґрунтя.

Складовими публічного права України як нормативного підґрунтя адміністративного примусу в публічному праві України є, хоча й із урахуванням особливостей предмету та методу правового регулювання - митне, фінансове, податкове, земельне, екологічне та інформаційне право.

Не викладає сумніву, що елементи примусу притаманні і сфері оподаткування.

Серед вітчизняних учених юристів-фінансистів цій властивості податку як державно-правовому явищу найбільшу увагу приділив М. П. Кучерявенко [5, с. 25], але не всі науковці поділяють його погляди.

Державний примус у сфері оподаткування, на нашу думку, має ряд особливостей:

1. Примус у сфері оподаткування є видом державного примусу.
2. Зміст такого примусу полягає у застосуванні уповноваженими суб'єктами системи відповідних заходів до зобов'язаних осіб податкових правовідносин.
3. Такі заходи можуть застосовувати лише спеціально уповноважені суб'єкти.
4. Реалізація податкового примусу здійснюється лише у формах та порядку, визначеному законом.
- 5.Правова природа податкового примусу зумовлюється методом правового регулювання податкових відносин, специфікою суб'єктів податкових відносин, а точніше, сторін цих відносин – владної (в особі вповноважених державних органів) і зобов'язаної (платників податків і зборів, податкових агентів тощо), а також сутністю податкових платежів.
6. Підставою його застосування є недотримання зобов'язаними суб'єктами вимог, що закріплені в нормах податкового права.

7. Податково-правовий примус має конкретно визначену спрямованість – забезпечення реалізації податкового обов'язку, належного надходження грошових коштів до публічних фондів.

Р. Гаврилюк у монографії «Природа податкового права: антропосоціокультурний підхід» формулює висновок, що у середовищі вчених юристів-фінансистів ще не склався якісно інший, новий підхід до розуміння природи і властивостей імперативності у податковому праві, ніж той, що був успадкований ними від радянської фінансово-правової доктрини. Останній же стверджує, що в юридичній конструкції податку субстанційна держава втілює своє право стягнення податків з їх платників, а останні за цією ж юридичною конструкцією одержують натомість виключно обов'язок сплачувати податки державі. Це, в свою чергу, породжує

неминучу конфліктність таких відносин, протистояння держави і платників податків [6].

Аналізуючи положення ПК України, А.М. Тимченко говорить про те, що чинне податкове законодавство з не належним виконанням податкового обов'язку пов'язує виникнення декілька несприятливих для платника податків наслідків: по-перше, штраф (фінансову санкцію); по-друге, заходи забезпечення виконання обов'язку по сплаті податків і зборів; по-третє, заходи податкового контролю [7, с. 1032].

Підсумовуючи, доцільно зауважити, що за сучасних умов, добровільне виконання платниками податків свого податкового обов'язку стає проблематичним, тому держава і вдається до узаконення примусового способу виконання платниками їх податкового обов'язку та реалізації державою її податкового суверенітету

Література

1. Подоляка А. М. Державний примус як метод впливу на учасників публічно-правових відносин (теоретичний аспект) / А. М. Подоляка // Науковий вісник ЛДУ ВС. – 2009. – № 3. – С. 174– 182.
2. Ровинський Ю.О. Поняття та види державного примусу / Ю.О. Ровинський // Держава і право. — 2010. — Вип. 49. — С. 35-41.
3. Гояйнов А. М. Класифікація правового примусу / А.М. Гояйнов // Актуальні проблеми цивільного права. - Х. : Право, 2011. – С. 149 - 151 с.
4. Адміністративний примус у публічному праві України: теорія, досвід та практика реалізації : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 Теорія управління, адміністративне право і процес, фінансове право. / Т. О. Коломоєць. - Х. :, 2005. - 43 с.
5. Кучерявенко Н. П. Курс налогового права : в 6 т. – Т. 2: Введение в теорию налогового права. – С. 25.
6. Гаврилюк Р.О. Природа податкового права: антропосоціокультурний підхід: монографія / Р. Гаврилюк. – Чернівці: Чернівецький національний університет, 2014. – 636 с.
7. Тимченко А.М. Деякі особливості державного примусу при реалізації податкових правовідносин / А. М. Тимченко // Форум права. - 2011. - № 1. - С. 1031-1037

УДК 347.191.11

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЗАСНОВНИКІВ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ

Пугач В.М. - викладач

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

У Законі України «Про акціонерні товариства»[1] не приділено значної уваги способам захисту прав засновників акціонерного товариства. На жаль, не знайшли широкого висвітлення питання захисту прав засновників акціонерного товариства і у наукових дослідженнях, які переважно присвячені питанням охорони та захисту корпоративних прав акціонерів зареєстрованих товариств.

Вибір способів та форм захисту прав засновників акціонерного товариства залежить від таких чинників, як: спосіб порушення прав засновника; правовідносини, за участі в яких відбулось порушення прав засновника; особа порушника; наслідки відповідного порушення.

Способи захисту, які застосовуються в корпоративному праві, можуть бути поділені на дві категорії: універсальні, які

застосовуються для захисту цивільних прав (відшкодування шкоди, припинення правовідношення тощо), а також спеціальні, які застосовуються у корпоративних відносинах (присудження до виконання акціонерним товариством зобов'язань засновників у зв'язку із заснуванням акціонерного товариства).

Захист прав засновників акціонерних товариств може здійснюватися в адміністративному та судовому порядку, який є найбільш поширеним. На вибір форми та способів захисту порушеного права впливає характер правовідносин, в яких порушені права засновника. Корпоративними слід вважати спори, які виникли між засновниками товариства та стосуються створення товариства. Передбачені у ст. 16 Цивільного кодексу України [2] загальні способи захисту не повною мірою можуть забезпечити права та інтереси засновників товариства від порушень з боку недобросовісних засновників. У зв'язку з цим є необхідним надати засновникам товариства право на виключення зі складу засновників особи, яка не виконала зобов'язань із оплати акцій товариства. Враховуючи те, що після реєстрації товариства за рішенням загальних зборів на нього може покладатись відповідальність за зобов'язаннями, які виникли до реєстрації товариства та пов'язані з його заснуванням, з метою забезпечення прав його кредиторів, було б доцільним передбачити можливість визнання договорів, укладених засновниками, недійсними.

Застосування засобів самозахисту засновниками товариства дозволило б швидше розв'язувати спірні ситуації, усувати негативні наслідки порушень їх прав та інтересів без звернення до судових органів.

При цьому потрібно звернути увагу на те, що серед альтернативних способів урегулювання спорів найбільш поширеною є медіація. Медіація – це процес, коли сторони залучають третю особу або осіб для допомоги у мирному врегулюванні спорів, що виникають із приводу контрактних чи інших правових відносин, або пов'язані з ними [3]. Отже, для вирішення спору залучається нейтральна сторона – посередник (медіатор), який веде процес, вислуховує аргументацію сторін щодо суті

спору і активно допомагає їм зрозуміти свої інтереси, оцінити можливість компромісів і самостійно прийняти рішення, яке задовольнить всіх учасників. Відповідно до директиви ЄС «Про деякі аспекти медіації у цивільних та господарських правовідносинах», медіатор – це будь-яка третя особа, незалежно від віросповідання чи професії, якій пропонується провести посередництво ефективним, неупередженим і компетентним чином [4].

Перевагами медіації є: простота, економія часу, зниження вартості вирішення спору, можливість впливати на його результат, конфіденційність процедури, можливість збереження або відновлення ділових взаємин з партнерами, запобігання виникненню подібних конфліктів у майбутньому. Медіація забезпечує сторонам кращі, бажаніші результати, допомагає зберегти господарські зв'язки. Судовий розгляд справи, навпаки, часто призводить до припинення або шкоди для подальших взаємин сторін. Медіація дає змогу вирішити правовий конфлікт не тільки з мінімальними затратами коштів та часу, а й на умовах, прийнятних для обох сторін спору. Тому, поширення такого методу вирішення корпоративних спорів було б досить ефективним і сприяло б запобігання, зменшенню загальної кількості корпоративних конфліктів, заощадженню коштів Державного бюджету за рахунок розвантаження судової системи шляхом досудового врегулювання конфліктів.

Отже, впровадження на законодавчому рівні інституту медіації свідчило б про бажання України гармонізувати власне законодавство до світових стандартів, відповідати міжнародним тенденціям у цій сфері. А розширення практики самозахисту, яка відбувається шляхом реалізації наданих учасникам законодавством та внутрішніми актами товариства можливостей із забезпечення своїх прав без звернення до суду чи інших спеціальних державних органів, спростило би процедуру захисту корпоративних прав.

Необхідно зазначити, що сьогодні запропоновано два законопроекти «Про медіацію» [5; 6], але до кожного з них є ряд зауважень, що потребують врахування та подальшого доопрацювання.

Література

1. Про акціонерні товариства Закон України від 17.09.2008 року (Редакція від 01.01.2016 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://zakon1.rada.gov.ua>.
2. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року (редакція від 19.02.2016 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://zakon1.rada.gov.ua>.
3. Єрмоєнко Г.І. Медіація як спосіб вирішення суперечок // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://innovations.com.ua>.
4. Директива 2008\52 ЄС «Про деякі аспекти медіації у цивільних та господарських правовідносинах» від 05.05.2008 року // Official Journal of the European Union L 136/3.
5. Про медіацію : Проект Закону від 19.03.2015 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://w1.c1.rada.gov.ua>.
6. Про медіацію : Проект Закону від 03.07.2013 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://w1.c1.rada.gov.ua>.

УДК 347. 965

ЕТИКО-ПСИХОЛОГІЧНІ СТАНДАРТИ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Жарчук В.А. - викладач

Вінницький коледж економіки та підприємництва ТНЕУ

У суспільстві, що ґрунтується на верховенстві права, адвокат виконує особливу роль. Обов'язки адвоката не обмежуються сумлінним виконанням того, що йому доручено виконувати в межах дозволених законом. Адвокат має слугувати інтересам правосуддя, а також тим, чий права і свободи йому довірили захищати.

Повага до професійної діяльності адвоката є суттєвою умовою для ствердження верховенства і демократії у суспільстві. Сьогодні в Україні створено правове підґрунтя для надання належної правової допомоги, основу нормативно-правових актів становлять Конституція України [1], Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (надалі - Закон) [2], Кримінальний процесуальний кодекс України [3], Закон України «Про безоплатну правову допомогу» [4] та інші.

В Законі вдалося у значній мірі усунути ті прогалини, які мали місце у регулюванні адвокатської діяльності. Закон, визначаючи правові засади організації і діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні більш повніше і ширше регламентує основні питання адвокатської діяльності.

На підставі аналізу положень чинного національного і європейського спеціального законодавства та фахової літератури з права,

етики та психології спробуємо дослідити певні етико-психологічні аспекти адвокатської діяльності.

За ст. 1 Закону адвокат - фізична особа, яка здійснює незалежну професійну діяльність щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту на підставах та в порядку, що передбачені Законом [2].

Особливості професійної діяльності адвоката полягають у виникненні в процесі її здійснення певних ситуацій, що обумовлені специфікою його соціально-психологічної ролі. Наприклад, відносини адвоката та особи, інтереси якої він представляє, досить часто породжують моральну колізію між суспільним обов'язком у звичайному розумінні та професійним обов'язком додержання адвокатської таємниці, інтересів довірителя тощо. Слід зазначити, що зазначені вище норми не є всезагальними моральними принципами у зв'язку з їхніми приватним характером і нетиповістю для суспільства загалом. Водночас вони не суперечать загальним принципам моралі, оскільки опосередковують об'єктивно необхідні відносини, що відповідають суспільному інтересу. Отже, вимоги адвокатської етики доповнюють і конкретизують вимоги загальносуспільної моралі в умовах здійснення адвокатської діяльності.

У зв'язку з цим, загалом логічно, що до адвоката як до особи, що виконує функції особливого характеру і користується високим ступенем довіри з боку суспільства, висувуються підвищені моральні вимоги.

З огляду на таку позицію цілком доцільним є дослідження статусу адвоката як з юридичної, так і етико-психологічної точки зору.

Так, представники психологічної науки при створенні юридичної професіонограми адвоката визначають наступні його найважливіші якості, вміння та здібності: вміння встановлювати психологічний контакт з людьми; організованість; вміння знаходити і використовувати серед великої кількості доказів такі, які б виправдовували його підзахисного або пом'якшували провину; самостійність, принциповість; вміння протистояти іншим учасникам процесу; наполегливість, рішучість. Захищаючи людей, адвокат шен мати на це моральне право [6, с. 209]

На думку видатного адвоката Д.П. Фіолевського, за своєю психологією, адвокат - це високоосвічений інтелектуал, активна і правозаступницька постать у сфері судочинства й інших державних конституціях, де відбуваються процеси захисту та відновлення конституційних прав фізичних та юридичних осіб. Психологія адвоката формується під впливом наступних основних факторів: відсутність владних повноважень; фінансова незалежність від держави; покладання лише на власні сили; односторонність позиції [7, с. 320-321].

Відповідно до ст. 21 Закону першим професійним обов'язком адвоката є дотримання Присяги адвоката України та Правил адвокатської етики [3; 6].

Подібні правила діють не лише в Україні, в європейській практиці також існують особливі вимоги до особи, яка займається наданням правової допомоги, зокрема: Загальний Кодекс для адвокатів країн Європейського співтовариства; Основні положення про роль адвокатів; Хартія основоположних принципів діяльності європейських адвокатів [7;8; 9]. Названі нормативно-правові акти органів ЄС спрямовані на належне здійснення правосуддя, доступ до правосуддя та право на справедливий судовий розгляд, що

вимагається Європейською конвенцією з прав людини.

В Правилах адвокатської етики (надалі - Правила), які діють в Україні відзначається, що надзвичайна важливість функціонального навантаження адвокатури вимагає від адвокатів слідування високим етичним стандартам поведінки. Водночас специфіка, комплексний характер обов'язків, що лежать на адвокатурі, обумовлюють необхідність збалансування служіння адвоката інтересам окремого клієнта з інтересами суспільства загалом, дотриманням принципів законності і верховенства права. Адже адвокат при здійсненні своєї професійної діяльності виступає носієм обов'язків, іноді суперечливих, щодо клієнтів, судів та інших державних органів; адвокатури загалом та окремих адвокатів; суспільства загалом.

Дотримання Правил є одним з основних зобов'язань адвоката, які він бере на себе, складаючи Присягу адвоката України. Об'єктивними передумовами необхідності здійснення цього зобов'язання є:

- наявність своєрідних умов для реалізації моральних приписів;
- наявність особливих, властивих тільки професії адвоката ситуацій, що регулюються спеціальними нормами моралі;
- особливості змісту професійного обов'язку як етичної категорії та принципів, на яких ґрунтуватися його виконання.

У зазначених Правилах особливо наголошується на необхідності дотримання адвокатом принципів незалежності, законності, компетентності та добросовісності, конфіденційності, чесності та домінантності інтересів клієнта, обмеженого рекламування адвокатських послуг.

Отже, роль адвоката, незалежно від того, чи представляє він особу, підприємство або відіграє роль радника і представника клієнта, якому він довіряє, це роль професіонала, якого поважають сторони, це роль обов'язкового учасника для справедливого здійсненні правосуддя. Поєднуючи ці елементи, адвокат, який сумлінно слугує інтересам свого клієнта і захищає його, паралельно виконує функції адвоката у суспільстві, а ці функції полягають у тому, щоб попереджати та запобігати конфліктам, забезпечувати

врегулювання конфліктів у відповідності з загально визнаними правами.

З огляду на це, саме етико-психологічна атмосфера, яка складається між адвокатом та клієнтом, подальші відносини, результативність яких здебільшого залежить від довіри клієнта. Слід налаштуватися на спільну працю, аби

досягти позитивного результату. Потрібно переконати клієнта у цілковитій довірі адвокату, не побоюючись, що інформація, яка стала відома йому у зв'язку буде розголошена. На наш погляд, на питання доцільності існування адвокатської та професійної юридичної етики дала відповідь і теорія, і практика.

Література

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року (редакція від 02 березня 2014 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 року (редакція від 28.02.2016 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 року (Редакція від 06.02.2015 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
4. Про безоплатну правову допомогу : Закон України від 02.06.2011 року (Редакція від 21.02.2016 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
5. Орбан-Лембрик Л.Е., Кошинець В.В Юридика психологія: навчальний посібник. - К.: Книги - XXI, 2007. - 448 с.
6. Правила адвокатської етики. Постанова Вищої кваліфікаційної комісії адвокатури від 17.11.2012 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://search.ligazakon.ua>.
7. Хартія основоположних принципів діяльності європейських адвокатів (прийнято на пленарній сесії ССВЕ 24 листопада 2006 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cay.org.ua/ua/104/index.html>
8. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства: Міжнародний документ від 01.10.1988 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
9. Основні положення про роль адвокатів : Міжнародний документ від 01.08.1990 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

УДК 342.7

ЗАГАЛЬНО-ПРАВОВЕ РОЗУМІННЯ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ

Світлак В.І. – юрисконсульт
ТОВ «Агроінвестзерно»

Правозастосування є особливою формою реалізації права і має низку специфічних характеристик. Існуючи погляди на питання правозастосування потребують перегляду з врахуванням норм міжнародно-правових актів, практики Європейського Суду з прав людини, актів органів місцевого самоврядування, правових актів корпоративного права, норм звичаєвого права, принципів права тощо.

Досліджуючи проблеми правозастосування європейських стандартів в сучасній Україні, Ю. Білас визначає наступні характеристики правозастосування:

а) воно є специфічною діяльністю уповноважених органів та посадових осіб громадянського суспільства та держави;

б) ця діяльність спрямована на сприяння реалізації ідеї права як принципу правової рівності в різних формах суб'єктами права;

в) вона здійснюється відповідно до правових, тобто таких, що відповідають принципу правової рівності, процедурних форм;

г) правозастосування здійснюється шляхом створення індивідуально-конкретних рішень, що відповідають ідеї права, є правовими за змістом [1, с. 9].

В процесі правозастосовчої діяльності науковці виділяють декілька стадій. Єдиного погляду на стадіальність правозастосування в науковій літературі немає, оскільки окремі стадії можуть взаємопереплітатися, не завжди чітко відмежовуватися, взаємно обумовлювати одна іншу. Будучи творчою, напруженою, інтелектуально-духовною діяльністю, операції правозастосування здійснюються у мисленні особи, що застосовує принцип правової рівності, і ззовні можуть не мати прояву. Але вони

мають бути завжди враховані, оскільки нехтування навіть окремими із них можуть зумовити порушення права уже тими, хто покликаний його стверджувати.

З об'єктивного боку, правозастосування являє собою низку взаємопов'язаних правозастосовчих дій, що здійснюються відповідно до визначеної правової процедури на засадах правової рівності, і складають певні процесуально необхідні етапи правозастосовчих проваджень по окремих категоріях юридичних справ.

Деякого уточнення, на думку Ю. Білас, потребує друга стадія – вибір норм чи норми права та їх аналіз. В юридичному праворозумінні цілком природно виглядає правозастосування, здійснюване на засадах, наприклад, принципу верховенства права. До речі, Європейський Суд з прав людини керується Європейською Конвенцією по захисту прав і основних свобод, де чи не кожна стаття є принципом, тобто основоположною ідеєю, а не нормою в класичному розумінні [1, с. 9].

Перша стадія правозастосування по дослідженню фактичних обставин справи є складною, інтелектуально напруженою. На цій стадії необхідно: встановити можливість віднесення конкретних правовідносин до сфери правового регулювання; в'яснити юридичну значимість обставин справи і їх місце в предметі регулювання відповідної галузі права; зібрати, проаналізувати і процесуально закріпити докази, що визначають юридичну основу справи; зібрати дані про особу, щодо якої здійснюється правозастосування; дати юридичну оцінку зібраним доказам.

На другій стадії важливо: вибрати норму матеріального права, яка підлягає правозастосуванню, здійснюючи кваліфікацію (даючи правову оцінку) фактичних обставин справи, тобто в'яснити, чи підпадає конкретна справа під дію вибраної норми; визначитись з нормами процесуального права, які обслуговують застосування матеріальної; встановити автентичність правової норми, тобто відповідність тексту норми тексту оригіналу, правності юридичного акту (чи правомочним органом прийнятий), чи відповідає закону – в контексті легістської доктрини; чи відповідає

ідеї права, чи відповідає правовому закону – в контексті юридичного праворозуміння; з'ясовується дія норми у часі, просторі і по колу осіб; перевіряється текст правової норми у граматичній площині; здійснюється тлумачення вибраної правової норми шляхом з'ясування її змісту.

Особливо відповідальною є третя завершальна стадія правозастосування – стадія прийняття рішення. До її змісту входять такі дії як: створення рішення, прийняття його, оформлення, доведення до відома зацікавлених осіб та організацій. На цій стадії присутні такі окремі операції як підготовка і аналіз різних варіантів рішень, перевірка остаточної кваліфікації фактичного складу, викладення матеріалів у певній послідовності, закріплення остаточного варіанта рішення. Прийняте рішення має бути доведено до відома тих, кого вони стосуються безпосередньо, – цим і завершується правозастосування.

В контексті досліджуваної проблеми важливо також подивитися з позицій основних типів праворозуміння і на правозастосовчий акт. Правозастосовчий акт з позицій юридичного праворозуміння можна визначити як: рішення, що має переважно документальний характер; прийняте уповноваженим органом чи посадовою особою як держави, так і громадянського суспільства на засадах принципу правової рівності, що виражений у будь-якій формі (на засадах правової норми, правового закону тощо); змістовно наповнене ідеєю права; спрямоване на регулювання індивідуальних правовідносин шляхом виникнення, зміни чи припинення їх.

Правозастосовні акти належать до підзаконних правових актів. Правозастосовчі акти мають більшу юридичну силу, ніж акти виконання, використання чи дотримання права, які, як правило, не мають документальної форми. Останні часто не можуть бути реалізованими без правозастосовчих актів. Крім цього, правозастосовні акти здатні зумовлювати виникнення, зміну чи припинення правовідносин.

Спільними рисами нормативно-правових актів та правозастосовчих є те, що вони:

– змістовно відповідають критерію правності, тобто принципу правової рівності.

Про цю спільну рису цих актів нічого не пишуть теоретики-легісти, оскільки виходять з принципу тотожності права та закону. Вони акцентують лише на відповідності цих актів закону, безвідносно до того, правові ці закони чи неправові;

– володіють юридичною силою, є обов'язковими для виконання тими суб'єктами права, яким вони адресовані;

– приймаються уповноваженими органами та посадовими особами як державної влади, так і громадянського суспільства – про громадянське суспільство багато теоретиків теж не згадують;

– для забезпечення їх виконання може використовуватися примус як з боку державної влади, так і органів та посадових осіб громадянського суспільства – в існуючій юридичній літературі мовиться лише про державний примус;

– їх видання здійснюється відповідно до певної процедури [1, с. 15].

– На відміну від нормативного правового акту, правозастосовний акт:

– конкретизує принцип правової рівності, виражений правовою нормою чи законом, на підставі яких він приймається, стосовно конкретної моделі поведінки у визначеній ситуації;

– має, відповідно до зазначеного вище, персоніфікований характер;

– використовується одноразово;
– не завжди має документальну форму;
– може бути виданим не лише органами чи посадовими особами держави чи громадянського суспільства, але й приватними особами;

– виступає юридичним фактом для виникнення, зміни чи припинення правовідносин тощо.

Наголошуючи на важливості правозастосування відповідно до встановленої законом процедури, вчені наголошують на важливості послідовного проведення принципу законності, що дозволить глибоко і всебічно розглянути обставини справи, охорону прав і законних інтересів громадян. З позицій юридичного праворозуміння правозастосування має здійснюватися найперше на засадах принципу верховенства права, в контексті якого має реалізовуватися відповідність цієї діяльності правовому закону, а не будь-якому. А інтереси людей можуть бути законними не завжди, бо на кожний інтерес закон не випишеш, але, якщо вони, ці інтереси не суперечать ідеї права, то їх необхідно захищати у разі потреби.

Отже, правозастосування у сучасних умовах є невід'ємною складовою правової реальності, здійснення якого на засадах ідеї забезпечує високий рівень правового розвитку суспільства.

Література

1. Білас Ю.Ю. Європейські стандарти прав людини в контексті правозастосування сучасної України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12 / Ю.Ю. Білас ; Нац. акад. внутр. справ. - К., 2011. - 19 с.

УДК 346.3

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІСТОБУДІВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: КОЛІЗІЇ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Лірник І.І. – начальник відділу по роботі з об'єктами нерухомості
Департамент правової політики та якості Вінницької міської ради

Актуальність висвітлення даного питання обумовлена не тільки колізійністю, а іноді прогалинами у чинному законодавстві України, що регламентує порядок отримання дозволів на проведення будівельних робіт.

Зокрема, на практиці маємо ситуацію, коли будівельні роботи проводить не та компанія, що вказана у дозволі, а інший суб'єкт господарювання.

При цьому при виникненні судових спорів, суд констатує, що таке будівництво

проводиться на підставі дозволу на виконання будівельних робіт.

На нашу думку, дане твердження суперечить прямим нормам закону, а саме :

Відповідно до ст. 29 Закону України «Про планування і забудову територій» [1], (який діяв на момент надання дозволу) (надалі - Закон) визначено :

1. Дозвіл на виконання будівельних робіт - документ, що засвідчує право замовника та підрядника на виконання підготовчих (якщо

підготовчі роботи не були виконані раніше відповідно до дозволу на виконання підготовчих робіт) і будівельних робіт, підключення об'єкта будівництва до інженерних мереж та споруд.

2. У разі якщо право на будівництво об'єктам містобудування передано іншому замовнику або змінено будівельну організацію (генпідрядника), дозвіл на виконання будівельних робіт підлягає перереєстрації.

3. Перереєстрація дозволу на виконання будівельних робіт здійснюється у порядку отримання дозволу на виконання будівельних робіт.

3. Здійснення будівельних робіт на об'єктах містобудування без дозволу на виконання будівельних робіт або його перереєстрації, а також здійснення не зазначених у дозволі будівельних робіт вважається самовільним будівництвом і тягне за собою відповідальність згідно із законом.

Аналогічна позиція викладена в Постанові Кабінету Міністрів України «Деякі питання надання дозволів на виконання підготовчих і будівельних робіт» (надалі - Постанова) [2]:

Пунктом 14 Постанови передбачено, що у разі коли право на будівництво об'єкта передано іншому замовникові або змінено будівельну організацію (генерального підрядника або підрядника), дозвіл на виконання будівельних робіт підлягає перереєстрації.

Перереєстрація дозволу на виконання будівельних робіт здійснюється відповідно до вимог цього Порядку.

П. 19. визначено, що виконання будівельних робіт на об'єктах без дозволу на виконання будівельних робіт або його перереєстрації, а також виконання не зазначених у дозволі будівельних робіт або

без належно затвердженого проекту вважається самовільним будівництвом і тягне за собою відповідальність згідно із законом.

З врахуванням зазначених норм виданий дозвіл підлягає перереєстрації і проведення робіт на його підставі є самочинним будівництвом.

В свою чергу, будівельна організація на тій підставі, що названі вище нормативно-правові акти, які діяли на момент видачі дозволу втратили чинність подають декларації про початок виконання будівельних робіт.

З врахуванням викладеного при поданні декларації позивачем, виникли правовідносини, врегульовані ст. 36 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» [3].

Отже, посилення будівельної організації на пункт 8 Прикінцевих положень Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності, яким визначено, що дозволи на виконання будівельних робіт, отримані до набрання чинності цим Законом, є чинними до завершення будівництва об'єкта є безпідставні.

З врахуванням викладеного, дозвіл на виконання будівельних робіт та декларація про початок виконання будівельних робіт є взаємовиключними документами, які виключають можливість одночасного спільного існування.

Можливо зробити висновки, що після реєстрації декларації дозвіл автоматично втрачає чинність, оскільки в дії вступає інший дозвільний документ, який дає право на виконання будівельних робіт .

Разом з тим, жодним нормативно-правовим актом сьогодні це не визначено, відповідно, як наслідок - призвело до виникнення правової колізії.

Література

1. Про планування і забудову територій : Закон України від 20.04.2000 року (втрата чинності від 12.03.2011 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua>.

2. Деякі питання надання дозволів на виконання підготовчих і будівельних робіт : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2009 року (втрата чинності від 13.05.2011 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua>.

3. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17.02.2011 року (редакція від 09.12.2015 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua>.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Збірник матеріалів Всеукраїнської
науково-практичної конференції

ШЛЯХИ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСВІТІ, НАУЦІ, ЕКОНОМІЦІ

м. Вінниця, 12 квітня 2016 р.

ТОМ I

Підписано до друку _____
Папір офсетний. Формат 60x84.1/16
Гарнітура Times New Roman
Обл. друк. арк. _____
Ум. друк. арк. _____
Наклад 300 прим.

Видавництво «Крок». Свідоцтво № 3538 від 30.07.2009 р.
46006, м. Тернопіль, вул. Гайова, 56
тел. (0352) 248436